

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือจากความร่ำรวยเพื่อละเมิด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ ไม่สังกัดภาควิชา/เทียบเท่า

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Legal Issues Regarding the Protection of Rescuers from Tort Liability

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws in Laws
Common Course
Faculty of Law
Chulalongkorn University
Academic Year 2018
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือ จากความรับผิดชอบเพื่อละเมิด
โดย	น.ส.ศุภฎี โสระธิวา
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ โสติพิพันธุ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	
.....	ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชยันตี ไกรกาญจน์)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ โสติพิพันธุ์)	
.....	กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ มณีศรี)	
.....	กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ วงศ์บัณฑิต)	

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ดุชฎี โสระธิวา : ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือจากความ
 รับผิดชอบเพื่อละเมิด. (Legal Issues Regarding the Protection of Rescuers from
 Tort Liability) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ศ. ดร.ศันต์กรรณ์ โสติพิพันธุ์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังไม่อาจให้ความคุ้มครองที่เพียงพอแก่ผู้ที่เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ใน
 ภัยอันตรายได้ ดังนั้น ในกรณีที่พลเมืองตีพบเห็นผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายและได้ทำการช่วยเหลือแต่กลับทำให้ผู้ตกอยู่
 ในภัยอันตรายได้รับความเสียหายโดยประมาทเลินเล่อ นั้น ผู้เข้าช่วยเหลือต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนตาม
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งถ้าบุคคลต้องรับผิดชอบเพราะความผิดพลาดธรรมดาที่เกิดจาก
 เจตนาดี ต่อไปสังคมก็จะเกิดความลังเลที่จะช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่ารัฐแคลิฟอร์เนียและประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการ
 บัญญัติกฎหมายเฉพาะที่จำกัดความรับผิดของผู้ที่เข้าช่วยเหลือผู้อื่นโดยฉุกเฉิน กล่าวคือผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับ
 ผิดในความเสียหายที่เกิดจากการช่วยเหลือของตน ส่วนบทบัญญัติที่จำกัดความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือของ
 ประเทศเยอรมนีปรากฏอยู่ในกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง ถ้าผู้จัดการทำกิจการเพื่อปกป้องภัยอันตรายอันมีมาใกล้
 ตัวการ ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิด เว้นแต่กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

เพื่อให้ประเทศไทยมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือที่มีเจตนาดี ผู้ศึกษาจึงเสนอให้มีการ
 แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย หมวด 3 ว่าด้วยนิติโทษกรรม โดยเพิ่มมาตรา 449/1
 เข้าไป ซึ่งมาตรานี้จะวางหลักเกณฑ์ที่ให้ความคุ้มครองแก่บุคคลใดก็ตามที่ได้ให้ความช่วยเหลือโดยฉุกเฉินแก่ผู้ที่
 ตกอยู่ในภัยอันตราย ไม่ว่าจะเป็นภัยอันตรายต่อชีวิตหรือต่อทรัพย์สิน ผู้ที่เข้าช่วยเหลือจะไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่า
 สินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือนั้น เว้นแต่ความเสียหายจะเกิดจากการจงใจหรือ
 ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา นิติศาสตร์
 ปีการศึกษา 2561

ลายมือชื่อนิสิต
 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5985974534 : MAJOR LAWS

KEYWORD: RESCUER / GOOD SAMARITAN / IMMUNITY / TORT

Dudsadee Sorathiwa : Legal Issues Regarding the Protection of Rescuers from Tort Liability. Advisor: Prof. Sanunkorn Sotthibandhu, Dr.Jur.

Thailand's Civil and Commercial Code does not provide adequate protection for rescuers who assist those in peril. As a result, a good Samaritan who sees a person in peril and assists them but somehow negligently injures them will be bound to make compensation pursuant to Section 420 of the Civil and Commercial Code. If a good Samaritan is liable because of a normal mistake he made for a good cause, the society will later hesitate to help others in need.

After studying foreign laws, the author has found that California and the People's Republic of China have specifically enacted a statute that limits the liability of rescuers who render emergency care. That is to say, the rescuer is not liable for damages arising from rendering care. For the Federal Republic of Germany, a statute that limits the liability of rescuers can be found in Germany's *negotiorum gestio*: if the manager intends to ward off danger threatening the principal, he is only responsible for deliberate intent and gross negligence.

For Thailand to have a statute that grants immunity to rescuers with good faith, the author suggests that Section 449/1 should be added to Chapter III of Absolution of Thailand's Civil and Commercial Code. This provision will grant immunity to those who render emergency care to people in danger where the danger can be a threat to life or property of the person. As a result of this provision, the rescuer shall not make any compensation for damages arising from rendering care unless the damages are caused by deliberate intent or gross negligence.

Field of Study: Laws

Student's Signature

Academic Year: 2018

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ์ โสทธิพันธ์ ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน แม้ว่าท่านจะมีทั้งภารกิจสอนและดูแลนิสิตในที่ปรึกษาจำนวนมาก แต่ท่านก็เสียสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำและตรวจงานของผู้เขียนเป็นอย่างดี เมื่อท่านทราบว่าผู้เขียนมีอุปสรรคปัญหาอะไร ท่านก็คอยติดตามสอบถามผู้เขียนจนสามารถทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงได้ นอกจากนี้ท่านยังให้คำติชมผู้เขียนทำให้ผู้เขียนมีความมั่นใจในงานเขียนของตนเองบ้าง ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ์ โสทธิพันธ์ สำหรับวิทยานิพนธ์ที่เสร็จสมบูรณ์เล่มนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ชยันติ ไกรกาญจน์ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ท่านศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ วงศ์บัณฑิต และท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ มณีศรี ที่รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน รวมถึงให้คำแนะนำทางกฎหมายที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนและได้ชี้แนะข้อดีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ตลอดจนให้ความเมตตาผู้เขียนทั้งระหว่างการสอบเปิดเล่มและสอบปิดเล่มจนผู้เขียนทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนเสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ

นอกจากนี้ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ก็คงจะไม่สำเร็จลุล่วงไปได้หากปราศจากความช่วยเหลือของพี่ ๆ เพื่อน ๆ และน้อง ๆ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชนและธุรกิจ รุ่น 59 เจ้าหน้าที่ห้องหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต เจ้าหน้าที่ห้องสมุดที่ช่วยผู้เขียนค้นหาหนังสือเล่มสำคัญ ตลอดจนพี่ ๆ หัวหน้าและเพื่อนร่วมงานที่ผู้เขียนทำงานด้วยที่กองป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางเทคโนโลยีสารสนเทศและกลุ่มงานตรวจสอบสำนวน 2 กองคดีอาญา ผู้เขียนขอขอบคุณ

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณครอบครัวโสระธิวาสำหรับทุกสิ่งทุกอย่าง หากไม่ได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากครอบครัว ผู้เขียนคงจะมาถึงจุดนี้ ขอขอบพระคุณที่เข้าใจและสนับสนุนการศึกษาของผู้เขียนมาตลอด ตลอดจนกำลังใจอย่างล้นหลามจากสมาชิกทุกคนในครอบครัว ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อนสนิททุก ๆ คนที่คอยให้กำลังใจและไต่ถามสารทุกข์สุกดิบของผู้เขียนเสมอมา ผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะ เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เข้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยเจตนาดี เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ข้อบกพร่องทุกประการในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ดุซฎี โสระธิวา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฐ
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 วิธีการศึกษาวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.7 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	4
บทที่ 2	7
การเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายในมุมมองของจริยศาสตร์และกฎหมายไทย	7
2.1 การเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายในมุมมองของจริยศาสตร์.....	7
2.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและจริยศาสตร์	7
2.1.2 ทฤษฎีทางจริยศาสตร์.....	9
2.1.2.1 ทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarianism).....	10
2.1.2.2 ทฤษฎีหน้าที่นิยม หรือทฤษฎีจริยศาสตร์ของคานท์ (Kant's Ethics).....	12

2.1.2.3 ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติของซามูเอล ปูเฟนดอร์ฟ (Samuel Pufendorf)..	13
2.1.2.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg’s Moral Development).....	15
2.2 การเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายตามกฎหมายไทย.....	20
2.2.1 ความรับผิดชอบของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายโดยประมาทเลินเล่อตามกฎหมาย ละเมิด.....	20
2.2.1.1 มีการกระทำ.....	21
2.2.1.2 กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ	30
2.2.1.3 กระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย	40
2.2.1.4 มีความเสียหาย.....	40
2.2.1.5 มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล	41
2.2.2 ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายตามกฎหมายนิรโทษกรรม.....	43
2.2.3 ความรับผิดชอบและความคุ้มครองของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายตามกฎหมาย จัดการงานนอกสั่ง	46
2.2.3.1 ลักษณะทั่วไปของกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง	46
2.2.3.2 ความรับผิดชอบและความคุ้มครองของผู้เข้าช่วยเหลือตามมูลหนี้จัดการงานนอกสั่ง กรณีป้องกันภัยฉุกเฉินที่มีต่อตัวการ.....	49
2.2.4 สรุปการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายตามกฎหมายไทย.....	55
บทที่ 3	56
ความรับผิดทางละเมิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายและความคุ้มครองตามกฎหมาย ต่างประเทศ.....	56
3.1 ประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์: รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	57
3.1.1 ความรับผิดเพื่อละเมิดโดยประมาทเลินเล่อของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย... ..	59
3.1.1.1 หน้าที่ที่จะต้องให้ความระมัดระวังตามสมควร	74
3.1.1.2 มีการฝ่าฝืนหน้าที่ที่จะต้องให้ความระมัดระวังตามสมควร	78

3.1.1.3 การฝ่าฝืนหน้าที่ส่งผลอย่างใกล้ชิดให้เกิดความเสียหาย	81
3.1.2 บทบัญญัติคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายจากความรับผิดชอบเพื่อละเมิดตาม มาตรา 1799.102 แห่งกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัย ค.ศ.1939 (Health and Safety Code (1939)).....	82
3.1.2.1 ความเป็นมา.....	82
3.1.2.2 หลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครอง	85
3.1.2.3 คำพิพากษาศาลสูงสุดแห่งรัฐแคลิฟอร์เนียในคดีผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ใน อันตราย	91
3.1.2.4 ข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับมาตรา 1799.102 ที่แก้ไขใหม่ในปี ค.ศ. 2009	95
3.1.3 สรุปความคิดที่ได้จากกฎหมายแคลิฟอร์เนีย	98
3.2 ประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์.....	98
3.2.1 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน.....	98
3.2.1.1 ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดของผู้ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายโดยประมาณเส้นล่อ	102
3.2.1.1.1 มีการกระทำ (Conduct).....	104
3.2.1.1.2 ความเสียหาย (Damage).....	106
3.2.1.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (Causation).....	106
3.2.1.1.4 มีความผิด (Fault).....	106
3.2.1.1.5 ความไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Illegality)	110
3.2.1.2 คำพิพากษาของศาลประเทศจีนในคดีผู้เข้าช่วยเหลือทำละเมิดผู้ตกอยู่ใน อันตราย	111
3.2.1.2.1 คดี Xu Shoulun v. Peng Yu (2007).....	111
3.2.1.2.2 คดี Wang Xiuzhi v. Xu Yunhe (2011).....	113
3.2.1.3 กฎหมายคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายจากความรับผิดชอบเพื่อ ละเมิด.....	114

3.2.1.3.1 การยกเว้นและจำกัดความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ใน ภยันตรายภายใต้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009 (Tort Liability Law (2009)).....	114
3.2.1.3.2 การยกเว้นความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายตาม มาตรา 184 แห่ง บทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017	117
3.2.1.4 สรุปความคิดที่ได้จากกฎหมายจีน	121
3.2.2 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	122
3.2.2.1 ความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายโดยประมาท เล็กน้อย	123
3.2.2.1.1 มีการละเมิดสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 823 (Violation of Rights).....	124
3.2.2.1.2 ความไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Unlawfulness).....	125
3.2.2.1.3 การกระทำที่เป็นความผิด (Fault)	127
3.2.2.1.4 มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causal Link).....	130
3.2.2.2 ความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายตามกฎหมายจัดการงาน นอกสั่ง.....	131
3.2.2.2.1 ความเป็นมาตามกฎหมายโรมัน	131
3.2.2.2.2 ลักษณะทั่วไปของกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง.....	132
3.2.2.2.3 มาตรฐานความระมัดระวังในการจัดการงานนอกสั่ง.....	134
3.2.2.2.4 การจำกัดความรับผิดของผู้จัดการตามกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง	135
3.2.2.3 สรุปความคิดที่ได้จากการศึกษากฎหมายเยอรมัน.....	138
บทที่ 4	139
วิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาการให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายจากความรับผิด เพื่อละเมิดตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ.....	139
4.1 ปัญหาหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย	139

4.2 ปัญหาการปรับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 กับการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย	147
4.3 ปัญหามาตรฐานความระมัดระวังและระดับความประมาทเลินเล่อในการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายในสถานการณ์ฉุกเฉิน.....	152
4.3.1 มาตรฐานความระมัดระวังในการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายในสถานการณ์ฉุกเฉิน.....	152
4.3.1.1 มาตรฐานความระมัดระวังในการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินตามกฎหมายละเมิด.....	153
4.3.1.2 มาตรฐานความระมัดระวังในการช่วยเหลือที่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินตามกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง.....	157
4.3.2 ระดับความประมาทเลินเล่อในการเข้าช่วยเหลือ.....	161
4.4 ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือจากความรับผิดเพื่อละเมิด ..	165
4.4.1 ประเภทของบุคคลที่กฎหมายควรให้ความคุ้มครอง	172
4.4.2 ลักษณะของภยันตรายอันใกล้จะถึง	172
4.4.3 เจตนาในการเข้าช่วยเหลือ.....	175
4.4.4 ลักษณะของการช่วยเหลือ	177
4.4.5 การยกเว้นหรือจำกัดความรับผิด	178
บทที่ 5	183
บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	183
5.1 บทสรุป	183
5.2 ข้อเสนอแนะ	188
5.2.1 การตีความกฎหมายไทยที่มีอยู่	188
5.2.2 การบัญญัติกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายโดยเฉพาะ	192
บรรณานุกรม.....	197

ประวัติผู้เขียน.....205

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายโดยเฉพาะ ของรัฐแคลิฟอร์เนียและประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน	182
---	-----

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ทราบกันดีว่าอุบัติเหตุและโรคภัยไข้เจ็บเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้กับทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด เวลาใด บ่อยครั้งที่อุบัติเหตุและโรคภัยมีความรุนแรงและฉับพลันจนเป็นอันตรายต่อชีวิตได้ เช่น อุบัติเหตุรถชน หรือโรคเกี่ยวกับหัวใจซึ่งมักมีอาการเฉียบพลัน ซึ่งหากผู้ที่ประสบเหตุการณ์เหล่านี้ ไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างทันท่วงทีก็อาจได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือถึงแก่ชีวิตได้ ปัจจุบันสถิติผู้ป่วยฉุกเฉินที่ได้รับการช่วยเหลือไม่ทันและเสียชีวิตก่อนถึงโรงพยาบาลของประเทศไทยมีถึง 60,000 คน ต่อปี หน่วยงานรัฐได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จึงได้มีนโยบายต่าง ๆ ที่จะช่วยลดจำนวนผู้เสียชีวิตดังกล่าว เช่น มีโครงการให้ความรู้และอบรมประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการแจ้งเหตุขอความช่วยเหลือ และการปฐมพยาบาลเบื้องต้น¹ รวมไปถึงการติดตั้งเครื่องกระตุกหัวใจไฟฟ้าชนิดอัตโนมัติ (Automated External Defibrillator: AED) ไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น บนสถานีรถไฟฯ สนามบิน ห้างสรรพสินค้า และร้านสะดวกซื้อ เพื่อที่ว่าผู้สัญจรผ่านไปมาจะสามารถช่วยชีวิตผู้ป่วยฉุกเฉินได้อย่างทันท่วงที

การช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายหากสำเร็จย่อมเป็นสิ่งที่ดี อย่างไรก็ตาม โอกาสที่การช่วยเหลือจะล้มเหลวก็มีเช่นกัน สาเหตุก็อาจเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจในการเข้าช่วยเหลือ กรณีที่การช่วยเหลือทำโดยบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่บุคลากรทางการแพทย์ หรืออาจเกิดจากความประมาท เลินเล่อก็ได้เพราะไม่ว่าบุคคลจะมีความรู้ความสามารถเพียงใดก็มีโอกาสที่จะก่อความผิดพลาดได้ เพราะขึ้นชื่อว่าเป็นมนุษย์แล้ว ความผิดพลาดย่อมเกิดได้เสมอ โดยเฉพาะในภาวะคับขันหรือภาวะฉุกเฉินที่ทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือมีสติสัมปชัญญะไม่มั่นคง หรือเกิดอาการตื่นเต้นตกใจกลัว ส่งผลให้ผู้เข้าช่วยเหลือไม่สามารถกระทำการได้ดีเท่าที่ทำได้ในภาวะปกติ เช่น การเคลื่อนย้ายผู้ป่วยโดยไม่มีความรู้ หรือการปฐมพยาบาลโดยไม่มี ความชำนาญเพียงพอ ดังนั้น จึงกลายเป็นว่าแทนที่ผู้ตกอยู่ในภยันตราย จะได้รับความช่วยเหลือ เขากลับได้รับความเสียหายแทน ซึ่งตามกฎหมายไทยแล้ว ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือแต่กลับได้รับความเสียหายแทนนี้สามารถฟ้องผู้เข้าช่วยเหลือที่ก่อความเสียหายโดยจงใจ

¹ สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ, "นโยบายการขับเคลื่อนงานการแพทย์ฉุกเฉินไทย," สารเครือข่ายการแพทย์ฉุกเฉิน 2, 4 (เมษายน - มิถุนายน 2559). หน้า 4-5.

หรือประมาทเลินเล่อให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยละเมิด

การที่บุคคลหนึ่งเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายนั้นเป็นการกระทำโดยสมัครใจ ไม่หวังผลตอบแทนและด้วยเจตนาที่ดี ในกฎหมายละเมิด บุคคลทั่วไปไม่มีหน้าที่ประการใดที่จะต้องช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย ดังนั้น การที่เขาเลือกที่จะช่วยแม้ว่าไม่มีหน้าที่จะต้องกระทำเช่นนั้นย่อมเป็นการกระทำที่น่าชื่นชม ที่ผ่านมายังไม่ปรากฏคดีที่ฟ้องร้องผู้เข้าช่วยเหลือฐานกระทำละเมิดผู้ได้รับความช่วยเหลือ แต่หากในอนาคตเกิดการฟ้องร้องขึ้นแม้เพียงคดีเดียวก็อาจส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจเข้าช่วยเหลือของผู้พบเห็นเหตุการณ์ได้ ความพยายามของหน่วยงานรัฐในการลดจำนวนผู้ป่วยฉุกเฉินที่เสียชีวิตคงจะไร้ผลหากประชาชนไม่กล้าที่จะทำการปฐมพยาบาลหรือใช้อุปกรณ์ช่วยชีวิตด้วยเหตุว่าตนอาจถูกฟ้องร้องเป็นคดีความได้หากการช่วยเหลือเกิดความผิดพลาดแม้ความผิดพลาดนั้นจะเกิดจากความประมาทเลินเล่อเพียงเล็กน้อยก็ตาม

กฎหมายไทยในปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายจากความรับผิดเพื่อละเมิดได้ กฎหมายที่ยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างกฎหมายนิรโทษกรรมและกฎหมายจัดการงานนอกสั่งก็จำเป็นต้องมีการตีความเพื่อพิจารณาว่าสามารถให้ความคุ้มครองแก่ผู้เข้าช่วยเหลือได้หรือไม่ เพียงใด ความไม่ชัดเจนของกฎหมายนี้ทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายไม่แน่ใจหรือไม่มั่นใจว่าตนได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายที่เพียงพอหรือไม่ ซึ่งหากกฎหมายไทยสามารถยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ที่เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายด้วยความบริสุทธิ์ใจแล้ว ก็จะทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความมั่นใจในการที่จะเข้าช่วยเหลือผู้อื่นและเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนหันมาสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการปฐมพยาบาลซึ่งถ้าทุกคนสามารถให้การช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายเบื้องต้นก่อนที่จะถึงมือแพทย์ได้อย่างถูกต้อง อัตราการรอดชีวิตก็จะมากขึ้นเพราะทุกวินาทีที่ผ่านไปมีค่าอย่างยิ่งและการได้พยายามช่วยชีวิตนั้นยังดีกว่าไม่ได้พยายามเลย²

² The University of Western Australia, "Any Attempt at Resuscitation Is Better Than None," [Online] Accessed: 15 November 2017. Available from: <http://www.news.uwa.edu.au/201103163389/research/any-attempt-resuscitation-better-none>

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายจากความรับผิดเพื่อละเมิดโดยการพิจารณากฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง และพิจารณากฎหมายต่างประเทศที่เป็นต้นแบบของกฎหมายจำกัดความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือ นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้ศึกษาปัญหาดังกล่าวผ่านมุมมองด้านจริยศาสตร์อีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิดและความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายจากความรับผิดเพื่อละเมิดตามกฎหมายไทย
2. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิดและความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายจากความรับผิดเพื่อละเมิดตามกฎหมายต่างประเทศแล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายไทยในประเด็นที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีด้านจริยศาสตร์เพื่อวิเคราะห์ว่าจริยศาสตร์มีบทบาทต่อกฎหมายอย่างไรและนำศาสตร์ดังกล่าวมาวิเคราะห์ปัญหาการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย
4. เพื่อหาแนวทางการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

กฎหมายไทยที่มีอยู่ยังไม่ชัดเจนพอที่จะให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือจากความรับผิดเพื่อละเมิด

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดเพื่อละเมิดกรณีผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายในสถานการณ์ฉุกเฉินได้กระทำการโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือได้รับความเสียหาย รวมถึงศึกษาความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศอันได้แก่ รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และ

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ตลอดจนศึกษาทฤษฎีทางจริยศาสตร์เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์กฎหมายด้วย

1.5 วิธีการศึกษาวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยจะศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากหนังสือ ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น กฎหมาย หลักกฎหมาย คำพิพากษา และความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไทยต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบทางละเมิดและความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายจากความรับผิดเพื่อละเมิดตามกฎหมายไทย
2. ได้ทราบหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบทางละเมิดและความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายจากความรับผิดเพื่อละเมิดตามกฎหมายต่างประเทศ และได้ทราบความแตกต่างและข้อดีข้อเสียของกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. ได้ทราบแนวคิดและทฤษฎีด้านจริยศาสตร์และสามารถวิเคราะห์ได้ว่าจริยศาสตร์มีบทบาทต่อกฎหมายอย่างไรและสามารถวิเคราะห์ปัญหาการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายโดยใช้จริยศาสตร์ประกอบ
4. สามารถเสนอแนะแนวทางการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายได้หากประเทศไทยจะจัดให้มีการให้ความคุ้มครองทางกฎหมาย

1.7 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการที่ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนพบว่าไม่มีวิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยอื่นใดที่ศึกษาถึงความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายหรือการให้ความคุ้มครองทาง

กฎหมายแก่บุคคลดังกล่าว ที่ใกล้เคียงที่สุดก็เห็นจะมีแต่เพียงวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปัญหากฎหมายในการคุ้มครองอาสาสมัครจากความรับผิดเพื่อละเมิด” ของคุณวรรณวิภา สัตตธรรมกุล³

ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปัญหากฎหมายในการคุ้มครองอาสาสมัครจากความรับผิดเพื่อละเมิด” ของคุณวรรณวิภา สัตตธรรมกุลนั้น เน้นศึกษาเกี่ยวกับอาสาสมัครผู้ปฏิบัติงานในองค์กรสาธารณะประโยชน์ภาคเอกชน โดยเห็นว่าอาสาสมัครเป็นบุคลากรที่สำคัญของสังคม เนื่องจากเป็นผู้ที่ทำงานช่วยเหลือเพื่อประโยชน์สาธารณะด้วยความสมัครใจ แต่ในบางครั้ง อาสาสมัครอาจปฏิบัติงานแล้วเกิดความผิดพลาดทำให้บุคคลอื่นเสียหายได้ ผู้ได้รับความเสียหายจึงอาจฟ้องอาสาสมัครสำหรับความผิดเพื่อละเมิดได้ตามมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในขณะที่องค์กรสาธารณประโยชน์ที่เป็นต้นสังกัดของอาสาสมัครไม่ต้องรับผิด อีกทั้งยังสามารถไล่เบี้ยเรียกค่าสินไหมทดแทนคืนจากอาสาสมัครได้ด้วย ดังนั้น คุณวรรณวิภาจึงต้องการศึกษานิติสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต้นสังกัดของอาสาสมัครและตัวอาสาสมัครเองเพื่อวินิจฉัยความรับผิดของอาสาสมัคร รวมถึงขอบเขตของการกระทำโดยประมาทเลินเล่อธรรมดาและประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งจะมีผลต่อการให้ความคุ้มครองอาสาสมัครจากความรับผิดเพื่อละเมิด

จากวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ คุณวรรณวิภาพบว่า ตามกฎหมายไทยนั้น ยังไม่มีการให้ความคุ้มครองแก่อาสาสมัครจากความรับผิดเพื่อละเมิดอย่างเพียงพอ แม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะมีบทบัญญัติที่ว่าด้วยนิรโทษกรรม แต่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร บางครั้งก็ไม่เข้าเกณฑ์ที่จะได้รับยกเว้นความรับผิดตามกฎหมายนิรโทษกรรมเสมอไป รวมถึงกฎหมายพิเศษอย่างพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครก็ยกเว้นความรับผิดให้เฉพาะเจ้าพนักงานที่ทำหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่กฎหมายกำหนดให้เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น ไม่ครอบคลุมถึงอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานให้องค์กรเอกชนแต่อย่างใด หากให้อาสาสมัครเหล่านี้ต้องรับผิดแล้ว อาจส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของอาสาสมัครและอาจทำให้อาสาสมัครไม่อยากจะอุทิศตนเพื่อสาธารณประโยชน์อีกต่อไป ซึ่งสุดท้ายแล้วผลเสียจะตกแก่สังคมเอง

³ วรรณวิภา สัตตธรรมกุล, "ปัญหากฎหมายในการคุ้มครองอาสาสมัครจากความรับผิดเพื่อละเมิด" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557), หน้า 1-4 และ 208.

สำหรับกฎหมายต่างประเทศนั้น คุณวรรณวิภาเลือกศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและกฎหมายของประเทศเยอรมันซึ่งมีกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานให้กับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่ได้ทำละเมิดระหว่างการปฏิบัติงาน โดยอาสาสมัครเหล่านี้ไม่ต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว แต่องค์กรไม่แสวงหากำไรที่เป็นต้นสังกัดของอาสาสมัครจะเป็นผู้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน เว้นแต่อาสาสมัครจะกระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

บทที่ 2

การเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายในมุมมองของจริยศาสตร์และกฎหมายไทย

การที่มนุษย์จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งในที่นี้คือการเลือกที่จะเข้าช่วยเหลือหรือเลือกที่จะไม่เข้าช่วยเหลือบุคคลที่ตกอยู่ในภยันตราย มนุษย์จะต้องผ่านกระบวนการคิดที่ซับซ้อน สิ่งใดทำแล้วมนุษย์มีความสุข ไม่เสียใจในสิ่งที่ตนเลือกกระทำลงไป ไม่รู้สึกผิดในใจ มนุษย์ก็จะเลือกทำสิ่งนั้น กระบวนการคิดหรือกระบวนการให้เหตุผลของมนุษย์ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น การได้รับการเลี้ยงดู การอบรมตั้งแต่ยังวัยเยาว์ หรือการศึกษา กระบวนการคิดของมนุษย์จึงไม่เหมือนกันส่งผลให้การกระทำของมนุษย์ไม่เหมือนกันด้วย เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคมก็อาจเกิดความขัดแย้งได้ จึงต้องมีกฎเกณฑ์ที่เป็นแบบอย่างความประพฤติให้มนุษย์ปฏิบัติตามเพื่อความสงบสุขของสังคม กฎเกณฑ์ที่ว่านั้นก็คือกฎหมาย

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเบื้องต้นทางจริยศาสตร์ รวมถึงกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย การพิจารณาความรับผิดชอบของผู้เข้าช่วยเหลือและการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายจะพิจารณาเฉพาะมุมมองกฎหมายอย่างเดียวไม่ได้ หากแต่จะต้องพิจารณามุมมองทางจริยศาสตร์ประกอบด้วยเพื่อหาความรับผิดชอบและความคุ้มครองทางกฎหมายของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งจะได้วิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 4

2.1 การเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายในมุมมองของจริยศาสตร์

2.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและจริยศาสตร์

คำว่า “จริยศาสตร์” หรือในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Ethics” นั้น มีรากศัพท์มาจากคำว่า “จริยะ” ซึ่งแปลว่า พึงประพฤติ กับคำว่า “ศาสตร์” แปลว่า วิชา จริยศาสตร์จึงหมายถึงวิชาหรือศาสตร์ที่ว่าด้วยแนวทางอันพึงประพฤติหรือความประพฤติที่ดี¹ จริยศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญาหรือที่เรียกกันว่า ปรัชญาศีลธรรม (Moral Philosophy)² ซึ่งความหมายของจริยศาสตร์และ

¹ กิรติ บุญเจือ, จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มต้น, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2542), หน้า 3.

² วศิน อินทสระ, จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2519), หน้า ก.

ปรัชญาศีลธรรมมิได้แตกต่างกัน³ ส่วน “จริยธรรม” หรือ Ethic หมายถึงธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ⁴

ความประพฤติหมายถึงพฤติกรรมที่มีมโนธรรมเข้าแทรก พฤติกรรมหมายถึงการกระทำ ส่วนมโนธรรมคือความสำนึกดีชั่ว ความสำนึกอาจเกิดเมื่อต้องตัดสินใจเลือกวิถีทางที่จะต้องประพฤติในสถานการณ์เฉพาะหน้าหรือความสำนึกอาจมีมาตั้งแต่อดีตแต่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่จะประพฤติเฉพาะหน้าก็ได้ เช่น ก. กำลังจะไปทำธุระ แต่ ก. เห็นเด็กจมน้ำ ก. สำนึกได้ว่าตนจะยอมเปียกและไปทำธุระซ้ำเพื่อช่วยชีวิตเด็ก ก. จึงกระโดดลงไปช่วย อย่างนี้เรียกว่า ก. ประพฤติดี แต่ถ้า ก. เคยสละประโยชน์ตัวเองเพื่อช่วยผู้อื่นเป็นอาชญา ก. อาจกระโดดลงไปช่วยเด็กจมน้ำทันทีโดยไม่มีการตัดสินใจเฉพาะหน้าแต่อย่างใด ก็ถือว่า ก. ประพฤติดีเช่นกัน ความประพฤติดีจนเคยชินนี้คือคุณธรรม (Virtue)⁵

ส่วนกฎหมายนั้นหมายถึงข้อบังคับของรัฐที่กำหนดความประพฤติของมนุษย์ หากมนุษย์ฝ่าฝืนก็จะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ⁶ ในขณะที่จริยธรรมหรือศีลธรรมก็เป็นข้อกำหนดแห่งความประพฤติเหมือนกัน กฎหมายและจริยศาสตร์จึงมีความเกี่ยวข้องกันอย่างลึกซึ้ง เพราะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับความดีหรือความถูกต้องของการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์โดยต้องการให้ผู้ศึกษาจริยศาสตร์นั้นตอบตนเองให้ได้ว่าตนควรใช้ชีวิตอย่างไร หรือควรปฏิบัติตนอย่างไรภายใต้สถานการณ์บางอย่าง ส่วนกฎหมายก็เป็นตัวกำหนดว่ามนุษย์ควรทำหรือไม่ควรทำอะไรเช่นกัน อีกทั้งกฎหมายบางอย่างยังมีที่มาจากความรู้สำนึกผิดชอบชั่วดีของคนในสังคมด้วย⁷ ในปัจจุบัน จริยธรรมและกฎหมายจึงแยกออกจากกันยาก การกระทำบางอย่างผิดทั้งกฎหมาย ผิดทั้งจริยธรรม และบ่อยครั้งที่กฎหมายอ้างอิงถึงศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น มาตรา 150 แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง

³ ชัชชัย คุ่มทวีพร, จริยศาสตร์: ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 1 (นนทบุรี: บริษัท มายด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, 2540), หน้า 14.

⁴ กীরติ บุญเจือ, คู่มือจริยศาสตร์ตามหลักวิชาการสากล, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, 2551), หน้า 3.

⁵ กীরติ บุญเจือ, จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มต้น, หน้า 3.

⁶ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 21 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), หน้า 36.

⁷ ชัชชัย คุ่มทวีพร, จริยศาสตร์: ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม, หน้า 16-17.

และพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติว่า “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ”⁸

ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ทำให้มาตรฐานความถูกต้องหรือความผิดของสังคมเปลี่ยนไปด้วย จะเห็นได้ว่ากฎหมายบางเรื่องในปัจจุบันอาจไม่ยุติธรรมเหมือนสมัยที่บัญญัติกฎหมายนี้มาใหม่ ๆ นั่นเป็นเพราะว่าความเชื่อและบรรทัดฐานของคนในสังคมเปลี่ยนไป รวมถึงบรรทัดฐานทางจริยธรรมด้วย ในการพิจารณาบัญญัติกฎหมายใหม่ ๆ นั้น จึงจำเป็นต้องพิจารณามุมมองทางจริยศาสตร์ด้วย การบัญญัติกฎหมายบางเรื่องอาจขัดกับความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของคนในสังคม เช่น การเปิดให้ทำแท้งโดยเสรี การอนุญาตให้เล่นการพนันโดยถูกกฎหมาย หรือการให้ความคุ้มครองเด็กที่เกิดจากการอุ้มบุญซึ่งสะท้อนความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การใช้จริยศาสตร์ประกอบการพิจารณาอาจช่วยให้หาคำตอบของปัญหาบางอย่างได้

2.1.2 ทฤษฎีทางจริยศาสตร์

เมื่อทราบแล้วว่าจริยศาสตร์คือศาสตร์ที่ศึกษาว่าอย่างไรคือการกระทำที่ถือว่าถูกต้องและเป็นสิ่งดีงามที่ควรปฏิบัติ ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจะได้นำเสนอทฤษฎีทางจริยศาสตร์ในเชิงปรัชญา โดยทฤษฎีเหล่านี้ก็จะมุ่งศึกษาว่าความประพฤติอันพึงปฏิบัตินั้นเป็นอย่างไรตามแนวคิดของทฤษฎีนั้น ๆ และผู้เขียนจะได้นำเสนอทฤษฎีที่ศึกษาถึงการกระทำของบุคคลเช่นกัน แต่เป็นทฤษฎีเชิงจิตวิทยาที่เรียกว่าทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับบ่อเกิดของจริยธรรมและการพัฒนาจริยธรรมตามธรรมชาติของนักจิตวิทยา¹⁰

ทฤษฎีทางจริยศาสตร์นั้นมีมากมายหลายทฤษฎี แต่ผู้เขียนจะขอหยิบยกมาเพียงสี่ทฤษฎีหลัก ๆ เท่านั้น ดังนี้

⁸ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, หน้า 40.

⁹ ซัชชัย คุ่มทวีพร, จริยศาสตร์: ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม, หน้า 16-17.

¹⁰ สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน และ รัชณี ตียพันธ์ุ และ ชัยนาถ นาคบุปผา, รายงานการวิจัยเรื่องพัฒนาการใช้เหตุผลทางจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เชียงใหม่: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526), หน้า iv.

2.1.2.1 ทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

บิดาแห่งทฤษฎีนี้คือเจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) นักปรัชญาชาวอังกฤษ โดยมีจอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill) นักปรัชญาชาวอังกฤษอีกท่านเป็นผู้เดินตามทฤษฎีนี้ เบนแธมและมิลล์ มองว่า ในการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นการกระทำที่ถูกต้องนั้นให้พิจารณาจากปริมาณความสุขที่ทุกคนจะได้รับจากการกระทำนั้น¹¹

มิลล์ได้เขียนงานที่ชื่อว่า ลัทธิประโยชน์นิยม (Utilitarianism) โดยเสนอแนวคิดที่เรียกว่า “หลักมสุข (The Greatest Happiness Principle)” ตามหลักมสุขนี้ ยิ่งการกระทำใดเพิ่มความสุขมากเท่าไร การกระทำนั้นก็ยิ่งถูกต้องมากเท่านั้น ในทางตรงข้ามยิ่งการกระทำใดลดความสุขมากเท่าไร การกระทำนั้นก็ยิ่งผิดมากเท่านั้น¹² นอกจากนี้ ในการแสวงหาความสุขหรือประโยชน์ จะคำนึงถึงแต่เพียงความสุขส่วนตนมิได้ แต่ต้องนึกถึงความสุขของคนส่วนใหญ่ด้วย¹³

ลักษณะสำคัญของทฤษฎีประโยชน์นิยมมี 3 ประการ¹⁴

(1) ทฤษฎีนี้พิจารณาเฉพาะผลของการกระทำ หมายความว่าทฤษฎีนี้ไม่สนใจแรงจูงใจ (Motive) ของผู้กระทำแต่จะสนใจเฉพาะผล (Consequence) ที่เกิดจากการกระทำนั้น ๆ นอกจากนี้ ยังไม่ยอมรับการกำหนดความถูกต้องแบบตายตัวอีกด้วย เช่น บทบัญญัติในศาสนาหรือกฎหมายที่ห้ามฆ่าคนหรือห้ามพุดต แต่ถ้ามุขหมายนั้นมิขึ้นเพื่อความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ก็ควรปฏิบัติตาม และถ้ามุขหมายเพียงเล็กน้อยแต่ก่อให้เกิดประโยชน์มากก็ควรทำ เช่น การผ่าไฟแดงเพื่อนำคนบาดเจ็บหนักไปส่งโรงพยาบาล¹⁵

(2) ทฤษฎีนี้พิจารณาแบบรวม ๆ (Aggregative) หมายความว่า ในการพิจารณาความถูกต้องของการกระทำนั้น ทฤษฎีนี้จะนำบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าวทั้งหมดมาพิจารณาเพื่อหาสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับบุคคลกลุ่มนี้ เช่น การพิจารณาเปลี่ยนเส้นทางเดินรถเมลิในกรุงเทพมหานครก็ไม่นำ

¹¹ ชัชชัย คุ่มทวีพร, จริยศาสตร์: ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม, หน้า 94.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 94.

¹³ ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, จริยศาสตร์เบื้องต้น: มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2554), หน้า 121-122.

¹⁴ ชัชชัย คุ่มทวีพร, จริยศาสตร์: ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม, หน้า 95 และ 99.

¹⁵ ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, จริยศาสตร์เบื้องต้น: มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม, หน้า 141.

เกี่ยวกับคนเชียงใหม่ที่ไม่ได้อยู่หรือเดินทางในกรุงเทพมหานคร ดังนั้น การกระทำที่ถูกต้องคือการกระทำที่เพิ่มความสุขในปริมาณที่มากที่สุดให้กับคนที่เกี่ยวข้องจำนวนมากที่สุด ทฤษฎีนี้ยังเน้นความเสมอภาค คือคนทุกคนมีค่าเท่ากัน

(3) พิจารณาความรู้สึก ทฤษฎีนี้มองว่า ความสุขคือความยินดีหรือความสำเร็จที่เกิดจากการได้รับอรรถประโยชน์

ยกตัวอย่างเช่น ระหว่างการกระทำสองอัน คือการกระทำ X และการกระทำ Y ถ้าเลือกทำ X แล้วก่อให้เกิดปริมาณความสุข 5 หน่วย แต่ถ้าเลือกทำ Y จะได้ปริมาณความสุข 3 หน่วย เช่นนี้ การกระทำ X เป็นการกระทำที่ถูกต้องเพราะก่อให้เกิดปริมาณความสุขมากกว่า¹⁶

หากจะให้ยกตัวอย่างข้อเท็จจริงและวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีประโยชน์นิยมอาจเป็นดังนี้¹⁷

ตัวอย่างแรก ก. เห็นเด็กชาย ข. กำลังจะจมน้ำ ก. จำได้ว่า ข. เป็นบุตรของเศรษฐี ค. ก. จึงช่วย ข. เพราะอยากได้รางวัลจาก ค. ตามทฤษฎีประโยชน์นิยม การกระทำของ ก. เป็นสิ่งที่ถูกต้องเพราะทำให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ กล่าวคือ ข. ไม่ตายจากการจมน้ำ ค. ไม่เสียบุตรของตนไป และ ก. ได้รับรางวัลจาก ค. ทฤษฎีนี้ไม่สนใจแรงจูงใจของการกระทำ ดังนั้น แม้ว่า ก. จะช่วยเพราะอยากได้รางวัลเท่านั้นก็ถือว่าการกระทำของ ก. ถูกต้องเพราะทุกฝ่ายได้ประโยชน์

ตัวอย่างที่สอง ก. กำลังเจ็บปวดทรมานกับโรคมะเร็ง แพทย์ซึ่งรักษา ก. วินิจฉัยว่า ก. จะอยู่ได้อีกเพียง 1 ปีเท่านั้น ก. จึงขอร้องให้ ข. ทำการุณยฆาตโดยการยิง ก. เสีย ข. จึงใช้ปืนยิง ก. ต่อมา ข. ถูกจับในข้อหาฆ่าคนตายโดยเจตนา กรณีนี้จะเห็นได้ชัดถึงความขัดแย้งระหว่างจริยธรรมตามลัทธิประโยชน์นิยม กฎหมาย และศาสนา ซึ่งตามกฎหมายแล้ว การฆ่าผู้อื่นเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย และศาสนาก็บัญญัติว่าการฆ่าผู้อื่นและการฆ่าตัวตายเป็นสิ่งที่ผิด แต่ตามทฤษฎีประโยชน์นิยมแล้ว การกระทำของ ข. เป็นสิ่งที่ถูกต้องเพราะเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ก. ไม่ต้องทรมานโดยเปล่าประโยชน์อีกต่อไปเพราะอย่างไร ก.ก็อยู่ได้อีกเพียง 1 ปี และการที่กฎหมายบัญญัติอย่างตายตัวว่าอย่างไรคือผิดกฏนั้นทฤษฎีนี้ไม่ยอมรับ

¹⁶ ซุซัน คัมทวิพร, จริยศาสตร์: ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม, หน้า 95 และ 99.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 102-104.

2.1.2.2 ทฤษฎีหน้าที่นิยม หรือทฤษฎีจริยศาสตร์ของคานท์ (Kant's Ethics)¹⁸

บิดาของทฤษฎีนี้คือ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) นักปรัชญาชาวเยอรมัน ในทรรศนะของคานท์ การตัดสินใจว่าการกระทำใดถูกหรือผิดไม่ควรพิจารณาจากผลของการกระทำว่าก่อให้เกิดความสุขแก่ตนหรือมหาชนได้หรือไม่ เพราะหากใช้ประโยชน์หรือความสุขเป็นเกณฑ์ชี้ความดีความชั่วแล้วจะเกิดความไม่แน่นอนเพราะประโยชน์ไม่ใช่สิ่งตายตัว บางเวลาที่ว่าสิ่งนี้มีประโยชน์ บางเวลาที่ว่าสิ่งนี้ไม่มีประโยชน์ คานท์มองว่าค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งแน่นอน ตายตัว และเป็นจริงตลอดเวลา เช่น การพูดความจริงจะต้องดีทันที ทุกที่ ทุกเวลา เพราะเป็นสิ่งสากล ไม่ขึ้นอยู่กับบุคคล กาลเวลา สถานที่

คานท์กล่าวว่า การกระทำดีเกิดจากเจตนาดี การกระทำชั่วเกิดจากเจตนาชั่ว ดังนั้น เจตนาจึงเป็นมาตรฐานในการวินิจฉัยค่าทางจริยธรรมของมนุษย์ การกระทำที่มีเจตนาดีคือการกระทำตามหน้าที่ที่ปราศจากอารมณ์และความรู้สึกใดๆ แต่ทำไปโดยรู้สำนึกว่าเป็นหน้าที่ เช่น เพชฌฆาตมีหน้าที่ประหารชีวิตนักโทษ ก. เป็นเพชฌฆาตได้ทำการประหารนักโทษ การกระทำของ ก. เป็นการกระทำตามหน้าที่จึงเป็นการกระทำที่เกิดจากเจตนาดี แต่ในอีกกรณีหนึ่ง ก. เป็นเพื่อนรักกับ ข. วันหนึ่ง บ้านของ ข. ถูกไฟไหม้ ก. จึงเข้าไปช่วย ข. เพราะ ข. เป็นเพื่อน ก. และเพราะ ก. สงสาร ข. เช่นนี้ การที่ ก. ช่วยเหลือ ข. ไม่ใช่การกระทำที่เกิดจากเจตนาดีหรือเป็นหน้าที่ เพราะการที่ ก. ช่วยเหลือ ข. เป็นเพราะ ก. สงสาร ข. ไม่ได้เป็นเพราะ ก. ช่วยเหลือเพราะสำนึกว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำ แต่ถ้าเปลี่ยนข้อเท็จจริงใหม่ ก. กับ ข. ไม่รู้จักกันมาก่อน ก. เห็น ข. กำลังจะจมน้ำ ก. จึงกระโดดลงไปช่วย ข. เพราะ ก. สำนึกว่าเป็นหน้าที่ของมนุษย์คนหนึ่งที่จะต้องช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันโดยไม่สนว่าจะเป็นใคร การช่วยเหลือของ ก. ถือว่าเป็นการกระทำที่มีเจตนาดี เพราะมีความเป็นสากล ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง แต่การกระทำที่เกิดจากความสงสารนั้นไม่ได้หมายความว่า เป็นการกระทำที่ผิดหรือชั่ว เพียงแต่เป็นการกระทำที่ไม่มีค่าทางจริยธรรมเท่านั้น แม้การกระทำนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นก็ตาม ในทรรศนะของคานท์แล้ว คานท์มองว่า การกระทำตามหน้าที่คือการกระทำตามกฎโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกหรือความปรารถนาใด ๆ กฎที่วางนี้รวมถึงกฎศีลธรรมด้วย

¹⁸ ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, จริยศาสตร์เบื้องต้น: มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม, หน้า 142-146.

ค้ำนั้ยังเห็นว่ การกระทำตามหน้าท่ซึ่งถ่ือว่เป็นการกระทำท่มีเจตนาดีนั้ยังจะต้องไม่มุ่งถึงผลท่จะเกิดขึ้นด้วย เช่น เจ้าของบริษัทให้นโยบายแก่พนักงานบริษัทของตนว่ บริษัทของเราจะต้องมีความซื่อสัตย์ เพราะจะท่ให้ลูกค้าไว้ใจเราอันจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าและผลกำไรของบริษัท ความซื่อสัตย์ในลักษณะนั้ ในแง่ศีลธรรมของค้ำนั้เห็นว่ไม่น่ายกย่อง เพราะไม่ได้เกิดจากการสำนึกในหน้าที่ท่มีต่อมนุษย์ด้วยกัน แต่ถ่้าเจ้าของบริษัทกล่าวว่ นโยบายของบริษัทถ่ือจะต้องซื่อสัตย์ต่อลูกค้า เพราะความซื่อสัตย์เป็นหน้าท่ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ทุกคน ผลกำไรไม่ใช่เป้าหมายของบริษัท ความซื่อสัตย์เช่นนั้ ค้ำนั้มองว่มีคุณค่าทางจริยธรรม

2.1.2.3 ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติของซามูเอล ปูเฟนดอร์ฟ (Samuel Pufendorf)

เหตุผลท่ผู้เขียนนำทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติมาอธิบายด้วยนั้เป็นเพราะทฤษฎีนั้เป็นรากฐานความคิดของกฎหมายท่ใช้กันในปัจจุบัน แม้เวลาจะผ่านไปนานเพียงใดก็ตาม กฎหมายธรรมชาติก็ยังสามารถใช้ได้เสมอ เพราะเป็นกฎหมายท่มีอยู่ในธรรมชาติ เป็นกฎหมายท่เป็นเรื่องของเหตุผล ซึ่งมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตท่ใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต¹⁹ ในการนั้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงเพียงทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติของท่านซามูเอล ปูเฟนดอร์ฟ นักคิดสำนักกฎหมายธรรมชาติชาวเยอรมัน เพราะแม้ว่ความคิดของนักคิดท่านอื่นล้วนแต่มีคุณค่าควรแก่การศึกษา แต่ผู้เขียนเห็นว่ท่านปูเฟนดอร์ฟได้อธิบายถึงกฎหมายธรรมชาติในประเด็นท่เกี่ยวกับศีลธรรมหรือจริยธรรมโดยตรง ผู้เขียนจึงจะกล่าวถึงทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติของท่านซามูเอล ปูเฟนดอร์ฟ เท่านั้น

กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎเกณฑ์ท่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ และมนุษย์ใช้สติปัญญาของตนในการค้นพบกฎเกณฑ์เหล่านั้น กฎหมายธรรมชาติมีลักษณะท่สำคัญอยู่สองประการ ประการแรก กฎหมายธรรมชาติจะต้องเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไป กล่าวคือ เป็นกฎหมายท่เป็นจริงในทุกสถานที่ ประการที่สอง กฎหมายธรรมชาติจะต้องเป็นนิรันดร์ คือ เป็นกฎหมายท่เป็นจริงในทุกสมัย²⁰

¹⁹ สมยศ เชื้อไทย, นิติปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 20 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2561), หน้า 96.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

ชาบูเอล ปูเฟนดอร์ฟ มองว่ากฎหมายเป็นเรื่องของศีลธรรม กฎหมายจึงเป็นเรื่องของความผิดชอบชั่วดี ปูเฟนดอร์ฟได้เสนอหลักการทางศีลธรรมซึ่งเป็นรากฐานของความประพฤติมนุษย์เอาไว้หลายประการ ซึ่งหลักการเหล่านี้เป็นหน้าที่ทางสังคม อันได้แก่หน้าที่ดังต่อไปนี้²¹

- (1) หน้าที่ที่จะต้องไม่ทำร้ายผู้อื่น
- (2) หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยเสมอภาค
- (3) หน้าที่ที่จะต้องทำประโยชน์แก่ผู้อื่นเท่าที่จะทำได้ หน้าที่นี้สะท้อนหลักศีลธรรมที่ว่ามนุษย์ควรมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน²²
- (4) หน้าที่ที่จะต้องทำตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น

หน้าที่ทางศีลธรรม (Moral Obligation) คือหน้าที่ที่การฝ่าฝืนหรือผิดหน้าที่ดังกล่าวเป็นเรื่องที่น่าตำหนิ ซึ่งการฝ่าฝืนหรือผิดหน้าที่นี้ต้องมีใช่เป็นเพียงการกระทำที่โง่เขลาหรือไม่สมควรกระทำเท่านั้น แต่ปูเฟนดอร์ฟเห็นว่าความน่าตำหนินี้หมายถึงการกระทำที่มิชอบ (Wrongful Action) ของผู้กระทำทำให้ผู้กระทำถูกตำหนิ²³

นอกจากนี้ ปูเฟนดอร์ฟยังเห็นว่า กฎหมายธรรมชาติไม่อาจบังคับกันได้ หรือที่ท่านเรียกว่ากฎหมายที่ไม่บริบูรณ์ในตัว (Jus Imperfectum) ดังนั้น มนุษย์จึงต้องมีหลักประกันในการรักษาความสงบเรียบร้อยและสันติภาพในสังคม ซึ่งหลักประกันนี้จะเกิดขึ้นจากการตกลงร่วมกันของผู้นำทั้งหลายในการสละเสรีภาพตามธรรมชาติเพื่อจัดตั้งการปกครองขึ้น โดยกฎหมายที่ออกโดยผู้นำเหล่านี้จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายธรรมชาติ แม้กฎหมายธรรมชาติจะเป็นกฎหมายที่ไม่อาจบังคับกันได้ แต่กฎหมายธรรมชาติก็เป็นกฎหมายที่แท้จริง ไม่ได้เป็นเพียงแต่หลักศีลธรรมเท่านั้น ตามทฤษฎีของปูเฟนดอร์ฟ

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.

²² ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดียนตุลา, 2557), หน้า 204.

²³ Thomas Pink, "Natural Law and the Theory of Moral Obligation," in Psychology and Philosophy: Inquiries into the Soul from Late Scholasticism to Contemporary Thought, eds. Sara Heinämaa and Martina Reuter (Dordrecht: Springer Netherlands, 2009), p. 97.

กฎหมายกับศีลธรรมไม่แยกออกจากกัน²⁴ ปูเฟนดอร์ฟยังเชื่อว่าบทลงโทษ (Sanction) เป็นสิ่งที่สำคัญ บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดหน้าที่จะต้องมีบทลงโทษด้วยเสมอเพื่อให้บทบัญญัตินั้นใช้บังคับได้²⁵

2.1.2.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Moral Development)

ทฤษฎีนี้จะแตกต่างจากสามทฤษฎีข้างต้นตรงที่เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยา ไม่ใช่ทฤษฎีทางปรัชญา ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่เกิดจากการที่นักจิตวิทยาศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมโดยอาศัยมุมมองทางจิตวิทยา ซึ่งมุ่งศึกษาถึงการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึงเหตุผลที่นำไปสู่การใช้ดุลพินิจว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรยุติธรรม อะไรอยุติธรรม²⁶ หรือที่เรียกว่าการตัดสินใจทางจริยธรรม (Moral Judgment) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าบุคคลมีพัฒนาการการให้เหตุผลทางจริยธรรมที่เป็นลำดับขั้นตอน เด็กจะเรียนรู้จริยธรรมมาตั้งแต่อายุน้อย ๆ ซึ่งพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลมาจากการที่เด็กได้คบหาสมาคมกับผู้อื่นและจากการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครู ผู้ใหญ่ มากกว่าเป็นผลโดยตรงจากการพัฒนาการทางร่างกายและประสาท ผู้สนับสนุนทฤษฎีได้แก่ฌอง เพียเจต์ (Jean Piaget) และลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ทฤษฎีของเพียเจต์เป็นแม่แบบให้โคลเบอร์กเดินตาม²⁷

โคลเบอร์กเห็นด้วยกับเพียเจต์ที่ว่าโครงสร้างทางสติปัญญาเป็นพื้นฐานของการให้เหตุผลทางจริยธรรม²⁸ และเห็นว่าจริยธรรมหรือความเจริญทางจิตใจของบุคคลสัมพันธ์กับความเจริญทางสติปัญญา เหตุผล และอารมณ์²⁹ ยิ่งบุคคลมีความสามารถในการให้เหตุผลเชิงตรรกะ (Logical Reasoning) มากเท่าใด บุคคลนั้นก็ยิ่งสามารถให้เหตุผลทางจริยธรรมได้มากเท่านั้น (Moral

²⁴ ปรีดี เกษมทรัพย์, *นิติปรัชญา*, หน้า 205 และ 216.

²⁵ Thomas Pink, "Natural Law and the Theory of Moral Obligation," in *Psychology and Philosophy: Inquiries into the Soul from Late Scholasticism to Contemporary Thought*, p. 109.

²⁶ บรรจง อมรชวิน, *การคิดอย่างมีวิจารณญาณ*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: หจก.ภาพพิมพ์, 2556), หน้า 229.

²⁷ สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน และ รัชนี ตียพันธ์ุ และ ชัยนาถ นาคบุปผา, *รายงานการวิจัยเรื่องพัฒนาการให้เหตุผลทางจริยธรรม*, หน้า 25-26.

²⁸ Carla B. Goble, *Moral Judgment [Microform] : Intention and Consequence Reconsidered / Carla B. Goble and John C. McCullers* ([Washington, D.C.]: Distributed by ERIC Clearinghouse, 1988).

²⁹ สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน และ รัชนี ตียพันธ์ุ และ ชัยนาถ นาคบุปผา, *รายงานการวิจัยเรื่องพัฒนาการให้เหตุผลทางจริยธรรม*, หน้า 32.

Reasoning) และการที่บุคคลจะประพฤติน้อย่างมีจริยธรรมนั้นต้องอาศัยการให้เหตุผลทางจริยธรรมด้วย เพราะบุคคลไม่สามารถปฏิบัติตามหลักการทางจริยธรรมได้หากบุคคลนั้นไม่เข้าใจหรือไม่เชื่อในหลักการดังกล่าว³⁰

โคลเบอร์กได้แบ่งพัฒนาการการให้เหตุผลทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งย่อยเป็น 2 ชั้น จึงมี 6 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-Conventional Level)

ในระดับนี้ เด็กจะรับรู้ว่าคุณเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมว่าดีหรือไม่ดีจากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น พ่อแม่ หรือครู และนึกถึงผลที่ตามมาว่าจะนำรางวัลหรือการลงโทษมาให้ ถ้าพฤติกรรมได้นำรางวัลมาให้ นั่นคือพฤติกรรมดี แต่ถ้าพฤติกรรมได้นำการลงโทษมาให้ พฤติกรรมนั้นไม่ดี ระดับนี้แบ่งย่อยได้ 2 ชั้น³¹ คือ

(1) การลงโทษและการเชื้อฟัง คือการที่เด็กคิดว่าสิ่งที่ตนทำนั้นเป็นสิ่งที่ผิดเพราะทำแล้วถูกลงโทษ ก็จะหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งนั้นอีก แต่ถ้าสิ่งใดที่เด็กทำแล้วได้รางวัล เด็กก็จะคิดว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและจะทำสิ่งนั้นอีกเพราะหวังผลรางวัล³²

(2) การแสวงหาผลประโยชน์หรือสิ่งตอบแทน คือการที่เด็กแสดงออกซึ่งความประพฤติเพื่อให้ได้รางวัลอันนำมาซึ่งประโยชน์หรือความพึงพอใจของตนเอง ไม่ได้นึกถึงความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เด็กจะคำนึงถึงการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันอย่างเท่าเทียมกันเหมือนตลาดสินค้า³³

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level)

³⁰ Lawrence Kohlberg, ed. *Moral Stages and Moralization: The Cognitive-Development Approach*, Theoretical Psychology - Classic Readings (Cornwall: SAGE Publications Ltd., 2012), pp. 238-239.

³¹ สุรางค์ ไคว้ตระกูล, *จิตวิทยาการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า 69-71.

³² เรื่องเดียวกัน.

³³ สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน และ รัชณี ตียพันธ์ุ และ ชัยนาถ นาคบุปผา, *รายงานการวิจัยเรื่องพัฒนาการให้เหตุผลทางจริยธรรม*, หน้า 34-35.

ผู้กระทำประพฤติดนตามความคาดหวังของคนอื่น เช่น พ่อแม่ หรือกลุ่มเพื่อนของตน สิ่งที่อยู่ในระดับนี้คิดว่าผิดคือสิ่งที่ทำแล้วตนจะไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และผู้กระทำจะไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ตัวเอง ในระดับนี้ ผู้กระทำมองว่าความซื่อสัตย์และความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ แบ่งได้เป็น 2 ชั้น คือ

(3) ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม หมายความว่า พฤติกรรมที่ดีคือพฤติกรรมตามมาตรฐานหรือความคาดหวังของพ่อแม่หรือเพื่อน เป็นพฤติกรรมที่ทำแล้วผู้อื่นยอมรับ

(4) กฎและระเบียบ เหตุผลทางจริยธรรมในขั้นนี้ที่มีต่อพฤติกรรมที่ดีคือการมองว่าสังคมอยู่ได้เพราะความสงบเรียบร้อยซึ่งต้องมีกฎหมายหรือกฎระเบียบมาควบคุม ดังนั้น พฤติกรรมที่ถูกต้องคือการปฏิบัติตามกฎระเบียบ คนดีคือคนที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ บุคคลที่มีระดับจริยธรรมอยู่ในขั้นนี้จะอ้างกฎเกณฑ์เป็นสิ่งสำคัญในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำ โดยจะไม่สนใจประโยชน์ส่วนรวม³⁴

ระดับ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post-Conventional Level)

ผู้ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปจะให้เหตุผลทางจริยธรรมในระดับนี้ เป็นการที่ผู้กระทำพยายามตีความหลักการหรือมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณของตนว่าดีหรือไม่ดีก่อนจะนำมายึดถือเป็นหลักการความประพฤติที่ตนจะปฏิบัติตาม กฎหมายและกฎระเบียบควรจะต้องอยู่บนหลักความยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ระดับนี้แบ่งได้เป็น 2 ชั้น คือ

(5) สัญญาประชาคมหรือประโยชน์และสิทธิของบุคคล (Social Contract or Utility and Individual Rights) สิ่งที่ถูกต้องสำหรับผู้มีจริยธรรมขั้นนี้คือการเคารพความเห็นและคุณค่าของบุคคลอื่น ผู้กระทำเห็นว่าคุณค่าและกฎเกณฑ์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มของตน ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านี้จะต้องใช้บังคับอย่างเป็นกลางเพราะเป็นสัญญาประชาคมที่จะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ คุณค่าและสิทธิอย่างสิทธิในชีวิตและเสรีภาพต้องได้รับการเคารพไม่ว่าจะในสังคมใดก็ตาม³⁵

³⁴ สำนักงาน ก.พ., "คู่มือการพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 12 เมษายน 2561 แหล่งที่มา: https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/bththii_2.pdf

³⁵ Lawrence Kohlberg, *Moral Stages and Moralization: The Cognitive-Development Approach*, p. 242.

(6) หลักการคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principles) ในขั้นนี้ ผู้กระทำถือตาม หลักการจริยธรรมที่ตนเองเลือกเองและเชื่อถือในกฎหมายหรือความตกลงร่วมกันทางสังคมเพราะ สอดคล้องกับหลักการจริยธรรมของตน หากกฎหมายไม่สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว ผู้กระทำจะ เลือกระทำตามหลักการของตน หลักการนี้คือหลักการความยุติธรรมสากล (Universal Principle of Justice) ซึ่งได้แก่ความเท่าเทียมกันของมนุษย์และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์³⁶

ดังนั้น ระดับพัฒนาการการให้เหตุผลทางจริยธรรมของโคลเบอร์กจึงมีทั้งหมด 6 ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การลงโทษและการเชื่อฟัง

ชั้นที่ 2 การแสวงหาผลประโยชน์หรือสิ่งตอบแทน

ชั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม

ชั้นที่ 4 กฎและระเบียบ

ชั้นที่ 5 สัญญาประชาคมหรือประโยชน์และสิทธิของบุคคล

ชั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล

โคลเบอร์กได้ตั้งปัญหาทางจริยธรรมที่น่าสนใจให้แก่กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยของเขา เช่น ปัญหาจริยธรรมว่าด้วยกฎหมายกับการช่วยชีวิตมนุษย์ ปัญหาจริยธรรมว่าด้วยการที่แพทย์ทำให้คนไข้ ตายโดยไม่ต้องทรมาน หรือปัญหาจริยธรรมที่ว่าด้วยนักโทษหนักๆ ที่หันมาเป็นพลเมืองดีทำประโยชน์ ให้แก่สังคมเป็นอย่างมาก แต่ในขั้นนี้ ผู้เขียนขอหยิบยกปัญหาจริยธรรมว่าด้วยกฎหมายกับการช่วยชีวิต มนุษย์มาศึกษา

ปัญหามีว่า ภรรยาของสามีกำลังป่วยด้วยโรคมะเร็ง แพทย์ที่รักษาภรรยาบอกกับสามีว่า มี ร้ายร้านหนึ่งที่ขายยาที่จะช่วยชีวิตของภรรยาได้แต่ยามีราคาแพงมาก สามีจึงไปถามหาขายที่ร้าน ขยายดังกล่าว เภสัชกรที่ขายยาเสนอขายยาในราคาที่เอากำไรมากกว่าต้นทุนถึงสิบเท่า สามีจึงขอให้

³⁶ Ibid.

เภสัชกรลดราคา แต่เภสัชกรไม่ลดราคาให้ สามีไม่มีเงินและกลัวจะสูญเสียภรรยาไป จึงขโมยยา
ดังกล่าวไปให้ภรรยา ความเห็นของผู้ตอบที่มีต่อปัญหามิดังนี้³⁷

ผู้ตอบที่มีระดับพัฒนาการการให้เหตุผลทางจริยธรรมขั้นที่ 1 เห็นว่าสามีไม่ควรขโมยยา
เพราะการขโมยมีบทลงโทษ ความหวาดกลัวการลงโทษมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเช่นนี้

ผู้ตอบที่มีระดับพัฒนาการการให้เหตุผลทางจริยธรรมขั้นที่ 2 เห็นว่า สามีควรขโมยยา
เพราะจำเป็นต้องขโมย แต่ถ้าสามีไม่ได้รับภรรยาหรือภรรยาจะไม่ทำอย่างเดียวกันกับที่สามีทำให้
ภรรยา สามีก็ไม่ควรขโมยยาเพื่อช่วยชีวิตภรรยา

ผู้ตอบที่มีระดับพัฒนาการการให้เหตุผลทางจริยธรรมขั้นที่ 3 เห็นว่า สามีควรขโมยยาเพราะ
ตามประเพณีนิยมนั้น สามีที่ดีควรจะต้องดูแลภรรยาเพราะความรักที่มีให้กัน ผู้ตอบในขั้นนี้มองว่าชีวิต
มีคุณค่าเพราะความรักและความเห็นอกเห็นใจกัน

ผู้ตอบที่มีระดับพัฒนาการการให้เหตุผลทางจริยธรรมขั้นที่ 4 เห็นว่า สามีไม่ควรขโมยยาเพราะ
การขโมยเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ผู้ตอบในขั้นนี้ยึดมั่นในกฎและเห็นว่าศาลควรลงโทษสามีเพื่อรักษาไว้
ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย แต่เขาก็เห็นใจสามี แต่ผู้ตอบก็สับสนว่าสิทธิในทรัพย์สินกับสิทธิใน
ชีวิตอย่างไรกันสำคัญกว่ากัน

ผู้ตอบที่มีระดับพัฒนาการการให้เหตุผลทางจริยธรรมขั้นที่ 5 เห็นว่า ในฐานะสามี สามีก็ควร
ขโมยยาเพราะสามีจะต้องดูแลภรรยา แต่สามีจะต้องตระหนักว่าการเคารพกฎหมายเป็นสิ่งที่ควร
กระทำเพื่อให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข แต่สุดท้ายแล้วผู้ตอบในระดับนี้เห็นว่าทุกคนมี
สิทธิที่จะมีชีวิตและทำประโยชน์ให้สังคมของตน

ผู้ตอบที่มีระดับพัฒนาการการให้เหตุผลทางจริยธรรมขั้นที่ 6 เห็นว่า สามีควรขโมยยาเพราะ
ชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งมีค่า สิทธิในชีวิตเป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์เหนือกว่าสิทธิในทรัพย์สินหรือสิทธิอื่นใด
การรักษาชีวิตเป็นการเคารพความเป็นมนุษย์ แม้การขโมยจะผิดกฎหมาย แต่กฎหมายต่าง ๆ ก็มา
จากความยุติธรรม การกำหนดว่าการขโมยผิดกฎหมายเป็นความคิดที่ขัดต่อศีลธรรม หรืออีกมุมหนึ่ง

³⁷ สมบูรณ์ ศาลยาชีวิต และ รัชนี ตียพันธ์ุ และ ชัยนาถ นาคบุปผา, รายงานการวิจัยเรื่องพัฒนาการให้เหตุผลทางจริยธรรม, หน้า
64-69.

คือการไม่ขโมยยาเป็นการขัดต่อสิทธิในชีวิตของภรรยา สามีย่อมต้องไม่จำนนต่อกฎหมายนี้ แต่ควรจะจำนนต่อความยุติธรรมที่เป็นที่มาของกฎหมาย แม้ผู้ตอบในระดับนี้จะเห็นว่าศาลควรลงโทษสามี แต่ก็เห็นว่าศาลควรจะลดหย่อนโทษหรือไม่เอาโทษเลย เพราะการที่สามีขโมยนั้น สามีมีเหตุผลทางจริยธรรม

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีของโคลเบอร์กเน้นการให้เหตุผลทางจริยธรรม แต่ไม่กล่าวถึงพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavior) ดังนั้น ผู้ที่ให้ความเห็นต่อปัญหาทางจริยธรรมที่โคลเบอร์กตั้งนี้อาจจะให้เหตุผลทางจริยธรรมได้อย่างถูกต้อง แต่เมื่อถึงเวลาที่ต้องแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่อสถานการณ์เฉพาะนั้น พฤติกรรมดังกล่าวไม่สอดคล้องกับเหตุผลที่ให้ไว้ก็ได้³⁸

2.2 การเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายตามกฎหมายไทย

ในบทนี้ ผู้เขียนจะศึกษาถึงกฎหมายไทยในเรื่องละเมิดไปพร้อมกับยกตัวอย่างกรณีที่ผู้เข้าช่วยเหลือโดยสมัครใจได้ก่อความเสียหายแก่ผู้ได้รับความช่วยเหลือโดยประมาทเลินเล่อในระหว่างการช่วยเหลือเพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าช่วยเหลืออาจต้องรับผิดชอบอย่างไรตามกฎหมายไทย อีกทั้งจะศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือจากความรับผิดเพื่อละเมิด ซึ่งก็คือหลักกฎหมายนิรโทษกรรมเพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่ว่าผู้เข้าช่วยเหลืออาจไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าว

2.2.1 ความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายโดยประมาทเลินเล่อตามกฎหมายละเมิด

ความรับผิดเพื่อละเมิดเป็นความรับผิดทางแพ่งประเภทหนึ่งที่เกิดจากการฝ่าฝืนหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องงดเว้นไม่ก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นในสังคม (neminem laedere) เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น ผู้กระทำต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อทำให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะเดิมเสมือนความเสียหายมิได้เกิดขึ้น³⁹ ดังนั้น เมื่อผู้เข้าช่วยเหลือได้ช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ แต่ได้ก่อความเสียหายแก่ผู้ได้รับความช่วยเหลือโดยประมาทเลินเล่อแล้ว ย่อมถือว่าผู้เข้าช่วยเหลือทำละเมิด

³⁸ สุรางค์ ไคว์ตระกูล, จิตวิทยาการศึกษา, หน้า 73.

³⁹ ศันนัทภรณ์ โสถิพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสิ่ง ลามมิควรได้, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2561), หน้า 31.

จึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายสำหรับความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของผู้เข้าช่วยเหลือเองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งบัญญัติว่า

“ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

ผู้เข้าช่วยเหลืออาจรับผิดชอบเพื่อละเมิดได้ตามบทบัญญัติดังกล่าว องค์ประกอบของความรับผิดเพื่อละเมิดมีดังนี้

2.2.1.1 มีการกระทำ

การกระทำ หมายถึงอิริยาบถของผู้ทำละเมิด มีการเคลื่อนไหวในร่างกายโดยรู้สำนึก การกระทำยังรวมถึงการละเว้นหรืองดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย⁴⁰ การกระทำจึงแบ่งออกได้สองด้าน⁴¹ ได้แก่

(1) การกระทำด้านบวก หมายถึงการลงมือทำด้วยการเคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก เช่น การที่ ก. เข้าช่วยเหลือ ข. ซึ่งติดอยู่ภายในซากรถยนต์โดยการดึงศีรษะ ข. อย่างแรง ทำให้กระดูกต้นคอของ ข. เคลื่อน เป็นการที่ ก. ผู้เข้าช่วยเหลือลงมือทำโดยการเคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก

(2) การกระทำด้านลบหมายถึงการอยู่เฉย ๆ หรือที่เรียกว่า การงดเว้น

การกระทำด้านลบหรือการเคลื่อนไหวร่างกายนั้น มักไม่เป็นประเด็นปัญหาให้ข้อใจมากนัก แต่ที่เป็นประเด็นปัญหาคือการกระทำด้านลบหรือการงดเว้น

การงดเว้นโดยหลักแล้วไม่ทำให้บุคคลต้องรับผิดเพื่อละเมิด แต่การงดเว้นไม่กระทำตามหน้าที่บางประการแล้วก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นจึงจะทำให้บุคคลต้องรับผิด ซึ่งหากบุคคลกระทำตามหน้าที่แล้ว ความเสียหายก็จะไม่เกิดขึ้น หน้าที่นั้นอาจเกิดจาก

⁴⁰ เπήง เπήงนิติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2560), หน้า 9-10.

⁴¹ ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามมิควรรได้, หน้า 68.

(ก) หน้าที่ตามกฎหมาย คือการที่กฎหมายบัญญัติว่าบุคคลมีหน้าที่ต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หากบุคคลนั้นไปงดเว้นจนเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น บุคคลผู้งดเว้นก็ต้องรับผิดชอบ⁴² เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 บัญญัติให้สามีภริยามีหน้าที่ต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกัน หรือมาตรา 1563 บัญญัติให้บุตรมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา⁴³ กรมทางหลวงมีหน้าที่ดูแลบำรุงทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ ตาม พ.ร.บ. เทศบาล พ.ศ. 2469 พ.ร.บ.ระเบียบบริหารกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518⁴⁴ เป็นต้น

(ข) หน้าที่ตามสัญญา คือการที่ได้มีการตกลงกันว่าจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว คู่สัญญาไม่กระทำการเช่นนั้น⁴⁵ เป็นการผิดหน้าที่ที่มาจากนิติสัมพันธ์หรือความผูกพันทางกฎหมายที่เกิดจากสัญญา⁴⁶ เช่น สถานรับเลี้ยงเด็กปล่อยให้เด็กได้รับอันตราย หรือพยาบาลปล่อยให้คนไข้ได้รับอันตราย⁴⁷

(ค) หน้าที่ตามวิชาชีพ คือหน้าที่ที่จะต้องกระทำนั้นมาจากวิชาชีพที่ตนทำอยู่ เช่น นายแพทย์เห็นคู่อริของตนซึ่งได้รับบาดเจ็บสาหัสเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลที่ตนประจำอยู่ นายแพทย์ปฏิเสธการรักษา เป็นเหตุให้คู่อริตาย⁴⁸ นายแพทย์ผิดทั้งสัญญา ผิดทั้งละเมิด

(ง) หน้าที่ตามคำสั่งหรือระเบียบ คือหน้าที่ตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาหรือตามระเบียบ เช่น พนักงานรักษาความปลอดภัยในมหาวิทยาลัยของรัฐมีหน้าที่คอยตรวจสอบคนเข้าออกตึก ถ้าพนักงานรักษาความปลอดภัยละเลยให้บุคคลภายนอกเข้าตึกได้และบุคคลภายนอกนั้นเข้าไปลักทรัพย์ภายใน

⁴² เพิ่ง เพิ่งนิติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, หน้า 11.

⁴³ ไพจิตร ปุญญพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 14 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2558), หน้า 12.

⁴⁴ เพิ่ง เพิ่งนิติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, หน้า 12.

⁴⁵ วารี นาสกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรได้, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2557), หน้า 31.

⁴⁶ ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรได้, หน้า 71.

⁴⁷ เพิ่ง เพิ่งนิติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, หน้า 18.

⁴⁸ ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรได้, หน้า 71.

ติก ถือว่าพนักงานรักษาความปลอดภัยดเว้นไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบ⁴⁹ ถ้าระเบียบนั้นออกโดยอาศัยกฎหมายก็จะเป็นหน้าที่ตามกฎหมาย⁵⁰

(จ) หน้าที่ตามความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดขึ้น หน้าที่ประเภทนี้นักนิติศาสตร์หลายท่านมีคำเรียกที่แตกต่างกันไป เช่น หน้าที่ที่เกิดจากการกระทำครั้งก่อนของตน หน้าที่ที่เกิดจากความสัมพันธ์ตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นระหว่างคู่กรณี หน้าที่ที่เกิดจากความรับผิดชอบทางข้อเท็จจริงที่มีอยู่ระหว่างผู้ดเว้นและผู้เสียหายหรือฐานะทางข้อเท็จจริงซึ่งผู้ดเว้นได้ก่อขึ้น

ยกตัวอย่าง ก. ผากบุตรของตนไว้กับ ข. ให้ ข. ช่วยดูแล แต่ ข. ไม่สนใจเลี้ยงดูให้ดี ปล่อยให้บุตรของ ก. หยิบกินของอันตรายเข้าไปเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย การงดเว้นไม่ดูแลของ ข. เกิดจากความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดขึ้นกับ ก. คือการรับดูแลบุตรให้ ก.⁵¹

หรือ ก. เห็น ข. ซึ่งเป็นคนตาบอดกำลังจะข้ามถนน ก. ไม่มีหน้าที่ป้องกันไม่ให้ ข. ถูกรถชน ไม่ว่าจะ เป็นหน้าที่ตามกฎหมายหรือหน้าที่ตามสัญญา⁵² เมื่อ ก. ช่วย ข. ข้ามถนน ก. จึงมีหน้าที่จะต้องจูง ข. ไปจนถึงถนนอีกฟากหนึ่งให้สำเร็จจุล่ง จะทิ้งไว้กลางคันมิได้ จำต้องกระทำไปให้ตลอด⁵³ ถ้า ก. งดเว้นกลางคันแล้วเกิดความเสียหายขึ้นก็เป็นละเมิด

หรือ ก. ช่วย ข. ออกมาจากเพลิงไหม้ โดย ข. ได้รับบาดเจ็บสาหัส ก. ก็ต้องส่ง ข. ไปโรงพยาบาลเพื่อให้ได้รับการรักษาต่อไป เป็นหน้าที่ที่เกิดจากความสัมพันธ์ตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นระหว่างคู่กรณี⁵⁴

หรือ แพทย์ประจำโรงพยาบาลพบเห็นคนเจ็บระหว่างเดินทางกลับบ้าน แพทย์ไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาที่จะต้องช่วย แต่เมื่อช่วยแล้ว แพทย์ก็ต้องทำหน้าที่ต่อไปให้ตลอด หากทำไปไม่ตลอดก็ย่อมเป็นการงดเว้น⁵⁵

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁰ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดชอบทางละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2556), หน้า 8.

⁵¹ ศันนัทภรณ์ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรรได้, หน้า 71.

⁵² เพ็ง เพ็งนิติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, หน้า 20.

⁵³ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดชอบทางละเมิด, หน้า 8.

⁵⁴ สุขุม ศุภนิติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2555), หน้า 13.

อย่างไรก็ตาม ถ้าบุคคลได้เข้าช่วยเหลือแล้ว ย่อมเกิดหน้าที่ตามความสัมพันธ์ที่จะต้องไม่กระทำโดยประมาทเลินเล่อให้เกิดความเสียหายขึ้นจากการช่วยเหลือของตน เช่น แดงช่วยขาวซึ่งกำลังจะจมน้ำตาย แดงอุ้มขาวขึ้นจากตลิ่งได้แต่กลับกระทำโดยประมาทเลินเล่อให้ขาวตกลงไปที่พื้นซีเมนต์ศิระระแตกเพราะกระแทกพื้น แดงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำโดยประมาทนี้⁵⁶

ตัวอย่างคำพิพากษาที่ศาลฎีกาตัดสินว่าเป็นการงดเว้นกระทำอันเป็นละเมิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1559/2504

การที่จำเลยที่ 1 ซึ่งมีหน้าที่กั้นทาง นอนหลับเสียไม่กระทำการปิดกั้นทางรถไฟในเมื่อรถไฟจะผ่าน เป็นการละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่กระทำการป้องกันภัยสาธารณะ ซึ่งเป็นหน้าที่ต้องกระทำเป็นประจำ ถ้าหากจำเลยที่ 1 ปฏิบัติการปิดกั้นทางเสียก่อนที่รถไฟจะผ่าน รถยนต์ที่จอดกั้นไปก็ไม่อาจผ่านเข้าไปถึงทางรถไฟ เหตุร้ายก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ เหตุที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลโดยตรงจากการที่จำเลยที่ 1 ละเลยการปฏิบัติหน้าที่ การละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 นั้น มีความหมายรวมทั้งการกระทำและละเว้นการกระทำอันบุคคลนั้น ๆ จะต้องกระทำด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5205/2550

วันเกิดเหตุฝนตกไม่มากและลมพัดไม่แรง การที่ต้นจามจุรีริมทางหลวงล้มทับผู้ตายขณะขับรถจักรยานยนต์ไปตามทางหลวงจนเป็นเหตุให้ผู้ตายถึงแก่ความตายมิใช่เกิดจากเหตุสุดวิสัย แต่เป็นเพราะความบกพร่องของกรมทางหลวงจำเลยที่ไม่โค่นหรือปล่อยปละละเลยไม่สั่งเจ้าหน้าที่ของจำเลยไปโค่นต้นจามจุรีที่มีสภาพผุกลวงเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น อันเป็นการกระทำละเมิดของจำเลย จำเลยจึงต้องรับผิดชอบ

ในหน้าที่ทั้งห้าประการที่กล่าวไปข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าไม่ปรากฏหน้าที่ทางศีลธรรมหรือหน้าที่ความเป็นพลเมืองแต่อย่างใด จึงมีปัญหาว่าถ้าบุคคลพบคนตกอยู่ในภยันตรายและไม่ช่วยเหลือบุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดโดยการงดเว้นหรือไม่ ประเด็นแรกที่ต้องพิจารณาคือ บุคคลนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายหรือไม่

⁵⁵ ไพจิตร บุญญพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, หน้า 12.

⁵⁶ พจน์ ปุชปาคม, คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2525), หน้า 37.

ตามกฎหมายไทยนั้น นักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า โดยทั่วไปแล้ว บุคคลไม่มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยบุคคลอื่นที่ตกอยู่ในภัยอันตราย เว้นแต่บุคคลนั้นจะมีหน้าที่ตามกฎหมาย หน้าที่ตามสัญญา หน้าที่ตามวิชาชีพ หน้าที่ตามคำสั่งหรือระเบียบ หรือหน้าที่ตามความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดขึ้นตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น นักนิติศาสตร์จำนวนหนึ่งได้ให้คำอธิบายสนับสนุนประเด็นดังกล่าว ดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์ เห็นว่า การที่เห็นคนอื่นบาดเจ็บและจะต้องช่วยหรือไม่นั้น หากดูตามหน้าที่ความเป็นพลเมืองอาจจะต้องช่วย แต่การช่วยได้มากน้อยเพียงใดก็เป็นไปตามสภาพและต้องไม่ทำให้สถานการณ์เลวร้ายกว่าเดิม⁵⁷

อาจารย์เพ็ง เพ็งนิตี เห็นว่า กรณีไม่ช่วยคนตกอยู่ในอันตรายนั้นมีปัญหาว่าบุคคลหนึ่งเห็นคนตกน้ำ ซึ่งบุคคลนั้นช่วยได้แต่ไม่ช่วย เขาจะต้องรับผิดชอบละเมิดหรือไม่ เห็นว่า ที่จะผิดฐานละเว้นได้หมายถึงผู้นั้นจะต้องมีหน้าที่ป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่คนที่ตกน้ำนั้น ถ้าไม่มีหน้าที่ป้องกันความเสียหายแล้วก็ไม่ถือว่าเป็นการละเว้นอันจะต้องรับผิดชอบละเมิด อีกทั้งถ้าไม่มีการกระทำครั้งก่อนของตนแล้วก็ไม่มีความเสียหายแก่บุคคลอื่น เช่น เห็นคนตาบอดข้ามถนน บุคคลไม่มีหน้าที่ป้องกันไม่ให้คนตาบอดถูกชน แม้จะเห็นว่ารถขับมาโดยเร็วและจะต้องชนคนตาบอดอย่างแน่นอนแต่บุคคลนั้นก็ยังไม่ช่วยเขาก็ไม่มีความผิดฐานละเมิด⁵⁸

ศาสตราจารย์ ดร.วารี นาสกุล เห็นว่า โดยทั่วไปแล้ว การงดเว้นกระทำในทางแพ่งไม่ถือว่าเป็นละเมิด เพราะผู้งดเว้นกระทำไม่มีหน้าที่อันใดที่จะต้องกระทำ เช่น ก. เห็น ข. กำลังถูก ค. ทำร้ายด้วยความที่ ก. กลัว ค. ก. จึงไม่ช่วย ข. และรีบเดินหนีไป เช่นนี้ ก. ไม่มีความผิดฐานละเมิดเพราะไม่มีกฎหมายใดบังคับว่าในกรณีเช่นนี้ ก. ต้องช่วย ข. การงดเว้นกระทำที่จะเป็นละเมิดได้นั้นต้องเป็นการงดเว้นกระทำเมื่อบุคคลมีหน้าที่ต้องกระทำจนเกิดความเสียหายขึ้นแก่ผู้อื่นเพราะบุคคลนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องป้องกันความเสียหายมิให้เกิดขึ้น⁵⁹

สรุปได้ว่า โดยทั่วไปแล้ว การงดเว้นในทางแพ่งไม่เป็นละเมิด เว้นเสียแต่ว่าผู้งดเว้นมีหน้าที่ป้องกันความเสียหาย ดังนั้น การไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายเมื่อพบจึงไม่เป็นละเมิด เพราะเมื่อ

⁵⁷ ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกครัด, หน้า 72.

⁵⁸ เพ็ง เพ็งนิตี, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, หน้า 16 และ 20.

⁵⁹ วารี นาสกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกครัด, หน้า 26-27.

บุคคลไม่มีหน้าที่ป้องกันความเสียหายอันเกิดแก่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายแล้ว แม้ความเสียหายเกิดขึ้นจากการไม่ช่วย ผู้ที่ไม่ช่วยก็ไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิด

ประเด็นที่สองที่ต้องพิจารณาคือ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดเห็นผู้อื่นตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิตซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น แต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” นั้น เป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่หากงดเว้นไม่ปฏิบัติตามแล้วส่งผลให้รับผิดชอบในทางละเมิดด้วยหรือไม่ มีนักนิติศาสตร์จำนวนหนึ่งได้ให้คำอธิบายไว้ดังนี้

ศาสตราจารย์ศักดิ์ สอนงชาติ อธิบายว่า ถ้าบุคคลไม่มีหน้าที่ต้องกระทำ การงดเว้นกระทำ ย่อมถือไม่ได้ว่าเป็นการกระทำ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 มิได้ประสงค์จะบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของบุคคล หากแต่เพียงประสงค์จะลงโทษบุคคลซึ่งไร้มนุษยธรรมเท่านั้น จึงเป็นเพียงหน้าที่ทางศีลธรรม แม้การงดเว้นไม่ช่วยเหลือจะเป็นเหตุให้ผู้ตกอยู่ในภยันตรายถึงแก่ความตาย ผู้งดเว้นนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบฐานกระทำละเมิด⁶⁰

ส่วนอาจารย์เพ็ง เพ็งนิตติ อธิบายว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 ที่บัญญัติไว้เป็นความผิดอาญานั้นเป็นเพียงหน้าที่ทางศีลธรรม นโยบายรัฐจึงกำหนดให้เป็นความผิดลหุโทษเพื่อไม่ให้คนทำตัวเป็นคนใจดำเท่านั้น หากใช้เป็นการกำหนดหน้าที่ให้ป้องกันผลที่จะเกิดขึ้นไม่⁶¹

จะเห็นได้ว่า นักนิติศาสตร์ไทยหลายท่านเห็นว่า การงดเว้นไม่ช่วยผู้ตกอยู่ในภยันตรายแม้ อาจเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 แต่กรณีดังกล่าวไม่เป็นละเมิด ถึงแม้การเข้าช่วยเหลืออาจป้องกันผู้ตกอยู่ในภยันตรายให้พ้นจากผลเสียหายอย่างความตายได้ แต่บุคคลทั่วไปก็ไม่มีหน้าที่ป้องกันผลเสียหายนั้น เพราะหน้าที่ในการช่วยเป็นเพียงหน้าที่ทางศีลธรรมหรือหน้าที่ของพลเมืองดี

หน้าที่ทางศีลธรรมหรือหน้าที่ของพลเมืองมิใช่หน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งในหน้าที่หลักห้าประการของกฎหมายละเมิดไทย ตามที่ได้ศึกษาไปในหัวข้อที่ 2.1.2.3 เรื่องทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติของปูเฟนดอร์ฟ ไปแล้วนั้น หน้าที่ทางศีลธรรมคือหน้าที่ที่เป็นรากฐานความประพฤติของมนุษย์ เป็นส่วน

⁶⁰ ศักดิ์ สอนงชาติ, คำอธิบายโดยย่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดชอบทางละเมิด, หน้า 8.

⁶¹ เพ็ง เพ็งนิตติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, หน้า 16.

หนึ่งของกฎหมายธรรมชาติ ส่วนหน้าที่พลเมือง (Civic Duty) คือการปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ รู้จักรับผิดชอบ ชั่วดีตามหลักจริยธรรมและหลักศาสนา หรือมีจิตสำนึกที่ถูกต้องเหมาะสม⁶² การไม่ช่วยผู้ตกอยู่ใน ภัยอันตรายแม้ผิดหน้าที่ทางศีลธรรมหรือหน้าที่พลเมืองก็ไม่ทำให้ผู้ไม่ช่วยต้องรับผิดเพื่อละเมิด เพราะ หน้าที่ดังกล่าวมิใช่หน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งในหน้าที่หลักห้าประการของกฎหมายละเมิดไทย

เพื่อช่วยให้เข้าใจฐานความคิดในเรื่องนี้ได้มากขึ้น ผู้เขียนขอหยิบยกคำอธิบายของ ศาสตราจารย์ ดร.จิต เศรษฐบุตร⁶³ ในเรื่องการเว้นไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย ซึ่งท่านได้ อธิบายว่า การละเว้นการกระทำ อาจถูกมองว่าเป็นการกระทำได้ เช่น การขับรถยนต์ไปเรื่อย ๆ โดย ไม่หยุดเมื่อมีคนโบกมือข้างทางขอให้หยุดเพื่อช่วยพาคนเจ็บไปโรงพยาบาลนั้น แน่แน่นอนว่าเป็นการละ เว้นไม่หยุด แต่หากมองอีกมุมหนึ่งก็เป็นการกระทำได้ คือการขับรถต่อไป หรืออีกกรณีหนึ่ง การยื่น กอดอกมองดูคนจมน้ำเป็นการละเว้นไม่ช่วย ในอีกมุมหนึ่งก็เป็นการกระทำการโดยการยื่นเฉย ๆ

ปัญหาว่าการละเว้นกระทำจะเป็นความผิดหรือไม่นั้นเป็นที่ถกเถียงกันในหมู่นักนิติศาสตร์มา ตลอด ซึ่งในทางแพ่งนั้นเป็นเรื่องยากที่จะชี้ขาด ต่างจากกฎหมายอาญาเพราะหลักกฎหมายอาญาที่ สำคัญประการหนึ่งคือหลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย (Nullum crimen, nulla poena sine lege) หมายความว่า พิจารณาแต่เพียงว่ามีกฎหมายกำหนดเป็นความผิดหรือไม่ หาก บุคคลทำผิดตามที่กฎหมายกำหนด บุคคลนั้นก็ต้องรับผิด ในขณะที่เรื่องละเมิดนั้นไม่สามารถนำหลัก ดังกล่าวมาใช้ได้เพราะจุดประสงค์ของกฎหมายละเมิดคือการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ไม่ใช่การหาตัว ผู้กระทำความผิดเพื่อลงโทษ

การละเว้นการกระทำสามารถแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะ

⁶² กรมประชาสัมพันธ์, "หน้าที่พลเมืองและวัฒนธรรมไทย" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 5 พฤษภาคม 2561. แหล่งที่มา:

http://hq.prd.go.th/plan/ewt_news.php?nid=3036

⁶³ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2556), หน้า 143-151.

* คำว่า "ละเว้น" ที่ ศ.ดร.จิต เศรษฐบุตร ใช้ นั้น ผู้เขียนเห็นว่า ในเรื่องละเมิด ไม่มีความแตกต่างจากคำว่า "งดเว้น" อย่างมีนัยยะ สำคัญและเห็นว่าสามารถใช้แทนกันได้ อีกทั้งในตำรากฎหมายและคำพิพากษาก็มีการใช้คำว่า "ละเว้น" และ "งดเว้น" ควบกัน ไป

(1) การละเว้นกระทำระหว่างประกอบกร คือการที่ผู้ก่อความเสียหายละเว้นกระทำกร อย่างใดอย่างหนึ่งในระหว่างที่กำลังประกอบกรนั้น เช่น ก. ขับรถยนต์ไปชน ข. การที่ ก. ไม่ได้ห้าม ล้อเป็นการละเว้นในระหว่างที่ประกอบกรคือการขับรถยนต์ หรืออีกกรณีหนึ่ง ผู้ซ่อมถนนไม่ติด สัญญาณไฟ ณ จุดที่มีการซ่อมแซม ทำให้ผู้ที่สัญจรไปมาในเวลากลางคืนประสบอุบัติเหตุ ณ จุดที่ ซ่อมแซมนั้น เช่นนี้ เป็นการละเว้นกระทำระหว่างประกอบกรคือการซ่อมถนน การละเว้นกระทำกร ต่าง ๆ เหล่านี้หากเกิดจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่อแล้ว ย่อมเป็นผิดละเมิดอย่างแน่แท้ เพราะ เป็นการละเลยการกระทำบางอย่างที่ควรกระทำเพื่อป้องกันหรือหลีกเลี่ยงความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น เนื่องจากการประกอบกรของตน

(2) การละเว้นกระทำเฉย ๆ (Pure Omission) คือการละเว้นกระทำโดยไม่ได้อยู่ระหว่างกร ประกอบกรใด เช่น การยื่นกอดอกมองคนจมน้ำ ปัญหาจึงมีว่าการละเว้นกระทำประเภทนี้ก่อให้เกิด ความรับผิดชอบได้หรือไม่ มีการแบ่งความเห็นออกเป็นสองความเห็น

(ก) การละเว้นกระทำเฉย ๆ ไม่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบ ซึ่งเหตุผลที่สนับสนุน ความเห็นแรกมีดังนี้

1) ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการละเว้นกรกระทำและความเสียหาย

เหตุผลประการแรกมองว่าการละเว้นกระทำเฉย ๆ ไม่ใช่เหตุที่ก่อให้เกิดความเสียหาย แต่ ความเสียหายนั้นเกิดจากเหตุการณ์อื่นต่างหาก การที่อยู่เฉย ๆ ไม่ทำอะไรเลยไม่สามารถก่อให้เกิด ความเสียหายได้ เช่น การที่คนจมน้ำตายไม่ได้เกิดจากการที่บุคคลอื่นมองเขาเฉย ๆ ที่เขาจมน้ำตายก็ เพราะว่าเขาลื่นตกลงไปเอง หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง มีคนสองคนเดินเล่นในป่า คนแรกทิ้งไม้ขีดไฟที่ยังลุก ไหม้บนพื้นแล้วเดินจากไป คนที่สองที่เดินตามมาก็ละเว้นไม่ดับไม้ขีดไฟที่ลุกไหม้บนนั้นเสีย การที่ไฟไหม้ ป่าไม่ได้เป็นเพราะคนที่สองไม่ดับไฟ แต่เป็นเพราะคนที่หนึ่งทิ้งไม้ขีดไฟที่ลุกไหม้ต่างหาก

อย่างไรก็ตาม เหตุผลข้อนี้มีความเห็นแย้งอยู่ เพราะอาจกล่าวไม่ได้เต็มปากว่าการ ละเว้นกระทำไม่ก่อให้เกิดความเสียหายทุกกรณี เพราะถ้าคนที่ยื่นดูคนจมน้ำตัดสินใจกระโดดลงไป ช่วย หรือคนที่สองที่เดินในป่าตัดสินใจก้มลงดับไม้ขีดไฟเสีย ความเสียหายก็คงจะไม่เกิดขึ้น หากมอง ว่าการกระทำก่อให้เกิดความเสียหาย แต่การละเว้นกระทำไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย แล้วจะอธิบาย ความแตกต่างของการผลึกเรือ (การกระทำ) ออกไปให้ห่างจากคนจมน้ำกับการไม่ผลึกเรือ (การละ

เว้นการกระทำ) ไปให้คนจมน้ำจับได้อย่างไรในเมื่อผลหรือความเสียหายของการผลักและการไม่ผลักก็คือความตายของคนจมน้ำเหมือนกัน ดังนั้น เหตุผลที่ว่าผู้ละเว้นกระทำการไม่ต้องรับผิดทางละเมิด เพราะไม่ใช่ต้นเหตุของความเสียหายจึงยังไม่มีน้ำหนักเพียงพอ

2) การกำหนดให้การละเว้นกระทำเป็นความผิดเป็นการตัดเสรีภาพของมนุษย์

ผู้ที่สนับสนุนเหตุผลประการที่สองนี้เป็นกลุ่มนิยมเสรีภาพเพื่อตนเอง ความเห็นของคนกลุ่มนี้มองว่า การห้ามบุคคลไม่ให้กระทำการใดนั้นพอจะทำได้ แต่การบังคับให้บุคคลกระทำการหรือการห้ามไม่ให้เขาอยู่เฉย ๆ นั้น เป็นการลิดรอนเสรีภาพของมนุษย์เกินไป คนทุกคนน่าจะมีสิทธิที่จะอยู่เฉย ๆ ได้เมื่อเขาต้องการอยู่อย่างปกติสุข ศาสตราจารย์ ดร.จิต เศรษฐบุตรได้หยิบยกคำกล่าวของนักนิติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสนามว่า Colin และ Capitant ที่กล่าวว่ากฎหมายบังคับให้มนุษย์ใช้ความระมัดระวังได้ แต่จะบังคับให้มนุษย์กระทำการกุศลหรือกระทำการเพื่อผู้อื่นไม่ได้ ดังนั้น การละเว้นการกระทำจึงไม่ควรเป็นความผิด

อย่างไรก็ตาม เหตุผลข้อนี้ถูกโต้แย้งโดยกลุ่มผู้ที่ถือหน้าที่ของชุมชนเป็นใหญ่ กลุ่มนี้มองว่าการเคารพเสรีภาพของมนุษย์ต้องมีขอบเขต การที่กฎหมายห้ามมนุษย์กระทำการก็เป็นการลิดรอนเสรีภาพของมนุษย์เช่นเดียวกันไม่ต่างจากการบังคับให้มนุษย์กระทำการ ดังนั้น ในเมื่อกฎหมายห้ามมนุษย์ผลักเรือออกจากคนกำลังจมน้ำ แล้วเหตุใดกฎหมายจึงไม่บังคับให้มนุษย์ผลักเรือไปให้คนกำลังจมน้ำบ้าง

ในการเรื่องการจำกัดเสรีภาพของมนุษย์นี้ ศาสตราจารย์ ดร.ศันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์⁶⁴ ได้อธิบายไว้ว่า การงดเว้นหรือการละเว้นกระทำนี้เกิดจากการชั่งน้ำหนักระหว่างเสรีภาพและความรับผิดชอบ ด้านเสรีภาพคือการที่มนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกว่าจะกระทำหรืองดเว้นไม่กระทำ เมื่อเลือกที่จะไม่กระทำ เขาก็ไม่ต้องรับผิด แต่ถ้าเขาคาดหมายได้ว่าความเสียหายจะเกิดหากเขาไม่กระทำหรือเขาสามารถป้องกันความเสียหายได้หากเขากระทำแต่เขาเลือกที่จะไม่กระทำและความเสียหายเกิดขึ้น เขาก็ควรต้องรับผิดตามหลักกฎหมายธรรมชาติ การที่ให้เขารับผิดนี้จึงเป็นการให้น้ำหนักแก่การคุ้มครองบุคคลอื่นมากกว่าการคุ้มครองเสรีภาพของปัจเจกบุคคล

⁶⁴ ศันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามิศวรรค์, หน้า 69.

(ข) การละเว้นกระทำเฉย ๆ เป็นความผิดได้

ตามความเห็นประการที่สองนี้ การละเว้นกระทำเฉย ๆ จะเป็นความผิดได้ต่อเมื่อมีตัวบทกฎหมายหรือกฎข้อบังคับบัญญัติให้ทำ หากละเว้นไม่กระทำและเกิดความเสียหายขึ้น ผู้เสียหายไม่สามารถเรียกร้องอย่างใด ๆ ได้ ยกตัวอย่างเช่น มีกฎหมายบัญญัติให้บุคคลที่รู้ว่าจะมีการลอบฆ่ากัน จะต้องแจ้งแก่เจ้าพนักงานหรือแก่ผู้ที่将被ลอบฆ่า หากมีการลอบฆ่ากันขึ้นและผู้รู้ว่าจะมีการลอบฆ่าไม่แจ้งแก่เจ้าพนักงาน ผู้นั้นต้องรับผิดทางละเมิดและชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

อย่างไรก็ตาม ความเห็นนี้ถูกแย้งด้วยเหตุผลที่ว่า การที่จะเป็นละเมิดได้ต้องมีกฎหมายบัญญัติ นั้นจะทำให้วงเขตแห่งความรับผิดทางละเมิดเกี่ยวกับการละเว้นกระทำแคบมาก ความเห็นนี้คงจะมีน้ำหนักมากขึ้นหากปรากฏว่าความรับผิดทางละเมิดมีลักษณะเช่นเดียวความรับผิดทางอาญาที่มีหลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย

ดังนั้น ในการวินิจฉัยว่าการละเว้นกระทำเป็นความผิดหรือไม่นั้น จึงมีนักนิติศาสตร์เสนอว่าการละเว้นกระทำจะเป็นความผิดต่อเมื่อมีหนี้บังคับให้กระทำ ไม่ว่าจะหนี้นั้นจะเป็นหนี้โดยกฎหมายหรือหนี้โดยศีลธรรม หรือเมื่อมีหน้าที่ต้องกระทำตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือตามศีลธรรมและความประพฤติของบุคคลที่ซื่อสัตย์ แต่ข้อเสนอนี้อาจมีความบกพร่องด้วยเหตุที่ว่าคำว่า “หนี้โดยศีลธรรม” หรือ “หน้าที่ตามศีลธรรม” เป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนชัดเจน จึงมีการเสนอให้ใช้หลักการวินิจฉัยความผิดแบบ in abstracto ซึ่งเป็นการสมมติบุคคลหนึ่งที่มีความระมัดระวังและมีสภาพภายนอกเช่นเดียวกับผู้ละเว้นกระทำแล้วดูว่าบุคคลที่สมมติขึ้นนี้จะละเว้นเช่นเดียวกับผู้ละเว้นหรือไม่ หากบุคคลที่สมมติขึ้นละเว้น ผู้ละเว้นก็จะไม่มีความรับผิดเพื่อละเมิด ในทางตรงข้าม หากบุคคลที่สมมติขึ้นไม่ละเว้นกระทำ ผู้ละเว้นก็ต้องรับผิดทางละเมิด⁶⁵

2.2.1.2 กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

(1) การกระทำโดยจงใจ

⁶⁵ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด, หน้า 143-151.

การกระทำโดยจงใจ หมายความว่า กระทำโดยรู้สำนึกถึงผลเสียหายที่จะเกิดจากการกระทำของตนโดยผลเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นจะมากน้อยเพียงใดไม่สำคัญ การกระทำโดยจงใจนี้มีความหมายกว้างกว่าการกระทำโดยเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59⁶⁶

ยกตัวอย่าง ก. เห็น ข. กำลังจะจมน้ำ ขณะนั้น ข. อยู่ใกล้ฝั่งแล้ว ก. ซึ่งอยู่บนฝั่ง แทนที่จะช่วยดึง ข. ขึ้นจากน้ำ ก. กลับจับศีรษะ ข. กัดน้ำ เป็นเหตุให้ ข. ถึงแก่ความตาย เช่นนี้ เป็นการที่ ก. กระทำโดยจงใจ คือ ก. รู้สำนึกถึงผลเสียหายที่ว่า ข. อาจตายได้ กรณีนี้จึงเป็นการที่ ก. ละเมิดต่อชีวิตของ ข.

(2) การกระทำโดยประมาทเลินเล่อ

การที่ผู้เข้าช่วยเหลือจงใจทำละเมิดต่อผู้ได้รับการช่วยเหลือนั้นแน่นอนว่าผู้เข้าช่วยเหลือต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดอย่างไม่ต้องสงสัย ในความเป็นจริงแล้ว ย่อมไม่มีผู้เข้าช่วยเหลือคนไหนจงใจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ได้รับความช่วยเหลือ เพราะถ้าจงใจทำให้เขาเสียหายก็คงไม่เรียกว่าเป็น “การช่วยเหลือ” เสียตั้งแต่แรก แม้ว่าในประเทศไทยจะยังไม่มีคำพิพากษากฎีกาที่ผู้เข้าช่วยเหลือถูกฟ้อง แต่ในต่างประเทศนั้น ส่วนใหญ่แล้วผู้เข้าช่วยเหลือมักจะก่อความเสียหายโดยประมาทเลินเล่อในระหว่างการช่วยเหลือ ตามกฎหมายไทยไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะเกิดจากความประมาทเลินเล่อเพียงเล็กน้อยหรือเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็ล้วนแต่ทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดทั้งนั้น จะมีก็เพียงแต่ค่าสินไหมทดแทนที่ศาลจะกำหนดมากน้อยแตกต่างกันไปแล้วแต่กรณี วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงมุ่งศึกษาเฉพาะกรณีที่ผู้เข้าช่วยเหลือทำละเมิดต่อผู้ได้รับการช่วยเหลือโดยประมาทเลินเล่อเท่านั้น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้กำหนดนิยามของการกระทำโดยประมาทเลินเล่อไว้ อย่างไรก็ตาม นักนิติศาสตร์หลายท่านได้ให้ความหมายของการกระทำโดยประมาทเลินเล่อในทำนองเดียวกับกระทำโดยประมาทในทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา⁶⁷ การกระทำโดยประมาท

⁶⁶ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิด, หน้า 19.

⁶⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ “กระทำโดยประมาท ได้แก่กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นว่านั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่”

เลนเล่อจึงหมายถึงการที่บุคคลหนึ่งทำละเมิดโดยมิได้ตั้งใจให้เขาเสียหาย แต่ทำไปโดยขาดความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์

ตัวอย่างการกระทำโดยประมาทเลนเล่อของผู้เข้าช่วยเหลือก็เช่น ก. พบ ข. ล้มพับลงกับพื้นเนื่องจาก ข. มีภาวะหัวใจขาดเลือดเฉียบพลัน ก. จึงรุดเข้าไปป้มหัวใจให้ ข. แต่ ก. ป้มผิดที่และลงน้ำหนักมากเกินไปทำให้กระดูกซี่โครงของ ข. หัก เช่นนี้ ถือว่า ก. กระทำละเมิดต่อ ข. โดยประมาทเลนเล่อให้ ข. เสียหายแก่ร่างกาย ก. ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่า ก. เป็นเด็กนักเรียนแพทย์และขณะเกิดเหตุเป็นเวลากลางวัน การที่ ก. ป้มหัวใจผิดที่ย่อมถือว่า ก. ขาดความระมัดระวังที่ ก. พึงมีตามวิสัยของนักเรียนแพทย์และพฤติการณ์ในขณะนั้น

ในการวินิจฉัยว่าผู้เข้าช่วยเหลือประมาทเลนเล่อหรือไม่นั้นทำได้โดยการสมมติบุคคลหนึ่งขึ้นมาเปรียบเทียบกับผู้กระทำโดยประมาทเลนเล่อ เป็นการวินิจฉัยแบบ in abstracto ซึ่งบุคคลที่สมมติขึ้นนี้ในทางละเมิดจะไม่ใช้วิญญูชนในการเปรียบเทียบ ต่างกับการวินิจฉัยความประมาทเลนเล่อในเรื่องสัญญา ในทางสัญญานั้น ผู้ที่จะเข้าทำสัญญาได้ต้องเป็นผู้มีความสามารถตามกฎหมาย ในขณะที่การวินิจฉัยความรับผิดเพื่อละเมิดนั้น ความสามารถตามกฎหมายมิใช่เรื่องที่จะนำมาพิจารณาว่าบุคคลหนึ่งทำละเมิดหรือไม่ ดังนั้น ผู้ที่ทำละเมิดอาจเป็นผู้เยาว์ ผู้ไร้ความสามารถ หรือผู้วิกลจริตก็ได้ นอกจากนี้ บุคคลอาจมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันไป เช่น ผู้ประกอบวิชาชีพก็จะมีรู้ความสามารถมากกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป เกณฑ์ที่ใช้วัดระดับความระมัดระวังจึงต้องแตกต่างจากบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้ประกอบวิชาชีพ ด้วยเหตุผลดังกล่าว กฎหมายละเมิดจึงไม่ใช้วิญญูชนในการเปรียบเทียบแต่จะใช้บุคคลในวิสัยและพฤติการณ์อย่างเดียวกันกับผู้กระทำละเมิดในการเปรียบเทียบเพื่อพิจารณาว่าบุคคลดังกล่าวสามารถใช้ความระมัดระวังได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด⁶⁸

อาจารย์เพ็ง เพ็งนิตติ เห็นว่าปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาระดับความระมัดระวังมีดังนี้⁶⁹

(ก) บุคคล หมายความว่า ต้องคำนึงถึงเพศ อายุ ฐานะ ฯลฯ ของบุคคลที่นำมาเทียบกับผู้ที่ทำให้ละเมิดนั้นด้วยว่าเป็นอย่างไรเดียวกับผู้ทำละเมิดหรือไม่ เช่น เด็กกับผู้ใหญ่ คนหนุ่มกับคนแก่ แพทย์กับคนที่ไม่ใช่แพทย์ ความระมัดระวังของบุคคลเหล่านี้ย่อมต่างกัน

⁶⁸ สุขุม ศุภนิตย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, หน้า 18.

⁶⁹ เพ็ง เพ็งนิตติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, หน้า 92-94.

(ข) ภาวะ หมายความว่า ในภาวะเช่นนั้น บุคคลที่นำมาเทียบผู้ทำละเมิดจะใช้เวลา รมัดระวางได้เพียงใด เช่น ขณะที่ฝนตกหนักมองไม่เห็นทาง บุคคลทั่วไปย่อมไม่ขับรถเร็ว หากผู้ทำ ละเมิดขับรถเร็วในภาวะเช่นนั้น ย่อมเรียกได้ว่าประมาท⁷⁰

(ค) วิสัย หมายความว่าถึงลักษณะที่เป็นอยู่ของบุคคลผู้ทำละเมิด หรือสภาพภายนอกของผู้ทำ ละเมิด เช่น ถ้าผู้ทำละเมิดเป็นเด็กก็ต้องใช้เวลาระวางอย่างเด็ก เพราะวิสัยของเด็กย่อมชุกชอน เป็นธรรมดา

(ง) พฤติการณ์ หมายถึง ข้อเท็จจริงที่ประกอบกรกระทำของผู้กระทำละเมิด หรือพฤติการณ์ ภายนอก เช่น ขณะกระทำเป็นช่วงเวลามืดค่ำ หรือการขับรถยนต์บนถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ รถยนต์ก็ ย่อมสั่นคลอน เป็นต้น

ตัวอย่างคำพิพากษาที่ศาลฎีกาพิพากษาว่าเป็นการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อและที่ ไม่เป็นการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 619/2510

จำเลยขับรถยนต์ในราชการตำรวจไปตามถนนโดยใช้สัญญาณไฟแดงกะพริบและแตรไซเรน เพื่อนำคนประสบอุบัติเหตุส่งโรงพยาบาล การขับรถโดยใช้สัญญาณดังกล่าวมิได้หมายความว่าขับได้ เร็วเท่าใดก็ไม่เป็นการละเมิดหากเกิดการเสียหายขึ้น แต่จะต้องขับด้วยความเร็วสูงไม่เกินกว่าที่ควร กระทำในพฤติการณ์เช่นนั้น และจะต้องใช้เวลาระวางในฐานะที่ต้องใช้ความเร็วสูงกว่าธรรมดา ตามสมควรแก่พฤติการณ์เช่นนั้นด้วย

จำเลยขับรถใช้อาณัติสัญญาณไฟแดงกะพริบและเปิดแตรไซเรนมาด้วยความเร็ว 80 กิโลเมตรต่อชั่วโมง เมื่อจะขึ้นสะพานลดลงเหลือ 50 กิโลเมตรต่อชั่วโมง มีรถบรรทุกแล่นสวนมาบน สะพานโดยไม่หยุด และมีเด็กวิ่งข้ามถนนตัดท้ายรถบรรทุกมาในระยะกระชั้นชิดซึ่งจำเลยไม่สามารถ หยุดรถได้ทัน จึงต้องหักหลบแล้วไปชนผู้ตาย ถือได้ว่าความเร็วที่จำเลยใช้ในขณะข้ามสะพานไม่เป็น ความเร็วที่เกินสมควรตามเวลา สถานที่ และพฤติการณ์อื่น ๆ ในขณะนั้น จึงไม่เป็นการประมาท เลินเล่อ การที่มีเด็กวิ่งตัดหลัง รถบรรทุกข้ามถนนผ่านหน้ารถจำเลยในระยะใกล้เป็นเหตุบังเอิญ มีอาจ

⁷⁰ สุขุม ศุภนิธย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, หน้า 17.

คาดหมายได้ และเกิดขึ้นโดยฉับพลันเป็นเหตุที่ไม่มีใครป้องกันได้เมื่อจำเลยได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรอันพึงคาดหมายได้จากบุคคลในฐานะที่ประสบเหตุเช่นนั้นแล้ว เหตุที่เกิดขึ้นจึงเป็นเหตุสุดวิสัย จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 769/2510

จำเลยเป็นหญิงอายุ 28 ปี ขั้บรรณมาคนเดียว ขณะหยุดรถรอสัญญาณไฟ เมื่อเวลา 21 นาฬิกา ได้มีคนร้ายเปิดประตูลงเข้าไปนั่งคู่และใช้ระเบิดมือขู่ให้ขั้บรรณไป จำเลยตกใจขั้บรรณฝ่าฝืนสัญญาณไฟ ออกไปชนรถที่แล่นสวนมาโดยไม่ได้เจตนา ตามพฤติการณ์เช่นนี้ จะว่าการชนเกิดเพราะความประมาทของจำเลยไม่ได้ เพราะบุคคลที่อยู่ในภาวะตกตะลึงกลัว จะให้มีความระมัดระวังเช่นบุคคลปกติหาได้ไม่ เมื่อจำเลยไม่ได้ตั้งใจหรือประมาทเลินเล่อทำละเมิด จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่รถชนกันนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกานี้ ท่านอาจารย์เพ็ง เพ็งนิต ได้กล่าวว่าเป็นการวินิจฉัยครบทั้งสี่คำ ได้แก่ บุคคล ในที่นี้คือผู้หญิงยอมตกใจได้ง่ายกว่าผู้ชาย ในภาวะเช่นนั้น คือการที่คนร้ายเอาระเบิดมือมาขู่ ย่อมทำให้ตกใจกลัว วิสัยของผู้หญิงเมื่อเจอคนร้ายเข้าไปนั่งคู่ในรถยอมตกใจกลัว พฤติการณ์คือเวลา ขณะนั้นเป็นเวลา 21 นาฬิกา เป็นเวลากลางคืนและคนร้ายมีระเบิด⁷¹

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2468/2526

ขณะที่ อ. ลูกจ้างของจำเลยขั้บรรณยนต์มาตามถนนตามปกติได้มีผู้ขั้บรรณจักรยานยนต์ออก จากซอยด้านซ้ายมือตัดหน้ารถยนต์ที่ อ. ขั้บรรณโดยกระชั้นชิด อ. จึงหักหลบเป็นเหตุให้ชนกับรถยนต์ที่ โจรทักขั้บรรณทางมา ดังนี้ถือไม่ได้ว่า อ. ขั้บรรณด้วยความประมาทเพราะ อ. ไม่มีโอกาสที่ทันได้คิดหรือ ตัดสินใจว่าจะหักหลบไปทางซ้ายหรือทางขวา เหตุที่เกิดขึ้นจึงมิใช่เพราะความประมาทของ อ. จำเลย ที่ 1 ซึ่งเป็นนายจ้างของ อ. จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5520/2536

จำเลยเป็นครูประจำชั้นให้เด็กนักเรียนในชั้นรวมทั้งผู้ตายซึ่งเป็นเด็กเล็ก อายุเพียง 11 ปี ไป ช่วยจับปลาจากบ่อหนึ่งไปปล่อยในบ่อน้ำใหญ่ซึ่งมีช่วงที่ลึกและเป็นอันตรายแก่เด็ก เมื่อเสร็จงานแล้ว

⁷¹ เพ็ง เพ็งนิต, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, หน้า 95.

ก็เพิกเฉยเสียมิได้ติดตามดูแลเด็กให้รีบกลับบ้านหรือห้ามปรามมิให้ลงเล่นน้ำ และเมื่อผู้ตายกับเพื่อน ๆ ลงเล่นน้ำในบ่อใหญ่แล้ว จำเลยก็มีได้ตกเตือนให้เล่นด้วยความระมัดระวังเพื่อจะได้ไม่ถล่มลงไป ในช่วงที่มีน้ำลึกและเป็นอันตราย ทั้ง ๆ ที่ในขณะนั้นจำเลยก็กับพวกก็นั่งดื่มสุรารออยู่ที่ใต้ต้นมะพร้าวริมบ่อที่มีการจับปลานั้นเอง ผู้ตายลื่นลงไปในช่วงที่มีน้ำลึกและจมน้ำตาย ดังนี้ย่อมถือได้ว่าจำเลยให้ผู้ตายช่วยทำงานในสถานที่ที่มีอันตรายแล้วไม่ดูแลให้ปลอดภัยตามสมควรแก่ภัยของผู้ตายซึ่งเป็นเด็ก จึงเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้ผู้ตายซึ่งเป็นบุตรของโจทก์ถึงแก่ความตายและเป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6280/2538

ลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายเช็คพิพาทปลอมมิใช่ลายมือชื่อของโจทก์ ดังนั้นจำเลยจึงไม่อาจบังคับการใช้เงินจากโจทก์ซึ่งเป็นคู่สัญญาได้ จำเลยจึงหาเหตุผลพ้นความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1008 วรรคหนึ่ง จำเลยประกอบธุรกิจธนาคารเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน การรับฝากเงินเป็นธุรกิจอย่างหนึ่งของจำเลยและการจ่ายเงินตามเช็คที่มีผู้มาขอเบิกเงินจากธนาคารเป็นงานส่วนหนึ่งของจำเลยซึ่งจะต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำ จำเลยย่อมมีความชำนาญในการตรวจสอบลายมือชื่อในเช็คยิ่งกว่าบุคคลธรรมดา ทั้งต้องมีความระมัดระวังในการจ่ายเงินตามเช็คยิ่งกว่าวิญญูชนทั่วไปการที่จำเลยจ่ายเงินตามเช็คพิพาท 2 ฉบับโดยที่ลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายปลอมจึงเป็นการขาดความระมัดระวังเป็นการกระทำละเมิดและผิดสัญญาฝากทรัพย์ต่อโจทก์

ในกรณีและผู้เข้าช่วยเหลือทำละเมิดแก่ผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายโดยประมาทเลินเล่อ หากปรากฏว่าผู้เข้าช่วยเหลือนั้นเป็นผู้ที่เคยได้รับการอบรมการช่วยชีวิตมาก่อนหรือเป็นบุคลากรทางการแพทย์ ความรู้ความสามารถในการช่วยผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายก็จะสูงกว่าบุคคลทั่วไป ดังนั้น มาตรฐานความระมัดระวังของบุคคลเหล่านี้ก็จะสูงกว่าไปด้วย เพราะการวินิจฉัยจะต้องคำนึงถึงตัวบุคคลผู้เข้าช่วยเหลือ ภาวะที่เขาประสบอยู่ในขณะนั้น และนิสัยของผู้เข้าช่วยเหลือ อีกทั้งพฤติการณ์ขณะเกิดเหตุก็ต้องนำมาพิจารณาด้วย ซึ่งปกติแล้วในการเข้าช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในภัยอันตรายนั้นมักเป็นไปอย่างเร่งด่วนในกรณีที่ภัยอันตรายที่เขาประสบนั้นถึงชีวิต เช่น ผู้ที่เกิดภาวะหัวใจขาดเลือดเฉียบพลันหรือผู้ที่ประสบอุบัติเหตุอย่างร้ายแรง การช่วยเหลือจึงต้องทำโดยฉุกเฉิน ดังนั้น การคาดหวังให้ผู้เข้าช่วยเหลือกระทำการโดยละเอียดรอบคอบหรือสมบูรณ์ไว้ที่ตีภายใต้ความกดดันและความตกใจที่เขา

ประสบอยู่ย่อมทำไม่ได้ โดยเฉพาะผู้เข้าช่วยเหลือที่ไม่ใช่บุคลากรทางการแพทย์ซึ่งไม่มีประสบการณ์ ความตอกตกใจ ความฉุกฉินเร่งด่วนและความซับซ้อนในการช่วยชีวิตจึงเป็นภาวะและพฤติการณ์ของผู้เข้าช่วยเหลือที่ต้องคำนึงถึงด้วย ความระมัดระวังของผู้เข้าช่วยเหลือในภาวะเช่นนั้นตามวิสัย และพฤติการณ์ของเขาแล้วย่อมต่ำกว่าภาวะปกติหรือต่ำกว่าของผู้เข้าช่วยเหลือที่เป็นบุคลากรทางการแพทย์

ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

มาตรา 420 ไม่ได้บัญญัติถึงความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไว้ชัดเจน นักนิติศาสตร์หลายท่านได้ให้นิยามของคำว่า “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” เอาไว้ ดังนี้

ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ เห็นว่า “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หมายถึงความประมาทเลินเล่อโดยที่ไม่ใช้ความระมัดระวังเสียเลย ทั้ง ๆ ที่เห็นภยันตรายอยู่ชัด ๆ ก็ยังไม่ใช้ความระมัดระวังให้พ้นจากภยันตรายที่เห็นอยู่นั้น ถ้าหากจะใช้ความระมัดระวังแต่เพียงเล็กน้อย ภยันตรายนั้นก็อาจจะไม่เกิดขึ้น ทั้งนี้ การกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงอาจเทียบเท่ากับการกระทำโดยจงใจได้”⁷²

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เห็นว่า “ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเป็นความประมาทเลินเล่อซึ่งคนธรรมดาในฐานะเช่นเดียวกันนั้นไม่อาจขาดไว้ซึ่งความระมัดระวังถึงแก่จะเกิดความเสียหายขึ้นได้ แต่ถ้าเป็นความประมาทเลินเล่อซึ่งคนธรรมดาอาจทำกันได้ ก็ไม่นับว่าเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง”⁷³

ศาสตราจารย์สุขุม ศุภนิธย์ เห็นว่า ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงคือเกือบจะเป็นการจงใจทำผิด⁷⁴

⁷² จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องมาตรา สัญญา บรรพ 2 มาตรา 354-394, คำนันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์, ผู้เรียบเรียง, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 115.

⁷³ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), ดร.มุนินทร์ พงศาปาน, ผู้เรียบเรียง, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: กองทุนศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, 2561), หน้า 71.

⁷⁴ สุขุม ศุภนิธย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, หน้า 42.

ส่วนศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์ ได้แบ่งระดับของความประมาทเลินเล่อไว้โดยเห็นว่าความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นเป็นขั้นที่อยู่ระหว่างความจงใจกับความประมาทเลินเล่อธรรมดา⁷⁵

ประมาทเลินเล่อตามนัยของมาตรา 420 นั้นเป็นประมาทเลินเล่อธรรมดา แต่เนื่องจากประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นมีความเข้มข้นกว่าประมาทเลินเล่อธรรมดา มาตรา 420 จึงรวมถึงประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงด้วย⁷⁶ ดังนั้น ผู้ทำละเมิดไม่ว่าจะกระทำโดยประมาทเลินเล่อธรรมดาหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็ล้วนต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดตามมาตรา 420 ทั้งสิ้น

ตัวอย่างคำพิพากษาที่ศาลฎีกาพิพากษาว่าเป็นการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4161/2532

มีผู้ลักเช็คของโจทก์ไปปลอมลายมือชื่อโจทก์ส่งจ่ายเงิน 100,000 บาท แล้วนำไปเบิกเงินจากธนาคารจำเลยที่ 3 ซึ่งโจทก์มีบัญชีกระแสรายวันอยู่ จำเลยที่ 1 ผู้ช่วยสมุห์บัญชีและจำเลยที่ 2 ผู้จัดการธนาคารจำเลยที่ 3 มีหน้าที่ตรวจลายมือชื่อลูกค้าอยู่เป็นประจำ ย่อมมีความชำนาญในการตรวจพิสูจน์ลายมือชื่อของลูกค้ามากกว่าคนธรรมดา ถ้าใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่โดยละเอียดรอบคอบจะต้องทราบว่าลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายในเช็คเป็นลายมือชื่อปลอม แต่จำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 2 ไม่ได้ใช้ความระมัดระวังจึงไม่ทราบและอนุมัติให้จ่ายเงินจากบัญชีของโจทก์ จึงเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงทำให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ เป็นทั้งละเมิดและผิดสัญญาฝากทรัพย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 526/2534

ใกล้บริเวณที่เกิดเหตุมีป้ายจราจรติดตั้งไว้ 2 ป้าย ป้ายแรกเขียนว่า ให้ระวังรถไฟ และอีกป้ายหนึ่งเขียนว่า หยุด แต่จำเลยที่ 1 ไม่ได้หยุดรถ และเมื่อเห็นรถไฟแล่นมาขณะอยู่ห่างประมาณ 30 เมตร จำเลยที่ 1 เร่งเครื่องยนต์เพื่อขับข้ามทางรถไฟให้พ้น แต่ไม่ทันจึงเป็นเหตุให้รถยนต์ที่จำเลยที่ 1

⁷⁵ ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมีควรได้, หน้า 74-75.

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

ซับซ้อนกับรถไฟ ดังนี้ จำเลยละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร กลับฝ่าฝืนและเสี่ยงภัยอย่างชัดแจ้ง ตามพฤติการณ์แสดงว่าจำเลยที่ 1 ขับรถด้วยความประมาทอย่างร้ายแรง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7224/2539

การที่จำเลยที่ 1 และที่ 3 ฉีดยาฆ่าแมลงในนาข้าวเพียง 1 สัปดาห์ ซึ่งขณะนั้นยาดังกล่าวยังไม่ทันสลายตัวหมดก็ว่าจ้างให้ผู้ตายเข้าไปเกี่ยวข้าวเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง จึงเป็นการร่วมกันกระทำละเมิดต่อผู้ตาย

ตัวอย่างการทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายก็เช่นว่า ก. กำลังเดินเล่นอยู่ในห้างสรรพสินค้า อยู่ ๆ ก. ก็เห็น ข. เกิดภาวะหัวใจหยุดเต้นเฉียบพลัน ก. จึงไปหยิบเครื่องกระตุกหัวใจไฟฟ้าอัตโนมัติ (Automated External Defibrillator) ที่ติดตั้งอยู่ในห้างสรรพสินค้ามาช่วย ข. แต่ ก. ซึ่งไม่เคยใช้เครื่องมือเช่นนี้มาก่อนเลยกลับใช้เครื่องมือนี้เพื่อช่วยชีวิต ข. โดยไม่อ่านวิธีใช้งานก่อนทั้ง ๆ ที่วิธีใช้งานปรากฏอยู่ชัดเจน เป็นเหตุให้ ข. ได้รับความเจ็บหนักกว่าเดิม หาก ก. อ่านวิธีการใช้งานของเครื่องมือก่อน ซึ่งวิธีการใช้งานเครื่องมือเหล่านี้มักจะนำมาให้สั้น รวดเร็ว และเข้าใจง่าย ข. คงไม่ได้รับความเจ็บไปมากกว่าที่เป็นอยู่ การกระทำของ ก. จึงอาจถือได้ว่าเป็นการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

เนื่องจากประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นเกือบจะได้เรียกได้ว่าเป็นการจงใจ ผู้ที่ทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจึงน่าตำหนิมากกว่าผู้ที่ทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อธรรมดา เมื่อมาตรา 420 ถือว่าประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงและประมาทเลินเล่อธรรมดาต่างก็เป็นการละเมิดทั้งสิ้น ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายที่ช่วยเหลือโดยประมาทเลินเล่อธรรมดาจึงต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดแม้ว่าความเสียหายจะเกิดขึ้นจากความผิดพลาดเพียงเล็กน้อยของผู้เข้าช่วยเหลือก็ตาม ซึ่งหากให้ผู้เข้าช่วยเหลือที่เจตนาดีแต่อาจก่อความผิดพลาดที่เล็กน้อยต้องรับผิด อาจทำให้บุคคลทั่วไปที่พบเห็นผู้ตกอยู่ในภยันตรายไม่กล้าที่จะเข้าช่วยเหลือเนื่องจากกลัวว่าตนจะต้องรับผิดได้ ดังนั้น หากจะจัดให้มีความคุ้มครองทางกฎหมายแก่ผู้เข้าช่วยเหลือแล้ว จะต้องพิจารณาระดับความระมัดระวังของผู้เข้าช่วยเหลือขณะทำการช่วยเหลือด้วยเพราะถ้าบุคคลใช้ความระมัดระวังน้อย เขาก็น่าตำหนิมากกว่าบุคคลที่ใช้ความระมัดระวังมาก ดังนั้นจึงควรต้องรับผิดมากกว่าด้วย

เหตุสุดวิสัย

นิยามของเหตุสุดวิสัยปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 8 ซึ่งบัญญัติว่า “คำว่า “เหตุสุดวิสัย” หมายความว่า เหตุใด ๆ อันจะเกิดขึ้นก็ดี จะให้ผลพิบัติก็ดี เป็นเหตุที่ไม่อาจป้องกันได้แม้ทั้งบุคคลผู้ต้องประสบหรือใกล้จะต้องประสบเหตุนั้น จะได้จัดการระมัดระวังตามสมควร อันพึงคาดหมายได้จากบุคคลในฐานะและภาวะเช่นนั้น”

จากนิยามข้างต้น หลักเกณฑ์ของเหตุสุดวิสัยมีดังนี้⁷⁷

(1) เหตุใด ๆ อันจะเกิดขึ้นก็ดี จะให้ผลพิบัติก็ดี เป็นเหตุที่ไม่อาจป้องกันได้ เช่น เหตุเกิดจากธรรมชาติ การกระทำของบุคคลอื่น หรือการออกกฎหมายของรัฐ

(2) บุคคลผู้ต้องประสบหรือใกล้จะต้องประสบเหตุนั้นจะได้จัดการระมัดระวังตามสมควร อันพึงคาดหมายได้จากบุคคลในฐานะและภาวะเช่นนั้น หมายความว่าบุคคลผู้ประสบเหตุไม่ได้ประมาทเลินเล่อหรือได้จัดการด้วยความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ซึ่งประมาทเลินเล่อคือการที่ผู้ประสบเหตุมีทางที่จะป้องกันมิให้เหตุนั้นเกิดขึ้น แต่กลับไม่ใช้ความระมัดระวังหาทางป้องกันตามสมควร

การช่วยเหลือในสถานการณ์ฉุกเฉินที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายอาจไม่ได้เกิดจากความประมาทเลินเล่อของผู้เข้าช่วยเหลือถ้าปรากฏว่าผู้เข้าช่วยเหลือไม่ได้ตั้งใจหรือประมาทเลินเล่อ เพราะในฐานะและภาวะเช่นนั้น ผู้เข้าช่วยเหลือได้จัดการด้วยความระมัดระวังตามสมควรแล้ว เช่น การช่วยคนที่บาดเจ็บออกจากรถยนต์ที่กำลังจะระเบิดโดยการฉุดกระชากด้วยความรวดเร็วจนเป็นเหตุให้เขาแขนหัก การที่รถยนต์กำลังจะระเบิดถือเป็นเหตุฉุกเฉินที่จะต้องจัดการด้วยความรวดเร็ว ซึ่งการฉุดดึงคนด้วยความรวดเร็ว นั้นย่อมเป็นการยากที่ผู้ช่วยเหลือจะสามารถกะแรงให้เหมาะสมได้ ดังนั้น การที่ผู้บาดเจ็บได้รับความเสียหายเพิ่มเติมจากการช่วยเหลือคืออาการแขนหักจึงไม่ได้เกิดจากการที่ผู้เข้าช่วยเหลือตั้งใจหรือประมาทเลินเล่อให้ผู้บาดเจ็บได้รับความเสียหาย การกระทำของผู้เข้าช่วยเหลือจึงไม่เป็นละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420

⁷⁷ รัฐสิทธิ์ ศุภสุวรรณ, กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2560), หน้า 306.

2.2.1.3 กระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

องค์ประกอบอีกประการหนึ่งของความรับผิดเพื่อละเมิดคือการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การที่มาตรา 420 ใช้คำว่า “โดยผิดกฎหมาย” ไม่ได้หมายความว่าต้องมีการกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือกระทำการอันใดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดจึงจะเป็นละเมิด แต่คำว่า “โดยผิดกฎหมาย” นี้ แท้จริงแล้วคือคำว่า “โดยมิชอบด้วยกฎหมาย” ซึ่งตัวบทภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Unlawfully” การกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายจึงหมายถึงการกระทำลงโดยไม่มีสิทธิหรืออำนาจต่อสิทธิเด็ดขาดของบุคคล อันได้แก่ สิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนั้น ไม่ว่าจะมิชอบด้วยกฎหมายกำหนดว่าเป็นความผิดหรือไม่ หากผู้กระทำทำให้บุคคลอื่นเสียหายต่อสิทธิดังกล่าวโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อแล้ว ก็ถือว่าเป็นการละเมิด⁷⁸ เช่น การแอบถ่ายภาพบุคคลใดบุคคลหนึ่งขณะที่เขากำลังนอนหลับเป็นการละเมิดสิทธิส่วนตัว ส่วนการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือที่มีกฎหมายกำหนดไว้ชัดแจ้งว่าเป็นความผิด เช่น การฆ่าคน การทำร้ายร่างกาย หรือการลักทรัพย์ เป็นการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายไปในตัวอยู่แล้ว⁷⁹ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าคำว่า “โดยมิชอบด้วยกฎหมาย” มีขอบเขตที่กว้างกว่าคำว่า “โดยผิดกฎหมาย”

การที่ผู้ช่วยเหลือเข้าช่วยผู้ตกอยู่ในอันตราย แต่กลับกระทำการโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้เขาได้รับบาดเจ็บมากกว่าที่เป็นอยู่ถือว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายต่อสิทธิในร่างกายของผู้ได้รับบาดเจ็บ ผู้ช่วยเหลือจึงต้องรับผิดเพื่อละเมิด

2.2.1.4 มีความเสียหาย

แม้ว่าผู้กระทำจะกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อแก่บุคคลอื่นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย แต่หากไม่ปรากฏว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว กรณีก็ไม่เป็นละเมิด ผู้ถูกกระทำก็ไม่สามารถเรียกร้องให้ผู้กระทำชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ ทั้งนี้ เนื่องจากจุดประสงค์ของมาตรา 420 คือการชดใช้เยียวยาผู้ถูกละเมิดให้กลับคืนสู่

⁷⁸ สุขุม ศุภนิติย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, หน้า 28.

⁷⁹ ศนันทกรณ โสภิตพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิดวรรได้, หน้า 90.

สถานะเดิมเสมือนความเสียหายไม่ได้เกิดขึ้น หากไม่มีความเสียหายแล้ว ก็ไม่มีความเสียหายให้
เยียวยา⁸⁰

2.2.1.5 มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

แม้ผู้เข้าช่วยเหลือจะกระทำครบองค์ประกอบความรับผิดชอบเพื่อละเมิดข้างต้นทุกประการแล้ว
แต่ถ้าผู้เสียหายไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าผลเสียหายที่ตนได้รับเกิดจากการกระทำของผู้เข้าช่วยเหลือแล้ว
ผู้เสียหายก็ไม่สามารถเรียกร้องให้ผู้เข้าช่วยเหลือชดเชยค่าเสียหายได้ โดยปกติแล้ว ผลย่อมเกิดจากเหตุ
แต่บางครั้งการสรุปว่าผลเสียหายเกิดจากเหตุใดเหตุหนึ่งเพียงเหตุเดียวเป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ยาก⁸¹
ยกตัวอย่างเช่น ก. เล่นกีฬาได้รับบาดเจ็บ ข. ช่วยพยุง ก. ขึ้นรถ แต่ ข. จุก ก. แรงเกินไป ทำให้
กระดูกต้นคอของ ก. ได้รับบาดเจ็บกว่าเดิม ค. ขับรถไปส่ง ก. ที่โรงพยาบาลด้วยความรวดเร็วบนถนน
ที่เป็นหลุมบ่อ ทำให้อาการบาดเจ็บของ ก. หนักขึ้น จะเห็นได้ว่าผลเสียหายซึ่งก็คืออาการบาดเจ็บของ
ก. นั้นมีสาเหตุหลายสาเหตุซึ่งพิสูจน์ได้ยาก

ในการวินิจฉัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล มีทฤษฎีสามทฤษฎี ดังนี้

(1) ทฤษฎีเงื่อนไข หรือทฤษฎีผลโดยตรง หรือทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุ

ทฤษฎีนี้พิจารณาว่าถ้าไม่มีการกระทำอันใดอันหนึ่ง ผลย่อมไม่เกิดขึ้น หากมีการกระทำหลาย
อย่างอันเป็นเหตุแห่งผลก็ถือว่าเหตุทุกเหตุมีน้ำหนักเท่ากันที่จะก่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น
ดังนั้น ผู้ก่อเหตุต้องรับผิดชอบหากการกระทำของผู้ก่อเหตุเป็นหนึ่งในหลายเหตุที่ก่อให้เกิดผล⁸² เพราะถ้า
ไม่มีการกระทำของผู้ก่อเหตุ ผลเสียหายเช่นนั้นย่อมจะไม่เกิดขึ้น⁸³ ทฤษฎีนี้มีข้อเสียอยู่ที่ว่าเป็นการ
หลักการความรับผิดชอบที่เกินจริง และไม่ยุติธรรมต่อผู้กระทำเพราะในบางกรณีอาจมีเหตุอื่นที่มีน้ำหนัก
มากกว่าเหตุเดิมแทรกซ้อนขึ้นและเป็นต้นเหตุให้เกิดผลได้อย่างชัดเจน ถ้าถือว่าทุกเหตุมีน้ำหนัก
เท่ากันหมด ก็จะทำให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบมากเกินไปกว่าความเป็นจริง⁸⁴

(2) ทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสม หรือทฤษฎีผลธรรมดา

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 98.

⁸¹ สุขุม ศุภนิติย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, หน้า 54.

⁸² เรื่องเดียวกัน.

⁸³ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดชอบทางละเมิด, หน้า 76.

⁸⁴ สุขุม ศุภนิติย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, หน้า 55.

ทฤษฎีนี้พิจารณาว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเหมาะสมหรือเป็นความเสียหายปกติที่เกิดจากการกระทำหรือไม่ เพราะหากความเสียหายที่เกิดขึ้นเหมาะสมกับการกระทำ ผู้กระทำรับผิดชอบเฉพาะความเสียหายที่เหมาะสมหรือเป็นผลปกติจากการกระทำนั้น⁸⁵ ความเสียหายนอกเหนือจากนั้นแม้จะเป็นผลโดยตรงจากการกระทำของผู้กระทำ ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น ถ้า ก. ผลัก ข. ล้มศีรษะกระแทกพื้น ข. ถึงแก่ความตายเพราะกะโหลกศีรษะของ ข. บางกว่าปกติ เช่นนี้ ก. ไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งความตายของ ข. แต่รับผิดชอบเฉพาะผลธรรมดาอันอาจเกิดขึ้นได้จากการกระทำของ ก. ซึ่งก็คือความรับผิดชอบเพียงแต่ทำร้ายร่างกาย ข. เท่านั้น⁸⁶

(3) การใช้สองทฤษฎีร่วมกัน⁸⁷

จากสองทฤษฎีที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าทฤษฎีแรกทำให้ผู้ทำละเมิดต้องรับผิดชอบมากไปในผลที่ตนไม่ได้กระทำ แต่ทฤษฎีที่สอง ผู้ทำละเมิดอาจรับผิดชอบน้อยเกินไป เป็นการไม่ยุติธรรมกับผู้เสียหาย นักนิติศาสตร์จึงได้มีการนำหลักจากสองทฤษฎีนี้มาใช้ร่วมกันจึงเกิดทฤษฎีที่สามขึ้น

ทฤษฎีที่สามนี้คือการนำเอาทฤษฎีความเท่ากันแห่งเหตุหรือทฤษฎีเงื่อนไขมาใช้ในตอนต้น แล้วนำทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมมาใช้ในตอนปลาย เป็นการดูผลที่เกิดขึ้นเป็นเรื่อง ๆ ว่าผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมานั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุแรกเหตุเดียวหรือมีเหตุอื่นแทรกด้วย ถ้าปรากฏว่าได้มีเหตุอื่นมาแทรกจนกระทั่งเหตุแรกหมดความสำคัญลง เช่นนี้ ถือว่าผลที่เกิดขึ้นต่อ ๆ ไปนั้น ผู้ก่อเหตุแรกไม่ต้องรับผิดชอบรับผิดชอบเฉพาะเหตุที่ตนเป็นผู้ก่อขึ้นโดยถือว่าความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของการกระทำขาดตอนลง

จากแนววินิจฉัยของศาลฎีกาที่ผ่านมาเห็นว่าความเสียหายนั้นต้องเป็นผลโดยตรงจากการละเมิด แต่ต้องไม่ไกลกว่าเหตุ คือไม่มีเหตุแทรกแซงอื่นมาทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลขาดตอนลง

⁸⁵ ศนันท์ภรณ์ โสคติพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกครัด, หน้า 114.

⁸⁶ สุขุม ศุภนิตย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, หน้า 55.

⁸⁷ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิด, หน้า 77.

2.2.2 ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายตามกฎหมายนิรโทษกรรม

ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายจากความรับผิดเพื่อละเมิดตามกฎหมายไทยนั้นอาจพบได้ในบทบัญญัติว่าด้วยนิรโทษกรรม ซึ่งในส่วนี้ ผู้เขียนจะได้แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าช่วยเหลืออาจไม่ต้องรับผิดเพื่อละเมิดภายใต้หลักกฎหมายนิรโทษกรรม เพราะจากที่ได้ศึกษาไปแล้วนั้น หากผู้เข้าช่วยเหลือทำครบองค์ประกอบละเมิด กล่าวคือ มีการกระทำโดยประมาทเลินเล่อโดยมิชอบด้วยกฎหมายเป็นเหตุให้ผู้ตกอยู่ในอันตรายเสียหายแก่สิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สิน เสรีภาพ หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด และการกระทำของผู้เข้าช่วยเหลือและความเสียหายสัมพันธ์กัน ผู้เข้าช่วยเหลือจึงต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ตกอยู่ในอันตรายเสมือนความเสียหายมิได้เกิดขึ้น แต่ด้วยอำนาจของกฎหมายนิรโทษกรรมทำให้ผู้เข้าช่วยเหลืออาจไม่ต้องรับผิดในบางกรณี

นิรโทษกรรมคือการกระทำที่เป็นละเมิดแต่กฎหมายบัญญัติยกเว้นความรับผิดหรือจำกัดความรับผิด ยกเว้นความรับผิดหมายความว่าผู้กระทำละเมิดไม่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ส่วนจำกัดความรับผิดหมายความว่าผู้กระทำละเมิดชดใช้น้อยกว่าความเสียหายจริง⁸⁸ การที่จะนำเรื่องนิรโทษกรรมมาปรับใช้นั้น จะต้องปรากฏก่อนว่าการกระทำของผู้กระทำครบองค์ประกอบความผิดละเมิด ถ้าไม่เป็นละเมิดก็ไม่ต้องนำเรื่องนิรโทษกรรมมาพิจารณา⁸⁹

บทบัญญัติเรื่องนิรโทษกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีทั้งหมด 4 มาตรา ได้แก่ มาตรา 449 - 452⁹⁰ นิรโทษกรรมจึงอาจจำแนกได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่

- (1) การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 449
- (2) การกระทำตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 449
- (3) การทำให้บุบสลายหรือทำลายทรัพย์สินของผู้อื่นเพื่อป้องกันภัยฉุกเฉินตามมาตรา 450
- (4) การใช้กำลังป้องกันเพื่อให้สมดังสิทธิตามมาตรา 451
- (5) การจับ ยึดหรือฆ่าสัตว์ของผู้อื่นที่เข้ามาในอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา 452

⁸⁸ เพ็ง เพ็งนิตี, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, หน้า 405.

⁸⁹ ศันันท์กรณ โสถถิพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสิ่ง ลางมิควรได้, หน้า 370.

⁹⁰ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิด, หน้า 240.

แต่ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายนิรโทษกรรมที่สามารถปรับเข้าได้กับกรณีผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายนั้นมีอยู่เพียงมาตราเดียวเท่านั้น คือมาตรา 449 ซึ่งเป็นเรื่องการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ส่วนนิรโทษกรรมประเภทอื่น ๆ นั้น เห็นว่าไม่อาจปรับเข้าได้กับกรณีผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย

มาตรา 449⁹¹ บัญญัติว่า “บุคคลใดเมื่อกระทำการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายก็ดี กระทำตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายก็ดี หากก่อให้เกิดเสียหายแก่ผู้อื่นไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นหาต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่

ผู้ต้องเสียหายอาจเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้เป็นต้นเหตุให้ต้องป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือจากบุคคลผู้ให้คำสั่งโดยละเมิดนั้นก็ได้”

มาตรานี้กำหนดประเภทนิรโทษกรรมไว้สองประเภท ได้แก่ การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายและการกระทำตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมาย ผู้เขียนจะกล่าวถึงประเภทแรกเท่านั้น ซึ่งก็คือการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้บัญญัติการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายเอาไว้ จึงต้องอาศัยเทียบเคียงประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68⁹² ได้ความว่า การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายคือการกระทำเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่นให้พ้นจากภยันตรายอันละเมิดต่อกฎหมายและใกล้จะถึง โดยกระทำพอสมควรแก่เหตุ⁹³ แต่การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 449 หาใช่ออย่างเดียวกันไม่ เพราะการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 68 นั้น เป็นการก่อความเสียหายแก่ผู้เป็นต้นเหตุให้ป้องกัน ผู้ป้องกันจึงมีอำนาจทำได้ จึงเป็นการป้องกันที่ไม่เป็นละเมิด ไม่จำต้องนำบทบัญญัติเรื่องนิรโทษกรรมมาพิจารณาอีก และหากการป้องกันนั้นเป็นการป้องกันเกินกว่าเหตุก็มีใช้การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายเพราะเป็นการป้องกันที่ไม่มีอำนาจกระทำได้ ยังคงเป็น

⁹¹ มาตรา 449 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁹² มาตรา 68 ประมวลกฎหมายอาญา “ผู้ใดจำต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตน หรือของผู้อื่นให้พ้นภยันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นภยันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่มีความผิด”

⁹³ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดชอบทางละเมิด, หน้า 242.

ละเมิดอยู่ ผู้ป้องกันจึงไม่ได้รับนิรโทษกรรมตามมาตรา 449 นั้น จะต้องเป็นการป้องกันภัยอันตรายที่เหตุแห่งการป้องกันไม่ได้เกิดจากผู้เสียหาย แต่การป้องกันกลับก่อความเสียหายแก่ผู้เสียหายซึ่งมิใช่ผู้เป็นต้นเหตุแห่งการป้องกัน⁹⁴

ยกตัวอย่าง ก. กำลังจะยิง ข. ค. เดินผ่านมาเห็นจึงป้องกันภัยอันตรายที่อาจเกิดแก่ ข. ด้วยการหยิบท่อนไม้ขว้างไปที่มือ ก. นอกจากท่อนไม้จะลอยไปกระทบมือ ก. จนป็นหลุดจากมือแล้ว ยังลอยไปกระทบศีรษะ ข. ได้รับความเจ็บอีกด้วย เช่นนี้ การที่ ค. ขว้างท่อนไม้ใส่มือ ก. นั้นไม่เป็นละเมิดต่อ ก. แม้ความเสียหายจะเกิดต่อ ก. คืออาการบาดเจ็บที่มือ แต่ ค. ทำไปเพื่อป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดแก่ผู้อื่น ซึ่งก็คือ ข. และการป้องกันของ ค. นั้นได้สัดส่วน จึงเป็นการกระทำโดยสมควรแก่เหตุ เป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่เป็นละเมิด ส่วนการที่ ข. ได้รับความเจ็บจากการขว้างท่อนไม้ของ ค. นั้น ถือว่า ค. ทำละเมิดต่อ ข. แล้ว เพราะ ข. มิใช่ผู้เป็นต้นเหตุให้ต้องป้องกัน ข. จึงเป็นผู้เสียหาย โดยหลักแล้ว ค. ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ ข. แต่ด้วยผลแห่งนิรโทษกรรมตามมาตรา 449 วรรคแรกนี้ ค. จึงไม่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ ข. แต่ ข. ผู้ต้องเสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจาก ก. ซึ่งเป็นต้นเหตุให้ต้องป้องกันได้ตามมาตรา 449 วรรคสอง⁹⁵ จากตัวอย่างข้างต้นนี้ จะเห็นว่าหากบุคคลเข้าช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายก็อาจได้รับยกเว้นความรับผิดชอบตามมาตรา 449

ภัยที่เป็นเหตุแห่งการป้องกันจะต้องเกิดขึ้นโดยละเมิดต่อกฎหมายหรือผู้กระทำไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะกระทำได้ ดังนั้น ภัยจึงต้องเกิดจากการกระทำของบุคคล ถ้าไม่ใช่การกระทำของบุคคลก็มิใช่ภัยที่ละเมิดต่อกฎหมายเพราะผู้ที่ละเมิดต่อกฎหมายมีเพียงบุคคลเท่านั้น ดังนั้น การป้องกันภัยที่เกิดจากสัตว์หรือสิ่งของที่ไม่มีเจ้าของไม่เป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 449 นี้เพราะมิใช่ภัยที่ละเมิดต่อกฎหมาย⁹⁶

ถ้าผู้ช่วยเหลือปิดป้องภัยที่เกิดแก่ผู้ตกอยู่ในอันตรายและภัยนั้นไม่ได้เกิดจากการละเมิดต่อกฎหมาย เช่น ภัยจากสัตว์หรือสิ่งของที่ไม่มีเจ้าของ หรือการที่บุคคลทำให้ตัวเองตกอยู่ในอันตรายเอง เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือ ผู้ช่วยเหลือจะไม่ได้รับ

⁹⁴ ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรรได้, หน้า 372-373.

⁹⁵ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิด, หน้า 243-244.

⁹⁶ ไพจิตร บุญญพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, หน้า 257.

ประโยชน์จากมาตรา 449 จึงยังคงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายที่ตนเข้าช่วยเหลืออยู่ตามมาตรา 420 แม้ว่าผู้เข้าช่วยเหลือจะประมาทเลินเล่อเพียงเล็กน้อยหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็ตาม

2.2.3 ความรับผิดชอบและความคุ้มครองของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายตามกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง

กฎหมายอีกเรื่องที่ควรพิจารณาเกี่ยวกับการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายคือกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง ซึ่งในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงหลักกฎหมายจัดการงานนอกสั่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อนำไปศึกษาวิเคราะห์ในบทที่ 4 ว่าการที่บุคคลเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายโดยผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายไม่ได้ร้องขอหรือขานวานใช้ให้ทำจะเข้าลักษณะเป็นการจัดการงานนอกสั่งอันจะส่งผลให้สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้เข้าช่วยเหลือตกอยู่ภายใต้กฎหมายจัดการงานนอกสั่งหรือไม่

2.2.3.1 ลักษณะทั่วไปของกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง

จัดการงานนอกสั่งเป็นบ่อเกิดแห่งหนึ่งอีกประการหนึ่งนอกเหนือไปจากละเมิด จัดการงานนอกสั่งเป็นมูลหนี้ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลหนึ่งเรียกว่า “ผู้จัดการ” เข้าจัดทำกิจการแทนอีกบุคคลหนึ่ง เรียกว่า “ตัวการ” โดยที่ตัวการไม่ได้ว่าขานวานใช้ ซึ่งการจัดทำกิจการนั้นสมประโยชน์และสมประสงค์ของตัวการ ตัวการจึงต้องชดใช้เงินใด ๆ ที่ผู้จัดการได้ออกทตรงจัดการแทนตนไปในการจัดทำกิจการนั้น เจตนารมณ์ของหลักกฎหมายจัดการงานนอกสั่งคือการรักษาผลประโยชน์ของผู้ที่ไม่อยู่ (absentee)⁹⁷ ผู้ที่รักษาผลประโยชน์ของผู้อื่นบนการเสียสละประโยชน์ของตนเองจึงควรมีสิทธิได้รับคืนค่าใช้จ่าย⁹⁸ กฎหมายจึงบัญญัติไว้เป็นพิเศษเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและเพื่อให้คนในสังคมมี

⁹⁷ ประสิทธิ์ โฉ่วโลกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยจัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรรได้, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2557), หน้า 8.

⁹⁸ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรรได้, หน้า 435.

น้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน⁹⁹ การจัดการงานนอกสั่งมักเกิดเมื่อตัวการไม่อยู่หรืออยู่แต่ไม่สามารถจัดการงานด้วยตนเองได้¹⁰⁰

บทบัญญัติที่เป็นหัวใจหลักของลักษณะจัดการงานนอกสั่งคือมาตรา 395¹⁰¹ ซึ่งบัญญัติว่า

“บุคคลใดเข้าทำกิจการแทนผู้อื่นโดยเขามิได้ว่าขานวานใช้ให้ทำก็ดี หรือโดยมิได้มีสิทธิที่จะทำการงานนั้นแทนผู้อื่นด้วยประการใดก็ดี ท่านว่าบุคคลนั้นจะต้องจัดการงานไปในทางที่จะให้สมประโยชน์ของตัวการ ตามความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ หรือตามที่จะพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นความประสงค์ของตัวการ”

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตราดังกล่าวแล้ว ได้ความว่า การจัดการงานนอกสั่งคือการที่บุคคลหนึ่งเข้าทำกิจการแทนบุคคลอื่นโดยบุคคลอื่นนั้นมิได้ว่าขานวานใช้ให้ทำหรือโดยที่บุคคลฝ่ายแรกไม่มีสิทธิที่จะทำการงานนั้นแทนบุคคลอื่น มาตรานี้ยังกำหนดหน้าที่ของผู้จัดการด้วยว่าจะต้องจัดการงานไปในทางที่สมประโยชน์ของตัวการและตามความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ หรือตามที่จะพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นความประสงค์ของตัวการ¹⁰² “สมประโยชน์” คือ ทำจนสำเร็จจุลวงหรือทำยังไม่เสร็จแต่ถ้าไม่มีความเสียหายก็ถือว่าสมประโยชน์ เช่น ช่วยพาบุตรหลานเขาไปส่งโรงเรียนก็ต้องไปส่งให้ถึงโรงเรียน ไม่ใช่ทิ้งไว้กลางทาง หรือช่วยซ่อมหลังคาที่รั่วให้ก็ต้องซ่อมให้หายรั่ว ไม่ใช่ทิ้งงานไว้กลางคัน ฝนตกลงมาก็เสียหายกว่าเดิม ส่วน “สมประสงค์” หมายความว่าต้องจัดการให้ต้องตามความประสงค์ที่แท้จริงของตัวการ เช่น ซ่อมหลังคาให้เขา แต่จริง ๆ แล้วตัวการต้องการจะรื้อหลังคาอยู่แล้ว เช่นนี้ เป็นการสมประโยชน์แต่ไม่สมประสงค์ของตัวการ หากไม่อาจทราบถึงความประสงค์ที่

⁹⁹ ไพจิตร ปุณณพินธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลามิควรได้, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2554), หน้า 2.

¹⁰⁰ ประเสริฐ อุษาฟ้าพนัส, "กฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่ง: ศึกษามาตรฐานการใช้ความระมัดระวังในการจัดการของผู้จัดการ" (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 113.

¹⁰¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 395

¹⁰² ไพจิตร ปุณณพินธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลามิควรได้, หน้า 7-8.

แท้จริงของตัวการได้ ก็ต้องสันนิษฐานเอาตามความนึกคิดของวิญญูชนว่าวิญญูชนในพฤติการณ์
เช่นนั้นจะอย่างไร¹⁰³

หลักเกณฑ์ของการจัดการงานนอกสั่งตามมาตรา 395 พอสรุปได้ดังนี้¹⁰⁴

- 1) มีบุคคลหนึ่งเข้าจัดทำกิจการงานของผู้อื่น กิจการที่เข้าจัดการนี้จะเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือไม่
เกี่ยวกับทรัพย์สินก็ได้¹⁰⁵ เช่น พาลูกเพื่อนบ้านไปโรงพยาบาลเมื่อลูกเขาเจ็บป่วย
- 2) มีเจตนาจัดทำกิจการแทนผู้อื่น ถ้าเจตนาทำเพื่อตนเองก็ไม่เป็นจัดการงานนอกสั่ง
- 3) ผู้อื่นมิได้ว่าขานวานใช้ให้ทำหรือไม่มีสิทธิประการอื่นที่จะทำได้

เมื่อผู้จัดการจัดการงานไปในทางที่สมประโยชน์และสมประสงค์ของตัวการแล้ว ผู้จัดการมี
สิทธิเรียกให้ตัวการใช้เงินอันตนได้ออกไปคืนแก่ตนได้ตามมาตรา 401¹⁰⁶ ซึ่งบัญญัติว่า

“ถ้าการที่เข้าจัดการงานนั้นเป็นการสมประโยชน์ของตัวการ และต้องตามความประสงค์อัน
แท้จริงของตัวการ หรือความประสงค์ตามที่จะพึงสันนิษฐานได้นั้นไซ้ ท่านว่าผู้จัดการจะเรียกให้
ชดใช้เงินอันตนได้ออกไปคืนแก่ตนเช่นอย่างตัวแทนก็ได้ และบทบัญญัติมาตรา 816 วรรค 2 นั้น ท่าน
ก็ให้นำมาใช้บังคับด้วย โดยอนุโลม

อนึ่งในกรณีทีกล่าวมาในมาตรา 397 นั้น แม้ถึงว่าที่เข้าจัดการงานนั้นจะเป็นการขัดกับความ
ประสงค์ของตัวการก็ดี ผู้จัดการก็ยังคงมีสิทธิเรียกร้องเช่นนั้นอยู่”

ยกตัวอย่าง ก. พาลูกของ ข. ที่ป่วยไปโรงพยาบาลขณะที่ ข. ไม่อยู่ ก. มีสิทธิเรียกให้ ข. ชดใช้
ค่ารักษาพยาบาลที่ ก. ออกไปก่อนได้ เพราะ ข. ย่อมต้องการให้ลูกของตนหายป่วย การจัดการกิจการ
ของ ก. จึงสมประโยชน์และต้องตามความประสงค์ของ ข.

¹⁰³ สุขุม ศุภนิตย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลามิควรได้, พิมพ์ครั้งที่ 5
(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), หน้า 21-23 และ 25.

¹⁰⁴ ศันนัทภรณ์ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามิควรได้, หน้า 430.

¹⁰⁵ ไพจิตร ปุญญพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลามิควรได้, หน้า 10.

¹⁰⁶ มาตรา 401 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2.2.3.2 ความรับผิดชอบและความคุ้มครองของผู้เข้าช่วยเหลือตามมูลหนี้จัดการงานนอกสังกัดป้องกันการฉ้อโกงเงินที่มีต่อตัวการ

เมื่อทราบถึงหลักทั่วไปของกฎหมายจัดการงานนอกสังกัดแล้ว ประเด็นหนึ่งที่ต้องพิจารณาในวิทยานิพนธ์เล่มนี้คือการพิจารณาว่าการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายเป็นกรณีการจัดการงานนอกสังกัดหรือไม่ เพราะหากการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายเป็นการจัดการงานนอกสังกัด ผู้เข้าช่วยเหลือที่เป็นผู้จัดการจะได้รับประโยชน์จากมาตรา 398 ซึ่งเป็นบทบัญญัติจำกัดความรับผิดชอบของกฎหมายจัดการงานนอกสังกัด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 มีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 680¹⁰⁷ เป็นบทบัญญัติที่จำกัดความรับผิดชอบของผู้จัดการกรณีผู้จัดการป้องกันการฉ้อโกงเงินที่มีต่อตัวการ มาตรา 398¹⁰⁸ บัญญัติว่า “ถ้าผู้จัดการทำกิจอันใดเพื่อประสงค์จะป้องกันการอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ จะเป็นภัยแก่ตัวก็ดี แก่ชื่อเสียงก็ดี หรือแก่ทรัพย์สินก็ดี ท่านว่าผู้จัดการต้องรับผิดชอบแต่เพียงที่จงใจทำผิด หรือที่เป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น”

โดยหลักแล้ว หากผู้จัดการจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการจัดการงานเป็นเหตุให้ตัวการได้รับความเสียหายแล้ว ผู้จัดการย่อมต้องรับผิดชอบในมูลละเมิดตามมาตรา 420 ด้วยอีกประการหนึ่งแต่ด้วยอำนาจแห่งมาตรา 398 ในกรณีที่ผู้จัดการจำเป็นต้องเข้าจัดการเพราะอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ แม้ผู้จัดการจะทำให้ตัวการได้รับความเสียหายจากการเข้าจัดการงานของตน ผู้จัดการอาจไม่ต้องรับผิดชอบต่อตัวการในความเสียหายนั้นหากความเสียหายเกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อธรรมดา มาตรา 398 เป็นข้อยกเว้นที่ทำให้ผู้จัดการไม่ต้องรับผิด ผู้จัดการจะรับผิดเพื่อละเมิดตามมาตรา 420 เฉพาะกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น¹⁰⁹

¹⁰⁷ สุขุม ศุภนิธย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสังกัดและลามิควรไต้, หน้า 41.

¹⁰⁸ มาตรา 398 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

¹⁰⁹ ไพจิตร ปุณณพันธ์ุ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสังกัดและลามิควรไต้, หน้า 3 และ 33.

คำว่า “จงใจทำผิด” นั้นนอกจากจะหมายความว่ากระทำไปโดยรู้สำนึกถึงผลเสียหายที่จะเกิดแล้ว ยังหมายถึงการที่ผู้จัดการเข้าทำกิจการโดยขัดต่อความประสงค์ที่แท้จริงของตัวการทั้งที่รู้อยู่ เช่นนั้นด้วย¹¹⁰

ส่วน “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” นั้น หมายความว่าผู้จัดการไม่ใช้ความระมัดระวังเลย แม้แต่น้อยทั้ง ๆ ที่เห็นอันตรายอยู่ชัด ๆ ก็ยังไม่ใช้ความระมัดระวัง หากผู้จัดการใช้ความระมัดระวังเพียงสักเล็กน้อย ภัยอันตรายก็จะไม่เกิด¹¹¹ เช่น ก. ไม่อยู่บ้านเนื่องจากไปต่างประเทศ คีนหนึ่ง ข. เพื่อนบ้าน เห็นบ้านของ ก. ไฟไหม้ ข. จึงรีบไปช่วยดับไฟ แต่แทนที่ ข. จะหยิบเครื่องมือดับเพลิงมา ข. กลับไปหยิบสารเร่งไฟมาฉีดดับไฟ ทำให้ไฟไหม้ลุกลามกว่าเดิมจนทำให้บ้าน ก. ไหม้พังทั้งหลัง หาก ข. ซึ่งเป็นผู้จัดการใช้ความระมัดระวังสักเพียงเล็กน้อยโดยดูให้ดีกว่าสิ่งที่หยิบเป็นเครื่องมือดับเพลิงหรือไม่ ความเสียหายก็คงจะไม่ขยายวงกว้างถึงขนาดนี้¹¹² ดังนี้ ข. ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 398 และรับผิดชอบในมูลละเมิดตามมาตรา 420 ด้วยอีกประการหนึ่ง¹¹³

เจตนารมณ์ของมาตรา 398 คือการเข้าไปปิดป้องอันตรายของผู้จัดการเป็นการที่ผู้จัดการมีเจตนาดี ประสงค์จะทำการที่ดีงามอันเป็นประโยชน์ต่อตัวการ เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างความปรารถนาดีและความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้ว ความปรารถนาดีมีน้ำหนักมากกว่า¹¹⁴ ดังนั้น หากผู้จัดการเข้าปิดป้องอันตรายอันมีมาแก่ตัวการโดยประมาทเลินเล่อธรรมดาแล้ว ผู้จัดการไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น

จากบทบัญญัติมาตรา 398 มีประเด็นที่น่าพิจารณา ดังนี้

(1) มาตรฐานความระมัดระวังในการจัดการงานนอกสั่งในสถานการณ์ฉุกเฉิน

¹¹⁰ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตรา ว่าด้วยจัดการงานนอกสั่ง ลากมีควรรได้ ละเมิด บรรพ 2 มาตรา 395-452, เขมภูมิ ภูมิภากร และ ชวิน อุ่นภัทร และ อำนาง ตั้งศิริพินาน, ผู้เรียบเรียง, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557), หน้า 9.

¹¹¹ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตรา สัญญา บรรพ 2 มาตรา 354-394, หน้า 115.

¹¹² สุขุม ศุภนิตย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลากมีควรรได้, หน้า 42.

¹¹³ ไพจิตร ปุญญพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลากมีควรรได้, หน้า 33.

¹¹⁴ ศนันทกรณ์ โสทธิพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมีควรรได้, หน้า 438.

มาตรา 395 ไม่ได้กำหนดระดับความระมัดระวังในการเข้าจัดการกิจการของผู้อื่นไว้
 อย่างไรก็ตาม ในการจัดการงานของผู้อื่นนั้น ผู้จัดการจะต้องจัดการอย่างระมัดระวังเยี่ยงวิญญูชนพึง
 กระทำ เพราะการจัดการจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของตัวการ จึงต้องทำด้วยความระมัดระวังให้สม
 ประโยชน์ แต่สำหรับการจัดการงานในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้น มาตรา 398 ก็ได้กำหนดมาตรฐาน
 ความระมัดระวังของการจัดการงานนอกสั่งในสถานการณ์ฉุกเฉินไว้เช่นกัน แต่ที่กฎหมายบัญญัติให้
 ผู้จัดการรับผิดชอบเฉพาะกรณีจึงใจทำผิดหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเป็นเพราะว่าในสถานการณ์
 ฉุกเฉิน ผู้จัดการไม่สามารถใช้ความระมัดระวังได้เท่ากับสถานการณ์ปกติและเป็นการยากที่จะคาดเดา
 ความประสงค์ของตัวการได้¹¹⁵ บุคคลที่อยู่ในภาวะฉุกเฉินไม่มีเวลาพิจารณาพิเคราะห์ให้รอบคอบดังเช่น
 ภาวะปกติทั่วไป¹¹⁶ การใช้ความระมัดระวังอย่างวิญญูชนย่อมกระทำได้ยาก¹¹⁷ ดังนั้น ในเหตุฉุกเฉินมี
 ภัยอันใกล้นี้ จะให้กระทำโดยพิจารณาพิเคราะห์ไม่ได้ เพียงแต่จัดการไปด้วยความระมัดระวังเท่าที่จะทำ
 ได้ในเหตุอันตรายใกล้ชิตนั้นก็นับว่าเพียงพอแล้ว¹¹⁸

เรื่องมาตรฐานความระมัดระวังในการจัดการงานนอกสั่งภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน
 นั้น มีนักนิติศาสตร์ท่านหนึ่งเห็นว่าจัดการงานนอกสั่งไม่ควรใช้มาตรฐานความระมัดระวังของ
 วิญญูชนเพราะการจัดการงานนอกสั่งนั้นจะจัดการโดยใครก็ได้และอาจเกิดในพฤติการณ์ใด ๆ ก็ได้
 ในขณะที่มาตรฐานความระมัดระวังของวิญญูชนเป็นมาตรฐานของบุคคลที่มีความระมัดระวัง
 ระดับกลาง ๆ ซึ่งไม่คำนึงถึงวิสัยของผู้จัดการและพฤติการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้น จึงไม่ควรใช้มาตรฐาน
 ความระมัดระวังของวิญญูชนกับการจัดการงานนอกสั่ง แต่ควรใช้มาตรฐานความระมัดระวังในเรื่อง
 ของละเมิดแทน เพราะการจัดการงานนอกสั่งเกิดขึ้นได้โดยใครก็ได้ เมื่อใดก็ได้ ภายใต้พฤติการณ์ใดก็
 ได้เช่นเดียวกับละเมิด มาตรฐานความระมัดระวังในการจัดการงานนอกสั่งจึง ควรเป็นการสมมติตัว
 บุคคลที่มีวิสัยและอยู่ในพฤติการณ์เช่นเดียวกับผู้จัดการแล้วนำไปเปรียบเทียบกับผู้จัดการจริง ๆ
 อย่างไรก็ตาม นักนิติศาสตร์ท่านนี้ก็ยอมรับว่าไม่สามารถนำมาตรฐานความระมัดระวังในเรื่องละเมิด
 มาใช้กับการจัดการงานนอกสั่งได้ทั้งหมด เพราะการจัดการงานนอกสั่งมิใช่สัญญาและมีละเมิดเสีย

¹¹⁵ สุขุม ศุภนิคย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลามิควรได้, หน้า 32, 42 และ 45.

¹¹⁶ ประสิทธิ์ โชวีไลกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยจัดการงานนอกสั่ง ลามิควรได้, หน้า 31.

¹¹⁷ จิตติ ดิงศักดิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตรา ว่าด้วยจัดการงานนอกสั่ง ลามิควรได้ ละเมิด บรรพ 2 มาตรา 395-452, หน้า 9.

¹¹⁸ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 413.

ทีเดียว จึงมีความแตกต่างกันบ้าง ส่วนมาตรฐานความระมัดระวังของผู้จัดการในกรณีฉุกเฉินนั้น นอกจากจะต้องพิจารณาโดยการสมมติบุคคลที่มีวิสัยและอยู่ในพฤติการณ์ฉุกเฉินเช่นเดียวกับผู้จัดการแล้ว ยังควรพิจารณาถึง ประเภทหรือลักษณะของกิจการ และอันตรายที่มีมาใกล้ตัวการด้วย¹¹⁹

นักนิติศาสตร์อีกท่านเห็นว่า ในกรณีที่ผู้จัดการเข้าจัดการงานในสถานการณ์ฉุกเฉิน ผู้จัดการย่อมไม่สามารถใช้ความระมัดระวังรอบคอบอย่างวิญญูชนในสถานการณ์ปกติได้ ดังนั้น ถ้าผู้จัดการเข้าจัดการงานโดยใช้ความระมัดระวังเท่าที่จะทำได้ในเหตุภัยอันตรายใกล้ชิดเช่นนั้น ก็ถือว่าเป็นการเพียงพอแล้ว โดยจะต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป ส่วนผู้จัดการงานที่ประกอบอาชีพ เช่น แพทย์ หรือช่างก่อสร้างก็ควรต้องใช้ความระมัดระวังและฝีมือเท่าที่ธรรมดาจะต้องใช้และสมควรต้องใช้ในกิจการค้าขายหรืออาชีพอื่นอย่างนั้นด้วย¹²⁰

กรมร่างกฎหมายได้ยกอุทธรณ์ตามมาตรา 398 ไว้ว่า ก. ไม่อยู่บ้านเนื่องจากไปต่างประเทศ ข. เพื่อนบ้านได้จัดการใช้เงินตามใบเก็บเงินที่มีคนมาเรียกเก็บ ก. ซึ่ง ก. ยังไม่ได้ชำระ ข. ต้องใช้ความระมัดระวังในกิจการของ ก. อย่างเช่น ข. จะพึงปฏิบัติในกิจการของตน และต้องไม่ใช้เงินตามใบเก็บเงินที่ไม่ปรากฏหลักฐาน เมื่อ ข. เห็นว่ามีคำพิพากษาจะยึดทรัพย์ของ ก. ออกขายทอดตลาด ข. จึงใช้เงินตามคำพิพากษาแทน ก. เพื่อป้องกันอันตรายที่เป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายอันมีมาใกล้ทรัพย์สินของ ก. เช่นนี้ ก. ต้องรับผิดชอบใช้เงินให้ ข. ตามมูลหนี้จัดการงานนอกสิ่ง หากปรากฏว่าเอกสารที่มีคนนำมาแสดงแก่ ข. เป็นคำพิพากษาปลอม เพียงแค่ ข. ดูเผิน ๆ ก็จะสามารถว่าเป็นคำพิพากษาปลอม แต่ ข. ไม่ได้ใช้ความระมัดระวังแม้แต่น้อย กลับใช้เงินไปตามคำพิพากษา กรณีถือว่า ข. ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ต้องรับผิดชอบ ก. ตามมาตรา 398¹²¹ จากอุทธรณ์นี้ ติความได้ว่ามาตรฐานความระมัดระวังในกรณีที่ผู้จัดการประสงค์จะป้องกันอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการนั้น ผู้จัดการจะต้องใช้ความระมัดระวังในกิจการของตัวการอย่างเช่นผู้จัดการจะพึงปฏิบัติในกิจการของตน

¹¹⁹ ประเสริฐ อุษาฟ้าพนัส, "กฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสิ่ง: ศึกษามาตรฐานการใช้ความระมัดระวังในการจัดการของผู้จัดการ," หน้า 77, 79-80 และ 92-93.

¹²⁰ อาลดา จรรยาทรัพย์กิจ, "สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้จัดการงานนอกสิ่ง" (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 187-188.

¹²¹ กรมร่างกฎหมาย, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2496 บรรพ 1 และ 2 กับอุทธรณ์ (กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2502), หน้า 143.

(2) ลักษณะของภัยหรืออันตรายตามมาตรา 398

มาตรา 398 ไม่ได้บัญญัติว่า “ภัย” หรือ “อันตราย” อันมีมาใกล้ตัวการมีลักษณะเป็นอย่างไร¹²² แต่นักนิติศาสตร์เห็นว่าอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการตามมาตรา 398 นั้นอาจเกิดจากคน สัตว์ หรือธรรมชาติก็ได้ อันตรายไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นจริงเพราะตัวบทบัญญัติว่าเพียงแต่ผู้จัดการ “ประสงค์จะปิดป้อง” เท่านั้น ดังนั้น ถ้าผู้จัดการเข้าใจผิดในข้อเท็จจริงโดยสุจริตว่าต้องการจะปิดป้อง อันตรายที่จะเกิดแก่ตัวการก็เพียงพอแล้ว¹²³ อันตรายนัยหมายความถึงอันตรายต่อบุตรและภรรยา ของตัวการด้วย¹²⁴ เช่น ผู้จัดการเข้าไปช่วยบุตรของตัวการในบ้านของตัวการที่กำลังไฟไหม้ แต่บุตร ของตัวการตกใจตายโดยมิใช่ความผิดของผู้จัดการ ผู้จัดการได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 398¹²⁵ และไม่จำเป็นว่าอันตรายดังกล่าวจะต้องเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย เช่น สิ่งปลูก สร้างที่จวนเจียนจะล้มลงมา ส่วน “อันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ (Imminent Danger)” อาจเป็นกรณี ที่ไฟไหม้บ้านไม้ที่ปลูกอยู่ข้าง ๆ บ้านตัวการและคงจะลามมาถึงบ้านตัวการในเวลาไม่ช้า¹²⁶

(3) ปัจจุบันยังไม่สามารถทราบได้ว่าการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายจะเป็น การที่ผู้จัดการเข้าปิดป้องอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการตามหลักกฎหมายจัดการงานนอกสั่งหรือไม่ เพราะยังไม่มีคดีที่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายฟ้องผู้เข้าช่วยเหลือขึ้นสู่ศาลไทยให้ศาลวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐาน อาจเป็นเพราะสังคมไทยนั้นชอบช่วยเหลือผู้อื่นเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แม้ผู้จัดการงานจะมีสิทธิ เรียกร้องค่าใช้จ่ายตามกฎหมายแต่ในความเป็นจริงก็ไม่ค่อยมีใครใช้สิทธิดังกล่าวนัก และลักษณะของ สังคมไทยไม่นิยมการฟ้องร้องให้เป็นคดีความ กรณีจึงยังไม่ชัดเจนว่าศาลไทยจะปรับใช้กฎหมาย จัดการงานนอกสั่งเข้ากับข้อเท็จจริงดังกล่าวหรือไม่ เพราะหากศาลไทยเห็นว่าการที่บุคคลหนึ่งเข้า ช่วยเหลืออีกบุคคลหนึ่งเป็นการจัดการงานนอกสั่ง ผู้เข้าช่วยเหลือย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 398 ที่กล่าวไปข้างต้น เมื่อยังไม่มีคำพิพากษาของศาลให้ศึกษาทำให้ต้องอาศัยการตีความกฎหมาย ของศาลในอนาคตต่อไป อย่างไรก็ตาม ในทางทฤษฎี มีนักนิติศาสตร์หลายท่านให้ความเห็นไว้ดังนี้

¹²² สุขุม ศุภนิคย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลากมิควรได้, หน้า 44.

¹²³ ประสิทธิ์ โชวีโลกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยจัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรได้, หน้า 29 และ 31.

¹²⁴ ไชยเจริญ สันติศิริ, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า จัดการงานนอกสั่ง, พิมพ์ครั้งที่ 5

(กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2508), หน้า 281.

¹²⁵ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 413.

¹²⁶ ไพจิตร บุญญพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลากมิควรได้, หน้า 34.

ศาสตราจารย์สุขุม ศุภนิิตย์ กล่าวว่า การจัดการงานนอกสั่งมีความหมายกว้างขวาง และมีได้หลายวิธีการ เช่น ช่วยจัดทุกข์ภัย หรือแพทย์ช่วยเหลือคนบาดเจ็บ ดังนั้น การเข้าช่วยเหลือ เพื่อให้ตัวการพ้นจากอันตรายโดยไม่มีการตกลงหรือการร้องขอให้ช่วยโดยตัวการจึงเป็นการจัดการงานนอกสั่ง¹²⁷

ส่วนศาสตราจารย์ไพจิตร ปุญญพันธุ์ ได้สมมติสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ปรับใช้มาตรา 398 ได้ เช่น ก. ตกลงไปในแม่น้ำ ข. จึงโยนเชือกลงไปให้ ก. จับ แต่เชือกที่ ข. โยนลงไปนั้น ข. ไม่ได้ใช้ความระมัดระวังในการดูเลยว่าเชือกดังกล่าวเปียกชุ่มแสบขาอยู่แล้ว ข. ก็โยนลงไปให้ ก. พอ ก. จับเชือก เชือกก็ขาด หน้า ก. พาดกับโป๊ะ ก. ได้รับบาดเจ็บ กรณีนี้ถือว่า ข. ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ข. ต้องรับผิดชอบ ก. หรือ กรณีที่บ้าน ก. ไฟไหม้ ข. เข้ามาช่วย ก. ติดอยู่บนคานบ้านที่ถูกไฟไหม้จนจะหักอยู่แล้ว ข. เห็นว่าถ้าเดินไปช่วย ก. โดยเหยียบคานที่ใกล้จะหักนั้น คานยอมหักอย่างแน่นอน แต่ ข. ก็ยังเหยียบอยู่ดี คานหักลงมา ทั้ง ก. และ ข. ตกลงมาด้วยกัน ข. ได้รับบาดเจ็บ ข. ฟ้อง ก. ได้เพราะ ก. ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง¹²⁸

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ยกตัวอย่างที่เป็นกรณีตามมาตรา 398 ไว้ว่า ก. นอนหลับกลิ้งในมุ้ง ข. ผ่านมานึกว่าไฟไหม้ จึงเข้าไปจุด ก. ออกมาจากมุ้งจน ก. ตกบันไดขาหัก ข. ไม่ต้องรับผิดชอบ ก. เพราะมาตรา 398 ประสงค์ให้รวมถึงกรณีที่ผู้จัดการเข้าใจผิดว่ามีภัยอันตรายแต่ความจริงไม่มีด้วย¹²⁹

ศาสตราจารย์ศักดิ์ สอนงชาติ ยกตัวอย่างว่า ก. ประสบอุบัติเหตุรถยนต์คว่ำ เป็นเหตุให้ได้รับบาดเจ็บสาหัสจนสลบอยู่ในรถ ข. ผ่านมาเห็นจึงพยายามช่วยเหลือ ก. ออกมาจากรถ แต่ ข. ไม่สามารถเปิดประตูได้ ข. จึงหักกิ่งทุเรียนของ ค. มาทุบกระจกแตกและช่วย ก. ออกมาได้ การที่ ข. ทุบกระจกเป็นการเข้าทำกิจการแทนผู้อื่นอันเป็นการจัดการงานนอกสั่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 395 และสมประโยชน์ของตัวการต้องตามความประสงค์ที่จะพึงสันนิษฐานได้ตามมาตรา 401¹³⁰

¹²⁷ สุขุม ศุภนิิตย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลากม็ควรได้, หน้า 23-24 และ 44.

¹²⁸ ไพจิตร ปุญญพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลากม็ควรได้, หน้า 36.

¹²⁹ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 413.

¹³⁰ ศักดิ์ สอนงชาติ, คำอธิบายโดยย่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดชอบละเมิด, หน้า 250.

จากความเห็นของนักนิติศาสตร์ทั้งสี่ท่าน การที่บุคคลหนึ่งเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ใน ภัยอันตรายน่าจะเป็นการที่ผู้จัดการเข้าช่วยเหลือตัวการตามกฎหมายการจัดการงานนอกสั่ง อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้ ผู้เขียนจะทำการศึกษาวิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 4 เพื่อพิจารณาว่าการเข้าช่วยเหลือผู้ ตกอยู่ในภัยอันตรายควรตกอยู่ภายใต้กฎหมายการจัดการงานนอกสั่งหรือไม่ โดยจะศึกษาเปรียบเทียบกับ กฎหมายต่างประเทศด้วย

2.2.4 สรุปการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายตามกฎหมายไทย

การไม่เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายเมื่อพบเห็นนั้นไม่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบทางละเมิดได้ หากผู้พบเห็นและผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายไม่ได้มีความสัมพันธ์หรือหน้าที่อย่างใดต่อกัน แต่หากผู้พบ เห็นเลือกที่จะเข้าช่วยเหลือแล้ว ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องไม่กระทำโดยประมาทเลินเล่อให้เกิดความ เสียหายขึ้นจากการช่วยเหลือของตน หากช่วยเหลือแล้วเกิดความเสียหายขึ้น ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้อง รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อของตนตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเพียงพอที่จะคุ้มครองผู้เข้า ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายจากความรับผิดได้อย่างครอบคลุม เพราะตามที่ได้ศึกษาไปนั้น หลัก กฎหมายนิรโทษกรรมก็ปรับใช้กับการเข้าช่วยเหลือเพื่อป้องกันอันตรายอันละเมิดต่อกฎหมายเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 449 ส่วนมาตรา 398 ในเรื่องจัดการงานนอกสั่งก็ยังไม่ชัดเจนว่าจะสามารถปรับใช้กับการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายได้จริงหรือไม่เพราะปราศจาก การตีความของศาลในขณะนี้ และแม้ว่าศาลไทยจะตีความให้การเข้าช่วยเหลือเป็นการจัดการงาน นอกสั่ง มาตรา 398 ก็ปรับใช้ได้อย่างจำกัด เพราะจะใช้ได้เฉพาะกับการช่วยเหลือที่เป็นการจัดการ งานนอกสั่งเท่านั้น ดังนั้น การที่บุคคลหนึ่งเข้าช่วยเหลือเพราะได้ยินคำร้องขอให้ช่วยจากผู้ตกอยู่ใน ภัยอันตรายจึงไม่เป็นการจัดการงานนอกสั่งเพราะมีการขานวานขอให้ช่วยจากผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย หาก ความเสียหายเกิดขึ้น ผู้เข้าช่วยเหลือก็จะไม่ได้ความคุ้มครองตามมาตรา 398 ก่อให้เกิดผลประหลาด ว่าการช่วยเหลือตามคำร้องขอของผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนิรโทษ กรรมและการช่วยเหลือโดยปราศจากคำร้องขอมิผลทางกฎหมายจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย จัดการงานนอกสั่ง

บทที่ 3

ความรับผิดทางละเมิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายและความคุ้มครองตามกฎหมายต่างประเทศ

ในบทนี้ ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงกฎหมายละเมิดและกฎหมายที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายของรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน* และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี**

เหตุผลที่ผู้เขียนเลือกศึกษากฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นก็เพราะรัฐแคลิฟอร์เนียใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และเป็นรัฐหนึ่งให้เห็นความสำคัญของการมีจิตใจโอบอ้อมอารีและการมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยากซึ่งจะเห็นได้จากการที่รัฐแคลิฟอร์เนียเป็นรัฐแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาที่บัญญัติกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่พลเมืองดีที่ช่วยผู้อื่นที่ตกอยู่ในอันตรายจากความรับผิดทางแพ่งเพื่อรองรับนโยบายของรัฐที่สนับสนุนให้ประชาชนช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าอาจสอดคล้องกับบริบทสังคมคนไทยที่มีลักษณะชอบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อีกทั้งศาลสูงสุดแห่งรัฐแคลิฟอร์เนียยังได้มีคำพิพากษาที่วิเคราะห์ถึงบทบัญญัติดังกล่าวอย่างละเอียดลึกซึ้งทำให้เข้าใจถึงการปรับใช้กฎหมาย และคำพิพากษาของศาลสูงสุดแห่งรัฐแคลิฟอร์เนียก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายดังกล่าวให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรมมากขึ้น

ในส่วนของกฎหมายประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น แม้กฎหมายแพ่งของประเทศจีนยังไม่สมบูรณ์นักและกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนา แต่ผู้เขียนมีเหตุผลหลายประการที่เลือกศึกษากฎหมายของประเทศจีน ประการแรกคือประเทศจีนใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เช่นเดียวกับประเทศไทย ประการที่สองคือประเทศจีนเพิ่งมีการประกาศใช้บทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง (General Provisions of the Civil Law) เมื่อปี ค.ศ. 2017 และเป็นครั้งแรกที่มีการเพิ่มบทบัญญัติที่ว่าด้วยการยกเว้นความรับผิดทางแพ่งสำหรับผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรนำมาศึกษาถึงเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการเพิ่มบทบัญญัติดังกล่าวด้วย และเหตุผลประการที่สามคือ

*ต่อไปนี้จะใช้คำว่า “ประเทศจีน” และ “ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน” สลับกันไปเพื่อประหยัดพื้นที่และเพื่อความสะดวกในการอ่าน โดยคำทั้งสองหมายถึงประเทศเดียวกัน

**ต่อไปนี้จะใช้คำว่า “ประเทศเยอรมนี” และ “ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี” สลับกันไปเพื่อประหยัดพื้นที่และเพื่อความสะดวกในการอ่าน โดยคำทั้งสองหมายถึงประเทศเดียวกัน

วรรณกรรมที่ศึกษากฎหมายละเมิดของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนยังไม่มีมากนัก ผู้เขียนจึงเห็นว่าหากศึกษาก็อาจเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการศึกษาต่อไปในอนาคต

กฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันมีพัฒนาการมาช้านานโดยสืบสายมาจากกฎหมายโรมัน และมีความเป็นระบบระเบียบ ทำให้ผู้เขียนเลือกศึกษากฎหมายเยอรมันด้วย นอกจากนี้ ประเทศไทยยังรับเอากฎหมายเยอรมันในหลาย ๆ เรื่องมายึดถือเป็นต้นแบบในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเฉพาะมาตรา 398 และมาตรา 420 ที่ได้ศึกษากันไปแล้ว อีกทั้งประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เช่นเดียวกับประเทศไทยด้วย การศึกษากฎหมายเยอรมันจึงช่วยให้เข้าใจกฎหมายไทยได้ดียิ่งขึ้น

3.1 ประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์: รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกามีรูปแบบการปกครองแบบสาธารณรัฐ คือแบ่งออกเป็นการปกครองส่วนรัฐบาลกลาง (Federal) และส่วนมลรัฐ (States) โดยที่ทั้งรัฐบาลกลางและมลรัฐต่างก็แบ่งโครงสร้างออกเป็นสามส่วน ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ¹ ซึ่งหมายความว่าแต่ละมลรัฐมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง สามารถออกกฎหมายขึ้นใช้ภายในรัฐของตนเองได้ ทำให้กฎหมายแต่ละรัฐแตกต่างกันออกไป²

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอังกฤษ รัฐเกือบทุกรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ยกเว้นรัฐหลุยเซียน่าที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์³ รัฐแคลิฟอร์เนียที่ผู้เขียนเลือกศึกษาก็ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เช่นกัน

ลักษณะเด่นของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์คือบ่อเกิดของกฎหมายที่สำคัญประการหนึ่งมาจากคำพิพากษาของศาล เรียกว่า Judge-made laws หมายความว่าคำพิพากษาที่เขียนโดยผู้พิพากษามีผลผูกพันไปยังคำตัดสินของศาลที่อยู่ระดับต่ำกว่าภายใต้เขตอำนาจศาลเดียวกันสำหรับคดี

¹ มานิตย์ จุมปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายอเมริกา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552), หน้า 29-30.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

ที่มีข้อเท็จจริงทำนองเดียวกัน นอกจากคำพิพากษาของศาลแล้ว กฎหมายลายลักษณ์อักษรก็เป็นบ่อเกิดของกฎหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ด้วย⁴

กฎหมายลักษณะละเมิดเป็นกฎหมายพื้นฐานที่มีการพัฒนามาอย่างยาวนานภายใต้กฎหมายคอมมอนลอว์ เกิดจากการที่ศาลพิพากษาในแต่ละคดีจนเกิดเป็นบรรทัดฐานให้ศาลในคดีหลังถือตามศาลในคดีหลังก็จะศึกษาคำพิพากษาของศาลในคดีก่อนหน้าที่มีข้อเท็จจริงในทำนองเดียวกับคดีหลัง ซึ่งในการตัดสินคดีนั้น นอกจากศาลจะพิจารณาแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาของศาลก่อน ๆ แล้ว ศาลยังมีการอ้างอิงถึงคำอธิบายกฎหมายเฉพาะเรื่อง (Restatements) ด้วย⁵

“Restatements” มิใช่กฎหมาย แต่เป็นความเห็นทางกฎหมายที่ไม่มีค่าผูกพันให้ศาลต้องถือตาม Restatements จึงเป็นหนึ่งในที่มาของกฎหมายระดับทุติยภูมิ (Secondary Authority) ต่างจากตัวบทกฎหมายและแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาของศาลในคดีก่อน ๆ ที่เป็นที่มาของกฎหมายระดับปฐมภูมิ (Primary Authority) ซึ่งมีผลผูกพันผู้พิพากษาให้ต้องยึดถือตาม⁶ อย่างไรก็ตาม Restatements มีความน่าเชื่อถือและสามารถโน้มน้าวศาลให้ถือตามได้ อีกทั้ง Restatements อาจกลายเป็นกฎหมายได้หากศาลยอมรับนำไปใช้อ้างอิงในคำตัดสินซึ่งจะกลายเป็นบรรทัดฐานต่อไป⁷

คำอธิบายกฎหมายเฉพาะเรื่องสำหรับกฎหมายละเมิดนั้นใช้ชื่อว่า Restatement of Torts เป็นคำอธิบายกฎหมายเฉพาะว่าด้วยละเมิดที่จัดทำขึ้นโดยสถาบันกฎหมายอเมริกัน (American Law Institute) ซึ่งกลั่นกรองเอาหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ในเรื่องละเมิดที่เกิดจากคำพิพากษาที่ตัดสินโดยศาลสหรัฐอเมริกาที่ผ่านมาและรวบรวมเอาไว้เป็นหมวดหมู่ พร้อมทั้งเสนอหลักกฎหมายที่ควรจะเป็น⁸ เนื่องจาก Restatement of Torts เขียนขึ้นโดยนักนิติศาสตร์ที่เชี่ยวชาญกฎหมายลักษณะละเมิด เช่น อาจารย์ ผู้พิพากษา และนักกฎหมายในภาคปฏิบัติด้านต่าง ๆ ทำให้ Restatement of Torts เป็นคำอธิบายกฎหมายที่ได้รับการยอมรับและเชื่อถือได้ ศาลในแต่ละรัฐส่วนใหญ่ รวมถึงศาลแคลิฟอร์เนียจึงมักจะใช้อ้างอิงเวลาตัดสินคดี บางรัฐถึงกับนำ Restatement of Torts นี้ไปบัญญัติไว้

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 115.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 49.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 54.

⁸ Tarlton Law Library, "Restatements of the Law," [Online] Accessed: 30 January 2018. Available from: <http://tarlton.law.utexas.edu/restatements>

เป็นกฎหมายของรัฐนั้น ๆ เอง⁹ Restatement of Torts ปัจจุบันตีพิมพ์ออกมาแล้วทั้งหมดสามฉบับ ได้แก่ Restatement (First) of Torts, Restatement (Second) of Torts และ Restatement (Third) of Torts แต่ฉบับที่ใช้กันในปัจจุบันคือ Restatement (Third) of Torts

สำหรับกฎหมายลักษณะละเมิดของรัฐแคลิฟอร์เนีย นั้น ตามที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วว่ารัฐแต่ละรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา มีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง รัฐแคลิฟอร์เนียจึงมีรัฐธรรมนูญ (the Constitution) ในฐานะกฎหมายสูงสุดของรัฐและกฎหมายลูกต่าง ๆ อย่างประมวลกฎหมายแพ่ง (California Civil Code) เป็นของตนเอง แต่เนื่องจากรัฐแคลิฟอร์เนียใช้หลักกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีรากฐานมาจากประเทศอังกฤษโดยนำหลักกฎหมายละเมิดมาบัญญัติลงในประมวลกฎหมายแพ่ง ปราบกฏตามมาตรา 22.2 ของประมวลกฎหมายแพ่งแคลิฟอร์เนีย¹⁰ อีกทั้งกฎหมายลักษณะละเมิดของรัฐแคลิฟอร์เนียไม่แตกต่างจากของรัฐอื่น ๆ¹¹ และผู้พิพากษาศาลของรัฐแคลิฟอร์เนียมักอ้างอิง Restatement of Torts ในการตัดสินคดีด้วย ผู้เขียนจึงจะขอกล่าวถึง Restatement of Torts ในฐานะที่เป็นคำอธิบายหลักกฎหมายคอมมอนลอว์พร้อมกับกล่าวถึง บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐแคลิฟอร์เนียที่เกี่ยวข้องและคำพิพากษาศาลแคลิฟอร์เนียด้วย

3.1.1 ความรับผิดเพื่อละเมิดโดยประมาทเลินเล่อของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย

เนื่องจากนักกฎหมายในระบบคอมมอนลอว์เห็นว่า การให้คำนิยามของละเมิดเป็นเรื่องยาก เพราะละเมิดมีหลายรูปแบบแตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นละเมิดต่อร่างกาย ละเมิดต่อทรัพย์สิน หรือละเมิดต่อสิทธิที่จับต้องไม่ได้อย่างชื่อเสียง หรือประโยชน์ทางการค้าหรือทางสังคม อีกทั้ง การกระทำละเมิดรูปแบบใหม่ก็เกิดขึ้นเรื่อย ๆ¹² นักกฎหมายละเมิดของคอมมอนลอว์จึงไม่เห็นความจำเป็นของการให้คำนิยามหรือวางหลักเกณฑ์ทั่วไปของละเมิดไว้เหมือนของประเทศที่ใช้ระบบ

⁹ มานิตย์ จุมปา, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายอเมริกา*, หน้า 56.

¹⁰ California Civil Code Section 22.2 “The common law of England, so far as it is not repugnant to or inconsistent with the Constitution of the United States, or the Constitution or laws of this State, is the rule of decision in all the courts of this State.”

¹¹ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, 5 ed. (Minnesota: West Publishing Co., 2010), p. 4.

¹² William L. Prosser, Werdner P. Keeton, and et al., *Prosser and Keeton on the Law of Torts*, 5 ed. (St. Paul, Minnesota: West Publishing Co., 1984), p. 3.

กฎหมายซีวิลลอว์ ละเมิดตามกฎหมายคอมมอนลอว์จึงแบ่งออกเป็นฐาน ๆ คล้ายกฎหมายอาญา เช่น การกระทำละเมิดโดยการทำร้ายร่างกาย (Battery) การกระทำละเมิดโดยการคุมขังไว้โดยมิชอบ (False Imprisonment) หรือการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ (Negligence) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ละเมิดแต่ละรูปแบบก็ไม่ได้แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงเสียทีเดียว สิ่งที่ละเมิดทุกฐานมีเหมือนกันคือ การที่บุคคลจะรับผิดชอบเพื่อละเมิดได้นั้น บุคคลนั้นต้องกระทำการในสิ่งที่สังคมมองว่าไม่เหมาะสม (Socially Unreasonable) เป็นการที่บุคคลเข้ายุ่งเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลอื่นโดยไม่เหมาะสม ที่ว่า “ไม่เหมาะสม” อย่างไรนั้นพิจารณาจากมุมมองของชุมชน เพราะหากพิจารณาจากมุมมองของผู้กระทำแล้ว ผู้กระทำเองอาจทักท้วงเอาเองว่า ถ้าบุคคลอื่นเป็นผู้กระทำเอง ก็คงกระทำเช่นนั้นเหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่การกระทำดังกล่าวก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่น เช่น บรรณาธิการตีพิมพ์หนังสือออกมาโดยมิได้มีเจตนามุ่งร้าย หากแต่สิ่งที่ตีพิมพ์ออกมานั้นกลับเป็นการหมิ่นประมาทบุคคลที่บริสุทธิ์¹³

การกระทำละเมิดตามกฎหมายแคลิฟอร์เนียสามารถแบ่งประเภทได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ตามระดับของการกระทำละเมิด ดังนี้¹⁴

- (1) การกระทำละเมิดโดยเจตนา (Intentional Act) เช่น การทำร้ายร่างกาย (Battery) การหมิ่นประมาท (Defamation) การคุมขังโดยมิชอบ (False Imprisonment) เป็นต้น
- (2) การกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ (Negligence)
- (3) ความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability)

แต่เนื่องจากเรื่องที่จะศึกษานั้นเป็นเรื่องการกระทำละเมิดอันเกิดจากการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายโดยประมาทเลินเล่อ ดังนั้น กฎหมายละเมิดที่จะศึกษาคือการกระทำละเมิดโดยประมาท (Negligence) ส่วนการกระทำละเมิดโดยเจตนา (Intentional Act) และความรับผิดชอบเด็ดขาด (Strict Liability) นั้นอยู่นอกเหนือขอบเขตการวิจัยของวิทยานิพนธ์เล่มนี้

¹³ Ibid., pp. 5-6.

¹⁴ มานิตย์ จุ่มปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายอเมริกา, หน้า 116.

แม้กฎหมายคอมมอนลอร์จะไม่มีบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์ของละเมิดเป็นการทั่วไป แต่รัฐแคลิฟอร์เนียก็มีบทบัญญัติทั่วไปที่ว่าด้วยความรับผิดชอบเพื่อละเมิด ปรากฏตามมาตรา 1708 ของประมวลกฎหมายแพ่งแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย¹⁵ มีใจความดังนี้

“บุคคลทุกคนถูกผูกพันโดยปราศจากสัญญาให้ต้องละเว้นจากการก่อความเสียหายแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือแก่ทรัพย์สินของบุคคลนั้น หรือล่วงละเมิดสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งของเขา”

มาตรา 1708 สะท้อนหลักทั่วไปของกฎหมายละเมิดที่ว่า บุคคลทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องประพฤติตนไปในทางที่จะไม่สร้างความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น¹⁶ มาตรานี้กำหนดหน้าที่ทั่วไปที่บุคคลจะต้องหลีกเลี่ยงไม่ก่อความเสียหายแก่ผู้อื่น การก่อความเสียหายเกิดจากการที่ผู้กระทำฝ่าฝืนหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำต้องปฏิบัติตาม การละเมิดไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่อก็คือการฝ่าฝืนหน้าที่ตามกฎหมายที่บทบัญญัติแห่งกฎหมาย สัญญา หรือสิ่งอื่นใดกำหนดให้ผู้กระทำจะต้องปฏิบัติต่อผู้เสียหาย¹⁷

สำหรับกรณีผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายนั้น ตามกฎหมายละเมิดของรัฐแคลิฟอร์เนีย อาจกล่าวได้ว่าผู้ที่เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายมีหน้าที่ตามมาตรา 1708 ที่จะต้องไม่ก่อความเสียหายแก่ผู้ตกอยู่ในอันตรายที่ตนได้เข้าช่วยเหลือ

จะเห็นได้ว่า “หน้าที่” เป็นเรื่องที่สำคัญในกฎหมายละเมิดของรัฐแคลิฟอร์เนีย หลังจากที่ได้ศึกษาแล้วว่าตามกฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนียซึ่งอิงจากกฎหมายคอมมอนลอร์ของประเทศอังกฤษนั้น บุคคลมีหน้าที่ที่จะต้องไม่ก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่น ต่อไปนี้จะเป็นการศึกษา “หน้าที่” ในอีกประเด็นหนึ่งซึ่งจะส่งผลต่อการพิจารณาความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายตามกฎหมายละเมิดของรัฐแคลิฟอร์เนีย ซึ่งหน้าที่ที่จะศึกษานี้คือหน้าที่กระทำการ (Duty to Act)

การกระทำที่เป็นละเมิด (Misfeasance) คือการที่จำเลยสร้างความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายขึ้นใหม่แก่โจทก์ ในขณะที่การงดเว้นกระทำอันเป็นละเมิด (Nonfeasance) นั้น เป็นการที่

¹⁵ California Civil Code Section 1708 “Every person is bound, without contract, to abstain from injuring the person or property of another, or infringing upon any of his or her rights”

¹⁶ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 58.

¹⁷ *County of San Luis Obispo v. Abalone Alliance* (1986) 178 Cal.App.3d 848; *Katzberg v. Regents of University of California* (2002) 29 Cal.4th 300

จำเลยไม่ได้ทำให้สถานการณ์เปลี่ยนแปลง แต่จำเลยไม่ก้าวเข้าไปป้องกันโจทก์จากความเสียหาย¹⁸ โดยหลักแล้ว กฎหมายไม่ได้กำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องกระทำการ¹⁹ แต่ในบางกรณีกฎหมายก็กำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องกระทำการและหากบุคคลไม่กระทำการก็ถือว่าบุคคลนั้นงดเว้นกระทำการอันเป็นละเมิด

หน้าที่กระทำการนี้ปรากฏชัดเจนอยู่ใน Restatement (Third) of Torts มาตรา 37 ถึง มาตรา 44 ซึ่งศาลแคลิฟอร์เนียก็ยอมรับและนำมาใช้ด้วย

มาตรา 37²⁰ บัญญัติว่า “การกระทำของผู้กระทำที่ไม่ได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงทางกายภาพหรือทางจิตใจไม่ก่อให้เกิดหน้าที่แห่งความระมัดระวัง เว้นแต่ศาลเห็นว่าหน้าที่กระทำการหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งที่ระบุไว้ในมาตรา 38 ถึง มาตรา 44 สามารถใช้บังคับได้” จากบทบัญญัตินี้ หน้าที่กระทำการตามกฎหมายแคลิฟอร์เนียจำแนกได้ดังนี้

(1) หน้าที่ที่เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย

มาตรา 38²¹ แห่ง Restatement of (Third) Torts ซึ่งบัญญัติว่า “กรณีที่มีกฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำจะต้องกระทำการเพื่อปกป้องบุคคลอื่น ศาลอาจใช้กฎหมายนั้นเพื่อพิจารณาว่าหน้าที่ที่จะต้องกระทำการนั้นมีอยู่หรือไม่ และเพื่อหาขอบเขตของหน้าที่ดังกล่าว” ดังนั้นบทบัญญัติของกฎหมายอาจกำหนดหน้าที่ที่จำเลยจะต้องกระทำเพื่อประโยชน์ของโจทก์หรือเพื่อปกป้องประโยชน์ของโจทก์เอาไว้²² ยกตัวอย่าง ตามกฎหมายท้องถิ่น ผู้ให้เช่ามีหน้าที่ต้องซ่อมแซมที่ลื้อคประตูห้องเช่า²³

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁸ William L. Prosser, Werdner P. Keeton, and et al., *Prosser and Keeton on the Law of Torts*, p. 373.

¹⁹ H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, 1 ed. (The Netherlands: Kluwer Law International, 2010), p. 42.

²⁰ Restatement of (Third) Torts § 37 "An actor whose conduct has not created a risk of physical or emotional harm to another has no duty of care to the other unless a court determines that one of the affirmative duties provided in § 38-44 is applicable."

²¹ Restatement of (Third) Torts § 38 "When a statute requires an actor to act for the protection of another, the court may rely on the statute to decide that an affirmative duty exists and to determine the scope of the duty."

²² Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 122.

²³ Victor E. Schwartz and Christopher E. Appel, "Reshaping the Traditional Limits of Affirmative Duties under the Third Restatement of Torts," *The John Marshall Law Review* 44, 2 (2011): 324.

(2) หน้าที่ที่เกิดจากการกระทำที่ก่อความเสี่ยง

มาตรา 39²⁴ บัญญัติว่า “แม้การกระทำก่อนหน้าของผู้กระทำไม่ได้เป็นการกระทำที่เป็นละเมิด แต่ถ้าก่อให้เกิดความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องที่จะเกิดความเสียหายทางกายภาพจากการกระทำที่มีลักษณะบางอย่าง ผู้กระทำย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรในการป้องกันหรือลดความเสียหายลง”

แม้การกระทำก่อนหน้าของจำเลยไม่ได้เป็นการละเมิดต่อโจทก์แต่ก่อความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายแก่โจทก์ จำเลยก็มีหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังในการป้องกันหรือบรรเทาความเสียหาย เช่น จำเลยกำลังเล่นกอล์ฟ ก่อนที่จำเลยจะตีลูกกอล์ฟ จำเลยตรวจดูแล้วว่าในบริเวณนั้นไม่มีใครเดินผ่านไปมา แต่ทันทีที่จำเลยเหวี่ยงไม้กอล์ฟตีลูกออกไป โจทก์กลับโผล่ออกมาจากพุ่มไม้ในบริเวณที่ลูกกอล์ฟกำลังลอยไปหา เช่นนี้ จำเลยมีหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังในการป้องกันโจทก์จากการโดนลูกกอล์ฟกระทบศีรษะ²⁵ หรือในอีกกรณีหนึ่ง จำเลยบังเอิญปล่อยให้ไฟไหม้ป่าจนควบคุมไม่อยู่ จำเลยมีหน้าที่ที่จะต้องเตือนผู้อื่นที่ตนพบในป่าว่าไฟกำลังไหม้ไปทางนั้น²⁶

(3) หน้าที่ที่เกิดจากความสัมพันธ์พิเศษระหว่างบุคคล

ในสมัยก่อน กฎหมายมุ่งลงโทษเฉพาะการกระทำที่เป็นความผิดเท่านั้น และแทบไม่สนใจจะลงโทษการงดเว้นการกระทำเลย²⁷ เป็นเวลานานกว่าที่กฎหมายจะยอมรับว่าการงดเว้นการกระทำก่อให้เกิดความรับผิดได้ แรกเริ่มเดิมทีความรับผิดอันเกิดจากการงดเว้นการกระทำปรากฏในคดีที่จำเลยเป็นผู้ประกอบอาชีพที่ต้องข้องเกี่ยวกับคนจำนวนมาก (public callings)²⁸ เช่น ผู้รับขนส่งคน หรือเจ้าสำนักโรงแรม ซึ่งผู้ประกอบอาชีพเหล่านี้สัญญาว่าจะให้บริการบางอย่างแต่กลับผิดสัญญาที่ให้ไว้ว่าจะใช้ความระมัดระวังหรือใช้ทักษะ ในเวลาต่อมา ความรับผิดดังกล่าวก็ขยายมาครอบคลุมถึงอาชีพอื่น ๆ เช่น ช่างตีดาบ ช่างไม้ ช่างเย็บผ้า และช่างตัดผม ซึ่งแม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะ

²⁴ Restatement of (Third) Torts § 39 “When an actor’s prior conduct, even though not tortious, creates a continuing risk of physical harm of a type characteristic of the conduct, the actor has a duty to exercise reasonable care to prevent or minimize the harm”

²⁵ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 122.

²⁶ H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, p. 43.

²⁷ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 119.

²⁸ William L. Prosser, Werdner P. Keeton, and et al., *Prosser and Keeton on the Law of Torts*, p. 373.

ไม่ให้คำมั่นสัญญาอย่างชัดเจนว่าจะใช้ความระมัดระวังหรือใช้ทักษะ แต่ก็ถือโดยปริยายว่าบุคคลเหล่านี้มีหน้าที่จะต้องใช้ความระมัดระวังหรือทักษะ²⁹ เมื่อเวลาผ่านไป หลักการงดเว้นกระทำเป็นความผิดนี้ก็ขยายมาใช้กับบุคคลใดก็ตามที่สัญญาว่าจะปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาโดยมีค่าตอบแทนหรือที่เรียกว่า “สัญญา” ในปัจจุบัน จากนั้นหลักดังกล่าวก็ขยายมาถึงกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์ซึ่งโดยจารีตประเพณี ความรู้สึกนึกคิด และมุมมองของสังคมส่งผลให้ศาลกำหนดหน้าที่ที่จะต้องกระทำการแก่กลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์นี้ ความสัมพันธ์ที่ว่าเป็นคือการที่โจทก์อยู่ในสถานะที่ช่วยเหลือตัวไม่ได้ และต้องพึ่งพาจำเลย โดยที่จำเลยมีอำนาจบางประการเหนือความเป็นอยู่ของโจทก์หรือบางกรณีก็เป็นกรณีที่โจทก์คาดหวังว่าจำเลยจะช่วยโจทก์เพราะจำเลยก็คาดหวังผลประโยชน์ทางการเงินอยู่ การจะวินิจฉัยว่าการงดเว้นกระทำเป็นการเป็นความผิดหรือไม่จึงจำเป็นต้องหาความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีทีนโยบายทางสังคม (social policy) เห็นว่าควรกำหนดหน้าที่ที่จะต้องกระทำการเอาไว้³⁰

ดังนั้น ในกรณีที่โจทก์ต้องการจะฟ้องว่าจำเลยงดเว้นกระทำอันเป็นการละเมิดต่อโจทก์นั้น โจทก์จะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่ามีความสัมพันธ์พิเศษ (special relationship) ระหว่างโจทก์และจำเลย ซึ่งนโยบายทางสังคมเห็นว่าสมควรจะต้องกำหนดหน้าที่กระทำการเอาไว้³¹ กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ที่เพียงพอระหว่างบุคคลผู้งดเว้นกระทำกับบุคคลผู้ได้รับความเสียหายถึงขนาดที่ศาลเห็นว่าสมควรจะต้องให้รับผิดชอบหรือไม่³²

ปัจจุบันกฎหมายในเรื่องหน้าที่กระทำการนี้มีแนวโน้มที่จะขยายไปครอบคลุมถึงความสัมพันธ์แบบอื่น ๆ ด้วย เช่น นายจ้างมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยลูกจ้างของตนหากลูกจ้างของได้รับบาดเจ็บหรือตกอยู่ในภยันตรายในทางการที่จ้าง เจ้าของร้านขายสินค้ามีหน้าที่ช่วยเหลือลูกค้าที่เข้ามาเยี่ยมชมร้านของตน สามเณรหรือบิณฑบาตกับบุตรมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น³³ ด้วยความสัมพันธ์พิเศษระหว่างกันนี้ทำให้โจทก์คาดหวังอย่างสมเหตุสมผลว่าจำเลยควรจะเข้าช่วยเหลือโจทก์³⁴ หรือในกรณีบุคคลฝ่ายแรกคาดเห็นได้ว่าบุคคลฝ่ายหลังมีความเสี่ยงที่เสียหาย

²⁹ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 23.

³⁰ William L. Prosser, Werdner P. Keeton, and et al., *Prosser and Keeton on the Law of Torts*, pp. 373-374.

³¹ H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, p. 42.

³² Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 120.

³³ William L. Prosser, Werdner P. Keeton, and et al., *Prosser and Keeton on the Law of Torts*, pp. 375-377.

³⁴ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 120.

บุคคลฝ่ายแรกมีหน้าที่กระทำการที่จะต้องใช้ความระมัดระวังในการควบคุมอันตรายหรือคุ้มครองผู้
 ที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ นั่น เช่น นักว่ายน้ำที่มึนชาติดกลงว่าจะช่วยเพื่อนที่ติดกันไปตกปลาด้วยกัน หาก
 เพื่อนตกลงไปในแม่น้ำ นักว่ายน้ำก็มีหน้าที่ทางกฎหมาย (Legal Duty) ที่จะต้องช่วยเพื่อน หากไม่
 ช่วยย่อมถือว่่านักว่ายน้ำฝ่าฝืนหน้าที่³⁵ ปรากฏตาม Restatement of (Third) Torts (2005) มาตรา
 40³⁶ ซึ่งบัญญัติว่า

“(a) ผู้กระทำที่มีความสัมพันธ์พิเศษกับอีกบุคคลหนึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวัง
 ตามสมควรต่อความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์นั้น

(b) ความสัมพันธ์พิเศษที่ก่อให้เกิดหน้าที่ตาม (a) รวมถึง

- (1) ผู้รับขนส่งกับผู้โดยสาร
- (2) เจ้าสำนักโรงแรมกับแขก
- (3) กิจการหรือผู้ประกอบการที่ดินที่เปิดให้สาธารณชนเข้าถึงได้โดยชอบธรรม
- (4) นายจ้างกับลูกจ้างขณะทำงาน โดยที่ลูกจ้าง

³⁵ H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, p. 43.

³⁶ Restatement of (Third) Torts § 40 “An actor in a special relationship with another owes the other a duty of reasonable care with regard to risks that arise within the scope of the relationship. Special relationships giving rise to the duty provided include:

- (1) a common carrier with its passengers;
- (2) an innkeeper with its guests;
- (3) a business or other possessor of land that holds its premises open to the public with those who are lawfully on the premises;
- (4) an employer with its employees who, while at work, are:
 - a) in imminent danger;
 - b) injured or ill and thereby rendered helpless,
- (5) a school with its students,
- (6) a landlord with its tenants, and
- (7) a custodian with those in its custody, if:
 - a) the custodian is required by law to take custody or voluntarily takes custody of the other; and
 - b) the custodian has a superior ability to protect the other.”

(a) ตกอยู่ในอันตรายอันใกล้จะถึง หรือ

(b) ได้รับความเจ็บ หรือป่วย และไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้

(5) โรงเรียนกับนักเรียน

(6) ผู้ให้เช่ากับผู้เช่า และ

(7) ผู้ปกครองกับผู้อยู่ในความปกครอง หากปรากฏว่า

(a) ผู้ปกครองจะต้องให้ความปกครองตามที่กฎหมายกำหนด หรือผู้ปกครองสมัครใจปกครองอีกฝ่าย และ

(b) ผู้ปกครองมีความสามารถที่เหนือกว่าในการคุ้มครองอีกฝ่าย”

ศาลรัฐแคลิฟอร์เนียได้วางหลักของมาตรา 40 ไว้ในคดี *Carlsen v. Koivumaki*³⁷ ว่าความสัมพันธ์พิเศษนี้ โจทก์จะต้องพึงพาอาศัยจำเลยโดยที่จำเลยมีอำนาจควบคุมเหนือความเป็นอยู่ของโจทก์ ดังนั้น บุคคลที่มีความสัมพันธ์พิเศษเช่นนี้กับอีกบุคคลหนึ่งจึงมีหน้าที่ต่อบุคคลนั้นที่จะต้องกระทำการปกป้องเขาจากความเสียหายที่คาดเห็นได้ หรือจะต้องช่วยเหลือเขาเมื่อเขากำลังตกอยู่ในอันตราย

(4) หน้าที่ที่เกิดจากความสัมพันธ์พิเศษระหว่างบุคคลภายนอกกับผู้ก่อความเสียหาย

มาตรา 41³⁸ บัญญัติว่า

³⁷ *Carlsen v. Koivumaki* (2014) 227 Cal. App.4th 879, 883 [174 Cal. Rptr. 3d 339].

³⁸ Restatement of (Third) Torts § 41 “(a) An actor in a special relationship with another owes a duty of reasonable care to third parties with regard to risks posed by the other that arise within the scope of the relationship.

(b) Special relationships giving rise to the duty provided in Subsection (a) include:

(1) a parent with dependent children,

(2) a custodian with those in its custody,

(3) an employer with employees when the employment facilitates the employee's causing harm to third parties, and

(4) a mental-health professional with patients.”

“(a) ผู้กระทำที่มีความสัมพันธ์พิเศษกับอีกบุคคลหนึ่งมีหน้าที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรต่อบุคคลภายนอกสำหรับความเสี่ยงที่อีกบุคคลหนึ่งเป็นผู้ก่อภายใต้ขอบเขตของความสัมพันธ์นั้น

(b) ความสัมพันธ์พิเศษที่ก่อให้เกิดหน้าที่ตาม (a) รวมถึง

- (1) บิดามารดากับบุตรที่ยังต้องพึ่งพาตนอยู่
- (2) ผู้ปกครองกับผู้อยู่ในความปกครอง
- (3) นายจ้างกับลูกจ้างกรณีที่ทางการที่จ้างเอื้อให้ลูกจ้างก่อความเสียหายแก่บุคคลภายนอก และ
- (4) ผู้มีวิชาชีพเกี่ยวกับสุขภาพจิตกับคนไข้ของตน”

จากมาตรา 41 นี้ บิดามารดาที่มีบุตรที่ยังต้องพึ่งพาตนอยู่จะต้องป้องกันมิให้บุตรของตนก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่น ผู้ปกครองก็ต้องป้องกันมิให้ผู้อยู่ในความปกครองก่อความเสียหายแก่บุคคลภายนอก นายจ้างและจิตแพทย์ก็ต้องป้องกันมิให้ลูกจ้างหรือคนไข้ของตนก่อความเสียหายแก่บุคคลภายนอกเช่นกัน³⁹

(5) หน้าที่ที่เกิดจากการตกลงกระทำกรบางอย่าง

มาตรา 42⁴⁰ บัญญัติว่า

³⁹ Victor E. Shwartz and Christopher E. Appel, "Reshaping the Traditional Limits of Affirmative Duties under the Third Restatement of Torts," *The John Marshall Law Review*: 326.

⁴⁰ Restatement of (Third) Torts § 42 "An actor who undertakes to render services to another and who knows or should know that the services will reduce the risk of physical harm to the other has a duty of reasonable care to the other in conducting the undertaking if:

(a) the failure to exercise such care increases the risk of harm beyond that which existed without the undertaking, or

(b) the person to whom the services are rendered or another relies on the actor's exercising reasonable care in the undertaking"

“ผู้กระทำที่ตกลงจะให้บริการแก่อีกบุคคลหนึ่งและโดยที่รู้หรือควรจะรู้ว่าการให้บริการดังกล่าวจะลดความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายทางกายภาพแก่อีกบุคคลหนึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังต่อบุคคลนั้นในการตกลงกระทำการ หากปรากฏว่า

(a) การไม่ใช้ความระมัดระวังดังกล่าวเพิ่มความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายเกินกว่าที่มีอยู่หากไม่มีการตกลงกระทำการเช่นว่า หรือ

(b) บุคคลที่ได้รับบริการหรือบุคคลอื่นต้องอาศัยการใช้ความระมัดระวังตามสมควรของผู้กระทำในการตกลงกระทำการนั้น”

มาตรา 42 มุ่งกำหนดหน้าที่กระทำการที่จะต้องใช้ความระมัดระวังในการลดความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายแก่อีกบุคคลหนึ่งเมื่อบุคคลหนึ่งตกลงที่จะให้บริการแก่อีกบุคคลหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเอ ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านบี ตกลงว่าจะดูแลสัตว์เลี้ยงของบีให้ระหว่างที่บีไปต่างจังหวัด เอมีหน้าที่กระทำการตามมาตรา 42 นี้ หน้าที่กระทำการนี้เกิดขึ้นเมื่อผู้กระทำได้ให้บริการที่ตนรู้หรือควรจะรู้ว่าเป็นการลดความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหาย มาตรา 42 ยังครอบคลุมถึงการตกลงกระทำการโดยสมัครใจ โดยมีค่าตอบแทน หรือตามสัญญาหรือคำมั่นสัญญาก็ได้⁴¹ ดังนั้น ผู้ที่ได้รับค่าตอบแทนเพื่อให้ช่วยเหลือผู้อื่นนั้น กฎหมายกำหนดให้บุคคลนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำการ เช่น พนักงานช่วยชีวิตประจำสระว่ายน้ำ (Lifeguard) มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้ที่มาว่ายน้ำในสระว่ายน้ำที่ตนประจำการอยู่⁴²

(6) หน้าที่ที่เกิดจากการตกลงกระทำการบางอย่างที่มีต่อบุคคลภายนอก

มาตรา 43⁴³ บัญญัติว่า

⁴¹ Victor E. Schwartz and Christopher E. Appel, "Reshaping the Traditional Limits of Affirmative Duties under the Third Restatement of Torts," *The John Marshall Law Review*: 327.

⁴² H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, pp. 44-45.

⁴³ Restatement of (Third) Torts §43 "An actor who undertakes to render services to another and who knows or should now that the services will reduce the risk of physical harm to which a third person is exposed has a duty of reasonable care to the third person in conducting the undertaking if:

(a) the failure to exercise reasonable care increases the risk of harm beyond that which existed without the undertaking,

“ผู้กระทำที่ตกลงจะให้บริการแก่อีกบุคคลหนึ่งและโดยที่รู้หรือควรจะรู้ว่าการให้บริการดังกล่าวจะลดความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายทางกายภาพแก่บุคคลภายนอกมีหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังต่อบุคคลนั้นในการตกลงกระทำการ หากปรากฏว่า

(a) การไม่ใช้ความระมัดระวังดังกล่าวเพิ่มความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายเกินกว่าที่มีอยู่หากไม่มีการตกลงกระทำการเช่นว่า

(b) ผู้กระทำได้ตกลงที่จะกระทำการตามหน้าที่ที่อีกบุคคลหนึ่งมีต่อบุคคลภายนอก หรือ

(c) บุคคลที่ได้รับบริการ บุคคลภายนอก หรือบุคคลอื่นต้องอาศัยการใช้ความระมัดระวังตามสมควรของผู้กระทำในการตกลงกระทำการนั้น”

มาตรา 43 เป็นการเพิ่มเติมมาตรา 42 ให้สมบูรณ์โดยกำหนดว่าบุคคลที่ให้บริการโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนมีหน้าที่กระทำการต่อบุคคลภายนอกที่จะต้องลดความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายทางกายภาพ กล่าวคือ บุคคลที่ให้บริการอีกบุคคลหนึ่งมีหน้าที่กระทำการต่อบุคคลภายนอกหากปรากฏว่าการไม่ใช้ความระมัดระวังตามสมควรของผู้กระทำนั้นทำให้บุคคลภายนอกมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นที่จะได้รับความเสียหายทางกายภาพ นอกจากนี้ ผู้กระทำยังมีหน้าที่กระทำการที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรต่อบุคคลภายนอกหากผู้กระทำตกลงที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่ผู้รับบริการนั้นมีต่อบุคคลภายนอก เช่น หน่วยงานท้องถิ่นให้บริการกวาดหิมะและน้ำแข็งจากทางเดินเท้าหน้าร้านขายของหลังจากที่เกิดพายุหิมะ การที่หน่วยงานท้องถิ่นดังกล่าวไม่ทำการกวาดหิมะและน้ำแข็งเป็นเหตุให้บุคคลภายนอกลื่นบนน้ำแข็งเป็นการผิดต่อหน้าที่กระทำการที่หน่วยงานท้องถิ่นมีต่อบุคคลภายนอก เพราะหน่วยงานท้องถิ่นตกลงรับเอาหน้าที่ที่ร้านขายของมีต่อบุคคลภายนอกหน้าที่กระทำการนี้ตั้งอยู่บนฐานของหน้าที่ที่มีอยู่แล้วของผู้กระทำ แต่มีคนอื่นสมัครใจเข้ารับเอาหน้าที่ดังกล่าวไปปฏิบัติแทน⁴⁴

(b) the actor has undertaken to perform a duty owed by the other to the third person, or

(c) the person to whom the services are rendered, the third party, or another relies on the actor's exercising reasonable care in the undertaking."

⁴⁴ Victor E. Schwartz and Christopher E. Appel, "Reshaping the Traditional Limits of Affirmative Duties under the Third Restatement of Torts," *The John Marshall Law Review*: 328.

(7) หน้าที่ที่เกิดจากการเข้าดูแลบุคคลอื่น

หน้าที่ประการสุดท้ายปรากฏอยู่ในมาตรา 44⁴⁵ ซึ่งบัญญัติว่า

“แม้ว่าจะไม่มีหน้าที่กระทำการ แต่หากผู้กระทำการเข้าดูแลบุคคลอื่น โดยที่บุคคลนั้น มีลักษณะที่น่าเชื่อโดยสมเหตุสมผลว่า

(a) ตกอยู่ในภยันตราย และ

(b) ไม่มีคนช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือตนเองไม่ได้

ผู้กระทำนั้น มีหน้าที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรเมื่อบุคคลอื่นอยู่ในความรับผิดชอบของผู้กระทำ

ผู้กระทำที่หยุดการช่วยเหลือหรือการคุ้มครองมีหน้าที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรในการละเว้นจากการทำให้บุคคลอื่นนั้นตกอยู่ในสถานการณ์ที่แย่กว่าตอนที่ผู้กระทำเข้าดูแลบุคคลนั้น และมีหน้าที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่ภยันตรายนั้น ๆ ก่อนหยุดให้การช่วยเหลือหากน่าเชื่ออย่างสมเหตุสมผลว่าบุคคลนั้นตกอยู่ในภยันตรายต่อกายอย่างร้ายแรงซึ่งใกล้จะถึงขณะที่หยุดการให้ช่วยเหลือนั้น”

มาตรา 44 เป็นเรื่องของการ “พยายามให้ความช่วยเหลือ” ซึ่งมาตรานี้มุ่งใช้บังคับแก่กรณีที่บุคคลหนึ่งให้ความช่วยเหลืออีกบุคคลหนึ่งซึ่งตกอยู่ในภยันตราย เป็นการกำหนดหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรเมื่อบุคคลหนึ่งเข้าดูแลอีกบุคคลหนึ่ง โดยบุคคลฝ่ายหลังนี้น่าเชื่ออย่างสมเหตุสมผลว่าตกอยู่ในภยันตรายและไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ หน้าที่ของผู้เข้า

⁴⁵ Restatement of (Third) Torts § 44 “An actor who, despite no duty to do so, takes charge of another who reasonably appears to be:

a) imperiled; and

b) helpless or unable to protect himself or herself has a duty to exercise reasonable care while the other is within the actor's charge.

An actor who discontinues aid or protection is subject to a duty of reasonable care to refrain from putting the other in a worse position than existed before the actor took charge of the other and, if the other reasonably appears to be in imminent peril of serious physical harm at the time of termination, to exercise reasonable care with regard to the peril before terminating the rescue.”

ช่วยเหลือมีอยู่ตลอดเวลาที่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายอยู่ในความดูแลของผู้เข้าช่วยเหลือ และเมื่อผู้เข้าช่วยเหลือหยุดให้ความช่วยเหลือหรือหยุดการคุ้มครองปกป้อง ผู้เข้าช่วยเหลือมีหน้าที่ที่จะต้องไม่ทำให้ผู้ตกอยู่ในภยันตรายนั่นตกอยู่ในสถานการณ์ที่แย่กว่าตอนที่ผู้เข้าช่วยเหลือได้เข้ามาดูแล⁴⁶

มาตรา 44 จะแตกต่างจากมาตรา 42 และ 43 ตรงที่มาตรา 44 นั้นจะเป็นเรื่องการช่วยเหลือโดยเฉพาะ และไม่ต้องมีองค์ประกอบเรื่องการอาศัยการใช้ความระมัดระวังของผู้กระทำ หรือองค์ประกอบเรื่องความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายทางกายภาพ แต่องค์ประกอบที่ต้องมีตามมาตรา 44 คือข้อเท็จจริงที่ว่าผู้กระทำมีจุดประสงค์ที่นำไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น⁴⁷

จะเห็นได้ว่ากฎหมายคอมมอนลอว์ของประเทศสหรัฐอเมริกาในเรื่องละเมิดจำกัดกรณีที่บุคคลจะต้องรับผิดชอบเพื่อการรณรงค์กระทำของตนเองไว้เฉพาะกรณีที่บุคคลผู้รณรงค์กระทำกับบุคคลผู้ได้รับความเสียหายมีความสัมพันธ์บางอย่างต่อกันอันก่อให้เกิดหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อป้องกันความเสียหายเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับความเป็นอิสระของปัจเจก (individual autonomy)⁴⁸ จึงมีประเด็นว่าหากพบเห็นผู้ตกอยู่ในภยันตราย บุคคลมีหน้าที่ที่จะต้องเข้าช่วยเหลือตามกฎหมายละเมิดของประเทศสหรัฐอเมริกาหรือไม่

ในปัจจุบันกฎหมายของรัฐส่วนใหญ่^{*} ในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่บังคับให้บุคคลมีหน้าที่ที่จะต้องเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย ไม่ว่าจะเป็กฎหมายแพ่งหรือกฎหมายอาญา⁴⁹ ตามมาตรา 37 ของ Restatement of (Third) Torts (2005) สำหรับรัฐแคลิฟอร์เนียนั้น ศาลแคลิฟอร์เนียมีจุดยืนชัดเจนว่าบุคคลไม่มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่น ปรากฏตามคดี Van Horn v. Watson (2008) ซึ่งในคดีนี้ ศาลสูงสุดของรัฐแคลิฟอร์เนีย (Supreme Court of California) ตัดสินว่าภายใต้หลักกฎหมายคอมมอนลอว์ บุคคลไม่มีหน้าที่ที่จะต้องเข้าช่วยเหลืออีกบุคคลหนึ่ง⁵⁰ หากบุคคลนั้นไม่ได้

⁴⁶ Victor E. Schwartz and Christopher E. Appel, "Reshaping the Traditional Limits of Affirmative Duties under the Third Restatement of Torts," *The John Marshall Law Review*: 329.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 119.

* ยกเว้นรัฐเวอร์มอนต์ รัฐมินิโซต้า รัฐวิสคอนซิน รัฐไรต์ไอแลนด์ และรัฐฮาวายที่มีกฎหมายอาญากำหนดหน้าที่ให้ต้องเข้าช่วยเหลือ

⁴⁹ Damien Schiff, "Samaritans: Good, Bad and Ugly: A Comparative Law Analysis," *Roger Williams University Law Review* 11, 1 (2005): 79.

⁵⁰ Van Horn v. Watson (2008) 45 Cal.4th 322, 324 [86 Cal.Rptr.3d 350, 197 P.3d 164].

เป็นผู้ก่อให้เกิดอันตรายแล้ว เขาย่อมไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดเพียงเพราะเขาไม่เคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อกระทำการช่วยเหลือหรือปกป้องผู้อื่น เว้นแต่จะปรากฏว่าระหว่างบุคคลสองฝ่ายนั้นมีความสัมพันธ์บางอย่างที่จะก่อให้เกิดหน้าที่ที่จะต้องกระทำการ⁵¹

แม้หน้าที่ดังกล่าวจะเป็นหน้าที่ตามศีลธรรมของมนุษยชาติที่จะต้องไปช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายก็ตาม เช่น บุคคลผู้พบเห็นเด็กหลงทางในป่าก็ควรจะช่วยแต่ในทางกฎหมายแล้ว บุคคลไม่มีหน้าที่กระทำการเช่นว่าเลย⁵² ดังนั้น นักว่ายน้ำที่มชาติที่เห็นผู้อื่นกำลังจะจมน้ำก็ไม่มีหน้าที่ต้องทำอะไรทั้งสิ้น แม้นจะมีทั้งเรือและเสื้อชูชีพอยู่กับตัว นักว่ายน้ำผู้นั้นก็สามารถนั่งไขว่ห้างมองดูคนกำลังจมน้ำได้ หรือแพทย์เองก็ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องสนองต่อเสียงเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากผู้ที่กำลังใกล้ตาย ที่ศาลสหรัฐอเมริกาปฏิเสธที่จะกำหนดหน้าที่ที่ต้องช่วยเหลือนี้ก็เพราะว่าการกำหนดมาตรฐานของการกระทำที่ไม่เห็นแก่ตัวนั้นเป็นเรื่องยาก ศาลจึงไม่สร้างกฎเกณฑ์ที่สามารถใช้ได้ทั่วไป (Universal Rule) แต่กลับกำหนดหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้แก่ผู้ประกอบการอาชีพบางอาชีพ เช่น ผู้รับขนผู้โดยสารมีหน้าที่ต้องกระทำการช่วยเหลือผู้โดยสารที่ตกอยู่ในอันตราย และเจ้าสำนักโรงแรมก็มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือแขกของตน กฎหมายพาณิชย์นาวีกำหนดว่าเรือมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือลูกเรือของตนไว้เป็นเวลานานแล้ว⁵³

จะเห็นได้ว่า ตามกฎหมายละเมิดของประเทศสหรัฐอเมริกาหรือของรัฐแคลิฟอร์เนียเอง บุคคลหนึ่งไม่มีหน้าที่ที่จะต้องเข้าช่วยเหลือผู้อื่น แม้ว่าการช่วยเหลือนั้นแทบจะไม่ทำให้บุคคลที่พบเห็นผู้ตกอยู่ในอันตรายต้องเดือดร้อนลำบากเลย อย่างไรก็ตาม ทันทิที่บุคคลเลือกที่จะกระทำการช่วยเหลือแล้ว กรณีถือว่าบุคคลนั้นได้สมัครใจเข้าก่อความสัมพันธ์ที่พ่วงมาด้วยความรับผิดชอบ⁵⁴ หมายความว่าแม้บุคคลหนึ่งไม่มีหน้าที่ที่จะต้องดูแลช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายมาก่อนเลย แต่เมื่อบุคคลเลือกที่จะช่วยบุคคลซึ่งตกอยู่ในอันตรายหรือไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ บุคคลนั้นก็มีความจำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังระหว่างที่ผู้ตกอยู่ในอันตรายอยู่ในความดูแลของผู้เข้าช่วยเหลือ⁵⁵ โดยเขาจะต้องกระทำการอย่างสมเหตุสมผลภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ตามมาตรา 44 วรรคแรกของ

⁵¹ Williams v. State of California (1983) 34 Cal.3d 18, 23 [192 Cal.Rptr. 233, 664 P.2d 137].

⁵² H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, p. 43.

⁵³ William L. Prosser, Werdner P. Keeton, and et al., *Prosser and Keeton on the Law of Torts*, p. 376.

⁵⁴ *Ibid.*, p. 378.

⁵⁵ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 122.

Restatement of (Third) Torts ดังนั้น หากนักปีนเขาตกจากหน้าผาและเรียกร้องขอให้ช่วย เมื่อคนแปลกหน้าที่ผ่านมาเห็นจึงโยนเชือกลงไปให้นักปีนเขาและบอกให้นักปีนเขาจับเชือกให้แน่น จากนั้นผู้ช่วยเหลือกลับผูกเชือกเข้ากับรถจักรยานยนต์และขับเร็วถึง 100 กิโลเมตรต่อชั่วโมง เช่นนี้ ย่อมเรียกไม่ได้ว่าเป็นการกระทำที่สมเหตุสมผล⁵⁶ หรือแพทย์ที่ยอมรับรักษาคนไข้โดยไม่คิดค่าตอบแทน หากแพทย์ไม่ใช้ความระมัดระวังอย่างสมเหตุสมผลเพื่อปกป้องสิทธิของโจทก์แล้ว แพทย์ย่อมรับผิดชอบและหากผู้เข้าช่วยเหลือเริ่มการช่วยเหลือและหยุดการช่วยเหลือก่อนที่จะช่วยเหลือเสร็จสิ้น ผู้เข้าช่วยเหลือก็ต้องกระทำอย่างสมเหตุสมผล โดยจะต้องไม่ทำให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือตกอยู่ในสถานการณ์ที่แย่กว่าก่อนที่ผู้เข้าช่วยเหลือจะเข้าช่วยเหลือ⁵⁷ หรือเป็นผลให้คนอื่นไม่เข้ามาช่วยเหลือผู้เสียหาย⁵⁸ ตามมาตรา 44 วรรคสองของ Restatement of (Third) Torts (2005)

การกระทำของผู้เข้าช่วยเหลือที่ประมาทเลินเล่ออันส่งผลให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือได้รับความเสียหายนั้นเป็นความรับผิดเพื่อละเมิดประเภทหนึ่ง ซึ่งตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์เรียกความรับผิดประเภทนี้ว่า “Negligence” แปลว่าความประมาทเลินเล่อ ความรับผิดเพื่อความประมาทเลินเล่อของตนนั้นเป็นความรับผิดที่กว้างซึ่งมาจากหลักทั่วไปที่ว่า บุคคลหนึ่งมีหน้าที่ต่อทุกคน ทุกเวลา ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังอย่างสมเหตุสมผลเพื่อความปลอดภัยของทุกคน⁵⁹ ต่อไปนี้จะเป็นการศึกษาว่าความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์และกฎหมายรัฐแคลิฟอร์เนียขึ้นเป็นอย่างไร

ประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 1714 (a) ตอนต้น⁶⁰ กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ทั่วไปในการใช้ความระมัดระวังตามสมควร⁶¹ โดยบัญญัติว่า “บุคคลทุกคนต้องรับผิดชอบในความ

⁵⁶ H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, p. 44.

⁵⁷ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 122.

⁵⁸ H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, p. 44.

⁵⁹ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 113.

⁶⁰ California Civil Code Section 1714 (a) “Everyone is responsible, not only for the result of his or her wilful acts, but also for an injury occasioned to another by his or her want of ordinary care or skill in the management of his or her property or person, except so far as the latter has, wilfully or by want of ordinary care, brought the injury upon himself or herself...”

⁶¹ Judicial Council of California, *Civil Jury Instructions*, 1 ed. (New Jersey: Matthew Bender & Company Inc., 2016), p. 218.

เสียหายที่เกิดแก่บุคคลอื่นเนื่องจากการกระทำของตน แม้ไม่ได้เกิดจากความจงใจแต่เกิดจากการที่บุคคลนั้นขาดความระมัดระวังหรือทักษะที่มีตามปกติในการจัดการทรัพย์สินหรือตัวของบุคคลนั้น เว้นแต่บุคคลอื่นจะก่อความเสียหายขึ้นเองโดยจงใจหรือโดยปราศจากความระมัดระวังตามปกติ...”

ความหมายของการกระทำโดยประมาทเลินเล่อสามารถพิจารณาได้จาก Restatement of (Second) of Torts (1965) มาตรา 282⁶² ซึ่งให้ความหมายไว้ว่าเป็นการกระทำที่ต่ำกว่ามาตรฐานที่กฎหมายกำหนดเพื่อปกป้องผู้อื่นจากความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายที่ไม่สมเหตุสมผล

ศาลแคลิฟอร์เนียแบ่งองค์ประกอบของการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อออกเป็น 3 ข้อ ดังนี้⁶³

- (1) ผู้กระทำมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควร
- (2) ผู้กระทำฝ่าฝืนหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าวนั้น และ
- (3) การฝ่าฝืนหน้าที่ดังกล่าวส่งผลอย่างใกล้ชิดให้เกิดความเสียหาย

3.1.1.1 หน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควร

องค์ประกอบข้อแรกของการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อคือผู้กระทำจะต้องมีหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวัง (Duty of Care) ต่อผู้เสียหาย ความประมาทเลินเล่อมีได้ทั้งในกรณีของการกระทำและการงดเว้นการกระทำ⁶⁴ ซึ่งได้ศึกษากันไปแล้วว่าหน้าที่ที่จะต้องกระทำเกิดจากความสัมพันธ์พิเศษบางอย่างระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำ หรืออาจเกิดจากกฎหมายบัญญัติก็ได้ ดังนั้น หากผู้กระทำมีหน้าที่ต่อผู้เสียหายและผู้กระทำฝ่าฝืนหน้าที่นั้นโดยประมาทเลินเล่อ กรณีย่อมถือว่าผู้กระทำละเมิดต่อผู้เสียหายหากปรากฏว่าผู้กระทำมีหน้าที่แล้ว ประเด็นต่อไปที่ต้องพิจารณาคือมาตรฐานความระมัดระวัง⁶⁵

⁶² Restatement of (Second) of Torts (1965) § 282 “Negligence is conduct that falls below the standard established by law for the protection of others against unreasonable risk of harm.”

⁶³ Judicial Council of California, *Civil Jury Instructions*, p. 218.

⁶⁴ *Ibid.*, p. 221.

⁶⁵ H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, p. 83.

ในการพิจารณาว่าการกระทำของบุคคลเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่นั้น กฎหมายใช้มาตรฐานความสมเหตุสมผลเชิงภาวะวิสัย (objective standards of reasonableness) มาตรฐานที่ว่่านี้บ้างก็เรียกว่า “ความระมัดระวังตามปกติ (ordinary care)” บ้าง “ความระมัดระวังตามสมควร (due care)” บ้าง หรือ “ความระมัดระวังที่สมเหตุสมผล (reasonable care)” บ้าง มาตรฐานความระมัดระวังนี้ใช้เทียบกับบุคคลสมมติ (hypothetical person) โดยบุคคลสมตินี้ก็คือ วิทยุชน (reasonable person)⁶⁶ กรณีจะถือว่าบุคคลประมาทเลินเล่อก็ต่อเมื่อผู้ละเมิดกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการบางอย่างที่บุคคลผู้มีความระมัดระวังตามสมควร (a reasonably careful person) จะกระทำหรือไม่งดเว้นกระทำภายใต้สถานการณ์เดียวกัน⁶⁷ ปรากฏตาม Restatement (Second) of Torts มาตรา 283⁶⁸ ซึ่งบัญญัติว่า “มาตรฐานการกระทำของผู้กระทำที่ต้องปฏิบัติตามเพื่อไม่ให้ตนประมาทเลินเล่ออันนั้นคือมาตรฐานการกระทำของวิทยุชนภายใต้สถานการณ์เดียวกัน เว้นแต่ผู้กระทำจะเป็นเด็ก”

การพิจารณาหามาตรฐานความระมัดระวังเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่ศาลจะต้องวินิจฉัย เมื่อศาลได้มาตรฐานความระมัดระวังแล้ว เป็นหน้าที่ของผู้ค้นหาข้อเท็จจริง (The Trier of Fact) ที่จะต้องปรับข้อเท็จจริงเข้ากับมาตรฐานความระมัดระวังเพื่อพิจารณาว่าการกระทำของผู้ละเมิดเป็นไปตามมาตรฐานดังกล่าวหรือไม่ เนื่องจากการปรับใช้เกณฑ์ความระมัดระวังตามสมควร (Due Care) นั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ระดับของความระมัดระวังที่สมควรในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งย่อมแตกต่างกันออกไป ในขณะที่มาตรฐานของการกระทำนั้นคงที่ กล่าวคือ ความระมัดระวังตามสมควร จะต้องเทียบเท่ากับความเสี่ยงที่เกิดจากการกระทำเมื่อคำนึงถึงพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ แล้ว⁶⁹

อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าบุคคลที่มีความสมเหตุสมผลนี้จะต้องสมบูรณ์แบบ ไม่มีข้อผิดพลาดเลย เพราะบุคคลที่ว่่านี้ก็เป็นมนุษย์ ไม่ใช่เครื่องจักร แต่หมายความว่าความผิดพลาดที่บุคคลก่อขึ้นจะต้องมีความสมเหตุสมผลหรือมีเหตุผลรองรับภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อนี้ตั้งอยู่ฐานที่ว่าผู้ละเมิดตระหนักได้ถึงความเสี่ยง

⁶⁶ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, pp. 60-61.

⁶⁷ Judicial Council of California, *Civil Jury Instructions*, p. 221.

⁶⁸ Restatement (Second) of Torts § 283 “Unless the actor is a child, the standard of conduct to which he must conform to avoid being negligent is that of a reasonable man under like circumstances.”

⁶⁹ Judicial Council of California, *Civil Jury Instructions*, p. 221.

และความเป็นไปได้ที่ความเสียหายจะเกิดแก่ผู้เสียหายหรือไม่ ซึ่งความเสี่ยงที่จะเกิดผลเสียหายดังกล่าวนั้นเพียงพอถึงขนาดที่บุคคลที่มีความรอบคอบตามปกติคาดเห็นได้และจะป้องกันไม่ให้ผลเสียหายนั้นเกิด⁷⁰

เมื่อเวลาผ่านไป หลักกฎหมายในเรื่องประมาทเลินเล่อทำให้มีการแบ่งประเภทของผู้กระทำมาตรฐานความระมัดระวังก็จะสูงต่ำแตกต่างกันไปตามประเภทของผู้กระทำ เช่น เด็กหรือผู้พิการทางร่างกายจะมีมาตรฐานความระมัดระวังที่ต่ำกว่าคนทั่วไป ในทางกลับกัน ผู้มีวิชาชีพทางการแพทย์ก็จะมีมาตรฐานความระมัดระวังที่สูงกว่าคนทั่วไป⁷¹ ปัจจัยที่นำมาใช้พิจารณามาตรฐานความระมัดระวัง มีดังนี้

(1) สภาพทางกายภาพ (Physical Conditions)

หากผู้กระทำมีโรคบางอย่างหรือพิการทางร่างกาย มาตรฐานการกระทำที่ผู้กระทำต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ไม่ประมาทเลินเล่อขึ้นอยู่กับมาตรฐานของวิญญูชนที่มีความพิการอย่างเดียวกัน ดังนั้น มาตรฐานการกระทำของคนตาบอดก็ต้องเป็นมาตรฐานการกระทำของวิญญูชนที่ตาบอด⁷² หากใช้มาตรฐานความระมัดระวังของวิญญูชนมาใช้กับบุคคลเหล่านี้ก็ย่อมไม่ยุติธรรม เพราะเป็นมาตรฐานที่บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถทำให้เทียบเท่าได้ บุคคลที่มีความบกพร่องทางกายภาพก็ต้องกระทำการอย่างรอบคอบเท่าที่ทำได้ตามขอบเขตของความบกพร่องทางกายภาพของเขา⁷³

(2) สภาพทางจิตใจ (Mental Conditions)

กรณีที่มีผู้มีความบกพร่องทางร่างกายทำละเมิดนั้น แม้กฎหมายจะไม่ใช่มาตรฐานความระมัดระวังอันเดียวกับของวิญญูชนธรรมดา แต่สำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางจิตใจนั้น กฎหมายกลับใช้มาตรฐานความระมัดระวังอันเดียวกับวิญญูชนผู้มีความรอบคอบ⁷⁴ โดยมองว่าความบกพร่องทางจิตใจ (เช่น ความบกพร่องทางสติปัญญา การตัดสินใจ ความจำ อารมณ์) หรือการทำให้ตัวเองมีเม

⁷⁰ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 62.

⁷¹ Omri Ben-Shahar and Ariel Porat, "Personalizing Negligence Law," *Coase-Sandor Working Paper Series in Law and Economics No. 731* (2015): 3.

⁷² H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, p. 85.

⁷³ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, pp. 65-66.

⁷⁴ H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, p. 85.

หรือแม้กระทั่งความวิกลจริต ไม่เป็นข้ออ้างที่จะไม่กระทำการเยี่ยงวิญญูชนที่สภาพทางจิตใจปกติ เหตุผลที่เป็นเช่นนี้มีหลายประการ เช่น การแยกระหว่างความบกพร่องทางจิตใจจริง ๆ กับการตัดสินใจที่ผิดพลาดเป็นเรื่องยาก ผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ของผู้ไร้ความสามารถควรจะดูแลผู้ไร้ความสามารถให้ดี และความบกพร่องทางจิตใจของผู้กระทำทำให้เกิดความเสี่ยงที่จะเป็นภัยต่อสังคม ดังนั้น ระหว่างผู้บกพร่องทางจิตใจและผู้เสียหาย กฎหมายเลือกที่จะให้ผู้บกพร่องทางจิตใจรับภาระมากกว่า⁷⁵

(3) ความสามารถ ทักษะ และความรู้ที่มากกว่าบุคคลทั่วไป

หากผู้กระทำเลือกที่กระทำการในสิ่งที่จะต้องใช้ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ ความรู้ พิเศษ มาตรฐานความระมัดระวังที่จะนำมาใช้ก็จะเป็นมาตรฐานของผู้ที่มีความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ ความรู้นั้น ๆ เช่น แพทย์ ทนายความ หรือสถาปนิก เป็นต้น เพราะสังคมหวังพึ่งสิ่งเหล่านี้จากผู้กระทำ และแม้ว่าผู้กระทำจะกระทำโดยไม่ได้ค่าตอบแทน เขาก็ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานความระมัดระวังดังกล่าว⁷⁶

(4) เด็ก

เช่นเดียวกับผู้ไร้ความสามารถ เด็กก็ย่อมต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของตน แต่มาตรฐานความระมัดระวังที่ใช้ในนั้นมิใช่มาตรฐานความระมัดระวังของเด็กทั่ว ๆ ไปที่มีอายุเท่ากัน (average child of the same age) หากแต่เป็นมาตรฐานในเชิงอัตวิสัย (Subjective) ที่เกี่ยวกับการกระทำของเด็กที่มีอายุ สติปัญญา และประสบการณ์ในระดับเดียวกันกับเด็กที่เป็นจำเลยในคดี⁷⁷ แต่หลักนี้ก็มิข้อยกเว้นคือหากเด็กกระทำการที่ปกติผู้ใหญ่มักจะทำกัน หรือเฉพาะผู้ใหญ่ที่ทำได้ หรือเป็นสิ่งที่ต้องใช้ทักษะพิเศษ เด็กก็ต้องใช้มาตรฐานความระมัดระวังแบบผู้ใหญ่⁷⁸

⁷⁵ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 67.

⁷⁶ *Ibid.*, p. 64.

⁷⁷ Judicial Council of California, *Civil Jury Instructions*, p. 223.

⁷⁸ H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, p. 86.

(5) สถานการณ์ฉุกเฉิน

ความฉุกเฉินเป็นพฤติการณ์หนึ่งที่น่ามาใช้พิจารณาว่าผู้กระทำให้ความระมัดระวังอย่างสมเหตุสมผลหรือไม่ เพราะแม้บุคคลที่มีความรอบคอบอย่างที่สุดก็ยังคงอาจก่อความผิดพลาดได้⁷⁹ หากเขาเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ฉุกเฉินที่คาดไม่ถึงและเขามีเวลาเพียงเล็กน้อยในการตัดสินใจกระทำการบางอย่าง ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเขาไม่ได้หมายความว่าเขาก่อการไม่สมเหตุสมผลเสมอไป⁸⁰ อย่างไรก็ตาม หากเหตุฉุกเฉินนั้นสามารถคาดเห็นได้ล่วงหน้าว่าอาจจะเกิดขึ้น ผู้กระทำจะไม่ได้รับประโยชน์จากพฤติการณ์นี้ เช่น เจ้าของโรงภาพยนตร์ควรจะทราบว่ามีโรงภาพยนตร์มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดไฟไหม้ หรือเจ้าของสระว่ายน้ำก็ควรจะทราบว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการจมน้ำ⁸¹

ในเรื่องมาตรฐานความระมัดระวังนี้ เพื่อให้เข้าใจยิ่งขึ้น โปรดพิจารณาตัวอย่างต่อไปนี้ ชายคนหนึ่งอายุ 65 ปี ขับรถด้วยความเร็ว 35 ไมล์ต่อชั่วโมง (ประมาณ 56 กิโลเมตรต่อชั่วโมง) และชนเด็กที่วิ่งตัดหน้า หากคิดนี้ขึ้นสู่ศาลแคลิฟอร์เนีย ศาลจะถือว่าชายคนนี้เป็นผู้ขับรถที่ไม่ต่างจากผู้ขับรถคนอื่น ๆ และมาตรฐานความระมัดระวังของชายผู้นี้ก็จะเทียบความสามารถ ปฏิบัติการ และแนวโน้มที่จะก่อความเสียหายที่ศาลคาดว่าเป็นของผู้ขับรถทั่ว ๆ ไปไม่ว่าจะอายุเท่าใดก็ตาม ถ้าผู้ขับคนอื่นทั่วไปคิดว่าระยะเบรคของการขับรถที่ความเร็ว 35 ไมล์ต่อชั่วโมงนั้นเหมาะสมเมื่อเทียบกับความเสี่ยงที่จะมีเด็กวิ่งเล่นในชุมชนแล้ว ผู้ขับที่อายุ 65 ปีก็ไม่ได้ประมาทเกินไป⁸²

3.1.1.2 มีการฝ่าฝืนหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควร

เมื่อทราบแล้วว่าผู้กระทำมีหน้าที่ต่อผู้เสียหายและทราบถึงมาตรฐานความระมัดระวังที่จะใช้แล้ว องค์ประกอบของการกระทำโดยประมาทเกินข้อที่สองคือผู้กระทำได้ฝ่าฝืนหน้าที่ดังกล่าวหรือไม่ หรือการกระทำของผู้กระทำนั้นไม่สมเหตุสมผลหรือไม่ ในระบบยุติธรรมของศาล

⁷⁹ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 70.

⁸⁰ H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, p. 84.

⁸¹ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, p. 70.

⁸² Omri Ben-Shahar and Ariel Porat, "Personalizing Negligence Law," *Coase-Sandor Working Paper Series in Law and Economics No. 731*: 4.

สหรัฐอเมริกา นั้น คณะลูกขุนจะเป็นผู้พิจารณาว่าการกระทำของผู้กระทำตามพฤติการณ์นั้น สมเหตุสมผลหรือไม่⁸³

การกระทำที่ไม่สมเหตุสมผลนั้นคือการกระทำที่วิญญูชนที่เป็นบุคคลที่สมมติขึ้นนี้คาดเห็นได้ว่าทำให้ผู้อื่นตกอยู่ในความเสียหายอันไม่สมเหตุสมผลที่จะเกิดความเสียหาย (Unreasonable Risk of Harm) อย่างไรก็ตามความเสี่ยงที่ไม่สมเหตุสมผลนั้น ศาลจะใช้สูตร Learned Hand หรือ Risk-Utility Formula กล่าวคือ ถ้าความเป็นไปได้ที่ความเสียหายจะเกิดและความร้ายแรงของความเสียหายนั้นมีน้ำหนักมากกว่าภาระที่ผู้กระทำต้องแบกรับในการเลือกกระทำกรออีกอย่างเพื่อป้องกันความเสียหาย กรณีก็ถือว่าความเสี่ยงนั้นไม่สมเหตุสมผล ความเป็นไปได้ที่ความเสียหายจะเกิดและความร้ายแรงของความเสียหายที่อาจจะเกิดเป็นตัวบอกระดับของความเสี่ยง ดังนั้น การข้ามถนนที่รถยนต์ไม่พลุกพล่านมากนักโดยไม่มองรถยนต์ที่อาจวิ่งผ่านมา แม้มีความเป็นไปได้ที่น้อยที่คนข้ามและรถยนต์จะถึงจุดเดียวกันในเวลาเดียวกัน แต่ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นนั้นร้ายแรงมาก การไม่มองรถยนต์อาจถือเป็นการกระทำที่ประมาทเลินเล่อ ในทางกลับกัน การไม่ซ่อมทางเดินที่ผู้พั้งซึ่งทางเดินนั้นแทบไม่ค่อยมีคนสัญจรผ่านไปมาอยู่แล้วอาจไม่เป็นการกระทำที่ประมาทเลินเล่อ⁸⁴

ความประมาทเลินเล่อในกฎหมายคอมมอนลอว์มีหลายระดับ ในการศึกษานี้ จะแบ่งออกเป็นสองแนวคือ ระดับความระมัดระวัง (Degrees of Care) และระดับความประมาทเลินเล่อ (Degrees of Negligence)

ผู้ที่ต้องใช้ระดับความระมัดระวังอย่างสูงนั้นก็เช่น นักบิน คนขับเรือโดยสาร คนขับรถเมล์ เป็นต้น บุคคลเหล่านี้จะต้องใช้ระดับความระมัดระวังที่สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ตามรูปแบบการขนส่ง และการดำเนินธุรกิจของเขา รวมถึงผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับทรัพย์สินอันตรายอย่างระเบิดหรือไฟฟ้าแรงสูงแต่การกระทำโดยประมาทเลินเล่อคือการไม่ใช้ความระมัดระวังตามสมควรซึ่งต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ ด้วย เช่น แพทย์ผ่าตัดสมองก็ต้องใช้ความระมัดระวังในระดับที่สูงกว่าขณะที่ตนกำลังแกะสลักฟักทอง คนรับรถบรรทุกระเบิดก็ต้องใช้ความระมัดระวังในระดับที่สูงกว่าขณะที่ตนกำลังบรรทุกเฟอร์นิเจอร์ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น แม้ผู้กระทำจะอยู่ภายใต้ความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายสูงหรือการที่เขา

⁸³ H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, p. 86.

⁸⁴ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, pp. 72-73.

ต้องแบกรับความรับผิดชอบที่หนักหน่วงนั้น เขาก็ยังคงอยู่ภายใต้หลักมาตรฐานความระมัดระวังตามสมควรตามพฤติการณ์⁸⁵

ระดับความประมาทเลินเล่อแบ่งออกเป็นระดับต่าง ๆ ได้แก่ ประมาทเลินเล่อเล็กน้อย (Slight Negligence) ประมาทเลินเล่อธรรมดา (Ordinary Negligence) และประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence)⁸⁶

ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีปัญหาเพราะมีความคล้ายกับการประพฤติมิชอบโดยจงใจและขาดความยับยั้ง (Willful and Wanton Misconduct)* ศาลในบางรัฐเห็นว่าสองอย่างนี้ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่บางรัฐพยายามแยกความแตกต่างของสองเรื่องนี้⁸⁷ ศาลแคลิฟอร์เนีย⁸⁸ ได้ให้ความหมายของประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) ว่าเป็นการกระทำที่ปราศจากความระมัดระวังแม้เพียงเล็กน้อย (Want of Even Scant Care) หรือเป็นการกระทำที่ผิดไปจากมาตรฐานการกระทำตามปกติธรรมดาเป็นอย่างมาก (An Extreme Departure from the Ordinary Standard of Conduct) เป็นการที่บุคคลไม่ใช้ความระมัดระวังที่แม้แต่คนที่ไม่ค่อยระมัดระวังยังใช้ความระมัดระวังเช่นนั้น ส่วนการกระทำที่ขาดความยับยั้ง (Wanton) หมายถึงการกระทำที่บุคคลหนึ่งไม่ได้มีเจตนาจะให้เกิดความเสียหาย แต่บุคคลนั้นเจตนากระทำการอย่างหนึ่งซึ่งไม่สมเหตุสมผลและอันตรายเป็นอย่างยิ่งโดยถึงขนาดที่บุคคลนั้นทราบหรือควรจะทราบได้ว่ามีโอกาสสูงมากที่ความเสียหายจะเกิด⁸⁹ ส่วนการกระทำโดยจงใจ

⁸⁵ Ibid., pp. 124-125.

⁸⁶ Ibid., p. 126.

* การกระทำที่ขาดความยับยั้ง (Wanton) อ้างอิงคำแปลจาก ทศน์วรรณ สิริพรหมเจริญ, “มาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาท” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550). หน้า 11; ยุทธนา พรโพธิ์, “การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในคดีละเมิดลิขสิทธิ์” (สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2555). หน้า 25; มณิศรา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, “การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีสิ่งแวดล้อม” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553). หน้า 46.

⁸⁷ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, pp. 127-128.

⁸⁸ *City of Santa Barbara v. Superior Court* (2007) 41 Cal.4th 747, 777 [62 Cal.Rptr.3d 527, 161 P.3d 1095].

⁸⁹ Judicial Council of California, *Civil Jury Instructions*, p. 280.

(Willfully) คือการกระทำที่ผู้กระทำมีเจตนาที่จะก่อวิน รังควาน ก่อความรำคาญ หรือทำให้โจทก์เสียหาย⁹⁰

ความสำคัญของการแยกแยะความแตกต่างระหว่างระดับความประมาทเลินเล่อเหล่านี้จะปรากฏในกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่พลเมืองดี (Good Samaritan Laws)⁹¹ ซึ่งจำกัดความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือที่เป็นบุคคลทั่วไปให้รับผิดชอบเฉพาะการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือการกระทำโดยจงใจหรือขาดความยับยั้ง (Willful or Wanton Misconduct) โดยศาลแคลิฟอร์เนียให้นิยามของ “การกระทำโดยจงใจหรือขาดความยับยั้ง” ว่าเป็นการกระทำที่บุคคลหนึ่งไม่ได้ตั้งใจให้เกิดความเสียหาย แต่บุคคลนั้นจงใจกระทำการอย่างหนึ่งซึ่งไม่สมเหตุผลและอันตรายเป็นอย่างยิ่งโดยถึงขนาดที่บุคคลนั้นทราบหรือควรจะทราบได้ว่ามีโอกาสสูงมากที่ความเสียหายจะเกิด⁹²

3.1.1.3 การฝ่าฝืนหน้าที่ส่งผลอย่างใกล้ชิดให้เกิดความเสียหาย

องค์ประกอบข้อสุดท้ายของการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อคือการกระทำหรือการงดเว้นกระทำของจำเลยจะต้องสัมพันธ์กับผลเสียหาย กล่าวคือต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล ซึ่งศาลอเมริกันแบ่งเหตุออกเป็นสองเหตุ คือ เหตุที่แท้จริง (Actual Causation) และเหตุใกล้ชิด (Proximate Cause) เหตุที่แท้จริงนี้มีหลักทั่วไปว่า การกระทำหรือการงดเว้นกระทำจะเป็นเหตุแห่งความเสียหายก็ต่อเมื่อถ้าไม่มีการกระทำหรือการงดเว้นกระทำนั้น ความเสียหายก็คงไม่เกิด หลักนี้เรียกว่า “but for test” เหตุที่แท้จริงเอาไว้ใช้พิจารณาว่าบุคคลเป็นสายสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่ ส่วนเหตุใกล้ชิด ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เหตุทางกฎหมาย (Legal Cause) ใช้เพื่อพิจารณาว่าจำเลยควรต้องรับผิดชอบสำหรับการกระทำที่จำเลยเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ กล่าวคือ เหตุใกล้ชิดเอาไว้ใช้เพื่อจำกัดความรับผิดในกรณีที่เหตุแห่งความเสียหายและความเสียหายมีความใกล้ชิดกันมาก เหตุใกล้ชิดจะใช้หลักความคาดเห็นได้ที่สมเหตุผลสมผลของบุคคล

⁹⁰ Ibid., p. 1144.

⁹¹ Edward J. Kionka, *Torts in a Nut Shell*, pp. 128-130.

⁹² Judicial Council of California, *Civil Jury Instructions*, p. 317.

หมายความว่าจำเลยจะรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของตนก็ต่อเมื่อจำเลยควรจะคาดเห็นได้อย่างสมเหตุสมผลถึงผลแห่งการกระทำของตน⁹³

3.1.2 บทบัญญัติคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายจากความรับผิดเพื่อละเมิด ตามมาตรา 1799.102 แห่งกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัย ค.ศ.1939 (Health and Safety Code (1939))

3.1.2.1 ความเป็นมา

กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองพลเมืองดีจากความรับผิดนี้ ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Good Samaritan Law” ส่วนกฎหมายที่ลงโทษพลเมืองที่ไม่ช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกอยู่ในอันตรายนั้น ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Bad Samaritan Law” ซึ่งนี้มีที่มาจากคัมภีร์ไบเบิล เรื่องมีอยู่ว่าชายคนหนึ่ง ถูกปล้นทรัพย์สินและถูกทุบตีจนนอนบาดเจ็บอยู่ข้างทาง นักบวชและพระที่เดินผ่านไปมาก็ไม่ได้หยุดเพื่อช่วยเหลือชายคนนั้นเลย จนกระทั่งชาวสะมาริตัน (Samaritan) ที่อาศัยอยู่ในเมืองสะมาเรีย (Samaria) เดินมาพบชายที่นอนบาดเจ็บอยู่จึงช่วยทำแผลให้และพาชายคนนั้นไปยังโรงเตี๊ยมใกล้ ๆ กัน โดยที่ชาวสะมาริตันเป็นผู้จ่ายค่าที่พักให้และคอยดูแลชายที่บาดเจ็บตลอดโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนใดๆ⁹⁴ ในปัจจุบัน คำว่า “Good Samaritan” ในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงหมายถึงผู้ที่ไม่มีความเห็นแก่ตัว⁹⁵ ในปัจจุบัน คำว่า “Good Samaritan” ในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงหมายถึงผู้ที่ไม่มีความเห็นแก่ตัวช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกทุกข์ได้ยากแต่ก็ช่วยโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน⁹⁵

ภายใต้กฎหมายละเมิดของรัฐแคลิฟอร์เนีย หากบุคคลหนึ่งเห็นอีกบุคคลหนึ่งตกอยู่ในอันตราย บุคคลฝ่ายแรกไม่มีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย แต่ในความเป็นจริงแล้ว คนส่วนมากไม่ได้คิดว่าตนมีหน้าที่จะต้องช่วยหรือไม่แต่จะมุ่งตรงเข้าไปช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายทันที⁹⁶ เมื่อบุคคลเลือกที่จะช่วยเหลือแล้ว ถือว่าเขายอมเข้าผูกพันในหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวัง หากผู้เข้าช่วยเหลือไม่ใช้ความระมัดระวังในการช่วยเหลือเป็นเหตุให้ผู้ได้รับความ

⁹³ H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, pp. 147-150.

⁹⁴ David Weldon, "Forgotten Namesake: The Illinois Good Samaritan Act's Inexcusable Failure to Provide Immunity to Non-Medical Rescuers," *The John Marshall Law Review* 43, 4 (2010): 1100.

⁹⁵ Heather Antonie and Jeff Diamond, "To Assist or Not to Assist: Still the Question, as California's Legislative Response to *Van Horn V. Watson* Provides Inadequate Guidance to Good Samaritans," *Western State University Law Review* 37, 1 (2009): 87.

⁹⁶ H. Beau Baez III, *Tort Law in the USA*, p. 44.

ช่วยเหลือเสียหายมากกว่าเดิม ผู้เข้าช่วยเหลือย่อมต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิด ดังนั้น เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกอยู่ในภัยอันตรายฉุกเฉินและเพื่อมิให้ประชาชนเกิดความเกรงกลัวว่าจะถูกฟ้องร้อง รัฐส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมีการออกกฎหมายที่คุ้มครองพลเมืองดี ซึ่งกฎหมายของแต่ละรัฐก็จะแตกต่างกันไปในรายละเอียด แต่สิ่งที่เหมือนกันคือเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการกระตุ้นให้บุคคลช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาต้องการความช่วยเหลือแม้บุคคลนั้นจะไม่มีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือก็ตาม⁹⁷

ในปี ค.ศ.1959 รัฐแคลิฟอร์เนียเป็นรัฐแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้บังคับกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีที่ให้ความคุ้มครองแก่แพทย์ที่ได้รับใบอนุญาตประกอบโรคศิลป์ (Medical Licensees) ที่เข้าช่วยเหลือผู้อื่นจากความรับผิดชอบเพื่อละเมิด⁹⁸ ปรากฏในประมวลกฎหมายว่าด้วยธุรกิจและวิชาชีพแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย (California Business and Professions Code) รัฐอื่น ๆ จึงริเริ่มออกกฎหมายทำนองเดียวกันบ้าง ต่อมารัฐแคลิฟอร์เนียก็ได้ออกกฎหมายใหม่ ๆ ที่ให้ความคุ้มครองขยายไปถึงพยาบาล ทันตแพทย์ เจ้าหน้าที่กู้ภัย และอาสาสมัครที่ช่วยปฐมพยาบาลเบื้องต้น⁹⁹

จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1980 รัฐแคลิฟอร์เนียได้บัญญัติมาตรา 1799.102 แห่งกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัยโดยใช้ชื่อว่า “การช่วยเหลืออย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉิน (Emergency Care at the Scene of an Emergency) อยู่ในบทที่ 9 ซึ่งว่าด้วย “การจำกัดความรับผิด (Liability Limitation)” ซึ่งอยู่ภายใต้หมวดว่าด้วย “การให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ฉุกเฉิน (Emergency Medical Services)” มาตรานี้มีเนื้อความว่า “บุคคลใดที่ให้ความช่วยเหลือแก่

⁹⁷ Heather Antonie and Jeff Diamond, "To Assist or Not to Assist: Still the Question, as California's Legislative Response to Van Horn V. Watson Provides Inadequate Guidance to Good Samaritans," *Western State University Law Review*: 88.

⁹⁸ Miles J. Zaremski, "'Good Samaritan'? Statutes: Do They Protect the Emergency Care Provider?," *Journal of Law, Medicine and Ethics* 7, 1 (1979): 30.

⁹⁹ Heather Antonie and Jeff Diamond, "To Assist or Not to Assist: Still the Question, as California's Legislative Response to Van Horn V. Watson Provides Inadequate Guidance to Good Samaritans," *Western State University Law Review*: 89.

ผู้อื่นอย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินโดยสุจริตและไม่มีค่าตอบแทนย่อมไม่ต้องรับผิดในความเสียหายทางแพ่งอันเกิดจากการกระทำหรือการงดเว้นกระทำ”¹⁰⁰

ในปี ค.ศ. 2008 ศาลแคลิฟอร์เนียมีคำพิพากษาในคดี Van Horn v. Watson¹⁰¹ ตัดสินว่าการที่จำเลยตั้งใจที่ออกมาจากรถยนต์ไม่ถือว่าเป็น “การให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์” อันจะทำให้จำเลยได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1799.102 แห่งกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัย จำเลยจึงต้องรับผิดในความเสียหายของโจทก์¹⁰²

หลังจากที่มีการตัดสินคดีดังกล่าว กลุ่มเคลื่อนไหวและสื่อมวลชนต่างไม่พอใจในคำตัดสินของศาล ในปี ค.ศ. 2009 รัฐแคลิฟอร์เนียจึงได้มีแก้ไขมาตรา 1799.102 แห่งกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัยเพื่อให้ความคุ้มครองที่กว้างขึ้นโดยร่างกฎหมายของสภานิติบัญญัติ (Assembly Bill) ฉบับที่ 83 บทที่ 77 โดยเปลี่ยนเป็นว่า การให้ความช่วยเหลือโดยฉุกเฉินนั้นจะเป็นการช่วยเหลือทางการแพทย์อย่างการปั๊มหัวใจ หรือจะไม่เป็นการช่วยเหลือทางการแพทย์อย่างการดึงบุคคลออกมาจากอาคารที่ไฟกำลังไหม้ก็ได้ ซึ่งในบันทึกท้ายร่างแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าว¹⁰³ ได้ระบุไว้ชัดเจนว่ารัฐแคลิฟอร์เนียมีเจตนารมณ์ส่งเสริมให้ชาวแคลิฟอร์เนียช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ในอันตรายโดยปราศจากความกลัวว่าจะถูกฟ้อง โดยผู้ร่างแก้ไขบทบัญญัตินี้กล่าวว่า เป็นการสร้างความสมดุลที่เหมาะสมโดยการให้ความคุ้มครองแก่พลเมืองดีอย่างเป็นธรรมและในขณะเดียวกันก็เป็นการคุ้มครองผู้เสียหายที่ได้รับความช่วยเหลือจากพลเมืองดีกระทำการโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือจงใจ¹⁰⁴

¹⁰⁰ California Health and Safety Code § 1799.102 (1980) “No Person who in good faith, and not for compensation, renders emergency care at the scene of an emergency shall be liable for any civil damages resulting from any act or omission”.

¹⁰¹ Van Horn v. Watson (2008) 45 Cal.4th 322, 324 [86 Cal.Rptr.3d 350, 197 P.3d 164].

¹⁰² Scott Mallery, "Beyond Seinfeld's Good Samaritan Debacle: Protecting Citizens Who Render Care at the Scene of an Accident from Civil Liability," *McGeorge Law Review* 41, 3 (2010): 647-648.

¹⁰³ Assembly Committee on Judiciary, "California Assembly Bill 83 Chapter 77," [Online] Accessed: 13 January 2018. Available from:

<http://dp.ccalac.org/Policies/regs/Documents/Act%20to%20Amend%20Section%201799.102.pdf>

¹⁰⁴ Scott Mallery, "Beyond Seinfeld's Good Samaritan Debacle: Protecting Citizens Who Render Care at the Scene of an Accident from Civil Liability," *McGeorge Law Review*: 654.

3.1.2.2 หลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครอง

มาตรา 1799.102 (a)¹⁰⁵ แห่งกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัย ค.ศ. 1939 บัญญัติว่า

“บุคคลใดก็ตามที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นอย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินโดยสุจริตและไม่ได้หวังค่าตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือนั้นจะเป็นการช่วยเหลือทางแพทย์หรือไม่ บุคคลนั้นย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายทางแพ่งอันเกิดจากการกระทำหรือการงดเว้นกระทำ สถานการณ์ฉุกเฉินมิให้รวมถึงแผนกฉุกเฉินหรือสถานที่อื่นที่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์เป็นปกติ อนุมาตรานี้ใช้บังคับแก่บุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงานฉุกเฉินที่มีการระบุในบทนี้”

เมื่อพิจารณาหัวข้อข้างต้นแล้ว พบว่ามาตรา 1799.102 (a) เป็นมาตราที่ใช้บังคับแก่บุคคลสามประเภท ได้แก่ บุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงานฉุกเฉิน ที่ได้ระบุไว้ในบทนี้ และเมื่อผู้เขียนได้ศึกษามาตราอื่น ๆ ในกฎหมายดังกล่าวพบว่า บุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงานฉุกเฉิน ได้แก่ แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย หน่วยกู้ชีพต่าง ๆ นักดับเพลิง และผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรจากหน่วยงานที่รับรองให้บุคคลดังกล่าวสามารถทำการปฐมพยาบาลได้¹⁰⁶

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁰⁵ California Health and Safety Code § 1799.102 (a) “No person who in good faith, and not for compensation, renders emergency medical or nonmedical care at the scene of an emergency shall be liable for any civil damages resulting from any act or omission. The scene of an emergency shall not include emergency departments and other places where medical care is usually offered. This subdivision applies only to the medical, law enforcement, and emergency personnel specified in this chapter.”

¹⁰⁶ California Health and Safety Code § 1799.106; § 1799.108

ส่วนมาตรา 1799.102 (b)¹⁰⁷ ซึ่งได้รับการแก้ไขในปี ค.ศ. 2009 บัญญัติว่า

“(1) บทบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมให้บุคคลสมัครใจช่วยเหลือผู้อื่นที่ต้องการความช่วยเหลือขณะประสบกับเหตุฉุกเฉินโดยปราศจากค่าตอบแทน ในขณะที่เดียวกันก็มีเจตนารมณ์ให้บุคคลที่ใจสมัครเหล่านี้ให้ความช่วยเหลือดูแลด้วยความรับผิดชอบด้วย

(2) ยกเว้นบุคคลที่ระบุในอนุมาตรา (a) บุคคลใดก็ตามที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นอย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินโดยสุจริตและไม่ได้หวังค่าตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือนั้นจะเป็นการช่วยเหลือทางแพทย์หรือไม่ บุคคลนั้นย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายทางแพ่งอันเกิดจากการกระทำหรือการงดเว้นกระทำ เว้นแต่การกระทำหรือการงดเว้นกระทำนั้นเป็นไปโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือโดยจงใจ หรือขาดความยับยั้ง สถานการณ์ฉุกเฉินมิให้รวมถึงแผนกฉุกเฉินหรือสถานที่อื่นที่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์เป็นปกติ อนุมาตรานี้มิให้ตีความไปในทางที่จะเปลี่ยนแปลงความคุ้มครองจากความรับผิดที่ไว้แก่บุคลากรทางการแพทย์ที่ได้รับใบอนุญาตหรือบุคลากรประเภทอื่นที่ระบุไว้ในอนุมาตรา (a) หรือในกฎหมายอื่น”

ผู้เข้าช่วยเหลือจะได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติมาตรา 1799.102 (b) หากพิสูจน์ให้ศาลเห็นครบองค์ประกอบดังต่อไปนี้¹⁰⁸

(1) ผู้เข้าช่วยเหลือให้ความช่วยเหลือใจทักในสถานการณ์ฉุกเฉิน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁰⁷ California Health and Safety Code § 1799.102 (b) “(1) It is the intent of the Legislature to encourage other individuals to volunteer, without compensation, to assist others in need during an emergency, while ensuring that those volunteers who provide care or assistance act responsibly.

(2) Except for those persons specified in subdivision (a), no person who in good faith, and not for compensation, renders emergency medical or nonmedical care or assistance at the scene of an emergency shall be liable for civil damages resulting from any act or omission other than an act or omission constituting gross negligence or wilful or wanton misconduct. The scene of an emergency shall not include emergency departments and other places where medical care is usually offered. This subdivision shall not be construed to alter existing protections from liability for licensed medical or other personnel specified in subdivision (a) or any other law.”

¹⁰⁸ Judicial Council of California, *Civil Jury Instructions*, p. 317.

สำหรับองค์ประกอบข้อแรกนั้น การช่วยเหลือไม่จำเป็นจะต้องเป็นการช่วยเหลือทางการแพทย์ก็ได้ ดังนั้นไม่ว่าผู้เข้าช่วยเหลือจะให้ความช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายด้วยการปั๊มหัวใจ ผายปอด ใช้เครื่องกระตุกหัวใจไฟฟ้าอัตโนมัติ หรือด้วยการที่ผู้เข้าช่วยเหลือดึงโจทก์ออกมาจากรถยนต์ที่กำลังจะระเบิด ผู้เข้าช่วยเหลือก็อาจได้รับความคุ้มครองหากการกระทำของเขาเข้าองค์ประกอบข้ออื่น ๆ ด้วย

สถานการณ์ฉุกเฉิน (Scene of Emergency) นั้น มาตรฐานไม่ได้ให้นิยามไว้โดยเฉพาะ แต่ระบุเพียงว่าสถานการณ์ฉุกเฉินไม่รวมถึงสถานที่ฉุกเฉินและสถานที่อื่นที่มีการให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์เป็นปกติอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม มาตรฐาน 1797.70¹⁰⁹ ได้ให้นิยามของคำว่า “ความฉุกเฉิน (Emergency)” เอาไว้ว่าเป็น “สภาวะหรือสถานการณ์ที่บุคคลต้องการการดูแลทางการแพทย์โดยทันที หรือที่บุคลากรฉุกเฉินหรือเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยสาธารณะเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่บุคคลต้องการการดูแลทางการแพทย์” ที่ผ่านมา ยังไม่มีคดีใดที่ศาลรัฐแคลิฟอร์เนียวินิจฉัยในประเด็นที่ว่า ด้วยสถานการณ์ฉุกเฉิน ผู้เขียนจึงขอหยิบยกคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์รัฐนิวเม็กซิโกที่ได้วินิจฉัยในประเด็นนี้ไว้ในคดี Dahl v. Turner¹¹⁰ มาศึกษาในประเด็นนี้

ในคดี Dahl v. Turner ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า จำเลยช่วยโจทก์ซึ่งได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุรถยนต์ โดยจำเลยอาสาขับรถพาโจทก์ไปหาเพื่อนที่อยู่ในเมืองตามที่โจทก์ร้องขอ แต่จำเลยขับด้วยความเร็วที่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดและชนเข้ากับรถยนต์อีกคันหนึ่ง โจทก์จึงฟ้องจำเลยฐานกระทำละเมิดต่อโจทก์โดยประมาทเล็กน้อย จำเลยจึงอ้างกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดี (Good Samaritan Statute) ของรัฐเม็กซิโก มาตรา 12-12-3¹¹¹ และมาตรา 12-12-4¹¹² ซึ่งให้นิยามของคำว่า “ความ

¹⁰⁹ California Health and Safety Code § 1797.70 “‘Emergency’ means a condition or situation in which an individual has a need for immediate medical attention, or where the potential for such need is perceived by emergency medical personnel or a public safety agency.”

¹¹⁰ Dahl v. Turner (1969) 458 P.2d 816.

¹¹¹ New Mexico Statutory Act (1953) Section 12-12-3 “No person who shall administer emergency care in good faith at or near the scene of an emergency, as defined herein, shall be held liable for any civil damages as a result of any action or omission by such person in administering said care, except for gross negligence”

¹¹² New Mexico Statutory Act (1953) Section 12-12-4 “An unexpected occurrence involving injury or illness to persons, including motor vehicle accidents and collisions, disasters, and other accidents and events of similar nature occurring in public or private places.”

ฉุกเฉิน (Emergency)” ไว้ว่าคือ “เหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดว่าจะเป็นอันเกี่ยวกับความบาดเจ็บหรือความเจ็บป่วยของบุคคล รวมถึงอุบัติเหตุยานยนต์และการชนกัน ภัยพิบัติต่าง ๆ และอุบัติเหตุและเหตุการณ์อื่นใดในทำนองเดียวกันที่เกิดขึ้นในสาธารณสถานหรือที่ส่วนบุคคล”

ศาลอุทธรณ์รัฐนิวยอร์กตัดสินว่า การที่จำเลยขับรถไปส่งโจทก์นั้นไม่ใช้การให้ความช่วยเหลือฉุกเฉินตามบทบัญญัติดังกล่าวเพราะไม่มีข้อเท็จจริงใดบ่งชี้ว่ามีความจำเป็นหรือเร่งด่วนอย่างยิ่งยวดที่จะต้องให้จำเลยขับรถไปส่งโจทก์ อาการบาดเจ็บที่โจทก์ได้รับจากอุบัติเหตุรอบแรกนั้นมีเพียงรอยบาดที่แขนและจำเลยมีอาการสับสนงุนงงเท่านั้น สถานการณ์ฉุกเฉินจบลงทันทีที่โจทก์ขึ้นรถยนต์ของจำเลย กฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีจึงไม่ใช้บังคับแก่จำเลยในคดีนี้ จำเลยจึงต้องรับผิดชอบประมาทเลินเล่อตามมาตรฐานความระมัดระวังทั่วไปในเรื่องละเมิด¹¹³

ในคดี *Gordon v. Athens Convalescent Center, Inc.*¹¹⁴ ซึ่งยื่นสู่ศาลอุทธรณ์รัฐจอร์เจีย ศาลตัดสินว่า ผู้เข้าช่วยเหลือได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของรัฐจอร์เจีย¹¹⁵ จากการช่วยคนที่หกล้มบนพื้น ในคดีนี้ ขณะที่โจทก์ทำงานเป็นพยาบาลอยู่ในสถานพักฟื้น โจทก์ลื่นล้มเป็นเหตุให้กระดูกสะโพกหัก จำเลยซึ่งเป็นลูกจ้างของสถานพักฟื้นเห็นโจทก์จึงช่วยอุ้มโจทก์ขึ้นจากพื้น และพาโจทก์ไปนั่งในรถเข็น และนำส่งโรงพยาบาล โจทก์อ้างว่าการช่วยเหลือที่ประมาทเลินเล่อของจำเลยทำให้อาการสะโพกหักของจำเลยบาดเจ็บมากกว่าเดิม โจทก์จึงฟ้องสถานพยาบาลและลูกจ้างของสถานพักฟื้น ศาลอุทธรณ์รัฐจอร์เจียตัดสินว่าจำเลยได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของรัฐจอร์เจีย จึงไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายใดอันเกิดจากการช่วยโจทก์เมื่อ

¹¹³ Miles J. Zaremski, "Good Samaritan? Statutes: Do They Protect the Emergency Care Provider?," *Journal of Law, Medicine and Ethics*: 32, 34.

¹¹⁴ *Gordon v. Athens Convalescent Center, Inc.* 146 Ga. App. 134 (1978) 245 S.E.2d 484

¹¹⁵ Georgia Code Title 51. Torts § 51-1-29 “(a) Any person, including any person licensed to practice medicine and surgery pursuant to Article 2 of Chapter 34 of Title 43 and any person licensed to render services ancillary thereto, who in good faith renders emergency care at the scene of an accident or emergency to the victims thereof without making any charge therefore shall not be liable for any civil damages as a result of any act or omission by such person in rendering emergency care or as a result of any act or failure to act to provide or arrange for further medical treatment or care for the injured person.

(b) As used in this Code section, the term “emergency care” shall include, but shall not be limited to, the rescue or attempted rescue of an incapacitated or endangered individual from a locked motor vehicle.”

โจทก์ล้ม นำสังเกตว่าศาลอุทธรณ์รัฐจอร์เจียเห็นว่าการที่คนหกล้มบนพื้นถือเป็นการกระทำของอุบัติเหตุหรือเหตุฉุกเฉิน (Scene of an Accident or Emergency) เมื่อจำเลยเข้าไปช่วยโจทก์ก็ถือได้ว่าจำเลยให้การช่วยเหลืออย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินแล้ว จำเลยจึงได้รับความคุ้มครอง

(2) ผู้เข้าช่วยเหลือกระทำไปโดยมีเจตนาสุจริต

มาตรา 1799.102 ไม่ได้ให้นิยามของคำว่า “เจตนาสุจริต (Good Faith)” ไว้เช่นกัน แต่ศาลอุทธรณ์แคลิฟอร์เนียได้ให้นิยามของคำดังกล่าวไว้ในคดี *Lowry v. Henry Mayo Newhall Memorial Hospital*¹¹⁶ ว่า เจตนาสุจริตคือสภาวะของจิตใจที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ ปราศจากเจตนาที่จะฉ้อฉลหลอกลวง และซื้อตรงต่อหน้าที่ของตนเอง¹¹⁷

เนื่องจากศาลแคลิฟอร์เนียไม่มีคดีที่ผู้เสียหายฟ้องผู้ช่วยเหลือที่ประเด็นแห่งคดีคือการวินิจฉัยว่าจำเลยมีเจตนาสุจริตหรือไม่ ผู้เขียนจึงขอหยิบคำพิพากษาศาลรัฐจอร์เจียเพื่อเป็นตัวอย่าง ศาลอุทธรณ์รัฐจอร์เจียได้วินิจฉัยในประเด็นว่าด้วยเจตนาสุจริตไว้ในคดี *Wallace v. Hall*¹¹⁸ ข้อเท็จจริงในคดีมีว่า จำเลยว่าจ้างบุคคลภายนอกให้จัดหาคนมาซ่อมแซมบ้านให้จำเลย บุคคลภายนอกจึงส่งโจทก์มาซ่อมแซมบ้านจำเลย ขณะที่โจทก์กำลังปีนบันไดที่มีความสูงประมาณ 10 ฟุตเหนือพื้นดินอยู่นั้น โจทก์ก็ตกลงมาทำให้ได้รับบาดเจ็บที่หลังและคอ จำเลยจึงพาโจทก์ขึ้นรถและพาโจทก์ไปยังบ้านโจทก์ โจทก์ฟ้องจำเลยว่า เมื่อโจทก์ตกลงมานั้น โจทก์ไม่สามารถช่วยตัวเองได้ จำเลยไม่ควรเคลื่อนตัวโจทก์เพราะจำเลยไม่มีความรู้เกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บ จำเลยควรจะโทรเรียกรถพยาบาลมากกว่า กรณีจึงถือว่าจำเลยไม่ใช้ความระมัดระวังตามสมควร (Ordinary Care) และด้วยความประมาทเลินเล่อของจำเลยนั้น ทำให้อาการบาดเจ็บของโจทก์สาหัสกว่าเดิม โจทก์พิการถาวร จำเลยจึงต้องรับผิดชอบในความเสียหายของโจทก์

คดีนี้ ศาลอุทธรณ์แห่งรัฐจอร์เจียตัดสินว่าไม่มีพยานหลักฐานใดที่บ่งบอกว่าจำเลยกระทำการไปโดยมีเจตนาไม่สุจริต อีกทั้งกรณีนี้ก็ชัดเจนว่าจำเลยไม่ได้พยายามเรียกค่าตอบแทนจากการที่จำเลย

¹¹⁶ *Lowry v. Henry Mayo Newhall Memorial Hospital* (1986) 185 Cal. App. 3d 188, 196

¹¹⁷ Heather Antonie and Jeff Diamond, "To Assist or Not to Assist: Still the Question, as California's Legislative Response to *Van Horn V. Watson* Provides Inadequate Guidance to Good Samaritans," *Western State University Law Review*: 89.

¹¹⁸ *Wallace v. Hall* (1978) 145 Ga. App. 610

ช่วยเหลือโจทก์ด้วย การที่โจทก์อ้างว่าจำเลยจะต้องเป็นผู้ที่มีใบประกอบโรคศิลป์หรือใบประกอบอาชีพทางการแพทย์ถึงจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 84-930 นั้นฟังไม่ขึ้น เพราะมาตราดังกล่าวบัญญัติว่า “บุคคลใดก็ตาม รวมถึงผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบโรคศิลป์และผ่าตัด...ที่มีเจตนาสุจริต เข้าช่วยเหลือผู้อื่นโดยฉุกเฉินในอุบัติเหตุหรือสถานการณ์ฉุกเฉินโดยไม่เรียกค่าตอบแทนนั้นย่อมไม่ต้องรับผิดในความเสียหายทางแพ่งอันเกิดจากการกระทำหรืองดเว้นกระทำของบุคคลนั้น...”¹¹⁹ ดังนั้น เจตนารมณ์ของกฎหมายคือให้ความคุ้มครอง “บุคคลใดก็ตาม” ที่เป็นพลเมืองดีให้ไม่ต้องรับผิดทางแพ่งหากมีเจตนาสุจริตในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างฉุกเฉินในอุบัติเหตุหรือในสถานการณ์ฉุกเฉินโดยไม่เรียกค่าตอบแทน

(3) ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ได้กระทำไปโดยหวังค่าตอบแทน

นอกจากผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องไม่ได้ค่าตอบแทนจากการช่วยเหลือแล้ว ตัวผู้ช่วยเหลือเองจะต้องไม่คาดหวังว่าตนจะได้ค่าตอบแทนด้วย จุดประสงค์ขององค์ประกอบข้อนี้คือเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ช่วยเหลือที่ประมาทเลินเล่อที่จริง ๆ แล้วคาดหวังค่าตอบแทนอ้างได้ว่าตนไม่ได้หวังค่าตอบแทนเพื่อจะได้รับประโยชน์จากความคุ้มครองนี้ ในประเด็นนี้ ศาลสูงสุดของรัฐนอร์ธดาโกต้าได้ตัดสินไว้ในคดี Chamley v. Khokha¹²⁰ ว่าแพทย์ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีเพราะแพทย์ช่วยเหลือโดยคาดหวังสิ่งตอบแทนเนื่องจากแพทย์เป็นลูกจ้างที่ได้รับเงินเดือนจากโรงพยาบาล อีกทั้งความประมาทเลินเล่อของแพทย์เกิดขึ้นขณะที่รักษาคคนไข้ในโรงพยาบาล¹²¹

ดังนั้น หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าการกระทำของผู้เข้าช่วยเหลือครบองค์ประกอบทั้งสามข้อข้างต้นแล้ว แม้ผู้เข้าช่วยเหลือกระทำการโดยประมาทเลินเล่อ ผู้เข้าช่วยเหลือก็ไม่ต้องรับผิดเพราะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1799.102 (b) (2) นี้ หากผู้เสียหายต้องการให้ผู้เข้าช่วยเหลือรับผิด

¹¹⁹ Georgia Code Annotated Section 84-930 “Any person, including those licensed to practice medicine and surgery..., who in good faith renders emergency care at the scene of an accident or emergency to the victim or victims thereof without making any charge therefore, shall not be liable for any civil damages as a result of any act or omission by such person...”

¹²⁰ Chamley v. Khokha (2007) 730 N.W.2d 864, 867.

¹²¹ Heather Antonie and Jeff Diamond, "To Assist or Not to Assist: Still the Question, as California's Legislative Response to Van Horn V. Watson Provides Inadequate Guidance to Good Samaritans," *Western State University Law Review*: 89.

ผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นต่อไปว่าการกระทำของผู้เข้าช่วยเหลือเป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือเป็นกระทำโดยจงใจหรือขาดความยับยั้ง นอกจากนี้ กฎหมายพลเมืองดีของบางรัฐอย่างรัฐจอร์เจียยังให้ความคุ้มครองแก่ผู้เข้าช่วยเหลือที่ถูกฟ้องร้องโดยบุคคลภายนอกที่ได้รับความเสียหายด้วย ในคดี Reid v. Midwest Transportation¹²² จำเลยซึ่งขับรถบรรทุกได้หยุดรถบนเลนฉุกเฉินเพื่อช่วยเหลือรถสองคันที่ตกอยู่ในคูน้ำข้างทาง โจทก์ซึ่งขับมาชนท้ายรถบรรทุกจึงฟ้องจำเลยในคดีนี้ ศาลตัดสินให้จำเลยได้รับความคุ้มครอง¹²³

คำว่า “สถานการณ์ฉุกเฉิน” “เจตนาสุจริต” และ “ไม่หวังสิ่งตอบแทน” ไม่มีนิยามโดยเฉพาะที่กำหนดโดยบทบัญญัติหรือโดยคำพิพากษา และมีประเด็นว่าคู่ความฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์ ในประเด็นนี้ คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisory Committee) เห็นว่าน่าจะเป็นฝ่ายจำเลยหรือผู้เข้าช่วยเหลือที่มีภาระการพิสูจน์ถึงองค์ประกอบเหล่านั้นเพื่ออ้างความคุ้มครองตามมาตรา 1799.102 (b)¹²⁴

3.1.2.3 คำพิพากษาศาลสูงสุดแห่งรัฐแคลิฟอร์เนียในคดีผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย¹²⁵

คดี Van Horn v. Watson เป็นคดีสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของรัฐแคลิฟอร์เนียอย่างมีนัยยะสำคัญ จึงควรจะต้องศึกษาคำพิพากษาในคดีดังกล่าวด้วย

โจทก์และจำเลยเป็นเพื่อนร่วมงานกัน คืบวันหนึ่ง หลังจากที่ทั้งสองกลับมาจากงานสังสรรค์ โดยนั่งรถยนต์มาคนละคันโดยที่โจทก์ไม่ได้เป็นผู้ขับ รถยนต์ที่โจทก์นั่งอยู่ขับด้วยความเร็ว 45 ไมล์ต่อชั่วโมง (ประมาณ 72 กิโลเมตรต่อชั่วโมง) และเกิดชนเข้ากับเสาไฟฟ้า ในคดีนี้จำเลยให้การว่าตนเห็นคว้นและน้ำไหลออกมาจากรถยนต์คันที่โจทก์นั่ง จำเลยจึงกลัวว่ารถยนต์จะติดไฟและระเบิด จึงรีบวิ่งไปที่รถยนต์และดึงโจทก์ออกมาจากหน้าต่างรถยนต์ฝั่งผู้โดยสารโดยการสอดแขนข้างหนึ่งใต้ขาของโจทก์และวางแขนอีกข้างไว้ที่หลังโจทก์เพื่อยกตัวโจทก์ออกมาจากรถยนต์ แต่โจทก์ให้การว่าจำเลยดึง

¹²² Reid v. Midwest Transportation, 607 S.E.2d 170 (Ga. App. 2004).

¹²³ Heather Antonie and Jeff Diamond, "To Assist or Not to Assist: Still the Question, as California's Legislative Response to Van Horn V. Watson Provides Inadequate Guidance to Good Samaritans," Western State University Law Review: 88.

¹²⁴ Judicial Council of California, Civil Jury Instructions, p. 318.

¹²⁵ Van Horn v. Watson (2008) 45 Cal.4th 322, 324 [86 Cal.Rptr.3d 350, 197 P.3d 164].

แขนงโรคอย่างรุนแรงราวกับโรคที่เป็น “ตุ๊กตาผ้า” โรคที่ได้รับบาดเจ็บที่ตับและที่กระดูกสันหลัง เป็นผลให้โรคเป็นอัมพาตถาวร

โรคที่ฟ้องจำเลยฐานประมาทเลินเล่อ โดยอ้างว่าโรคที่ไม่ได้ต้องการความช่วยเหลือจากจำเลยและขณะนั้นโรคมีอาการบาดเจ็บที่กระดูกสันหลังเท่านั้น การที่จำเลยดึงโรคออกมาจากรถยนต์ทำให้กระดูกสันหลังของโรคเสียหายถาวร โรคจึงเป็นอัมพาต ส่วนจำเลยอ้างว่าตนได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1799.102 แห่งกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัย ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยได้รับความคุ้มครอง โรคก็อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์กลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นโดยให้เหตุผลว่า เจตนารมณ์ของกฎหมายในมาตรา 1799.102 มุ่งใช้บังคับเฉพาะกรณีที่จำเลยให้ “ความช่วยเหลือทางการแพทย์” โดยฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินเท่านั้น แต่จำเลยในคดีนี้ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์แต่อย่างใดและหากบทบัญญัตินี้ต้องการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบก็ควรจะอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งเสียมากกว่าจะอยู่ในกฎหมายเฉพาะ คดีจึงขึ้นสู่ศาลสูงสุดแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย

มาตรา 1799.102 บัญญัติว่า “บุคคลใดก็ตามที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นอย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินโดยสุจริตและไม่มีค่าตอบแทน บุคคลนั้นย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายทางแพ่งอันเกิดจากการกระทำหรือการงดเว้นกระทำ สถานการณ์ฉุกเฉินมิให้รวมถึงสถานที่ฉุกเฉินหรือสถานที่อื่นที่มีการให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์เป็นปกติอยู่แล้ว” คดีนี้ จำเลยอ้างว่าบทบัญญัติดังกล่าวครอบคลุมถึงการให้ความช่วยเหลือทั้งในทางการแพทย์และไม่ใช่ทางการแพทย์ ส่วนโรคอ้างว่าบทบัญญัตินี้ใช้เฉพาะกับการให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์โดยฉุกเฉิน (Emergency Medical Care) ในสถานการณ์ฉุกเฉินทางการแพทย์ (Scene of a Medical Emergency) เท่านั้น

ศาลสูงสุดแห่งรัฐแคลิฟอร์เนียตัดสินว่าการตีความบทบัญญัติของโรคสอดคล้องกับโครงสร้างของกฎหมาย (Statutory Scheme) ซึ่งมาตรา 1799.102 เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างนั้นด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

(1) มาตรา 1799.102 อยู่ภายใต้หมวดที่ 2.5 (Division 2.5) ของกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัย ซึ่งหัวข้อของหมวดดังกล่าวคือ “การให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน (Emergency Medical Services)” ดังนั้น การที่มาตรา 1799.102 อยู่ภายใต้หมวดที่ว่าด้วย “การ

ให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน” ย่อมอนุมานได้ว่ากฎหมายนี้มีเจตนารมณ์ให้มาตรา 1799.102 คຸ່ມครองบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินทางการแพทย์ด้วย นอกจากนี้ มีมาตราอื่นจำนวนหลายมาตราที่อยู่ในกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัยที่ต่างก็กล่าวถึงการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉินทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรา 1797.5วรรคแรก¹²⁶ บัญญัติว่า “กฎหมายนี้มีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมการพัฒนา การเข้าถึง และการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉินแก่ประชาชนรัฐแคลิฟอร์เนีย...”

(2) ที่มาของมาตรา 1799.102 สนับสนุนการตีความบทบัญญัติอย่างแคบเพราะในร่างกฎหมาย ฉบับที่ 1301 ของการประชุมสามัญ ปี ค.ศ. 1977 - 1978 (Assembly Bill No. 1301) ที่เพิ่มมาตรา 1767 (ในปัจจุบันคือมาตรา 1799.102) นั้น มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์โดยฉุกเฉินให้แก่ผู้อื่นได้ เช่น การปั๊มหัวใจและการปฐมพยาบาล

(3) การตีความอย่างกว้างของจำเลยเป็นการทำให้หลักกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีมานานเสื่อมลง หลักกฎหมายที่ว่านั้นก็คือนักกฎหมายไม่มีหน้าที่จะต้องเข้าช่วยเหลือผู้อื่น แต่ถ้าบุคคลเลือกที่จะช่วย บุคคลนั้นก็เข้าผูกพันในหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังอย่างเหมาะสม ปรากฏจากคำพิพากษาในคดี Williams v. State of California ซึ่งศาลฎีกผูกพันให้ต้องเดินตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ เว้นแต่ตัวกฎหมายจะระบุไว้ชัดเจนว่าขัดหรือแย้งกับหลักกฎหมายคอมมอนลอว์

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้น ศาลสูงสุดแห่งรัฐแคลิฟอร์เนียจึงสรุปว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัยนี้ต้องการให้มาตรา 1799.102 คຸ່ມครองบุคคลจากความรับผิดชอบแห่งอันเนื่องมาจากการให้ “ความช่วยเหลือทางการแพทย์” ฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินโดยสุจริตเท่านั้น ศาลสูงสุดแห่งรัฐแคลิฟอร์เนียพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์

¹²⁶ California Health and Safety Code § 1797.1 “It is the intent of the Legislature to promote the development, accessibility, and provision of emergency medical services to the people of the State of California.”.

ในคดีนี้ ผู้พิพากษา Baxter พร้อมด้วยผู้พิพากษาอีกสองท่านมีความเห็นแย้งกับความเห็นส่วนใหญ่ โดยท่านได้ให้เหตุผลไว้ดังนี้

(1) ไม่มีข้อความใดในมาตรา 1799.102 ที่จำกัดประเภทของการให้ความช่วยเหลือโดยฉุกเฉิน เนื้อความในมาตรา 1799.102 นั้นชอบด้วยเหตุผลในตัวของมันเองอยู่แล้ว มาตรา 1799.102 สะท้อนนโยบายรัฐที่ต้องการจะคุ้มครองบุคคลธรรมดาที่เป็นพลเมืองดีที่เข้าช่วยเหลือผู้อื่นจากการฟ้องร้องเป็นคดีแพ่ง เพราะบุคคลเหล่านี้เข้าช่วยเหลือมนุษย์ด้วยกันเองโดยไม่เกรงกลัวอันตรายที่จะเกิดแก่ตนเอง เจตนารมณ์ของกฎหมายคือการส่งเสริมให้คนทั่วไปไม่เดินข้ามผู้ที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างฉุกเฉิน แต่ให้แสดงความมีเมตตาและให้ความช่วยเหลือที่จำเป็น ดังนั้น เหตุใดความช่วยเหลือแบบหนึ่งจึงได้รับความคุ้มครอง แต่อีกแบบหนึ่งกลับไม่ได้รับความคุ้มครอง

หากตีความมาตรา 1799.102 ตามความเห็นส่วนใหญ่ ผลที่ออกมา ก็จะกลายเป็นว่า บุคคลทั่วไป ไม่ว่าจะได้รับการอบรมการปฐมพยาบาลมาก่อนหรือไม่ ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ที่ไม่มีประสิทธิภาพและอาจเป็นอันตรายกลับได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1799.102 นี้ แต่ถ้าบุคคลนั้นให้การช่วยเหลือธรรมดาที่ไม่ใช่ทางการแพทย์เพื่อป้องกันผู้ตกอยู่ในอันตรายจากอันตรายในโอกาสแรกที่ได้กลับไม่ได้รับความคุ้มครอง ดังนั้น บุคคลหนึ่งเข้าช่วยเหลืออีกบุคคลหนึ่งจากอาคารที่กำลังมอดไหม้แต่กลับทำให้ผู้ถูกช่วยเหลือได้รับบาดเจ็บโดยประมาทเล็กน้อยไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1799.102 นี้ แต่บุคคลที่ทำการป้อนหัวใจอีกบุคคลหนึ่งโดยประมาทเล็กน้อยกลับได้รับความคุ้มครอง หรือนักปีนเขาที่ช่วยอุ้มเพื่อนร่วมทางที่ได้รับบาดเจ็บแต่กลับทำให้เขากระดูกหักจากการช่วยอุ้มนั้นย่อมต้องรับผิดชอบเพื่อความประมาทเล็กน้อย ในขณะที่ถ้านักปีนเขาช่วยกระดูกให้เขาที่แบบผิด ๆ ระหว่างรอให้ผู้อื่นมาช่วยนั้นกลับไม่ต้องรับผิดชอบ

(2) สำหรับประเด็นที่ว่า การที่มาตรา 1799.102 ไปอยู่ภายใต้หัวข้อ “การให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน” ทำให้มาตรานี้คุ้มครองเฉพาะการให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ฉุกเฉินเท่านั้น เห็นว่าฟังไม่ขึ้น เพราะตามหลักกฎหมายคอมมอนลอว์จากคดี Wasatch Property Management v. Degrate นั้น หัวข้อหรือชื่อบทมีลักษณะไม่เป็นทางการ (unofficial) และไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงขอบเขต ความหมาย หรือเจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ชัดเจนอยู่แล้ว ซึ่งมาตรา 6 ของกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัย ค.ศ. 1939 ก็ได้บัญญัติหลักดังกล่าวไว้

แล้วว่า “ชื่อหมวด ชื่อส่วน ชื่อบท ชื่อข้อ และชื่อมาตราไม่กระทบต่อขอบเขต ความหมาย หรือเจตนารมณ์ของบทบัญญัติได้ในประมวลกฎหมายนี้”

การที่บทบัญญัติหลายมาตราในประมวลกฎหมายนี้ใช้คำว่า “การให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน” นั้น แต่ในมาตรา 1799.102 กลับใช้คำว่า “ความช่วยเหลือฉุกเฉิน” โดยละคำว่า “ทางการแพทย์” ใวนั้น ไม่ได้เกิดจากการที่ผู้ร่างหลงลืม แต่เป็นเพราะผู้ร่างตั้งใจละไว้เช่นนั้น เพราะมาตราที่กล่าวถึง “การให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน” เหล่านั้นเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการให้บริการทางการแพทย์ฉุกเฉินโดยหน่วยงานรัฐ ผู้ที่ได้รับการอบรมหรือได้รับใบประกาศในด้านนั้น ๆ

(3) ผู้พิพากษา Baxter ไม่เห็นด้วยกับความเห็นส่วนใหญ่ที่ว่า การตีความมาตรา 1799.102 ให้รวมถึงการช่วยเหลือที่ไม่ใช่ทางการแพทย์ด้วยทำให้เสื่อมลงซึ่งหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ที่ว่า ผู้เข้าช่วยเหลือผู้อื่นจะต้องรับผิดชอบกระทำโดยประมาทเลินเล่อให้เขาเสียหาย เพราะหลักนี้ใช้กับทุกกรณีที่บุคคลหนึ่งตัดสินใจเข้าช่วยเหลือผู้อื่น แต่มาตรา 1799.102 ใช้เฉพาะกับการช่วยเหลือฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉิน นอกจากนี้ ความฉุกเฉินตามมาตรานี้คือความฉุกเฉินที่วิญญูชนขณะเผชิญกับสถานการณ์นั้น ๆ เห็นว่าเป็นความฉุกเฉิน

อย่างไรก็ตาม ผู้พิพากษา Baxter ก็เห็นด้วยกับความเห็นส่วนใหญ่ที่ว่า การกระทำของจำเลยไม่ครบองค์ประกอบที่จะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1799.102 เพราะมีข้อโต้แย้งในทางข้อเท็จจริงว่า แท้จริงแล้วจำเลยเห็นควันหรือน้ำไหลออกมาจากรถยนต์ที่ชนนั้นหรือไม่ เพราะหากจำเลยไม่เห็นแต่กลับเชื่อว่ารถยนต์กำลังจะระเบิดนั้นย่อมเป็นการเชื่อที่ไม่สมเหตุสมผล ดังนั้น การช่วยเหลือของจำเลยจึงไม่ใช่ “การช่วยเหลือฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉิน”

3.1.2.4 ข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับมาตรา 1799.102 ที่แก้ไขใหม่ในปี ค.ศ. 2009¹²⁷

อาจจะดูเหมือนว่ามาตรา 1799.102 ที่แก้ไขใหม่หลังจากคดี Van Horn v. Watson นั้นจะแก้ปัญหาการตีความกฎหมายอย่างแคบของศาลรัฐแคลิฟอร์เนียได้ อย่างไรก็ตาม ยังมีหลายประเด็นที่ลำพังแค่อ่านมาตรา 1799.102 ก็ไม่อาจตอบได้ ดังนี้

¹²⁷ Heather Antonie and Jeff Diamond, "To Assist or Not to Assist: Still the Question, as California's Legislative Response to Van Horn V. Watson Provides Inadequate Guidance to Good Samaritans," *Western State University Law Review*: 101-105.

(1) การสำคัญผิดว่าเป็นสถานการณ์ฉุกเฉิน

คนปกติทั่วไปอาจประเมินความฉุกเฉินของสถานการณ์แตกต่างไปจากบุคลากรทางการแพทย์ที่ได้รับการอบรมมาแล้วเพราะคนทั่วไปนั้นไม่ได้เจอกับสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นปกติและอาจจะมีปฏิกิริยาต่อสถานการณ์ตรงหน้าที่เกินกว่าความจริงแม้ว่าปฏิกิริยาที่เกินจริงจะสมเหตุสมผล ในขณะที่บุคลากรทางการแพทย์มักจะรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินเป็นปกติอยู่แล้วและสามารถประเมินได้ว่าความฉุกเฉินนั้นมีอยู่จริงหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐแคลิฟอร์เนียอาจมองเพียงว่าการกระทำของบุคคลสมเหตุสมผลหรือไม่โดยใช้มาตรฐานวิญญูชน ซึ่งจากคำพิพากษาในคดีต่าง ๆ ในอดีตนั้น ศาลรัฐแคลิฟอร์เนียมักจะไม่คาดหวังอะไรที่ไม่สมเหตุสมผลจากคนธรรมดา แต่จะใช้มาตรฐานวิญญูชนที่ไม่ค่อยเคร่งครัดเสียมากกว่า

(2) สถานการณ์ฉุกเฉินต้องเป็นสถานการณ์ฉุกเฉิน “ทางการแพทย์” หรือไม่

ศาลในคดี Van Horn v. Watson เห็นว่าเจตนารมณ์ของมาตรา 1799.102 คือการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์โดยฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินทางการแพทย์ แม้ว่าในมาตรา 1799.102 จะไม่ได้ระบุว่าสถานการณ์ฉุกเฉินจะต้องเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินทางการแพทย์ แต่ศาลก็ตีความว่าจะต้องเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินทางการแพทย์ด้วย อย่างไรก็ตาม มาตรา 1799.102 ที่แก้ไขใหม่นั้นแก้ไขเฉพาะในประเด็นการให้ความช่วยเหลือจะเป็นทางการแพทย์หรือไม่ก็ได้ แต่ประเด็นที่ว่าสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นไม่ได้มีการแก้ไขแต่อย่างใด จึงมีประเด็นว่าหากบุคคลเข้าช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกอยู่ในอันตรายที่ไม่ใช่สถานการณ์ทางการแพทย์ เช่น ช่วยเหลือคนที่ติดอยู่บนหลังคาบ้าน ในขณะที่น้ำท่วม เช่นนี้ ผู้เข้าช่วยเหลือจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1799.102 หรือไม่

หากพิจารณาเจตนารมณ์ของมาตรานี้ที่ต้องการส่งเสริมให้ประชาชนช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกทุกข์ได้ยากแล้ว การตีความมาตรานี้ก็ควรให้รวมถึงสถานการณ์อื่นที่ไม่ใช่สถานการณ์ทางการแพทย์ด้วย เพราะผู้ที่กำลังจะเข้าช่วยเหลือที่แน่ใจว่าสถานการณ์ที่อยู่ตรงหน้าเป็นสถานการณ์ทางการแพทย์หรือไม่ เขาอาจจะลังเลที่จะเข้าช่วยเหลือก็ได้ ผู้ที่จะเข้าช่วยเหลือก็ต้องรอให้สถานการณ์ฉุกเฉินปกติกลายเป็นสถานการณ์ทางการแพทย์จึงจะเข้าช่วยเหลือเพราะตอนนั้นกลไกความคุ้มครองถึงจะเริ่มทำงาน ผลที่เกิดขึ้นคือคนเกิดความลังเลที่จะเข้าช่วยเหลือซึ่งย่อมไม่สมเจตนารมณ์ของมาตรานี้

ดังนั้น จะเหมาะสมมากกว่าหากกฎหมายส่งเสริมให้คนช่วยเหลือคนอื่นก่อนที่สถานการณ์จะแย่งกว่าเดิม

(3) อะไรคือเส้นแบ่งระหว่างประมาทเลินเล่อธรรมดาและประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

มาตรา 1799.102 ไม่ได้ให้นิยามของคำว่าประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงและก็ได้ไม่ได้ให้ตัวอย่างของการกระทำที่จะถือว่าเป็นประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงด้วย จากคำพิพากษาที่ผ่านมา อาจอนุมานได้ว่าความแตกต่างของประมาทเลินเล่อธรรมดาและประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงอยู่ที่แรงจูงใจ (Motive) หรือสภาวะของจิต ประมาทเลินเล่อธรรมดาหมายความว่า การใช้ความระมัดระวังตามสมควร ส่วนประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงคือการกระทำที่ปราศจากความระมัดระวัง แม้เพียงเล็กน้อยหรือเป็นการกระทำที่ผิดไปจากมาตรฐานการกระทำตามปกติธรรมดาเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นนิยามที่ศาลแคลิฟอร์เนียให้ไว้ในคดี City of Santa Barbara v. Superior Court ส่วนอีกนิยามหนึ่ง ศาลแคลิฟอร์เนียอธิบายไว้ในคดี Calvillo-Silva v. Home Grocery¹²⁸ ว่าประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเป็นการกระทำที่ “ปราศจากความระมัดระวัง...โดยมีทัศนคติที่ไม่แยแสหรือเฉื่อยชาต่อผลที่จะเกิดขึ้น...”

จากนิยามข้างต้น หากใช้แรงจูงใจหรือสภาวะทางจิตใจเป็นตัวชี้ว่าอย่างไรคือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้น ผู้เข้าช่วยเหลือก็อาจไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำโดยประมาทเลินเล่อของตนเอง เว้นแต่การกระทำนั้นจะยกระดับขึ้นมาถึงจุดที่บุคคลหนึ่งควรจะรู้ว่าการกระทำของผู้เข้าช่วยเหลือจะก่อให้เกิดผลบางอย่างและบุคคลนั้นแสดงออกซึ่งความไม่แยแสต่อผลนั้น ณ จุดนั้นที่การกระทำของบุคคลนั้นจะกลายเป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

นอกจากนี้ยังมีประเด็นอีกว่า ในกรณีที่ได้รับบาดเจ็บแสดงออกให้ผู้เข้าช่วยเหลือทราบอย่างชัดเจนหรือโดยปริยายว่าตนไม่ต้องการความช่วยเหลือหรือต้องการให้ช่วยเหลือโดยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่ผู้เข้าช่วยเหลือก็ฝ่าฝืนความต้องการของผู้บาดเจ็บโดยมีเจตนาสุจริต เช่นนี้ ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องรับผิดชอบหรือไม่

¹²⁸ Calvillo-Silva v. Home Grocery (1998), 19 Cal. 4th 714, 729.

3.1.3 สรุปความคิดที่ได้จากกฎหมายแคลิฟอร์เนีย

จากการศึกษากฎหมายแคลิฟอร์เนีย พบว่าบุคคลไม่มีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ใน ภัยอันตรายแต่อย่างใด เว้นแต่บุคคลสองฝ่ายจะมีความสัมพันธ์บางอย่างต่อกัน แต่เมื่อทำการช่วยเหลือ แล้ว ผู้เข้าช่วยเหลือมีหน้าที่จะต้องกระทำการด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายต่อผู้ตกอยู่ใน ภัยอันตรายไปมากกว่าเดิม มิฉะนั้นแล้ว ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องรับผิดชอบสำหรับการกระทำละเมิด ดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนช่วยเหลือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยอย่าง ร้ายแรง รัฐแคลิฟอร์เนียได้มีการบัญญัติกฎหมายที่จำกัดความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือหรือที่เรียกว่า “Good Samaritan Law” กฎหมายดังกล่าวปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัย มาตรา 1799.102 ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือเป็นบุคลากรพิเศษสามประเภท ได้แก่ บุคลากรทาง การแพทย์ บุคลากรผู้บังคับใช้กฎหมาย หรือบุคลากรฉุกเฉิน และผู้เข้าช่วยเหลือนี้ได้ก่อความเสียหาย แก่ผู้ตกอยู่ในอันตรายโดยประมาทเล็กน้อย ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิดแต่อย่างใด แต่ถ้าผู้เข้า ช่วยเหลือเป็นบุคคลธรรมดา ผู้เข้าช่วยเหลือรับผิดชอบเฉพาะความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจ หรือขาดความยับยั้ง หรือประมาทเล็กน้อยอย่างร้ายแรง

3.2 ประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์

3.2.1 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศที่มีประมวลกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรมา เป็นเวลาช้านาน นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมาได้มีการผสมผสานจารีตเข้ากับกฎหมายลายลักษณ์ อักษร อย่างไรก็ตาม กฎหมายลายลักษณ์อักษรในยุคราชวงศ์นี้ไม่ได้มีอิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน ของตะวันตกที่เน้นสถานะของบุคคลและการระงับความขัดแย้งระหว่างเอกชนด้วยกัน ในขณะที่ กฎหมายลายลักษณ์อักษรของจีนนั้นจะเป็นเรื่องของหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพทางสังคมและเน้น ประโยชน์ส่วนรวม เช่น ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน ประเทศ ประมวลกฎหมายในยุคนี้จึงยังไม่กล่าวถึง กฎหมายแพ่งในฐานะที่เป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนที่มีสถานะเท่าเทียมกัน อย่างเรื่องสัญญาแต่อย่างใด ที่ใกล้เคียงกับกฎหมายแพ่งที่สุดก็จะมีเพียงเรื่องสมรสและกรรมสิทธิ์ใน

ที่ดินเท่านั้น หากมีข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาเกิดขึ้น ข้าราชการในท้องถิ่นที่จะเป็นผู้ตัดสินใจโดยใช้จารีตและคฤพินิจ ไม่ได้ตัดสินโดยใช้บทบัญญัติในประมวลกฎหมาย¹²⁹

ที่ผ่านมา การปฏิรูปกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นไปด้วยความยากลำบากและเต็มไปด้วยอุปสรรคอันเนื่องมาจากการถูกคุกคามโดยประเทศมหาอำนาจทางตะวันตกและความไร้เสถียรภาพทางการเมืองของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเอง ในปี ค.ศ. 1949 พรรคคอมมิวนิสต์ชนะสงครามกลางเมืองและก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China) ขึ้น ตั้งแต่นั้นกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงเริ่มพัฒนากฎหมายตามระบบสังคมนิยม จนกระทั่งในปีค.ศ. 1976 – 1978 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้รับการพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะเป็นช่วงที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเริ่มมีเสถียรภาพทางการเมืองและเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ แต่ในช่วงนี้ยังไม่มีกรร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้นทันที แต่จะเป็นการร่างกฎหมายแพ่งที่สำคัญเป็นเรื่อง ๆ ไปจำนวนหลายเรื่อง¹³⁰ เช่น กฎหมายครอบครัว กฎหมายมรดก กฎหมายสัญญา กฎหมายละเมิด กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอย่างสิทธิบัตรและเครื่องหมายทางการค้า ซึ่งการออกกฎหมายแพ่งและกฎหมายพาณิชย์แยกเป็นเรื่อง ๆ นี้ทำให้ผู้ร่างกฎหมายเปลี่ยนจากการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งมาเป็นการรวบรวมหลักกฎหมายแพ่งแทน โดยเฉพาะในเรื่องที่ยังไม่มีกฎหมายเฉพาะออกมา เพราะกฎหมายที่ต้องการจะนำมาใส่ในประมวลกฎหมายแพ่งนั้นมีการประกาศใช้เป็นรายเรื่องไปก่อนแล้ว ด้วยเหตุนี้ ในปีค.ศ. 1986 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการรวบรวมหลักกฎหมายแพ่งเข้าด้วยกันโดยใช้ชื่อว่า “หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง (General Principles of Civil Law) (民法通则)” มีทั้งหมด 8 บท 156 มาตรา จากที่ร่างกฎหมายฉบับนั้นมีทั้งหมด 501 มาตรา¹³¹

อาจกล่าวได้ว่าประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนยังไม่มีประมวลกฎหมายแพ่ง แม้ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจะใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ แต่หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ฉบับปี ค.ศ. 1986 ที่ว่านี้ไม่ใช่ประมวลกฎหมายแพ่งอย่างเดียวกันกับที่ประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์มีเพราะไม่ได้มี

¹²⁹ อาร์ม ตั้งนิรันดร, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายจีน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2557), หน้า 30-32.

¹³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46 และ 52.

¹³¹ Henry R. Zheng, China's Civil and Commercial Law, 1 ed. (Hong Kong: Astros Printing Limited, 1988), pp. 21-23.

ลักษณะเป็นประมวลกฎหมายแพ่งหนึ่งเดียวที่ครอบคลุมทุกเรื่อง นักนิติศาสตร์ชาวจีนบางท่านจึงเรียกหลักทั่วไปของกฎหมายแพ่งนี้ว่าเป็นกึ่งประมวลกฎหมายแพ่ง (Quasi-Civil Code) บางท่านเห็นว่าเป็นประมวลกฎหมายแพ่งฉบับเล็ก (Mini Version of the Civil Code) อย่างไรก็ตามนักนิติศาสตร์ก็เห็นว่าหลักทั่วไปของกฎหมายแพ่งฉบับปี ค.ศ. 1986 ช่วยเพิ่มการคุ้มครองสิทธิของเอกชนและลดอิทธิพลของประมวลกฎหมายแพ่งของสหภาพโซเวียตที่มีต่อกฎหมายแพ่งของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน¹³²

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนพยายามที่จะรวบรวมกฎหมายแพ่งให้เป็นหนึ่งเดียวและครอบคลุม (a Unified and Comprehensive Civil Code) มาโดยตลอด จนกระทั่งในวันที่ 15 มีนาคม ค.ศ. 2017 สภานิติบัญญัติ (National People's Congress) ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเห็นชอบการรวบรวมหลักกฎหมายแพ่งฉบับใหม่ที่ใช้ชื่อว่า “บทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง (General Provisions of Civil Law) (民法总则)” และให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2017 เป็นต้นไป¹³³ ทั้งนี้ หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 1986 จะไม่ถูกยกเลิกโดยบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017 ซึ่งเป็นกฎหมายใหม่แต่อย่างใด แต่จะใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายเก่า และหากหลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 1986 ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017 ให้บทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017 มีผลใช้บังคับเหนือหลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 1986¹³⁴

บทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017 นี้เกิดจากการทบทวนมาตราต่าง ๆ ของหลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 1986 และมีการเพิ่มมาตราใหม่ ๆ เข้าไป¹³⁵ เพื่ออุดช่องว่างของกฎหมายและแก้ไขปัญหาความไม่สอดคล้องกันของกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันดังนั้น บทบัญญัติทั่วไป

¹³² Yuanshi Bu, *Chinese Civil Law*, 1 ed. (München: Verlag C.H. Becko HG, 2013), pp. 1-2.

¹³³ Laney Zhang, "China: First Step Towards Adoption of a New Civil Code," [Online] Accessed: 25 December 2017. Available from: <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/china-first-step-towards-adoption-of-a-new-civil-code/>

¹³⁴ Jia Dongming, "The General Rules of Civil Law Are the Model of Democratic Legislation and Scientific Legislation," [Online] Accessed: 25 December 2017. Available from: http://www.npc.gov.cn/npc/xinwen/lfgz/lfdd/2017-04/14/content_2019850.htm

¹³⁵ Huaxia, "China Focus: China Adopts General Provisions of the Civil Law," [Online] Accessed: 19 December 2017. Available from: http://www.xinhuanet.com/english/2017-03/15/c_136130816.htm.

ของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017 จึงไม่ได้เป็นแค่เพียงการแก้กฎหมายเก่า¹³⁶ แต่เป็นก้าวที่สำคัญก้าวหนึ่งของการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งที่สมบูรณ์เป็นหนึ่งเดียวของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีกำหนดการจะแล้วเสร็จในปี ค.ศ. 2020¹³⁷ บทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017 นี้จะเป็นส่วนแรกในห้าส่วนของประมวลกฎหมายแพ่งดังกล่าว¹³⁸

หลักกฎหมายแพ่งพื้นฐานของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่นักนิติศาสตร์มักกล่าวถึงได้แก่¹³⁹

(1) หลักการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่สิทธิของบุคคล

ตามหลักนี้ สิทธิของบุคคลไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายและมีอาจถูกล่วงละเมิดได้ เนื่องจากที่ผ่านมา รัฐบาลจีนมุ่งคุ้มครองทรัพย์สินของรัฐและรักษาไว้ซึ่งอำนาจของรัฐบาลเอง การที่มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิของบุคคลนี้จึงนับว่าเป็นพัฒนาการก้าวสำคัญก้าวหนึ่งของกฎหมายจีน

(2) หลักสถานะที่เท่าเทียมกันและหลักเสรีภาพในการทำสัญญา

ภายใต้หลักนี้ บุคคลแต่ละคนย่อมมีสถานะเท่าเทียมกันไม่ว่าจะกระทำการใด แม้ว่าฝ่ายหนึ่งจะเป็นหน่วยงานรัฐก็ไม่สามารถที่จะบังคับให้คู่กรณีอีกฝ่ายปฏิบัติตามข้อสัญญาที่ขัดต่อความต้องการของคู่กรณีฝ่ายนั้นได้หลักนี้จะโยงกับหลักเสรีภาพในการทำสัญญา บุคคลมีเสรีภาพในการเข้าทำสัญญาได้เว้นแต่กฎหมายจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

¹³⁶ Laney Zhang, "China: First Step Towards Adoption of a New Civil Code."

¹³⁷ Samuel Yang and Ik Wek Chong, "The General Provisions of Civil Law 2017 - a Milestone in China's Legal History," [Online] Accessed: 19 December 2017. Available from:

<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=901dd4a4-d8df-4a8b-bbb2-0715c88b3388>.

¹³⁸ Laney Zhang, "China: First Step Towards Adoption of a New Civil Code."

¹³⁹ Yuanshi Bu, *Chinese Civil Law*, p. 5.

(3) หลักเจตนาสุจริต

บุคคลควรจะต้องปฏิบัติตามหลักสุจริตหมายความว่า (ก) ไม่ว่าจะกระทำการใด บุคคลหนึ่งควรจะต้องกระทำอย่างยุติธรรม (Fairness) และเท่าเทียม (Equality) (ข) เคารพสิทธิของผู้อื่น และ (ค) หลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิของผู้อื่น

(4) นโยบายสาธารณะ

การกระทำของบุคคลจะต้องเคารพจริยธรรมทางสังคมด้วย และจะต้องไม่บ่อนทำลายนโยบายสาธารณะหรือเศรษฐกิจ หลักนี้มุ่งจำกัดเสรีภาพของเอกชนให้อยู่ในขอบเขต ดังนั้น การกระทำใดที่ขัดต่อประโยชน์สาธารณะ การกระทำนั้นเป็นอันใช้ไม่ได้ (Void)

3.2.1.1 ความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายโดยประมาท เล็กน้อย

คำว่า “ละเมิด (侵权)” เป็นคำที่ยืมมาจากกฎหมายละเมิดของชาติตะวันตก เพราะกฎหมายจีนดั้งเดิมนั้นโดยหลักแล้วจะเป็นกฎหมายอาญาเสียส่วนใหญ่ จึงยังไม่มีกรแยกกฎหมายละเมิดออกจากกฎหมายอาญา ในช่วงสามสิบปีแรกของการปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ กฎหมายละเมิดของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนยังไม่ปรากฏความสำคัญเนื่องจากกรรมสิทธิ์และเสรีภาพในการทำสัญญาเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ดังนั้น สิทธิของบุคคลจึงยังไม่ได้รับการคุ้มครองมากนัก ต่อมาในช่วงปีค.ศ. 1970 - 1979 ประเทศจีนเริ่มให้กรรมสิทธิ์แก่เอกชน ต่างประเทศก็เริ่มเข้ามาลงทุนในประเทศจีน ทำให้กฎหมายแพ่งของประเทศจีนได้รับอิทธิพลจากกฎหมายแพ่งของภาคพื้นยุโรปโดยประเทศจีนยอมรับบ่อเกิดแห่งหนี้ทั้งสี่ประการอันได้แก่ ละเมิด สัญญา ลากมิควรได้ และจัดการงานนอกสั่ง¹⁴⁰

แต่เดิมกฎหมายละเมิดของประเทศจีนปรากฏอยู่แต่ในหลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 1986 โดยบทบัญญัติต่าง ๆ จะค่อนข้างกระจัดกระจายและไม่เป็นระบบ¹⁴¹ ในปี ค.ศ. 2007 คดีละเมิดได้ขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ประเทศจีนจึงได้ออกกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด (Tort

¹⁴⁰ Hao Jiang, ed. *Chinese Tort Law: Between Tradition and Transplants*, 1 ed., Comparative Tort Law: Global Perspectives (Northampton: Edward Elgar Publishing, 2015), pp. 386, 397.

¹⁴¹ Ibid., p. 397.

Liability Law) ในปี ค.ศ. 2009 โดยมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 2010 โดยกฎหมายฉบับนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งที่สมบูรณ์ต่อไป กฎหมายละเมิดของประเทศอื่นที่มีประมวลกฎหมายแพ่งที่โดดเด่นล้วนแต่มีอิทธิพลต่อการร่างกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009 เช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศออสเตรเลีย ประเทศญี่ปุ่น และโดยเฉพาะ Restatement (Third) of Torts ของประเทศสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้ไม่ได้มีการบัญญัติอะไรขึ้นมาใหม่มากนัก หากแต่เป็นการรวบรวมกฎหมายเก่าที่มีอยู่แล้วเสียมากกว่า กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009 มีทั้งหมด 12 บท 92 มาตรา 4 บทแรกจะเป็นบทบัญญัติทั่วไป ส่วนบทอื่น ๆ ที่เหลือจะเป็นความรับผิดเพื่อละเมิดประเภทต่าง ๆ เช่น ความรับผิดในสินค้าไม่ปลอดภัย ความรับผิดสำหรับความเสียหายที่เกิดจากยานพาหนะ หรือความรับผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น¹⁴²

นอกจากหลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 1986 และกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009 แล้ว การตีความกฎหมายของศาลสูงสุด (Supreme Court's Judicial Interpretations) ในประเด็นต่าง ๆ ของกฎหมายละเมิดก็ยังเป็นที่มาของกฎหมายละเมิดของประเทศจีนด้วย¹⁴³ ซึ่งการตีความของศาลสูงสุดนี้จะถูกรวบรวมไว้ในรูปแบบที่คล้ายประมวล ไม่ได้เจาะจงเป็นรายคดีไป เช่น ความเห็นของศาลสูงสุดเกี่ยวกับการบังคับใช้หลักทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 1988 ข้อสังเกตของศาลสูงสุดเกี่ยวกับประเด็นในการปรับใช้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ. 2010 เป็นต้น¹⁴⁴

สำหรับความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายนั้น กฎหมายละเมิดของประเทศจีนใช้หลักความผิด (Fault-Based Liability) หมายความว่าผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำละเมิด ผู้นั้นต้องรับผิด หลักความผิดปรากฏอยู่ในมาตรา 6 วรรคแรกของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009¹⁴⁵ ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลต้องรับผิดเพื่อละเมิดหากละเมิดสิทธิพลเมืองของบุคคลอื่นโดยที่มีใช้ความผิดของบุคคลอื่นนั้น”¹⁴⁶

¹⁴² Yuanshi Bu, *Chinese Civil Law*, pp. 119-120.

¹⁴³ Ibid., p. 120.

¹⁴⁴ Hao Jiang, *Chinese Tort Law: Between Tradition and Transplants*, pp. 397-398.

¹⁴⁵ Tort Liability Law Article 6 “A person shall bear tort liability for the infringement of other's civil rights out of that person's fault”.

¹⁴⁶ Hao Jiang, *Chinese Tort Law: Between Tradition and Transplants*, p. 400.

สำหรับองค์ประกอบความรับผิดชอบเพื่อละเมิดตามกฎหมายของประเทศจีนนั้น นักนิติศาสตร์ชาวจีนไม่ได้กล่าวถึงไว้มากนัก อย่างไรก็ตาม สามารถแบ่งองค์ประกอบความรับผิดชอบเพื่อละเมิดได้ดังนี้¹⁴⁷

3.2.1.1.1 มีการกระทำ (Conduct)

ละเมิดอาจเกิดจากการกระทำหรือการงดเว้นกระทำในกรณีที่ผู้กระทำมีหน้าที่ตามกฎหมาย (Legal Duty) ที่จะต้องกระทำ หน้าที่ดังกล่าวอาจเกิดจากกฎหมาย การตีความทางกฎหมาย หรือการเข้ากระทำโดยสมัครใจก็ได้ เช่น บุคคลที่ก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อสาธารณชนมีหน้าที่จะต้องใส่ใจปกป้องผู้อื่นจากความเสียหายอันเกี่ยวกับภัยอันตรายนั้น¹⁴⁸ การกระทำหรือการงดเว้นกระทำนั้นจะต้องเป็นการรุกรานสิทธิในทรัพย์สินหรือสิทธิของบุคคลอื่นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย¹⁴⁹

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่มีกฎหมายที่บังคับให้บุคคลต้องช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกอยู่ในภัยอันตราย ไม่ว่าจะเป็กฎหมายแพ่งหรือกฎหมายอาญา¹⁵⁰ ดังนั้น ผู้ที่พบเห็นผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายแล้วนิ่งเฉยไม่ช่วยเหลือนั้นย่อมไม่เป็นละเมิดโดยการงดเว้นปัญหาว่ากฎหมายจีนควรกำหนดหน้าที่ให้บุคคลช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายหรือไม่นั้น มีความเห็นของนักนิติศาสตร์แบ่งออกเป็นสองฝ่ายดังนี้¹⁵¹

ฝ่ายแรกเห็นว่าควรมีกฎหมายบังคับให้บุคคลต้องช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายเพราะจะทำให้ชีวิตหลายชีวิตได้รับการช่วยเหลือจริง ๆ เนื่องจากบุคคลย่อมเกรงกลัวบทลงโทษทางกฎหมายจึงต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และบุคคลอื่นอาจรู้สึกถึงศีลธรรมที่เกิดขึ้นจากการที่เห็นบุคคลอื่นเข้าช่วยเหลือและอยากเข้าช่วยเหลือเองบ้างหากพบเห็นผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย เสมือนว่าเป็นการสื่อให้สังคมทราบว่าการกฎหมายต้องการให้ทุกคนเป็นพลเมืองดีช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่ตนจะทำได้ ความเห็นฝ่ายนี้มองว่า กฎหมายไม่เพียงแต่จะสะท้อนคุณค่าทางศีลธรรมของสังคม แต่ยังมีอิทธิพลต่อศีลธรรมใน

¹⁴⁷ Yuanshi Bu, *Chinese Civil Law*, pp. 126-128.

¹⁴⁸ *Ibid.*, p. 126.

¹⁴⁹ Ye Lin, "The Tort System in China," *Law and Contemporary Problems* 52, 3 (1989): 151.

¹⁵⁰ Qingxiu Bu, "The Good Samaritan in the Chinese Society: Morality Vis-à-Vis Law," *Liverpool Law Review* 38, 2 (2017): 148.

¹⁵¹ Mengyun Tang, "Does China Need Good Samaritan Laws to Save Yue Yue," *Cornell International Law Journal* 47, 1 (2014): 224-227.

สังคมด้วย กฎหมายที่กำหนดให้บุคคลช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายนั้นเสมือนเป็น “เข็มทิศศีลธรรม (Moral Compass)” ที่ชี้นำสังคมชาวจีนด้วย

ความเห็นฝ่ายที่สองไม่เห็นด้วยกับการมีกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ให้ต้องช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย ด้วยเหตุผลดังนี้

เหตุผลประการแรก หน้าที่ในการช่วยเหลือผู้อื่นนั้นเป็นการกระทบต่ออิสรภาพของบุคคลมากเกินไป อีกทั้งอาจก่อให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินคดีด้วย

เหตุผลประการที่สองคือหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้อื่นอาจมีประเด็นเรื่อง การกระทำ (Commission) และการงดเว้นกระทำ (Omission) การไม่ช่วยเหลือคือการงดเว้นกระทำ ซึ่งการงดเว้นกระทำไม่ควรเป็นเหตุให้บุคคลต้องถูกลงโทษ แต่เหตุผลข้อนี้มีข้อโต้แย้งคือความแตกต่างระหว่างการกระทำและการงดเว้นกระทำนั้นไม่มีความหมายเลยในเมื่อผลของการงดเว้นกระทำก็ส่งผลเสียหายเช่นกัน คงไม่มีใครกล่าววามารดาที่จิตใจไม่ให้นมบุตรมีความผิดน้อยกว่ามารดาที่วางยาพิษบุตรเพียงเพราะการปล่อยให้บุตรหิวตายเป็นการงดเว้นกระทำ อีกทั้งกฎหมายหลายประเทศก็ยอมรับว่าการงดเว้นกระทำเป็นฐานให้บุคคลต้องรับผิดมาช้านานแล้ว

เหตุผลประการที่สาม การช่วยเหลือผู้อื่นนั้นถือว่าเป็นหน้าที่ทางศีลธรรม ดังนั้น รัฐไม่ควรบังคับขูดรีดเอาความมีน้ำใจจากบุคคล

เหตุผลประการสุดท้ายคือ ในบางกรณี ผู้ที่สามารถช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายได้มีจำนวนมาก จึงมีปัญหาว่าควรใช้กฎหมายนี้บังคับกับใครหากข้อเท็จจริงปรากฏว่าทุกคนมีความสามารถในการช่วยเหลือเท่า ๆ กัน

อย่างไรก็ตาม ภายใต้กฎหมายละเมิดของจีน หน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือบุคคลอื่นมิได้เฉพาะกรณีที่เกิดจากสัญญา บทบัญญัติของกฎหมาย ความสัมพันธ์พิเศษที่บุคคลหนึ่งมีต่ออีกบุคคลหนึ่ง การสมัครใจเข้ากระทำการเอง และการกระทำครั้งก่อน ๆ ของบุคคล¹⁵²

¹⁵² Wang Yichun, "Theoretical Logic and Application Rules of Voluntary Emergency Rescue in General Rules of the Civil Law," *Journal of Henan University of Finance and Economics* 5(2017): 34.

3.2.1.1.2 ความเสียหาย (Damage)

ความเสียหายคือการกระทำที่ส่งผลให้สิทธิของบุคคลหรือทรัพย์สิน รวมถึงประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองลดน้อยถอยลงหรือสูญสิ้นไป ศาลของประเศจีน¹⁵³ ยังมีกรให้ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางเศรษฐกิจโดยแท้ (Pure Economic Loss) อีกด้วย¹⁵⁴

3.2.1.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (Causation)

ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลนี้ยังมีปัญหาว่าจะเป็ความสัมพันธ์ระหว่างอะไร ซึ่งในประเด็นนี้มีทฤษฎีอยู่สามทฤษฎี ทฤษฎีแรกบอกว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและความเสียหาย ทฤษฎีที่สองบอกว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมายและความเสียหาย ส่วนอีกทฤษฎีบอกว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างความผิด (Fault) และความเสียหาย ในปัจจุบันยังไม่มีความเห็นที่ตรงกันในเรื่องการรับเอาทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลจากระบบกฎหมายต่างประเทศมาใช้ ในการพิสูจน์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ศาลมีแนวโน้มจะใช้ทฤษฎีเหตุใกล้ชิด (Proximate Causation) มากกว่าทฤษฎีเหตุสำคัญ (Mandatory Causation) ทฤษฎีเหตุใกล้ชิดหมายความว่าข้อเท็จจริงในคดีที่ว่ากรกระทำของจำเลยเพียงพอแล้วที่จะก่อให้เกิดผลภายใต้พฤติการณ์เดียวกันตามประสบการณ์ของคนในสังคม ส่วนทฤษฎีเหตุสำคัญคือการกระทำและผลมีความสัมพันธ์กันโดยแท้และแน่นอน นอกจากนี้ เพื่อไม่ให้ศาลใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยความรับผิดโดยไม่สมเหตุสมผลจึงได้มีการนำเอาทฤษฎีการคาดเห็นมาใช้เพื่อจำกัดความรับผิดเพื่อความเสียหายที่ไม่อาจคาดเห็นได้ขณะกระทำ¹⁵⁵

3.2.1.1.4 มีความผิด (Fault)

มีความผิดในที่นี้คือการกระทำโดยจงใจ (Intention) หรือประมาทเลินเล่อ (Negligence)¹⁵⁶ ซึ่งยังไม่มีค่านิยามทางกฎหมายโดยเฉพาะและยังเป็นที่ยกเถียงกันอยู่¹⁵⁷

¹⁵³ Qi Yuling v. Chen Xiaoqi (2001)

¹⁵⁴ Yuanshi Bu, *Chinese Civil Law*, p. 126.

¹⁵⁵ Ibid., pp. 126-127.

¹⁵⁶ Hao Jiang, *Chinese Tort Law: Between Tradition and Transplants*, p. 401.

¹⁵⁷ Yuanshi Bu, *Chinese Civil Law*, p. 127.

“จงใจ” หมายความว่าถึงสภาวะทางจิตใจของผู้กระทำที่รู้ว่าการกระทำของตนจะส่งผลต่อความเสียหายที่จะเกิดแต่ก็ยังไม่ต้องการที่จะให้ความเสียหายเกิดหรือไม่แยแสในผลนั้น องค์ประกอบของการกระทำโดยจงใจคือ

- (1) ผู้กระทำคาดเห็นได้หรือควรจะคาดเห็นได้ว่าผลจะเกิดและ
- (2) สภาวะทางจิตใจที่ต้องการให้ผลเสียหายเกิดหรือไม่แยแสว่าผลเสียหายจะเกิด

ส่วน “ประมาทเลินเล่อ” คือการที่ผู้กระทำควรจะคาดเห็นผลเสียหายนั้น แต่กลับไม่คาดเห็นอันเนื่องมาจากความประมาทเลินเล่อของตน หรือผู้กระทำคาดเห็นได้ด้วยสภาวะจิตใจที่เอื่อยเฉื่อยและเชื่อว่าสามารถป้องกันไม่ให้เกิดผลเสียหายเกิดได้¹⁵⁸ หรือเป็นสภาวะของจิตที่บุคคลละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่จะต้องระมัดระวังในเรื่องนั้น ๆ เพราะความไม่รู้หรือความเชื่อคนง่ายของผู้กระทำ¹⁵⁹ แต่นิยามที่นักนิติศาสตร์ชาวจีนเห็นตรงกันคือ ประมาทเลินเล่อหมายถึงการกระทำที่ไม่ใช้ความระมัดระวังตามหน้าที่ความระมัดระวังที่วิญญูชนพึงใช้ หน้าที่ความระมัดระวังของวิญญูชนคือระดับความระมัดระวังที่คนส่วนใหญ่มักใช้ภายใต้พฤติการณ์เดียวกัน¹⁶⁰

ในการพิจารณาถึง “ความผิด” นี้ ศาลประเทศจีนมักใช้ทั้งสองวิธีรวมกัน กล่าวคือ “ความผิด” เป็นองค์ประกอบของละเมิดในทางอัตวิสัย แต่ในการพิจารณา “ความผิด” ศาลจะใช้ทั้งเกณฑ์ในทางภาวะวิสัย (ดูการกระทำของผู้กระทำ) และในทางอัตวิสัย (ดูสภาวะทางจิตใจของผู้กระทำ) ดังนั้น ในการพิจารณาความผิด ก็พิจารณาจากการกระทำของผู้กระทำ มาตรฐานคือความระมัดระวัง (Duty of Care) ของวิญญูชนที่มีความรอบคอบที่เป็นสมาชิกกลุ่มสังคมนั้น ๆ ในสถานการณ์เดียวกัน¹⁶¹

¹⁵⁸ Hao Jiang, *Chinese Tort Law: Between Tradition and Transplants*, p. 401.

¹⁵⁹ Yuanshi Bu, *Chinese Civil Law*, p. 127.

¹⁶⁰ Mengyun Tang, "Does China Need Good Samaritan Laws to Save Yue Yue," *Cornell International Law Journal*: 228.

¹⁶¹ Yuanshi Bu, *Chinese Civil Law*, p. 127.

ส่วนนักนิติศาสตร์ชาวจีนอีกท่าน¹⁶² เห็นว่า ความผิดเป็นสถานะของจิตซึ่งเป็นอัตวิสัย แต่มาตรฐานที่ใช้ในการหาความผิดต้องเป็นภาวะวิสัย มาตรฐานนั้นคือ

(ก) มีการละเมิดกฎหมายและกฎระเบียบในทางปกครองหรือไม่ (Administrative Regulations) และการละเมิดกฎหมายหรือกฎระเบียบของผู้กระทำนั้นเพียงพอที่จะหาความผิดทางจิตใจของผู้กระทำ และ

(ข) มีการฝ่าฝืนหน้าที่ระมัดระวังของวิญญูชน¹⁶³ ซึ่งหมายถึงระดับของความระมัดระวังที่คนส่วนใหญ่มักใช้ตามพฤติการณ์เดียวกัน¹⁶⁴

นักนิติศาสตร์พยายามค้นหาความหมายของคำว่า “ความผิด” และมีความเห็นทั้งหมดสามฝ่าย ฝ่ายแรกเห็นว่า คำว่า “ความผิด (过错)” ในภาษาจีนนั้นแท้จริงแล้วหมายถึง “ความประมาทเลินเล่อ (过失)” ดังนั้น ความประมาทเลินเล่อเป็นพื้นฐานของความรับผิดเพื่อละเมิดตามมาตรา 6 ฝ่ายที่สองเห็นว่า ความประมาทเลินเล่อเป็นเพียงตัวบ่งชี้ความผิดมากกว่าเป็นฐานที่จะก่อให้เกิดมูลคดีให้ฟ้องร้องได้ ส่วนความเห็นฝ่ายที่สามนั้นไม่ยอมรับการแบ่งแยกระหว่างจงใจและประมาทเลินเล่อเพราะความแตกต่างของสองสิ่งนี้ไม่สำคัญเนื่องจาก “ความผิด” เพียงแค่มุ่งหมายถึงการฝ่าฝืนหน้าที่ระมัดระวังที่วิญญูชนต้องปฏิบัติตามเท่านั้น¹⁶⁵

ด้วยความซับซ้อนของกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้ศาลประเทศจีนพบกับความยากลำบากในการตัดสินคดีเพราะผู้พิพากษาในประเทศจีนซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ไม่สามารถกำหนดนิยามของคำเหล่านี้หรือสร้างหลักกฎหมายขึ้นมาได้ ในทางปฏิบัติ ผู้พิพากษาจึงมักจะอ้างตัวบทในฐานะที่มาของกฎหมายลงไปคำพิพากษาแทบจะทุกตัวอักษรโดยไม่เผยให้เหตุผลให้ผู้อ่าน หากจำเลยมีความผิด ศาลก็มักจะพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดโดยไม่ระบุเจาะจงว่าจำเลยจงใจหรือจำเลยประมาทเลินเล่อ ซึ่งการปรับใช้หลักความผิดนี้ศาลทุกศาลในประเทศจีนก็ไม่ได้ปรับใช้แตกต่างกัน อันที่จริงแล้ว การละไว้ซึ่งเหตุผลในการตัดสินนั้นอาจเป็นผลดีเพราะช่วยลดการกลับคำ

¹⁶² Hao Jiang, *Chinese Tort Law: Between Tradition and Transplants*, p. 401.

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Mengyun Tang, "Does China Need Good Samaritan Laws to Save Yue Yue," *Cornell International Law Journal*: 228.

¹⁶⁵ Hao Jiang, *Chinese Tort Law: Between Tradition and Transplants*, pp. 401-402.

พิพาทฯ อย่างไรก็ตาม ระบบศาลของประเทศจีนก็จะมีสิ่งที่คล้ายคู่มือสำหรับผู้พิพาทฯที่ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินคดีอยู่¹⁶⁶

ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าคำว่า “จงใจ” และ “ประมาทเลินเล่อ” สามารถใช้สลับกันได้โดยความหมายไม่เปลี่ยน ศาลประเทศจีนก็ยอมรับความแตกต่างระหว่างคำสองคำนี้อยู่ เพียงแต่ว่าเวลาที่ศาลเขียนคำพิพากษานั้น ศาลต้องการให้ผลของคำพิพากษามีที่มาจากถ้อยคำของตัวบทกฎหมายอย่างถูกต้องตรงตัว นอกจากนี้ ศาลยังยอมรับความแตกต่างระหว่างประมาทเลินเล่อและประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงด้วย ในคดีหนึ่ง โจทก์ถูกสุนัขของจำเลยกัดได้รับบาดเจ็บ โจทก์จึงฟ้องจำเลยตามมาตรา 78 ของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ.2009 ซึ่งบัญญัติว่า “หากสัตว์เลี้ยงก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ผู้เก็บรักษาหรือผู้ดูแลสัตว์นั้นจะต้องรับผิดเพื่อละเมิด แต่อาจไม่ต้องรับผิดหรือรับผิดอย่างจำกัดหากพิสูจน์ได้ว่าผู้เสียหายเป็นผู้ก่อความเสียหายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง”¹⁶⁷ ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีว่า โจทก์มาหาจำเลยที่บ้านเพื่อมาถามถึงวัวที่หายไป คนที่บ้านบอกกับโจทก์ว่าจำเลยไม่อยู่บ้าน โจทก์ก็ไม่กลับไปแต่กลับนั่งรอจำเลยอยู่หน้าบ้าน เมื่อโจทก์จับประตูรั้วบ้านจำเลย สุนัขของจำเลยก็กัดโจทก์ ศาลตัดสินว่าการกระทำของโจทก์ไม่รอบคอบและไม่สมเหตุสมผลเพราะโจทก์ทราบว่ามีสุนัขอยู่และควรจะสามารถเห็นได้ว่าการจับประตูรั้วก่อให้เกิดความเสี่ยงที่จะถูกสุนัขกัด การกระทำของโจทก์จึงถือว่าประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ดังนั้น โจทก์จึงต้องรับผิดในความเสียหายมากกว่าจำเลยตามหลักความรับผิดเพื่อความยุติธรรม (Fairness Liability) คดีนี้ ศาลจำกัดความรับผิดของจำเลยโดยให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายเพียงบางส่วนเท่านั้น¹⁶⁸

จึงอาจสรุปได้ว่าศาลจีนยอมรับว่าความประมาทเลินเล่อมีหลายระดับตามความร้ายแรง หากบุคคลไม่เพียงแต่จะไม่ใช้ความระมัดระวังเยี่ยงคนที่มีความรอบคอบตามปกติจะใช้กันแล้ว บุคคลนั้น

¹⁶⁶ Ibid., p. 402.

¹⁶⁷ Tort Liability Law Article 78 “Where a domestic animal causes any harm to another person, the keeper or manager of the animal should assume the tort liability, but may assume no liability or assume mitigated liability, if it can prove that the harm is caused by the victim intentionally or by the gross negligence of the victim.”

¹⁶⁸ Hao Jiang, *Chinese Tort Law: Between Tradition and Transplants*, p. 403.

ยังไม่ใช้แม้แต่ความระมัดระวังขั้นต่ำสุดที่คนทั่วไปใช้กันด้วย กรณีถือว่าบุคคลนั้นประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เป็นการกระทำของบุคคลที่ไม่ถึงระดับความระมัดระวังขั้นต่ำที่วิญญูชนทำได้¹⁶⁹

3.2.1.1.5 ความไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Illegality)¹⁷⁰

ความไม่ชอบด้วยกฎหมายนี้ยังไม่ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความรับผิดเพื่อละเมิดนักนิติศาสตร์จีนยังคงถกเถียงกันว่าความไม่ชอบด้วยกฎหมายอาจเป็นองค์ประกอบที่ไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร (Unwritten Prerequisite) หรือไม่ เพราะในคำพิพากษาที่ผ่านมาอันยังไม่ปรากฏข้อสรุปที่แน่ชัดว่าองค์ประกอบข้อนี้มีความสำคัญอย่างไรในการตัดสินให้จำเลยรับผิดเพื่อละเมิด ความไม่ชอบด้วยกฎหมายในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของความรับผิดเพื่อละเมิดนี้เพียงแต่ปรากฏอยู่ในหนังสือตอบข้อหารือของศาลสูงสุดของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคดีในศาลชั้นต้นว่าด้วยสิทธิในชื่อเสียง เผยแพร่เมื่อวันที่ 7 กันยายน ค.ศ. 1993 (Answers of the SPC on Several Issues Relevant to the Trial Cases Involving Rights to Reputation) เท่านั้น

จากการศึกษาหลักเกณฑ์ที่บุคคลหนึ่งจะรับผิดเพื่อละเมิดตามกฎหมายละเมิดของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนทำให้ทราบว่าบุคคลทั่วไปไม่มีหน้าที่จะต้องเข้าช่วยเหลือบุคคลอื่น แต่เมื่อบุคคลเล็อกที่จะเข้าช่วยเหลือแล้ว การที่เขาจะรับผิดเพื่อละเมิดได้นั้น องค์ประกอบข้อแรกคือผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องมีการกระทำ เช่น การอุ้มผู้ได้รับบาดเจ็บ หรือการป้อนหัวใจ องค์ประกอบข้อที่สองคือมีความเสียหาย เช่นว่าการอุ้มทำให้ผู้ได้รับการช่วยเหลือบาดเจ็บหนักกว่าเดิม และความเสียหายนั้นสัมพันธ์กับการกระทำของผู้เข้าช่วยเหลืออันเป็นองค์ประกอบข้อที่สาม องค์ประกอบข้อที่สี่คือมีผู้เข้าช่วยเหลือมีความผิด หมายความว่าผู้เข้าช่วยเหลือจงใจหรือประมาทเลินเล่อให้ผู้ได้รับการช่วยเหลือเสียหาย หากผู้เข้าช่วยเหลือจงใจให้เขาเสียหายนั้นย่อมต้องรับผิดอย่างแน่นอน ส่วนที่ว่าผู้เข้าช่วยเหลือประมาทเลินเล่อหรือไม่นั้น นักนิติศาสตร์ชาวจีนส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์ทางภาวะวิสัย คือ ไม่พิจารณาภาวะทางจิตใจของผู้เข้าช่วยเหลือ แต่พิจารณาว่าผู้เข้าช่วยเหลือฝ่าฝืนหน้าที่ความระมัดระวังของวิญญูชนหรือไม่ ถ้าฝ่าฝืน ผู้เข้าช่วยเหลือก็ต้องรับผิดเพื่อละเมิด ส่วนความมิชอบด้วย

¹⁶⁹ Mo Zhang, "Tort Liabilities and Torts Law: The New Frontier of Chinese Legal Horizon," *Richmond Journal of Global Law and Business* 10, 4 (2011): 436.

¹⁷⁰ Yuanshi Bu, *Chinese Civil Law*, p. 128.

กฎหมายของการกระทำนั้น กฎหมายละเมิดของจีนยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัดว่าถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความรับผิดเพื่อละเมิดหรือไม่

3.2.1.2 คำพิพากษาของศาลประเทศจีนในคดีผู้เข้าช่วยเหลือทำละเมิดผู้ตกอยู่ใน ภยันตราย

ที่ผ่านมา มีหลายคดีที่ศาลประเทศจีนตัดสินให้ผู้เข้าช่วยเหลือต้องรับผิด ส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่จำเลยเข้าช่วยเหลือโจทก์ด้วยความสมัครใจแต่กลับถูกโจทก์กล่าวหาว่าจำเลยเป็นผู้ก่อภยันตรายโดยประมาทเลินเล่อตั้งแต่แรก ซึ่งจะต่างจากคดี Van Horn v. Watson ที่การช่วยเหลือโดยประมาทเลินเล่อของจำเลยทำให้โจทก์เสียหายมากกว่าที่เป็นอยู่ แต่ไม่ว่าลักษณะคดีจะเป็นอย่างไร ด้วยคำพิพากษาของศาลประเทศจีนที่ตัดสินให้ผู้เข้าช่วยเหลือต้องรับผิดนี้ก็ทำให้ชาวจีนเกิดความลังเลที่จะช่วยเหลือจนถึงขนาดที่ไม่ลังเลที่จะเดินหนีอีกต่อไป คำพิพากษาของศาลประเทศจีนในคดีต่าง ๆ นี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างล้นหลามว่าไม่เป็นธรรม ซึ่งจะได้ศึกษาต่อไปในหัวข้อนี้

3.2.1.2.1 คดี Xu Shoulan v. Peng Yu (2007)

เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 2006 จำเลยช่วยโจทก์ซึ่งเป็นหญิงชราเนื่องจากโจทก์ล้มขณะที่กำลังลงจากรถเมล์ จากนั้นจำเลยก็พาโจทก์ไปโรงพยาบาลและได้ให้เงินโจทก์ไปเป็นจำนวน 200 หยวนเพื่อช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล ต่อมาโจทก์กลับฟ้องจำเลยให้ชดเชยค่าเสียหายโดยอ้างว่าจำเลยทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บ¹⁷¹

โจทก์ให้การว่า ขณะที่โจทก์กำลังก้าวขึ้นรถเมล์ จำเลยซึ่งรีบวิ่งลงมาจากรถได้กระแทกโจทก์ล้มลง ทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บที่ขา ส่วนจำเลยอ้างว่าจำเลยต่างหากที่ลงจากรถเมล์ก่อนและไม่ได้เห็นหรือแตะต้องตัวโจทก์แต่อย่างใด พยานบุคคลที่จำเลยอ้างก็กล่าวว่าพยานเห็นจำเลยวิ่งไปช่วยโจทก์¹⁷²

¹⁷¹ Melody W. Young, "The Aftermath of Peng Yu: Restoring Helping Behavior in China," *Pacific Rim Law & Policy Journal* 22, 3 (2013): 692-693.

¹⁷² Mengyun Tang, "Does China Need Good Samaritan Laws to Save Yue Yue," *Cornell International Law Journal*: 209.

ศาลเมืองหนานจิงเห็นว่าคู่ความทั้งสองฝ่ายไม่มีหลักฐานโดยตรงว่าใครเป็นผู้ทำให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บ แต่แทนที่ศาลจะยกฟ้องด้วยเหตุที่โจทก์ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอ ศาลกลับตัดสินว่าจำเลยไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ที่พยานบุคคลอ้างว่าเห็นจำเลยไปช่วยโจทก์นั้นใช้ไม่ได้เพราะพยานไม่ได้เห็นว่าโจทก์ได้รับบาดเจ็บอย่างไรตั้งแต่แรกและการที่จำเลยเป็นคนลงจากรถเมล์ก่อน ส่วนโจทก์กำลังก้าวขึ้นรถเมล์นั้น มีความเป็นไปได้มากกว่าจำเลยเป็นผู้กระแทกโจทก์ล้ม ศาลยังให้เหตุผลอีกว่า วิทยุชนที่เป็นพลเมืองดีควรจะช่วยบุคคลที่ทำให้โจทก์ล้มได้ หรือควรจะรอจนกระทั่งครอบครัวของโจทก์มาถึงและให้ครอบครัวโจทก์เป็นผู้นำตัวโจทก์ไปโรงพยาบาล การที่จำเลยพาโจทก์ไปโรงพยาบาลและการที่จำเลยให้เงินแก่โจทก์ซึ่งไม่ได้รู้จักกับจำเลยมาก่อนนั้นเป็นการกระทำที่ขัดต่อสามัญสำนึกอย่างเห็นได้ชัด¹⁷³ นอกจากนี้ ศาลยังอ้างถึงประสบการณ์ในชีวิตประจำวันว่า จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันนั้น ไม่มีบุคคลใดที่มีสติสัมปชัญญะดีจะช่วยบุคคลอื่นเว้นแต่บุคคลนั้นจะรู้สึกว่าคุณมีความผิด (“No one would in good conscience help someone unless they felt guilty”)¹⁷⁴ อย่างไรก็ตาม ศาลตัดสินว่าจำเลยไม่ได้ประมาทเลินเล่อให้โจทก์เสียหายเนื่องจากประตुरถเมล์ทำให้จำเลยมองเห็นไม่ชัด การที่จำเลยไม่สามารถมองเห็นการเคลื่อนไหวของโจทก์ได้จึงสมเหตุสมผล¹⁷⁵

ด้วยเหตุผลที่กล่าวไปข้างต้น ศาลเมืองหนานจิงจึงตัดสินให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายแก่โจทก์เป็นเงินจำนวน 45,876.36 หยวน คิดเป็นร้อยละ 40 ของค่าเสียหายของโจทก์ตามหลักความรับผิดชอบเพื่อความยุติธรรม (Fairness Liability) เพราะข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าจำเลยหรือโจทก์ที่เป็นฝ่ายผิด¹⁷⁶ ตามหลักความรับผิดชอบเพื่อความยุติธรรมนี้ ศาลจะพิจารณาความเสียหายของผู้เสียหาย สถานะทางการเงินของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย และพฤติการณ์อื่น ๆ ประกอบเพื่อกำหนดว่าผู้ก่อให้เกิดความ

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Melody W. Young, "The Aftermath of Peng Yu: Restoring Helping Behavior in China," *Pacific Rim Law & Policy Journal*: 693.

¹⁷⁵ Mengyun Tang, "Does China Need Good Samaritan Laws to Save Yue Yue," *Cornell International Law Journal*: 209-210.

¹⁷⁶ Melody W. Young, "The Aftermath of Peng Yu: Restoring Helping Behavior in China," *Pacific Rim Law & Policy Journal*: 693.

เสียหายควรจะต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือไม่แม้ว่าจะไม่ใช่ความผิดของผู้ก่อความเสียหายเลย¹⁷⁷

3.2.1.2.2 คดี Wang Xiuzhi v. Xu Yunhe (2011)¹⁷⁸

ในคดีนี้ โจทก์อ้างว่าขณะที่โจทก์กำลังกระโดดข้ามราวกันกลางถนนนั้น จำเลยได้ขับรถมาชนโจทก์ ส่วนจำเลยอ้างว่าตนจอดรถก็เพราะเห็นโจทก์ตกลงมาจากราวกันและต้องการจะช่วยเหลือโจทก์โดยที่รถยนต์ของจำเลยไม่ได้โดนตัวโจทก์เลยแม้แต่น้อย

เช่นเดียวกับคดี Xu Shoulan v. Peng Yu ศาลให้เหตุผลว่าจำเลยไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน หลักฐานที่โจทก์แสดงคือรูปภาพรถยนต์ของจำเลยที่สีกะเทาะออกไป โดยโจทก์อ้างว่าเป็นเพราะรถยนต์ของจำเลยชนโจทก์ แต่ตามรายงานของตำรวจระบุว่าไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะยืนยันว่ารอยกะเทาะเกิดจากอะไร นอกจากนี้ จากคำให้การของจำเลยและการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุโดยตำรวจพบว่าจุดที่โจทก์ตกลงมาจากราวกับจุดที่จำเลยหยุดรถห่างกัน 2.4 เมตร แต่แทนที่ศาลจะยกฟ้องโดยให้เหตุผลว่าโจทก์ไม่มีหลักฐานเพียงพอ ศาลกลับตัดสินว่า พยานหลักฐานทั้งหมดทั้งหมดนั้นไม่เพียงพอที่จะตัดความเป็นไปได้ที่ว่าจำเลยไม่ได้ชนโจทก์ และข้อเท็จจริงที่ว่าจำเลยชนโจทก์หรือไม่นั้นไม่สำคัญ เพราะการที่รถของจำเลยห่างโจทก์ไปเพียงไม่กี่เมตรทำให้โจทก์ตกใจและส่งผลกระทบต่ออาการเคลื่อนไหวของโจทก์ ดังนั้น จำเลยจึงต้องรับผิดชอบในความเสียหายของโจทก์ด้วยส่วนหนึ่งตามหลักความรับผิดชอบเพื่อความยุติธรรม ในคดีนี้ ศาลพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ร้อยละ 40 ของค่าเสียหาย คิดเป็นเงินจำนวน 108,606.34 หยวน

จากคดีทั้งสองคดีนี้ สื่อต่าง ๆ ต่างวิพากษ์วิจารณ์ว่าการให้เหตุผลของศาลทำให้ประชาชนคนทั้งประเทศหวาดกลัวและโกรธแค้นเป็นอย่างมากเพราะเป็นการทำลายศีลธรรมและอารยธรรมที่ประเทศจีนมีมากกว่าห้าพันปีและยังเป็นการทำให้ความดีงามของมนุษย์กลายเป็นความชั่วร้าย¹⁷⁹ ตั้งแต่นั้นมาจำนวนของผู้ที่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายก็ลดลงอย่างรวดเร็ว ในปี ค.ศ. 2011 เกิดเหตุการณ์น่าเศร้าขึ้นเมื่อเด็กหญิงอายุ 2 ขวบถูกรถยนต์ชนในมณฑลกวางตุ้ง มีผู้เดินผ่านไปมาถึง 18

¹⁷⁷ Mengyun Tang, "Does China Need Good Samaritan Laws to Save Yue Yue," *Cornell International Law Journal*: 210.

¹⁷⁸ *Ibid.*, pp. 210-211.

¹⁷⁹ Hao Jiang, *Chinese Tort Law: Between Tradition and Transplants*, p. 410.

คน แต่ไม่มีแม้แต่คนเดียวที่เข้ามาช่วยเหลือ ปล่อยให้เด็กหญิงนอนอยู่บนถนน จนกระทั่งรถยนต์คันที่สองขับมาชนอีกครั้ง เด็กหญิงเสียชีวิตในเช้าวันต่อมา เหตุการณ์นี้ปรากฏอยู่ในกล้องวงจรปิดและถูกเผยแพร่บนโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต สร้างความตกใจแก่ผู้เห็นเป็นอย่างมากและเกิดการตั้งคำถามว่าเกิดอะไรขึ้นกับศีลธรรมในสังคมชาวจีน นอกจากเหตุการณ์ชนเด็กหญิงอายุ 2 ขวบแล้ว ยังมีเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกันเกิดขึ้นอีกมากมาย เช่น คนชราล้มลงบนพื้นท่ามกลางอากาศหนาวแต่ผู้คนที่เดินผ่านไปไม่มีใครหยุดช่วยเหลือ ซึ่งคาดกันว่าคดีทั้งสองคดีดังกล่าวมีอิทธิพลต่อเหตุการณ์เหล่านี้ยิ่งมีนัยยะสำคัญ¹⁸⁰

3.2.1.3 กฎหมายคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายจากความรับผิดชอบเพื่อละเมิด

3.2.1.3.1 การยกเว้นและจำกัดความรับผิดชอบของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายภายใต้กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009 (Tort Liability Law (2009))¹⁸¹

การยกเว้นและจำกัดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดนี้ปรากฏอยู่ในบทที่ 3 ของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009 การยกเว้นและจำกัดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดนี้ได้ทั้งการกระทำละเมิดโดยจงใจและประมาทเลินเล่อ

(1) การหักล้างความผิดหรือความผิดร่วม (Fault Offset or Concurrent Fault)

มาตรา 26 แห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009 บัญญัติว่า “ความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิดอาจถูกจำกัดลงในกรณีที่ถูกผู้ถูกละเมิดมีความผิดด้วย”¹⁸² “ความผิด” ตามมาตรา 26 นี้ รวมถึงการกระทำโดยจงใจและประมาทเลินเล่อด้วย มาตรา 26 นี้ไม่ได้เป็นเหตุยกเว้นความผิด เป็นเพียงเหตุจำกัดความรับผิดชอบเท่านั้น ดังนั้น หากในกรณีที่ผู้เข้าช่วยเหลือเป็นจำเลยทำละเมิดแก่ผู้ได้รับความช่วยเหลือโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้ได้รับความเสียหายและข้อเท็จจริงปรากฏว่าความ

¹⁸⁰ Mengyun Tang, "Does China Need Good Samaritan Laws to Save Yue Yue," *Cornell International Law Journal*: 205-206, 210, 212.

¹⁸¹ Yuanshi Bu, *Chinese Civil Law*, pp. 136-139.

¹⁸² Tort Liability Law Article 26 “The liability of the tortfeasor may be diminished if the infringer is also at fault for the damage.”

เสียหายนั้นก็เกิดจากความผิดของผู้ได้รับความช่วยเหลือเช่นกัน กรณีนี้ ศาลอาจใช้ดุลพินิจจำกัดความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือได้ และถ้าผู้ได้รับความช่วยเหลือซึ่งเป็นผู้เสียหายเป็นผู้ก่อความเสียหายโดยจงใจ ผู้เข้าช่วยเหลือได้รับยกเว้นความรับผิดตามมาตรา 27 แห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009¹⁸³ อย่างไรก็ตาม มีความเห็นในทางวิชาการว่าจำเลยก็ไม่ควรต้องรับผิดอยู่แล้วถ้าการกระทำของจำเลยไม่ได้ก่อความเสียหายเพราะไม่ครบองค์ประกอบละเมิด

(2) การกระทำของบุคคลภายนอก (Conduct of a Third Party)

มาตรา 28 แห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ความเสียหายเกิดจากบุคคลภายนอก ให้บุคคลภายนอกนั้นรับผิดเพื่อละเมิด”¹⁸⁴ มาตรานี้จะใช้เฉพาะกรณีที่การกระทำของบุคคลภายนอกเป็นเหตุเดียวที่ก่อให้เกิดความเสียหายเท่านั้น มาตรานี้บัญญัติขึ้นเพื่อใช้กับคดีที่ข้อเท็จจริงไม่ชัดเจนแต่แรกว่าบุคคลภายนอกหรือบุคคลอื่นที่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย มีผู้สงสัยว่าความจำเป็นในการบัญญัติมาตรา 28 ในกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009 คืออะไร ในเมื่อบุคคลภายนอกก็ย่อมต้องรับผิดสำหรับละเมิดของตนอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าช่วยเหลือที่ถูกผู้ก่อเหตุในภายหลังฟ้องฐานละเมิดอาจยกข้อต่อสู้ขึ้นได้หากปรากฏว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของบุคคลภายนอกเพียงอย่างเดียว

(3) เหตุสุดวิสัย (Force Majeure)

กฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009 ไม่ได้ให้นิยามของเหตุสุดวิสัยไว้แต่อย่างใด มาตรา 29 แห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009 บัญญัติว่า “หากความเสียหายเกิดจากเหตุสุดวิสัย ความรับผิดย่อมมีไม่ได้ เว้นแต่กฎหมายจะกำหนดเป็นอย่างอื่น”¹⁸⁵ มาตรา 29 นี้มุ่งใช้เฉพาะกรณีความรับผิดที่ไม่ต้องการความผิด (No-fault Liability) ตามมาตรา 70 มาตรา 72 และมาตรา 73 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความเสียหายอันเกิดจากอุบัติเหตุนิวเคลียร์และวัตถุ

¹⁸³ Tort Liability Law Article 27 “The tortfeasor shall not bear liability for any damage intentionally caused by the victim.”

¹⁸⁴ Tort Liability Law Article 28 “For damage caused by a third party, the said party shall bear tort liability.”

¹⁸⁵ Tort Liability Law Article 29 “No liability shall be borne for damages caused by force majeure. If the law otherwise provides, such provisions shall prevail.”

อันตรายเท่านั้น ซึ่งเหตุสุดวิสัยจะต้องเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย ผู้กระทำจึงจะได้รับยกเว้นความรับผิด

(4) การป้องกันและจำเป็น (Self-Defence and Necessity)

มาตรา 30 แห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009 บัญญัติว่า “ความเสียหายอันเกิดจากการป้องกันอันชอบด้วยกฎหมายไม่ก่อให้เกิดความรับผิด บุคคลใดที่กระทำการป้องกันโดยชอบย่อมต้องรับผิดอย่างสมควรสำหรับความเสียหายที่ไม่ชอบอันเกิดจากการป้องกันเกินกว่าขอบเขตความจำเป็น”¹⁸⁶ ตามมาตรานี้ ผู้กระทำจะได้รับยกเว้นความรับผิดก็ต่อเมื่อวิธีที่ใช้นั้นไม่เกินกว่าเหตุ มิฉะนั้นแล้ว ผู้กระทำจะต้องรับผิดสำหรับความเสียหายที่อาจไม่เกิดขึ้นหากผู้กระทำใช้วิธีไม่เกินกว่าเหตุ ข้อต่อสู้เรื่องป้องกันนี้ใช้ได้ทั้งในกรณีที่มีอันตรายอันใกล้จะถึงตัวบุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคล ดังนั้น หากในระหว่างที่ผู้เข้าช่วยเหลือกำลังช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายและมีอันตรายอันใกล้จะถึง ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือป้องกันโดยสมควรแก่เหตุแล้ว ผู้เข้าช่วยเหลือย่อมไม่ต้องรับผิดเพื่อละเมิดแม้ว่าผู้ได้รับช่วยเหลือจะได้รับความเสียหายก็ตาม

ส่วนมาตรา 31 แห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด ค.ศ. 2009 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ความเสียหายเกิดจากการปิดป้องภยันตรายอย่างฉุกเฉินนั้น บุคคลที่ก่อให้เกิดภยันตรายดังกล่าวจะต้องรับผิด หากภยันตรายเกิดจากเหตุทางธรรมชาติ บุคคลที่ปิดป้องภยันตรายอย่างฉุกเฉินนั้นไม่ต้องรับผิดหรืออาจต้องชดใช้ค่าเสียหายอย่างเหมาะสม บุคคลที่ปิดป้องภยันตรายอย่างฉุกเฉินจะต้องรับผิดเพื่อละเมิดหากปิดป้องภยันตรายอย่างไม่เหมาะสมหรือปิดป้องโดยเกินขอบเขตของความจำเป็นอันเป็นผลให้เกิดความเสียหายอันมิชอบ”¹⁸⁷ ตามมาตรานี้ บุคคลสามารถยกข้อต่อสู้เพื่อไม่ต้องรับผิดหรือรับผิดอย่างจำกัดได้ หากบุคคลนั้นเข้าช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อปิดป้องภยันตรายอันเกิดจากเหตุทาง

¹⁸⁶ Tort Liability Law Article 30 “No liability shall be borne for damages arising from justifiable defense. A person who acts in justifiable defense shall bear appropriate liability for undue damages arising from justifiable defense that exceeds the limits of what is necessary.”

¹⁸⁷ Tort Liability Law Article 31 “For damages arising from emergency avoidance of danger, the person giving rise to such danger shall bear liability. If such danger arises from natural factors, the person who undertakes emergency avoidance of danger shall not bear liability, or shall appropriately pay compensation. The person who undertakes emergency avoidance of danger shall bear appropriate liability if inappropriate measures are taken for such avoidance or if the measures taken exceed the limits of what is necessary, resulting in undue damages.”

ธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว หรือคลื่นยักษ์ และการปิดป้องกันเป็นเหตุให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือได้รับความเสียหาย

3.2.1.3.2 การยกเว้นความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ใน ภยันตรายตามมาตรา 184 แห่ง บทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017

(1) ความเป็นมา

ก่อนหน้าที่จะมีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายลงในบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017 เขตเศรษฐกิจพิเศษเซินเจิ้น (Shenzhen Special Economic Zone) ได้มีการออกกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดี (Shenzhen Provision on Good Samaritan) เมื่อปี ค.ศ. 2011 และมีผลใช้บังคับในปี ค.ศ. 2013 กฎหมายของเมืองเซินเจิ้นนี้ให้ความคุ้มครองบุคคลที่ให้การช่วยเหลือโดยฉุกเฉินที่มีเจตนาสุจริต ผู้เสียหายมีภาระการพิสูจน์ว่าความเสียหายของตนเกิดจากผู้เข้าช่วยเหลือจริง ๆ หากผู้เสียหายฟ้องผู้เข้าช่วยเหลือโดยมีเจตนาที่ไม่สุจริต ผู้เสียหายจะได้รับโทษทางอาญาหรือทางปกครอง หากมีผู้พบเห็นเหตุการณ์และขึ้นเป็นพยานให้ในคดีก็จะได้รับเงินจากรัฐอีกด้วย นอกจากนี้ พลเมืองดีที่ช่วยเหลือยังมีสิทธิได้รับคำขอขมาหรือทำให้ชื่อเสียงกลับคืนดีดังเดิม จะเห็นได้ว่าเมืองเซินเจิ้นสนับสนุนให้บุคคลเข้าช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างมาก ซึ่งเห็นได้จากกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของเมืองเซินเจิ้นที่ให้ความคุ้มครองค่อนข้างมาก¹⁸⁸

สำหรับกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองพลเมืองดีตามบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017 นั้น ปรากฏอยู่ในมาตรา 184 ซึ่งบัญญัติว่า “หากบุคคลสมัครใจเข้าช่วยเหลือผู้อื่นโดยฉุกเฉิน และได้ก่อความเสียหายแก่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายนั้น ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิดในทางแพ่ง”¹⁸⁹

มีข้อสังเกตว่า ตามมาตรา 184 นี้ ไม่มีข้อยกเว้นในเรื่องการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ในขณะที่กฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของประเทศสหรัฐอเมริกาทุกรัฐจะมี

¹⁸⁸ Qingxiu Bu, "The Good Samaritan in the Chinese Society: Morality Vis-à-Vis Law," *Liverpool Law Review*: 147.

¹⁸⁹ General Provisions of the Civil Law Article 184 "If the rescuer voluntarily carries out emergency relief which has caused damages to the persons in danger, the rescuer shall not bear civil liability." – English translation provided by Wolters Kluwer Available from <https://www.dimt.it/images/pdf/GeneralRules.pdf>.

องค์ประกอบในข้อนี้ อันที่จริงแล้ว ในช่วงที่กฎหมายฉบับนี้อยู่ระหว่างขั้นตอนการร่างอยู่นั้น ผู้ร่างบทบัญญัติมาตรา 184 มีการใส่ช้อยกเว้นในเรื่องประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเข้าไปด้วยในร่างกฎหมายฉบับแรก ¹⁹⁰ หมายความว่า หากผู้เข้าช่วยเหลือกระทำการโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้เข้าช่วยเหลือต้องรับผิดชอบผู้ได้รับการช่วยเหลือในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของตนนั้น ¹⁹¹ จนกระทั่งร่างฉบับสุดท้ายที่เป็นฉบับพร้อมประกาศใช้กลับมีการเอาช้อยกเว้นในเรื่องประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงออกไปซึ่งผู้ร่างให้เหตุผลว่าการที่ยังมีช้อยกเว้นให้ผู้เข้าช่วยเหลือยังต้องรับผิดชอบได้ในกรณีที่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นยังไม่เพียงพอที่จะกำจัดความกังวลของพลเมืองที่ต้องการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายได้เพราะมาตรานี้ร่างขึ้นในขณะที่มีเหตุการณ์คนไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายเนื่องจากกลัวการถูกฟ้องร้องเกิดขึ้นบ่อยครั้งในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน นอกจากนี้ ผู้ร่างยังเห็นว่าอย่างไรคือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นเป็นเรื่องที่พิจารณายากในทางปฏิบัติ ¹⁹² สุดท้ายแล้ว ผู้ร่างมาตรา 184 จึงได้ละคำว่า “จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” ออกไป ¹⁹³

(2) หลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครอง ¹⁹⁴

เนื่องจากบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017 เพิ่งบังคับใช้ได้ไม่นาน ทำให้ในปัจจุบันยังไม่มีคำพิพากษาของศาลประเทศจีนที่ตัดสินคดีที่ผู้เข้าช่วยเหลือทำละเมิดผู้ได้รับการช่วยเหลือโดยใช้มาตรา 184 ของบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017 การจะทราบถึงการบังคับใช้มาตรา 184 นั้นคงจะต้องรอคำพิพากษาของศาลประเทศจีนในอนาคตต่อไป ระหว่างนี้คงทำได้เพียงแต่ศึกษาความเห็นทางวิชาการของนักนิติศาสตร์ที่มีต่อบทบัญญัติดังกล่าว

¹⁹⁰ Qiuxing Liang, "The General Provisions of the Civil Law on the Six Major Problems," [Online] Accessed: 2 February 2018. Available from: <http://www.chinalawedu.com/web/23182/jx1708096796.shtml>.

¹⁹¹ Zhang Jinde, "Some Opinions of General Provisions of Civil Law," [Online] Accessed: 2 February 2018. Available from: http://www.thepaper.cn/newsDetail_forward_1641142.

¹⁹² Wang Yichun, "Theoretical Logic and Application Rules of Voluntary Emergency Rescue in General Rules of the Civil Law," *Journal of Henan University of Finance and Economics* 31.

¹⁹³ Qiuxing Liang, "The General Provisions of the Civil Law on the Six Major Problems."

¹⁹⁴ Wang Yichun, "Theoretical Logic and Application Rules of Voluntary Emergency Rescue in General Rules of the Civil Law," *Journal of Henan University of Finance and Economics* 34-35.

การที่บุคคลจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 184 แห่งบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017 จะต้องปรากฏว่าการกระทำของบุคคลนั้นครบองค์ประกอบดังต่อไปนี้

(ก) ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องช่วยเหลือโดยสมัครใจ

กรณีนี้หมายความว่าผู้เข้าช่วยเหลือไม่ได้มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายนั้น ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ตามกฎหมายหรือหน้าที่ตามที่ได้ตกลงกัน หากผู้เข้าช่วยเหลือและผู้ได้รับการช่วยเหลือมีการตกลงกันว่าจะช่วย นิติสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายอาจกลายเป็นสัญญา ส่วนหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือนั้นหมายความว่าแม้ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและผู้ตกอยู่ในภยันตราย บุคคลก็มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือ อย่างไรก็ตาม ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่ยอมรับการกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือ หน้าที่ดังกล่าวเป็นเพียงหน้าที่ทางศีลธรรมเท่านั้น หากไม่ช่วยก็ไม่เป็นการละเมิดแต่อย่างไร หน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลเข้าผูกพันในหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือเองภายใต้สถานการณ์บางอย่าง หากไม่มีความสัมพันธ์พิเศษระหว่างบุคคลและผู้ตกอยู่ในภยันตรายแล้ว บุคคลไม่มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือแม้ว่าภยันตรายนั้นจะฉุกเฉินเป็นอย่างยิ่งและการเข้าช่วยเหลือของบุคคลสามารถทำได้โดยไม่ยากลำบากแต่อย่างใด

(ข) ผู้ได้รับการช่วยเหลือจะต้องตกอยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉิน

การช่วยเหลือจะต้องเป็นไปเพื่อป้องกันอันตรายอันใกล้จะมาถึงตัวผู้ตกอยู่ในภยันตราย กล่าวคือสิทธิของบุคคลไม่ว่าจะในเนื้อตัวหรือว่าสิทธิในทรัพย์สินจะถูกกระทบหากผู้เข้าช่วยเหลือไม่เข้าช่วยเหลือทันที หากการช่วยเหลือกระทำโดยปราศจากสถานการณ์ฉุกเฉิน มาตรา 184 ย่อมไม่สามารถบังคับใช้ได้ ในกรณีที่ไมฉุกเฉินนี้ก็ให้กลับไปข้อองค์ประกอบทั่วไปของความรับผิดชอบเพื่อละเมิด

(ค) ผู้เข้าช่วยเหลือกระทำการช่วยเหลือ

กรณีนี้รวมถึงการที่ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ได้เป็นผู้ช่วยเหลือเอง หากแต่รวมถึงกรณีที่ผู้เข้าช่วยเหลือเรียกให้บุคคลอื่นมาช่วยด้วย องค์ประกอบข้อนี้มุ่งใช้กับผู้ที่ไม่มีความสามารถในการช่วยเหลือ หรือภยันตรายที่เกิดแก่ผู้ได้รับการช่วยเหลือนั้นจะต้องมีผู้ชำนาญเข้าเกี่ยวข้องด้วย

(ง) มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำอันเป็นการช่วยเหลือของผู้เข้าช่วยเหลือและความเสียหายที่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายได้รับ

องค์ประกอบข้อนี้หมายความว่าความเสียหายที่ผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายได้รับนั้นเกิดจากการกระทำของผู้เข้าช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นการทำให้ความเสียหายเดิมก่อนหน้าที่จะมีการช่วยเหลือรุนแรงมากขึ้น หรือจะเป็นการก่อความเสียหายขึ้นใหม่ ในความเป็นจริงแล้ว แม้ผู้เข้าช่วยเหลือจะมีจุดประสงค์ที่ดีที่จะช่วยเหลือ แต่ด้วยความฉุฉุนของสถานการณ์อย่างอาการเจ็บป่วยของคนเจ็บและผู้เข้าช่วยเหลือมักไม่ได้รับการอบรมทางการแพทย์หรือมีทักษะทางการแพทย์ ทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือไม่สามารถประมาณการเหตุการณ์ได้ หรือการช่วยเหลือทำไปโดยไม่ถูกต้อง ทำให้ผู้ได้รับการช่วยเหลือได้รับความเสียหายมากกว่าเดิม เฉพาะความเสียหายใหม่เท่านั้นที่เข้ามาตรานี้ ความเสียหายเดิมที่เกิดแก่ผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายอย่างเหตุสุดวิสัย เหตุการณ์ธรรมชาติ หรือเกิดจากบุคคลภายนอก เหล่านี้ ผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายเป็นผู้รับภัยเอง หากความเสียหายเดิมเกิดจากผู้เข้าช่วยเหลือ ผู้เข้าช่วยเหลือต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิด

ส่วนประเด็นที่ว่าผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ได้รับการช่วยเหลืออันเนื่องมาจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนหรือไม่นั้น มีนักนิติศาสตร์¹⁹⁵ เห็นว่า แม้มาตรา 184 จะไม่ได้ระบุเงื่อนไขในเรื่องจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้เข้าช่วยเหลือก็ต้องรับผิดชอบดีหากจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเป็นเหตุให้ผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายได้รับความเสียหายมากกว่าเดิม โดยให้เหตุผลไว้ดังนี้

(ก) มาตรานี้ไม่ควรพิจารณาเพียงการกระทำอันกล้าหาญของผู้เข้าช่วยเหลือแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรชั่งน้ำหนักระหว่างเสรีภาพในการช่วยเหลือและการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายด้วย แม้ว่าจริงอยู่ที่เหตุการณ์อันน่าสลดที่ผ่านมาจะเป็นจุดประสงค์หลักของการบัญญัติมาตรานี้ก็ตาม หากผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิดชอบอะไรเลยแม้ว่าความผิดจะร้ายแรงแค่ไหนก็จะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างยิ่ง

(ข) ข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้เข้าช่วยเหลือนี้มีที่มาจากการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของระบบคอมมอนลอว์ ซึ่งคุ้มครองพลเมืองดีเฉพาะในขอบเขตที่เขาไม่กระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น เหตุผลที่ว่าต้องการคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือและส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือกันมากขึ้นนั้นยังไม่เพียงพอที่จะฉีกแนวกฎหมายให้แตกต่าง

¹⁹⁵ Ibid., p. 35.

ออกไปจากกฎหมายที่นำมาเปรียบเทียบนั้น นอกจากนี้ กฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของประเทศตะวันตกนั้นไม่เพียงแต่สนับสนุนให้ผู้เข้าช่วยเหลือมีเจตนาดี แต่ยังสนับสนุนให้ผู้เข้าช่วยเหลือทำการช่วยเหลืออย่างมีความรับผิดชอบด้วย อีกทั้งยังควรส่งเสริมให้บุคคลเข้าช่วยเหลือผู้อื่นโดยการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเพื่อให้เสริมความมุ่งมั่นและความมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือมากขึ้น

ดังนั้น ในการตีความมาตรา 184 ของบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017 ควรมีการกำหนดระดับความผิดของผู้เข้าช่วยเหลือ และจำกัดการคุ้มครองเฉพาะกรณีที่ผู้เข้าช่วยเหลือประมาทเลินเล่อธรรมดาเท่านั้น หากผู้เข้าช่วยเหลือจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้ผู้ตกอยู่ในอันตรายได้รับความเสียหายนั้นก็ควรต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิด กล่าวคือมาตรานี้ควรจำกัดความรับผิดมากกว่าวงเว้นความรับผิด

สำหรับการกระทำที่ไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรานี้ นอกจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแล้ว ควรรวมถึงการที่บุคคลหนึ่งมีเจตนาสุจริตแต่แรกแต่กลับจงใจละเมิดในระหว่างที่เข้าช่วยเหลือ เช่น ลักเอาของมีค่าของผู้ตกอยู่ในอันตรายไป การกระทำละเมิดโดยจงใจนี้ไม่อยู่ในขอบเขตของการช่วยเหลืออีกต่อไป แต่เป็นการกระทำละเมิดที่แยกออกมาต่างหาก

3.2.1.4 สรุปความคิดที่ได้จากกฎหมายจีน

จากการศึกษากฎหมายจีนพบว่าบุคคลไม่มีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายเว้นแต่บุคคลทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์ระหว่างกันอันจะก่อให้เกิดหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือ เช่นเดียวกับกฎหมายไทยและกฎหมายแคลิฟอร์เนีย ถ้าบุคคลช่วยเหลือแล้วก็ต้องกระทำการด้วยความระมัดระวัง

สถานการณ์การช่วยเหลือคนในประเทศจีนที่ผ่านมามีผลทำให้ฝ่ายนิติบัญญัติของประเทศจีนต้องมีการบัญญัติกฎหมายที่ให้ความช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย กล่าวคือ ในประเทศจีน การช่วยเหลือบุคคลใดบุคคลหนึ่งก่อให้เกิดความเสี่ยงที่จะโดนฟ้องร้องจากบุคคลนั้นได้ รัฐจึงบัญญัติมาตรา 184 ขึ้นมาโดยบรรจุไว้ในบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ซึ่งคล้ายประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศจีน ตามมาตรา 184 นี้ ถ้าบุคคลใดเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายและก่อความ

เสียหายแก่เขาโดยประมาทเลินเล่อ บุคคลผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิดชอบในทางแพ่งแต่อย่างใด ไม่ว่าจะความเสียหายจะเกิดความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือไม่ก็ตาม

3.2.2 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี*

ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ หมายความว่า ปกติแห่งกฎหมายที่สำคัญที่สุดคือบทบัญญัติที่บังคับใช้โดยรัฐบาล ศาลและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและไม่สามารถสร้างกฎหมายของตนเองขึ้นได้ คำพิพากษาที่ศาลเยอรมันตัดสินไม่มีผลต่อคดีอื่น ๆ แม้ว่าจะเป็นคำพิพากษาของศาลสูงสุดก็ตาม อย่างไรก็ตาม ศาลในลำดับต่ำกว่ามีแนวโน้มที่จะเดินตามคำตัดสินของศาลสูงสุด¹⁹⁶

กฎหมายละเมิดของประเทศเยอรมนีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (Bürgerliche Gesetzbuch (BGB)) ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันนี้แบ่งออกเป็นห้าบรรพ¹⁹⁷ บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิดและค่าเสียหายจะปรากฏอยู่ในมาตรา 228 ถึง 254 แห่งบรรพสอง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับหนี้¹⁹⁸ ส่วนบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดนั้นจะปรากฏอยู่ในมาตรา 823 ถึง 853 ซึ่งอยู่ในบรรพสองเช่นเดียวกัน ประมวลกฎหมายแพ่งของเยอรมันได้ชื่อว่ามีที่ยืดหยุ่นและสามารถใช้บังคับได้อย่างยาวนาน เพราะเป็นประมวลกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ศาลได้พัฒนากฎหมายตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจได้¹⁹⁹ ซึ่งประเทศไทยก็รับเอามาตรา 823 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาเป็นต้นแบบในการร่างมาตรา 420 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

หลักความรับผิดในกฎหมายละเมิดของประเทศเยอรมนีแบ่งออกเป็นสองประการ คือ ความรับผิดที่ต้องมีความผิด (Fault-based Liability) และความรับผิดเคร่งครัด (Strict Liability) สำหรับ

* ต่อไปนี้ ผู้เขียนจะใช้คำว่า “ประเทศเยอรมนี” และ “ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี” สลับกันไปเพื่อประหยัดพื้นที่และเพื่อความสะดวกในการอ่าน โดยคำทั้งสองหมายถึงประเทศเดียวกัน

¹⁹⁶ Gerald Spindler, *Tort Law in Germany*, 1 ed. (The Netherlands: Kluwer Law International, 2011), pp. 23, 26.

¹⁹⁷ Cees Van Dam, *European Tort Law*, 2 ed. (New York: Oxford University Press, 2013), p. 74.

¹⁹⁸ Gerald Spindler, *Tort Law in Germany*, p. 37.

¹⁹⁹ Cees Van Dam, *European Tort Law*, p. 74.

ความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายนั้น จะเป็นไปตามหลักความรับผิดที่ต้องมีความผิด (Fault) หมายความว่าความรับผิดเกิดจากความจงใจหรือความประมาทเลินเล่อ²⁰⁰

หลักทั่วไปในกฎหมายละเมิดเยอรมันมีทั้งหมดสามมาตรา ได้แก่ มาตรา 823 วรรคแรก มาตรา 823 วรรคสอง²⁰¹ และมาตรา 826²⁰² โดยมาตรา 823 วรรคแรกนั้นเป็นเรื่องการละเมิดสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น สิทธิในชีวิต สิทธิในร่างกาย สิทธิในอนามัย เสรีภาพ และสิทธิในทรัพย์สิน มาตรา 823 วรรคสองนั้นเป็นเรื่องการฝ่าฝืนกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องผู้อื่น ซึ่งมาตรานี้ประเทศไทยก็ได้รับเอามาบัญญัติเป็นมาตรา 422 ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนมาตรา 826 นั้นเป็นเรื่องการกระทำที่ฝ่าฝืนศีลธรรมโดยจงใจ²⁰³

3.2.2.1 ความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายโดยประมาทเลินเล่อ

สำหรับความรับผิดเพื่อละเมิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายนั้น มาตราที่ปรับใช้กับกรณีดังกล่าวคือมาตรา 823 วรรคแรกแห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ผู้นั้นจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการนั้น”²⁰⁴

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²⁰⁰ Ibid., p. 78.

²⁰¹ BGB § 823 “(1) A person who, intentionally or negligently, unlawfully injures the life, body, health, freedom, property or another right of another person is liable to make compensation to the other party for the damage arising from this.

(2) The same duty is held by a person who commits a breach of a statute that is intended to protect another person. If, according to the contents of the statute, it may also be breached without fault, then liability to compensation only exists in the case of fault.”

²⁰² BGB § 826 “A person who, in a manner contrary to public policy, intentionally inflicts damage on another person is liable to the other person to make compensation for the damage.”

²⁰³ Cees Van Dam, *European Tort Law*, p. 79.

²⁰⁴ Gerald Spindler, *Tort Law in Germany*, p. 28.

การที่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายจะฟ้องให้ผู้เข้าช่วยเหลือรับผิดชอบตามมาตรา 823 วรรคแรกได้นั้น จะต้องปรากฏว่ามีการละเมิดสิทธิหรือประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครอง ซึ่งได้แก่ สิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด การละเมิดสิทธิหรือประโยชน์ดังกล่าวจะต้องมีความไม่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นการกระทำที่น่าตำหนิ (Culpable) กล่าวคือเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ นอกจากนี้ จะต้องปรากฏว่าการละเมิดสัมพันธ์กับความเสียหายด้วย (Causal Link)²⁰⁵ ดังนั้น องค์ประกอบอันจะทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายต้องรับผิดชอบตามมาตรา 823 วรรคแรก มีทั้งหมด 4 ประการ ดังนี้

3.2.2.1.1 มีการละเมิดสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 823 (Violation of Rights)

มาตรา 823 วรรคแรกให้ความคุ้มครองสิทธิในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน และสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด หากบุคคลหนึ่งละเมิดสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองดังกล่าว กรณีถือว่าบุคคลนั้นกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไปในตัวอันเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสี่ประการที่จะทำให้บุคคลต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดตามมาตรา 823 วรรคแรก²⁰⁶ การละเมิดสิทธิตามมาตรานี้อาจเกิดจากการกระทำหรือการงดเว้นกระทำก็ได้หากปรากฏว่าผู้งดเว้นมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องกระทำ²⁰⁷

เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยเยียวยาและได้รับความคุ้มครอง ศาลเยอรมันมีแนวโน้มที่จะตีความสิทธิในชีวิตและร่างกายอย่างกว้าง โดยปกติแล้ว สิทธิในชีวิตและร่างกายอาจถูกล่วงละเมิดได้โดยอุบัติเหตุหรือเหตุต่าง ๆ แต่นอกจากเหตุดังกล่าวแล้ว การที่หนังสือพิมพ์มีการลงบทความที่ทำให้บุคคลหนึ่งเสื่อมเสียเกียรติยศและชื่อเสียงจนเป็นเหตุให้สุขภาพของเขาได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงนั้นก็ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิในร่างกายเช่นกัน นอกจากนี้ สิทธิในชีวิตยังอาจถูกละเมิดก่อนที่เจ้าของสิทธิจะถือกำเนิดได้ด้วย เช่น คนขับรถยนต์อาจต้องรับผิดชอบหากคนขับรถชนผู้หญิงตั้งครรภ์อันเป็นเหตุให้ต่อมาเด็กในครรภ์ได้รับบาดเจ็บ ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางจิตใจอัน

²⁰⁵ Basil S. Markesinis and Hannes Unberath, *The German Law of Torts: A Comparative Treatise*, 4 ed. (Oregon: Hart Publishing, 2002), p. 43.

²⁰⁶ Cees Van Dam, *European Tort Law*, p. 81.

²⁰⁷ Harold Koch, *Introduction to German Law*, eds. J. Zekoll and M. Reimann, 2 ed. (The Netherlands: Kluwer Law International, 2005), p. 211.

เนื่องมาจากการพบเห็นเหตุการณ์สะเทือนใจนั้น ยังถือว่าเป็นการที่เขาได้รับความเสียหายต่ออนามัยของเขาด้วย แต่ความเสียหายทางจิตใจดังกล่าวต้องไม่ได้เป็นเพียงปฏิกิริยาปกติของความเจ็บปวด ความโศกเศร้าเสียใจ เท่านั้น²⁰⁸

ส่วนสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น หมายถึงสิทธิเด็ดขาด หมายความว่า เป็นสิทธิที่ใช้นั้นทุกคนได้ ซึ่งรวมถึงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์) สิทธิครอบครอง หรือสิทธิในครอบครัวบางอย่าง ตลอดจนสิทธิส่วนตัว และสิทธิในการประกอบธุรกิจ เป็นต้น²⁰⁹

ดังนั้น ในกรณีที่ผู้เข้าช่วยเหลือทำการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายแต่กลับก่อความเสียหายแก่ชีวิตหรือร่างกายของผู้ตกอยู่ในอันตรายนั้น กรณีย่อมถือว่าผู้เข้าช่วยเหลือละเมิดต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย หรืออนามัยของผู้ตกอยู่ในอันตรายซึ่งเป็นสิทธิที่กฎหมายคุ้มครองตามมาตรา 823 วรรคแรก

3.2.2.1.2 ความไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Unlawfulness)

การกระทำของผู้ละเมิดจะต้องไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีการละเมิดสิทธิต่าง ๆ ที่ปรากฏในมาตรา 823 วรรคแรก ให้สันนิษฐานว่ามีความไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ดังนั้น ผู้ละเมิดจะต้องหิบบกเหตุต่าง ๆ ขึ้นอ้างเองว่าการกระทำของตนชอบด้วยกฎหมาย เช่น เหตุป้องกันตัว เหตุจำเป็น การใช้กำลังเพื่อป้องกันทรัพย์สิน หรือความยินยอมของผู้เสียหาย²¹⁰

อย่างไรก็ตาม ถ้าสิทธิตามมาตรา 823 วรรคแรกถูกละเมิดโดยการงดเว้นกระทำการงดเว้นกระทำนี้ยังไม่ถือว่าเป็นชอบด้วยกฎหมายทันที แต่จะถือว่าไม่ชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อการงดเว้นกระทำนั้นฝ่าฝืนหน้าที่ที่จะต้องกระทำ²¹¹ หน้าที่ดังกล่าวอาจเกิดจากการบัญญัติของ

²⁰⁸ Cees Van Dam, *European Tort Law*, pp. 81-82.

²⁰⁹ Gerald Spindler, *Tort Law in Germany*, p. 39.

²¹⁰ Harold Koch, *Introduction to German Law*, p. 212.

²¹¹ Jeroen Kortmann, *Altruism in Private Law*, 1 ed. (New York: Oxford University Press, 2009), pp. 38-39.

กฎหมาย หรือจากการกระทำครั้งก่อน ๆ ที่ก่อให้เกิดสถานการณ์ที่อาจเป็นอันตราย หรือเกิดจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้ทำละเมิดและผู้เสียหาย²¹²

ปัญหาที่ว่าบุคคลมีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในภยันตรายหรือไม่ ประเทศเยอรมนีมีบทบัญญัติที่กำหนดโทษแก่ผู้ที่ไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายไว้ในมาตรา 323c ของประมวลกฎหมายอาญา²¹³ ผู้ที่ไม่ช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในภยันตรายจึงอาจรับผิดตามมาตรานี้ซึ่งเป็นความรับผิดชอบทางอาญา อย่างไรก็ตาม มีคดีเพียงเล็กน้อยที่ขึ้นสู่ศาล ซึ่งหากศาลพบว่าจำเลยกระทำผิดจริงก็จะลงโทษปรับไม่รุนแรงมากนัก ส่วนความเสียหายในทางแพ่งนั้น ศาลเยอรมันไม่ให้เลย²¹⁴ เพราะไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิหรือประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 823 วรรคสองของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน บุคคลนั้นจึงไม่ต้องรับผิดในทางแพ่งแต่อย่างใด นอกจากนี้ ศาลเยอรมันยังเห็นว่ามาตรา 323c ของประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันนั้นไม่ได้มุ่งคุ้มครองผู้ตกอยู่ในภยันตรายหรือญาติของบุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่อย่างใด หากแต่มุ่งคุ้มครองสังคมโดยรวมทั้งหมด เป็นการกำหนดหน้าที่ช่วยเหลือแก่ประชาชนเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยเมื่อเกิดภยันตรายร้ายแรง และเป็นการบังคับให้ประชาชนแสดงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเท่านั้น ดังนั้น ความรับผิดชอบทางอาญาที่ไม่มีฐานความสัมพันธ์ใด ๆ เลยจึงไม่เป็นละเมิดตามมาตรา 823 วรรคสองของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน²¹⁵

จะเห็นได้ว่าประชาชนทั่วไปไม่มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเห็นว่าเขาตกอยู่ในภยันตราย หากมีความเสียหายใด ๆ เกิดขึ้นจากการไม่ช่วยเหลือนั้น ผู้ที่ไม่ช่วยเหลือไม่ต้องรับผิด แต่ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือทำการช่วยเหลือที่ทำให้ผู้ตกอยู่ในภยันตรายได้รับความเสียหายแก่ชีวิตหรือร่างกาย กรณีถือว่ามี การละเมิดสิทธิที่ตามมาตรา 823 วรรคแรกคุ้มครองแล้ว ซึ่งก็คือสิทธิในชีวิตหรือร่างกาย ดังนั้น การกระทำของผู้เข้าช่วยเหลือจึงถือว่ามีขอบด้วยกฎหมายทันที

²¹² Raymond Youngs, *English, French, and German Comparative Law*, 1 ed. (London: Cavendish Publishing Limited, 1998), p. 242.

²¹³ StGB § 323c “Whosoever does not render assistance during accidents or a common danger or emergency although it is necessary and can be expected of him under the circumstances, particularly if it is possible without substantial danger to himself and without violation of other important duties shall be liable to imprisonment not exceeding one year or a fine.”

²¹⁴ Basil S. Markesinis and Hannes Unberath, *The German Law of Torts: A Comparative Treatise*, p. 90.

²¹⁵ Cees Van Dam, *European Tort Law*, pp. 521, 523.

3.2.2.1.3 การกระทำที่เป็นความผิด (Fault)

การกระทำของผู้ช่วยเหลือที่เป็นการละเมิดสิทธิตามมาตรา 823 วรรคแรก จะต้องเกิดจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่อ²¹⁶

ความจงใจหมายถึงการกระทำที่ผู้กระทำรู้สำนึกและเจตนากระทำหรือที่เรียกว่า *dolus directus*²¹⁷ เช่น จำเลยเล็งป็นไปที่โจทก์ซึ่งยืนอยู่บ้านและเหนี่ยวไกยิงเป็นผลให้โจทก์ถึงแก่ความตาย เป็นต้น²¹⁸ ความจงใจตามกฎหมายเยอรมันยังรวมถึงความจงใจแบบ *dolus eventualis* ด้วยคือเป็นการที่ผู้กระทำรู้สำนึกว่ามีความเป็นไปได้ที่ความเสียหายจะเกิดและผู้กระทำยอมรับให้ความเสียหายนั้นเกิด ผู้กระทำไม่ได้ตั้งใจทำความเสียหาย เพียงแต่หวังว่าความเสียหายนั้นจะไม่เกิด²¹⁹ เช่น จำเลยตีโจทก์ที่ศีรษะโดยมุ่งทำร้ายโจทก์ ซึ่งขณะนั้นจำเลยก็ตระหนักได้ว่าการตีศีรษะโจทก์อาจทำให้โจทก์ตายได้ แม้จำเลยจะทราบถึงความเป็นไปได้ดังกล่าว จำเลยก็ยังคงตีศีรษะโจทก์ต่อไป²²⁰

ส่วนความประมาทเลินเล่อนั้นปรากฏตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 276²²¹ โดยมาตรา 276 (2) ได้ให้คำนิยามไว้ว่าการกระทำโดยประมาทเลินเล่อคือการทำที่บุคคลไม่ใช้ความระมัดระวังตามปกติ (Ordinary Care) โดยความระมัดระวังนั้นเป็นสิ่งที่ต้องมีในการใช้ชีวิตประจำวันทั่วไป ความประมาทเลินเล่อเป็นการกระทำในสิ่งที่วิญญูชน (Reasonable Man) ไม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²¹⁶ Nigel Foster and Satish Sule, *German Legal System and Laws*, 3 ed. (New York: Oxford University Press Inc., 2002), p. 433.

²¹⁷ Gerald Spindler, *Tort Law in Germany*, p. 55.

²¹⁸ Basil S. Markesinis and Hannes Unberath, *The German Law of Torts: A Comparative Treatise*, p. 84.

²¹⁹ Cees Van Dam, *European Tort Law*, p. 227.

²²⁰ Basil S. Markesinis and Hannes Unberath, *The German Law of Torts: A Comparative Treatise*, p. 84.

²²¹ BGB § 276 “(1) The obligor is responsible for intention and negligence, if a higher or lower degree of liability is neither laid down nor to be inferred from the other subject matter of the obligation, including but not limited to the giving of a guarantee or the assumption of a procurement risk. The provisions of sections 827 and 828 apply with the necessary modifications.

(2) A person acts negligently if he fails to exercise reasonable care.

(3) The obligor may not be released in advance from liability for intention.”

ทำ หรือเป็นการไม่กระทำในสิ่งที่วิญญูชนทำกัน²²² มาตรฐานความระมัดระวังนี้จึงเป็นมาตรฐานในเชิงภาวะวิสัย (Objective)²²³ หากผู้ทำละเมิดอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือประกอบวิชาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง มาตรฐานความระมัดระวังของเขาจะเป็นมาตรฐานความระมัดระวังที่สมาชิกในกลุ่มนั้น หรือผู้ประกอบวิชาชีพนั้นด้วยกันคาดว่าผู้ทำละเมิดจะต้องมี เช่น แพทย์ทั่วไปจะต้องพิสูจน์ว่าตนใช้ความระมัดระวังตามมาตรฐานความระมัดระวังของแพทย์ทั่วไป ไม่ใช่ความระมัดระวังของแพทย์เฉพาะทาง ข้อบกพร่องส่วนบุคคลจะไม่นำมาพิจารณาด้วย²²⁴ เช่น ความรู้ ความสามารถ หรือประสบการณ์²²⁵ ดังนั้น แพทย์ที่ทำงานหนักจนเหนื่อยล้า หรือคนขับรถที่เพิ่งสอบใบอนุญาตขับขี่ได้หมาด ๆ จึงไม่อาจอ้างความเหนื่อยล้าหรือความไร้ประสบการณ์ของตนเป็นข้อต่อสู้ได้²²⁶ อย่างไรก็ตาม แม้การวินิจฉัยความประมาทเลินเล่อตามกฎหมายเยอรมันจะใช้มาตรฐานความระมัดระวังในเชิงภาวะวิสัย แต่ศาลก็คำนึงถึงองค์ประกอบเชิงอัตวิสัยด้วย การพิจารณาการกระทำของผู้ทำละเมิดจึงทำได้โดยการเปรียบเทียบกับกรกระทำของวิญญูชนที่สมมติขึ้นให้อยู่ในพฤติการณ์ภายนอก (External Circumstances) เช่นเดียวกับผู้ทำละเมิด²²⁷

ในการวินิจฉัยว่าผู้เข้าช่วยเหลือประมาทเลินเล่อหรือไม่ ศาลเยอรมันจะใช้มาตรฐานความระมัดระวังของกลุ่มคนที่ผู้เข้าช่วยเหลือเป็นสมาชิกอยู่ เช่น ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือเป็นเด็ก ศาลเยอรมันก็จะใช้มาตรฐานความระมัดระวังของวิญญูชนที่เป็นเด็ก แต่ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ ศาลก็จะใช้มาตรฐานความระมัดระวังของผู้ที่ประกอบวิชาชีพเดียวกับผู้เข้าช่วยเหลือ โดยศาลจะพิจารณาพฤติการณ์ภายนอกด้วย โดยพิจารณาว่าวิญญูชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มเดียวกับผู้เข้าช่วยเหลือจะกระทำอย่างไรภายใต้พฤติการณ์ภายนอกนั้น

ตำรากฎหมายละเมิดเยอรมันแบ่งระดับความประมาทเลินเล่อออกเป็นสามระดับ ได้แก่ ประมาทเลินเล่อเล็กน้อย (Light Negligence) ประมาทเลินเล่อธรรมดา (Ordinary

²²² Basil S. Markesinis and Hannes Unberath, *The German Law of Torts: A Comparative Treatise*, p. 84.

²²³ Harold Koch, *Introduction to German Law*, p. 212.; Raymond Youngs, *English, French, and German Comparative Law*, p. 241.; Cees Van Dam, *European Tort Law*, p. 265.

²²⁴ Basil S. Markesinis and Hannes Unberath, *The German Law of Torts: A Comparative Treatise*, p. 84.

²²⁵ Harold Koch, *Introduction to German Law*, p. 212.

²²⁶ Raymond Youngs, *English, French, and German Comparative Law*, p. 241.

²²⁷ Basil S. Markesinis and Hannes Unberath, *The German Law of Torts: A Comparative Treatise*, p. 84.

Negligence) ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence)²²⁸ แต่นิยามของความประมาทเลินเล่อยังไม่มีกรให้นิยามไว้ จึงจำเป็นต้องอาศัยคำอธิบายของนักนิติศาสตร์

ความประมาทเลินเล่อเล็กน้อยคือการที่บุคคลกระทำผิดไปจากหน้าที่ความระมัดระวังเพียงเล็กน้อยเท่านั้น²²⁹ ส่วนความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงได้มีนักนิติศาสตร์เยอรมันหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Ernest Joseph Schuster เห็นว่า “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” หมายถึงการที่ผู้ทำละเมิดไม่สนใจความเสี่ยงที่ทุกคนเห็นว่าเป็นความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายอย่างชัดเจน²³⁰

Samuel J. Stoljar เห็นว่า “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” เป็นการกระทำหรือการงดเว้นกระทำที่แตกต่างจากมาตรฐานความระมัดระวังเป็นอย่างมากหรือเป็นการฝ่าฝืนมาตรฐานความระมัดระวังโดยมาตรฐานความระมัดระวังดังกล่าวจะต้องมีตามปกติแล้วแต่ข้อเท็จจริง²³¹

Basil S. Markesinis และ Hannes Unberath ยกตัวอย่างของ “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” ไว้ว่า การขับรถฝ่าไฟแดงทำให้เกิดอุบัติเหตุอันเนื่องมาจากการคุยโทรศัพท์ขณะขับรถถือเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง²³²

ระดับความประมาทเลินเล่ออีกระดับหนึ่งในกฎหมายเยอรมันคือ “Recklessness (Leichtfertigkeit)”^{*} เป็นระดับความประมาทเลินเล่อที่คล้ายจะอยู่ระหว่างความจงใจและความ

²²⁸ Ibid., p. 83.

²²⁹ Karsini Vanessa Soerjaman, "Employers' Liability for Damage Caused by His Employee," [Online] Accessed: 10 June 2018. Available from: <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=133493>

²³⁰ Ernest Joseph Schuster, *The Principles of German Civil Law*, 1 ed. (London: Clarendon Press, 1907), p. 152.

²³¹ Samuel J. Stoljar, *International Encyclopedia of Comparative Law: 10.17. Vol. 10. Restitution, Unjust Enrichment and Negotiorum Gestio ; Chapter 17. Negotiorum Gestio / Samuel J. Stoljar. - 1984* (The Hague, Boston, London: Mohr, 1984), p. 161.

²³² Basil S. Markesinis and Hannes Unberath, *The German Law of Torts: A Comparative Treatise*, p. 708.

* คำว่า “Recklessness” นี้ ผู้เขียนไม่อาจหาคำแปลภาษาไทยที่เหมาะสมในเชิงนิติศาสตร์ได้ เนื่องจากในระบบกฎหมายไทยระดับความประมาทเลินเล่อมีเพียงสองระดับ คือประมาทเลินเล่อธรรมดา และประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง จากการศึกษาวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์บางเล่ม (ยุทธนา พรโพธิ์, "การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในคดีละเมิดลิขสิทธิ์" (สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2555), หน้า 29.; รมณิศรา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, "การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีสิ่งแวดล้อม" (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), หน้า 47.) พบว่าในวิทยานิพนธ์และสาร

ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง นักนิติศาสตร์เยอรมันมองว่าในทางปฏิบัติ “Recklessness” และประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงมีความคล้ายกันมากจนแยกความแตกต่างได้ยาก แต่ในทางทฤษฎี “Recklessness” คือการกระทำที่มีระดับความร้ายแรงสูงกว่าการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเพียงเล็กน้อยและมักเป็นการกระทำที่ผิดเพี้ยนไปจากบรรทัดฐานที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคมมากกว่าประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง นักนิติศาสตร์บางท่านมองว่า “Recklessness” เป็นคำที่ใช้ในกฎหมายอาญา ในขณะที่ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเป็นคำที่ใช้กฎหมายแพ่ง²³³ ในประเด็นนี้ ท่านอาจารย์ ดร.มานิตย์ วงศ์เสรี ได้ให้ความเห็นว่า “Recklessness” มีความหมายคล้ายกับ “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” หากแต่ “Recklessness” นั้นเป็นคำที่ใช้ในกฎหมายอาญา ส่วน “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” เป็นคำที่ใช้ในกฎหมายแพ่ง “Recklessness” หมายถึงการขาดความระมัดระวังอย่างยิ่งที่บุคคลโดยทั่วไปจำเป็นต้องมีในภาวะการณ์เช่นนั้น หรือเป็นสภาพการณ์ที่หากผู้กระทำผิดได้ให้ความสำคัญหรือความสนใจแม้เพียงเล็กน้อย ก็จะสามารถหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดเหตุการณ์แห่งละเมิดนั้นเกิดขึ้นได้

ระดับความประมาทเลินเล่อจะมีความสำคัญต่อความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือ เพราะในกฎหมายเยอรมันบางเรื่องอย่างกฎหมายจัดการงานนอกสิ่งนั้น ถ้าผู้จัดการเข้าช่วยเหลือตัวการโดยการปิดป้องอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการภายใต้พฤติการณ์ที่ฉุกเฉิน ผู้เข้าช่วยเหลือรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเฉพาะการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น

3.2.2.1.4 มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causal Link)

การกระทำที่ละเมิดสิทธิที่กฎหมายคุ้มครองและความเสียหายจะต้องมีความสัมพันธ์กัน ทฤษฎีที่ศาลเยอรมันใช้ในการพิจารณาว่าการกระทำที่เป็นเหตุที่เพียงพอในการก่อความเสียหาย

นิพนธ์ดังกล่าวได้ให้คำแปลภาษาไทยของคำว่า “Recklessness” ไว้ว่า “การกระทำโดยสะเพร่า” ซึ่งอาจจะฟังไม่ถนัดนัก ผู้เขียนจึงขอละคำนี้ไว้เป็นภาษาอังกฤษเพื่อมิให้ความหมายคลาดเคลื่อน

²³³ Basil S. Markesinis and Hannes Unberath, *The German Law of Torts: A Comparative Treatise*, p. 84.

หรือไม่คือทฤษฎี Adäquanztheorie²³⁴ ตามทฤษฎีนี้ ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบเมื่อผลเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่สามารถคาดการณ์หรือคาดเห็นได้²³⁵

โดยสรุปแล้ว บุคคลที่เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายแต่กลับก่อความเสียหายแก่ผู้ตกอยู่ในอันตรายโดยประมาทเลินเล่อต้องรับผิดชอบตามกฎหมายละเมิดของเยอรมันเพราะความเสียหายต่อชีวิตและร่างกายหรือทรัพย์สินเป็นสิทธิที่กฎหมายคุ้มครอง ซึ่งเมื่อมีการละเมิดสิทธิโดยประมาทเลินเล่อแล้ว การกระทำของผู้ช่วยเหลือจะไม่ชอบด้วยกฎหมายทันที และเมื่อมีการละเมิดสิทธิและความเสียหายที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์กัน ผู้ช่วยเหลือก็ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิด

3.2.2.2 ความรับผิดชอบของผู้ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายตามกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง

3.2.2.2.1 ความเป็นมาตามกฎหมายโรมัน

กฎหมายว่าด้วยการจัดการงานนอกสั่งของประเทศเยอรมนีนั้นสืบสายมาจากกฎหมายเรื่อง negotiorum gestio ของชาวโรมัน ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์แบบไว้วางใจกัน (Fiduciary Relationship) รวมถึงการทำตามสิ่งที่ตัวการมอบหมายและการคุ้มครองด้วยต่อตามกฎหมาย negotiorum gestio เกิดเป็นหลักกฎหมายที่แยกออกมาต่างหากซึ่งเกี่ยวกับการจัดการกิจการของผู้ที่ไม่อยู่ กฎหมาย negotiorum gestio ในขณะนั้นจึงมักเป็นเรื่องของการสอดเข้าแทนตัวการในการพิจารณาคดีของศาลหรือเป็นกรณีที่เพื่อนบ้านไม่อยู่บ้านและเป็นกรณีที่มีหมายศาลมายังที่บ้านของเพื่อนบ้านนั้น²³⁶ หลังจากนั้นก็ขยายรวมถึงการจัดการงานอื่น ๆ ด้วยโดยที่การไม่อยู่ของตัวการหรือการที่ตัวการไม่สามารถแต่งตั้งผู้จัดการที่เหมาะสมได้ยังคงเป็นองค์ประกอบหลักของกฎหมายนี้ สิทธิที่จะสอดเข้าทำกิจการของผู้จัดการนั้นจำกัดมาก นอกจากตัวการจะต้องไม่อยู่แล้วผู้จัดการจะเข้าจัดการงานได้เฉพาะในสถานการณ์ที่เรียกว่าจำเป็นเท่านั้น ผู้จัดการจะเรียกค่าใช้จ่ายจากตัวการได้หากการจัดการงานของผู้จัดการครบองค์ประกอบดังต่อไปนี้

²³⁴ Nigel Foster and Satish Sule, *German Legal System and Laws*, p. 433.

²³⁵ Cees Van Dam, *European Tort Law*, p. 313.

²³⁶ Christian von Bar, *Benevolent Intervention in Another's Affairs*, 1 ed. (Munich: Sellier. European Law Publishers, 2006), p. 55.

(1) การสอดเข้าทำกิจการเป็นประโยชน์ต่อตัวการหรือสันนิษฐานได้ว่าเป็นไปตามความประสงค์ของตัวการ

(2) การเข้าจัดการงานจะต้องทำไปเพื่อประโยชน์ของตัวการ หากเป็นการทำให้เปล่าหรือเป็นน้ำใจอย่างแท้จริง ผู้จัดการไม่สามารถเรียกค่าใช้จ่ายจากตัวการได้ เช่น การเลี้ยงหลานของตัวการด้วยความรักตามธรรมชาติไม่ก่อสิทธิที่จะเรียกร้องค่าใช้จ่ายจากตัวการ²³⁷

ผู้จัดการอาจสอดเข้าทำกิจการเพื่อสงวนรักษาทรัพย์สินของตัวการ เช่น ซ่อมบ้านตัวการ ชำระหนี้แทนตัวการเพื่อไม่ให้ทรัพย์สินของตัวการถูกยึด หรืออำนวยความสะดวกอื่นต่าง ๆ แก่ครอบครัวของตัวการ เช่น ยารักษาโรค อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบสำคัญคือจะต้องมีเหตุจำเป็นอย่างชัดเจนที่บุคคลภายนอกจะต้องเข้าจัดการ ดังนั้น ผู้จัดการจะเข้าจัดการไม่ได้ เว้นแต่ตัวการไม่อยู่ในสถานะที่จัดการกิจการของตนได้²³⁸ ตัวการอาจฟ้องผู้จัดการได้หากผู้จัดการไม่จัดการกิจการของตัวการโดยใช้ความระมัดระวังตามสมควร (Due Care) ในทางกลับกัน ผู้จัดการก็ฟ้องตัวการสำหรับค่าใช้จ่ายที่ตนได้เสียไปในการจัดการกิจการของตัวการ²³⁹

3.2.2.2.2 ลักษณะทั่วไปของกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง

มาตรา 677 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน²⁴⁰ บัญญัติว่า “บุคคลใดเข้าทำกิจการแทนผู้อื่นโดยเขาไม่ได้ขานวนใช้ให้ทำหรือโดยมิได้มีสิทธิที่จะทำการงานนั้นแทนเขา บุคคลนั้นจะต้องจัดการงานไปในทางที่สมประโยชน์ของตัวการ ตามความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ หรือตามที่พึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นความประสงค์ของตัวการ” วัตถุประสงค์หลักของกฎหมายว่าด้วยการจัดการ

²³⁷ Samuel J. Stoljar, *International Encyclopedia of Comparative Law*: 10.17. Vol. 10. Restitution, Unjust Enrichment and Negotiorum Gestio ; Chapter 17. Negotiorum Gestio / Samuel J. Stoljar. - 1984, pp. 19-20.

²³⁸ Ibid., p. 20.

²³⁹ John P. Dawson, ""Negotiorum Gestio": The Altruistic Intermeddler," *Harvard Law Review* 74, 6 (1961): 819-820.

²⁴⁰ BGB § 677 “A person who conducts a transaction for another person without being instructed by him or otherwise entitled towards him must conduct the business in such a way as the interests of the principal require in view of the real or presumed will of the principal.”

งานนอกสั่งคือการทำให้บุคคลที่เข้าจัดการกิจการของผู้อื่นโดยสมัครใจสามารถเรียกกรังค่าใช้จ่ายที่ตนได้ออกไปได้²⁴¹

กฎหมายว่าการจัดงานนอกสั่งมักมีประเด็นว่า กิจการที่ผู้จัดการเข้าจัดการนั้นจะต้องเป็นนิติกรรม (Juridical Act) เช่น การชำระเงินแทนหรือการส่งหมายศาลให้ หรือจะเป็นกิจการประเภทใด (Mere Conduct) ก็ได้ สำหรับประเด็นนี้ ความเห็นส่วนใหญ่ของนักนิติศาสตร์ยุโรปมองว่า นอกจากการกระทำที่ผู้จัดการกระทำลงเพื่อปกป้องทรัพย์สินของตัวการแล้ว การกระทำที่กระทำลงเพื่อปกป้องบุคคลของตัวการยังถือว่าอยู่ในขอบเขตของการปรับใช้กฎหมายว่าด้วยการจัดการงานนอกสั่งด้วย อย่างไรก็ตาม คดีเกี่ยวกับการช่วยเหลือบุคคลตามกฎหมายจัดการงานนอกสั่งนั้นขึ้นสู่ศาลน้อยมากจนก่อให้เกิดความสงสัยว่าศาลต่าง ๆ ในภาคพื้นยุโรปเห็นด้วยกับความเห็นดังกล่าวหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่บุคคลเข้าช่วยเหลืออีกบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ฉุกเฉิน²⁴² สำหรับประเทศเยอรมนีนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันไม่ได้กำหนดประเภทของกิจการไว้โดยเฉพาะ คำว่า “กิจการ” หรือ “Geschäft” ในภาษาเยอรมันนั้นมีความหมายครอบคลุม ดังนั้น การจัดการกิจการของผู้อื่นอาจเป็นการชำระหนี้แทนตัวการ การเข้าทำสัญญาแทนตัวการ การจัดหาอาหารให้ครอบครัวของตัวการ การอบรมสั่งสอนบุตรของตัวการ หรือแม้กระทั่งการดึงตัวการออกมาจากแม่น้ำขณะที่เขากำลังจะจมน้ำ ประเด็นนี้ ผู้ร่างประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันเห็นว่า กฎหมายจัดการงานนอกสั่งนั้นเป็นหลักกฎหมายที่มีประโยชน์ จึงควรปรับใช้อย่างกว้างขวาง²⁴³

แต่เดิม กฎหมายจัดการงานนอกสั่งของประเทศเยอรมนีไม่ได้ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อการกระทำที่เป็นการกุศล (Samaritan work) ดังนั้น จึงไม่รวมถึงกรณีของผู้เข้าช่วยเหลือด้วย ผู้เข้าช่วยเหลือจึงไม่อาจเรียกกรังค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่ได้รับจากการช่วยเหลือตัวการได้ ต่อมาแนวคิดดังกล่าวเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเพราะมีระบบประกันสังคมสำหรับผู้เข้าช่วยเหลือในปี ค.ศ. 1928 ประกอบกับการบัญญัติกฎหมายอาญาที่กำหนดโทษของการไม่เข้าช่วยเหลือผู้อื่น การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายเหล่านี้ทำให้เกิดแนวคิดที่ว่าสังคมควรจะให้รางวัลผู้เข้าช่วยเหลือและผู้เข้าช่วยเหลือไม่ควรถูกทิ้งไว้ให้บาดเจ็บจากการช่วยเหลือผู้อื่น จึงควรมีการชดใช้เยียวยาความเสียหายที่ผู้เข้าช่วยเหลือได้รับ ต่อมา

²⁴¹ Ernest Joseph Schuster, *The Principles of German Civil Law*, pp. 355-356.

²⁴² Christian von Bar, *Benevolent Intervention in Another's Affairs*, p. 69.

²⁴³ John P. Dawson, "'Negotiorum Gestio': The Altruistic Intermeddler," *Harvard Law Review*: 825-826.

ในปี ค.ศ. 1941 ศาลเยอรมันเริ่มถือว่าความเสียหายที่ผู้จัดการได้รับเป็นการส่วนตัว (Personal Loss) เป็นส่วนหนึ่งของค่าใช้จ่ายที่ผู้จัดการควรได้รับด้วย แนวคิดนี้เกิดจากคดีที่ผู้จัดการเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บจากการช่วยชีวิตตัวการ²⁴⁴

3.2.2.2.3 มาตรฐานความระมัดระวังในการจัดการงานนอกสั่ง

นักนิติศาสตร์เยอรมันแบ่งการสอดเข้าทำกิจการออกเป็นสองประการ ประการแรกคือการเข้าทำกิจการโดยชอบ ประการที่สองคือการเข้าทำกิจการโดยมิชอบ²⁴⁵

การเข้าทำกิจการโดยชอบคือการที่ผู้จัดการสอดเข้าทำกิจการตามความประสงค์ของตัวการที่แท้จริงและที่สันนิษฐานได้ แต่กลับทำกิจการอย่างไม่เหมาะสม ผู้จัดการจะต้องรับผิดชอบเพราะปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้อง หมายความว่าความรับผิดของผู้จัดการจะเหมือนกับความรับผิดของลูกหนี้ในความสัมพันธ์แบบสัญญาหรือแบบนี้ ส่วนการเข้าทำกิจการโดยมิชอบนั้นคือการสอดเข้าทำกิจการของผู้จัดการขัดกับความประสงค์ของตัวการที่แท้จริงและที่สันนิษฐานได้ตั้งแต่แรก ความรับผิดของผู้จัดการจะอยู่ภายใต้หลักทั่วไปของกฎหมายละเมิดเพราะการจัดการงานก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวการ แต่ไม่ว่าจะเป็นการจัดการงานโดยชอบหรือไม่ ความรับผิดของผู้จัดการก็ไม่น่าเปลี่ยนไปเพราะความรับผิดเป็นไปตามกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 276 ที่หากผู้จัดการทำกิจการไปโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อให้ตัวการเสียหาย ผู้จัดการก็ต้องรับผิด²⁴⁶ ดังนั้น ผู้จัดการจึงมีหน้าที่จัดการงานด้วยความระมัดระวังตามสมควร²⁴⁷

²⁴⁴ Samuel J. Stoljar, *International Encyclopedia of Comparative Law*: 10,17. Vol. 10. Restitution, Unjust Enrichment and Negotiorum Gestio ; Chapter 17. Negotiorum Gestio / Samuel J. Stoljar. - 1984, pp. 143-144.

²⁴⁵ Ibid., p. 156.

²⁴⁶ Ibid., pp. 156-157.

²⁴⁷ E. J. Cohn, *Manual of German Law Volume I General Introduction Civil Law*, 2 ed. (London: Ocean Publications Inc., 1968), p. 147.

3.2.2.2.4 การจำกัดความรับผิดของผู้จัดการตามกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 680²⁴⁸ บัญญัติว่า “ถ้าผู้จัดการทำกิจอันใดโดยสมัครใจเพื่อประสงค์จะป้องกันอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ ผู้จัดการต้องรับผิดเท่าที่จงใจทำผิดหรือที่เป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น” บทบัญญัตินี้เป็นบทบัญญัติที่ลดมาตรฐานความรับผิดของผู้จัดการลง²⁴⁹ ในการพิจารณาความรับผิดของผู้จัดการตามมาตรา 680 จะไม่ใช่มาตรฐานความผิด (Standard of Fault) ตามมาตรา 276 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เป็นฐานให้ผู้เสียหายเรียกค่าเสียหายได้ตามมาตรา 280^{250 251} ความรับผิดของผู้จัดการจะถูกจำกัดด้วยอำนาจของมาตรา 680 เว้นแต่กรณีที่ผู้จัดการไม่ทราบว่าตัวการไม่ประสงค์ให้ผู้จัดการเข้าสอดจะเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้จัดการ²⁵²

“อันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ” นั้นจะต้องเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึงและมีลักษณะคุกคามตัวการหรือเป็นอันตรายที่เห็นได้ชัดและมีอยู่ อันตรายตามมาตรา 680 นี้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นจริง เพียงแต่ผู้จัดการเชื่ออย่างสมเหตุสมผลว่ามีอันตรายเช่นนั้นก็พอแล้ว อันตรายไม่จำเป็นต้องเกิดแก่ทรัพย์สินของตัวการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงเนื้อตัวร่างกายของตัวการด้วย มาตรา 680 จึงใช้กับทั้งการสงวนรักษาทรัพย์สินสมบัติของตัวการและการที่ผู้จัดการเข้าช่วยชีวิตของตัวการด้วย ซึ่งเป็นพัฒนาการทางกฎหมายเมื่อไม่นานมานี้ที่ขยายรวมถึงกรณีดังกล่าว หากผู้จัดการช่วยเหลือตัวการไม่สำเร็จก็ยังไม่

²⁴⁸ BGB § 680 “If the voluntary agency is intended to ward off danger threatening the principal, then the voluntary agent is only responsible for deliberate intent and gross negligence.”

²⁴⁹ Samuel J. Stoljar, *International Encyclopedia of Comparative Law: 10,17. Vol. 10. Restitution, Unjust Enrichment and Negotiorum Gestio* ; Chapter 17. *Negotiorum Gestio* / Samuel J. Stoljar. - 1984, p. 160.

²⁵⁰ BGB § 280 “(1) If the obligor breaches a duty arising from the obligation, the obligee may demand damages for the damage caused thereby. This does not apply if the obligor is not responsible for the breach of duty.

(2) Damages for delay in performance may be demanded by the obligee only subject to the additional requirement of section 286.

(3) Damages in lieu of performance may be demanded by the obligee only subject to the additional requirements of sections 281, 282 or 283.”

²⁵¹ Christian von Bar, *Benevolent Intervention in Another’s Affairs*, p. 251.

²⁵² Samuel J. Stoljar, *International Encyclopedia of Comparative Law: 10,17. Vol. 10. Restitution, Unjust Enrichment and Negotiorum Gestio* ; Chapter 17. *Negotiorum Gestio* / Samuel J. Stoljar. - 1984, p. 160.

อยู่ในความหมายของมาตรา 680 เพราะสิ่งสำคัญไม่ได้อยู่ที่ผลหรือความสำเร็จของการสอดเข้าทำกิจการของผู้จัดการ หากแต่อยู่ที่แรงจูงใจประกอบพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เขากระทำ เพราะถ้าสิ่งสำคัญอยู่ที่ผลสำเร็จของการสอดเข้าทำกิจการ มาตรานี้จะไม่ทำให้ใช้เพราะเมื่อสำเร็จแล้ว ตัวการก็ไม่มีอะไรต้องมาเรียกร้องจากผู้จัดการ²⁵³

ในการคำนวณค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่เกิดแก่ตัวการ ศาลจะพิจารณามูลค่าของทรัพย์สินหรือความสำคัญของการช่วยเหลือของผู้จัดการ กล่าวคือพิจารณาความเสียหายที่อาจเกิดหากไม่มีการปิดบังยักรายนั้น ตลอดจนพิจารณาความเสียหายที่น้อยลงที่เกิดแก่ตัวการอันเนื่องมาจากการสอดเข้าจัดการงานของผู้จัดการที่แม้จะมีความผิดพลาดก็ตาม²⁵⁴

เพื่อให้เข้าใจมาตรา 680 มากขึ้น ผู้เขียนจึงได้หยิบยกเอาคำพิพากษาคดี BGH 30 November 1971, NJW 1972, 475 เกี่ยวกับบทบัญญัติดังกล่าวที่ตัดสินโดยศาลสูงสุดของประเทศเยอรมนี

ข้อเท็จจริงในคดีนี้มีว่า จำเลยและผู้ตายเป็นเพื่อนร่วมงานกัน คืบหนึ่ง จำเลยและผู้ตายไปงานเลี้ยงโดยผู้ตายขับรถยนต์ไปงานเลี้ยงด้วย เมื่องานเลี้ยงเลิกในเวลากลางคืน ผู้ตายเมาสุรามากแต่ยังคงพยายามที่จะขับรถยนต์ของตนกลับบ้าน เมื่อจำเลยเห็น จำเลยจึงบอกให้ผู้ตายไปนั่งเบาะฝั่งผู้โดยสาร จากนั้นจำเลยจึงขับรถยนต์พร้อมด้วยผู้ตายไปยังอพาร์ทเมนต์ของจำเลยเพื่อให้ผู้ตายไปค้างคืนที่นั่นด้วย ระหว่างทางจำเลยขับรถชนรถบรรทุกซึ่งจอดอยู่ด้านขวาของถนนโดยห่างจากไฟข้างทางราว 60 เมตร รถบรรทุกดังกล่าวไม่เปิดไฟท้ายแต่อย่างใด ตัวจำเลยเองได้รับบาดเจ็บ แต่ผู้ตายที่นั่งข้างจำเลยตายและรถยนต์ของผู้ตายก็เสียหายโดยสิ้นเชิง ขณะที่เกิดอุบัติเหตุ จำเลยมีแอลกอฮอล์ในเลือดอยู่บ้าง โจทก์ซึ่งเป็นทายาทของผู้ตายฟ้องจำเลยเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน จำเลยต่อสู้ว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 680 นั้น จำเลยต้องรับผิดชอบการกระทำโดยประมาทเล็กน้อยอย่างร้ายแรงเท่านั้น อีกทั้ง ยังต่อสู้ว่าอุบัติเหตุเกิดจากการที่รถบรรทุกไม่เปิดไฟท้ายต่างหาก

ศาลชั้นต้น (Landgericht) ตัดสินให้โจทก์ชนะ แต่ศาลอุทธรณ์ (Oberlandesgericht) ยกฟ้องโจทก์โดยให้เหตุผลว่า จากพยานหลักฐานแล้ว จำเลยน่าจะขับรถยนต์ด้วยความเร็วสูงทำให้ชน

²⁵³ Ibid.

²⁵⁴ Ibid.

กับรถบรรทุก อีกทั้งจำเลยยังเมาสุราอีกด้วย จำเลยจึงทำให้รถยนต์เสียหายโดยมิชอบด้วยกฎหมายจริง อย่างไรก็ตาม จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดจากอุบัติเหตุดังกล่าว เพราะความรับผิดชอบของจำเลยถูกจำกัดด้วยประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 680 ที่ว่าจำเลยต้องกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง การกระทำของจำเลยเป็นการจัดการงานนอกสั่งของผู้ตายที่เข้าไปเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายอันมีมาใกล้ผู้ตาย การที่จำเลยพาผู้ตายกลับไปยังอพาร์ทเมนต์และชนกับรถบรรทุกนั้นยังมิถือว่าเป็นประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเมื่อพิจารณาถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ แล้ว

คดีนี้ ศาลสูงสุดยืนตามศาลอุทธรณ์โดยเห็นว่า ข้อเท็จจริงมีว่า เมื่อผู้ตายเมาสุราโดยสิ้นเชิงแล้ว ผู้ตายยังคงยืนกรานที่จะขับรถยนต์ของตนกลับบ้าน แต่เพื่อนร่วมงานหลาย ๆ คนที่อยู่ในงานเลี้ยง รวมถึงตัวจำเลยด้วย บอกให้ผู้ตายไปค้างคืนที่บ้านของเพื่อนร่วมงานแต่ผู้ตายปฏิเสธ เพื่อนร่วมงานคนอื่น ๆ จึงแนะนำให้จำเลยขับรถไปส่งผู้ตาย จำเลยจึงตัดสินใจจับผู้ตายให้นั่งลงในที่นั่งของผู้โดยสารและขับรถเอง การที่ศาลอุทธรณ์ตัดสินว่าจำเลยได้รับยกเว้นความรับผิดตามมาตรา 680 นั้น ถูกแล้ว เพราะที่จำเลยขับรถแทนผู้ตายก็เป็นเพราะว่าจำเลยกลัวว่าถ้าตนไม่เข้าจัดการกิจการนี้แทนผู้ตายแล้ว ผู้ตายย่อมได้รับอันตรายและอาจก่ออันตรายแก่ผู้อื่นด้วย กรณีนี้จึงถือว่าอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ อีกทั้งยังถือไม่ได้ว่าจำเลยต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 678 ที่ว่าผู้จัดการต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายใด ๆ อันเกิดจากการเข้าจัดการกิจการที่ขัดกับความประสงค์ที่แท้จริงของตัวการ เพราะตัวการนั้นไม่มีสติถึงขนาดที่ไม่สามารถแสดงความประสงค์ใด ๆ ได้ แต่ถึงแม้หากตัวการได้แสดงความประสงค์ที่แท้จริงออกมาและผู้จัดการยังขึ้นกระทำการโดยฝ่าฝืนความประสงค์เช่นว่า ผู้จัดการก็ยังคงได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 680 อยู่ดีเพราะมาตรา 680 ใช้กับทั้งความรับผิดตามมาตรา 677 และมาตรา 678 ส่วนประเด็นที่ว่าจำเลยกระทำการโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือไม่นั้น แม้ข้อเท็จจริงจะปรากฏว่าจำเลยดื่มสุราแต่ยังขึ้นขับรถแทนผู้ตาย การที่ศาลอุทธรณ์ก็ตัดสินว่าจำเลยไม่ได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้น ศาลสูงสุดเห็นว่าชอบแล้ว เพราะอันตรายอันมีมาใกล้ผู้ตายซึ่งเป็นตัวการที่จำเลยต้องการจะปกป้องนั้นคือการที่ผู้ตายเข้าไปนั่งในรถหลังพวงมาลัยแล้ว อีกทั้งยังเสียบุญแจเพื่อสตาร์ทรถแล้วด้วย จำเลยเห็นว่าผู้ตายกำลังจะขับออกไป จำเลยตกใจเป็นอย่างมาก ทำให้จำเลยต้องตัดสินใจกระทำการบางอย่าง ณ ตรงนั้น จำเลยไม่มีแม้แต่เวลาคิด ไม่ต้องพูดถึงการคิดอย่างรอบคอบเลย จำเลยไม่อาจประเมินความสามารถของตัวเองในการขับรถได้ในขณะนั้นด้วย และในสายตาของจำเลยนั้น การห้ามไม่ให้

ผู้ตายขับรถด้วยวิธีอื่น เช่น การเรียกแท็กซี่ นั้นไม่เหมาะสมเพราะต้องใช้ความพยายามและความลำบากมากกว่าวิธีการที่จำเลยใช้เพราะผู้ตายเมาสุรา อีกทั้งอันตรายอันที่มาใกล้นั้นเป็นอันตรายที่นอกจากจะเร่งด่วนแล้ว ความร้ายแรงยังมีมากด้วยเพราะหากปล่อยให้ผู้ตายขับรถ นอกจากผู้ตายจะได้รับบาดเจ็บแล้ว ผู้ใช้ถนนร่วมกับผู้ตายก็อาจได้รับบาดเจ็บด้วย นอกจากนี้ ผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ ยังเห็นด้วยที่จะให้จำเลยขับรถไปส่งผู้ตาย ดังนั้น เมื่อพิจารณาพฤติการณ์พิเศษต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว จำเลยไม่ได้กระทำการโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง แม้ว่าจำเลยจะดื่มสุราก่อนขับรถก็ตาม

3.2.2.3 สรุปความคิดที่ได้จากการศึกษากฎหมายเยอรมัน

ตามกฎหมายละเมิดเยอรมัน บุคคลไม่มีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย แม้ว่ากฎหมายอาญาเยอรมันจะกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ช่วยเหลือได้แต่ปฏิเสธไม่ช่วยเหลือ บทบัญญัติในกฎหมายอาญาดังกล่าวก็ไม่ได้ก่อให้เกิดหน้าที่กระทำการในทางแพ่งแต่อย่างใด

ประเทศเยอรมนีไม่ได้มีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณากฎหมายจัดการงานนอกสั่งของประเทศเยอรมนีจะพบว่า มีบทบัญญัติที่อาจให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือได้ บทบัญญัตินี้ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่จำกัดความรับผิดของผู้จัดการกรณีผู้จัดการทำกิจการไปเพื่อป้องกันอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ แต่ถ้าผู้จัดการกระทำการให้เกิดความเสียหายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้จัดการยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ดี

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาการให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย จากความรับผิดเพื่อละเมิดตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

เมื่อได้ศึกษาหลักจริยศาสตร์เบื้องต้นและกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดและการจำกัดความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายของประเทศไทยและต่างประเทศในบทที่ 2 และบทที่ 3 ไปแล้ว ในบทนี้ ผู้เขียนจะได้ทำการวิเคราะห์กฎหมายดังกล่าวในเชิงนิติศาสตร์และ จริยศาสตร์เพื่อศึกษาแนวความคิดที่อยู่เบื้องหลังกฎหมาย หาความเหมือนและความแตกต่าง ตลอดจนศึกษาข้อดีข้อเสียของกฎหมายแต่ละประเทศ แต่เนื่องจากกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศมีความแตกต่างกัน ผู้เขียนจึงไม่สามารถเปรียบเทียบทุกประเทศในทุกประเด็นได้ การวิเคราะห์ในบทนี้จึงเป็นการศึกษากฎหมายต่างประเทศเพื่อเป็นหลักเกณฑ์และแนวทางในการบัญญัติหรือตีความกฎหมายไทยในอนาคต

4.1 ปัญหาหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย

การที่บุคคลหนึ่งเข้าช่วยเหลืออีกบุคคลหนึ่งซึ่งตกอยู่ในภัยอันตรายแต่กลับก่อความเสียหายแก่บุคคลนั้น บุคคลที่เข้าช่วยเหลือต้องรับผิดตามหลักกฎหมายละเมิดสำหรับความเสียหายที่ผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายได้รับอันเกิดจากการช่วยเหลือของบุคคลนั้นโดยการชดเชยค่าสินไหมทดแทน แม้ว่าการเข้าช่วยเหลือของผู้ช่วยเหลือจะกระทำลงด้วยเจตนาที่ดีและต้องการให้ผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายพ้นจากภัยอันตรายก็ตาม

การกระทำ (Conduct) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญยิ่งของความรับผิดเพื่อละเมิด การก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่นที่เรียกว่าละเมิดนั้นอาจเกิดจากการกระทำหรือการงดเว้นกระทำก็ได้ การกระทำคือการเคลื่อนไหวร่างกาย ส่วนการงดเว้นคือการอยู่เฉย ๆ ไม่เคลื่อนไหวร่างกาย

ปัญหาเรื่องการงดเว้นกระทำนี้เป็นปัญหาที่นักนิติศาสตร์ ทั้งในระบบซีวิลลอว์และระบบคอมมอนลอว์ มักจะถกเถียงกันว่า การงดเว้นกระทำสามารถก่อให้เกิดความรับผิดได้หรือไม่ จากการศึกษาในบทที่ 3 จะพบว่าในอดีตหลาย ๆ ประเทศไม่ยอมรับว่าการงดเว้นก่อให้เกิดความรับผิดได้ ไม่ว่าจะในทางแพ่งหรือทางอาญา แต่ต่อมาด้วยนโยบายทางสังคมและจารีตประเพณีส่งผลให้ผู้ซึ่งด

เว้นในบางสถานการณ์ต้องรับผิดชอบสำหรับการงดเว้นของตนได้ การงดเว้นที่จะก่อความรับผิดชอบคือการงดเว้นกระทำตามหน้าที่บางอย่างที่จะต้องกระทำ เช่น หน้าที่ที่เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย หรือหน้าที่ที่เกิดจากความสัมพันธ์เป็นต้น แต่การงดเว้นกระทำในสิ่งที่ตนไม่มีหน้าที่นั้น ศาสตราจารย์ ดร. จี๊ด เศรษฐบุตร เรียกว่า การละเว้นกระทำเฉย ๆ (Pure Omission) เช่น นาย ก. เดินเล่นอยู่ริมแม่น้ำ เห็นนาย ข. กำลังจะจมน้ำ แต่นาย ก. ก็เพิกเฉย ยืนดูจนกระทั่งนาย ข. จมน้ำตาย ในทางละเมิด นาย ก. ไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ ในความตายของนาย ข.

แม้ประเทศไทยจะมีบทบัญญัติในกฎหมายอาญาที่กำหนดบทลงโทษสำหรับการไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายทั้ง ๆ ที่สามารถช่วยได้¹ แต่ในทางปฏิบัตินั้น มักไม่มีการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำผิดตามมาตรา ๓๐ อย่างจริงจัง อีกทั้งในทางละเมิด การไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายไม่ทำให้ผู้งดเว้นต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดแก่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 แต่อย่างไรก็ตาม โดยหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายนี้เป็นเพียงหน้าที่พลเมืองและหน้าที่ทางศีลธรรมเท่านั้น

ส่วนกฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนียนั้นก็ไม่ได้กำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องเข้าช่วยเหลือผู้อื่นหากตนไม่ได้เป็นผู้ก่อให้เกิดอันตรายเองเช่นเดียวกับกฎหมายไทย แต่แตกต่างกันตรงที่กฎหมายไทยนั้น การไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายเป็นความผิดอาญา แต่ของรัฐแคลิฟอร์เนีย ผู้งดเว้นไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายไม่มีความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา อย่างไรก็ตาม หน้าที่ดังกล่าวยังถือว่าเป็นหน้าที่ตามศีลธรรมของมนุษยชาติ เหตุผลที่รัฐแคลิฟอร์เนียไม่กำหนดหน้าที่ให้บุคคลต้องเข้าช่วยเหลือผู้อื่นนั้นเป็นเพราะว่าเป็นการยากที่จะกำหนดมาตรฐานทั่ว ๆ ไปของการกระทำที่ไม่เห็นแก่ตัว อีกทั้งยังการบังคับให้บุคคลต้องกระทำกรยังอาจเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้ ศาลจึงกำหนดหน้าที่กระทำการให้แก่บุคคลที่มีความสัมพันธ์พิเศษกับผู้เสียหายเท่านั้น

สำหรับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น ทั้งกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาไม่มีการกำหนดให้บุคคลต้องเข้าช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกอยู่ในอันตรายเช่นเดียวกับกฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนีย ดังนั้น ผู้ที่พบเห็นผู้อื่นตกอยู่ในอันตรายแล้วไม่ช่วยนั้นก็ไม่ต้องรับผิด อย่างไรก็ตาม มีบางความเห็นที่

¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374

มองว่ากฎหมายควรบังคับให้บุคคลต้องช่วยเหลือผู้คนที่ตกอยู่ในภยันตราย เพราะอาจจะทำให้บางคนได้รับการช่วยเหลือจริง ๆ อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างด้านศีลธรรมแก่ผู้ที่พบเห็นด้วย

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่กำหนดหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือแก่บุคคลที่สามารถช่วยผู้ที่ตกอยู่ในภยันตราย² ผู้ใดที่เห็นผู้อื่นตกอยู่ในภยันตราย และตนสามารถช่วยได้แต่ไม่ช่วยนั้นย่อมต้องรับผิดชอบในทางอาญา แต่ในทางแพ่ง ศาลเยอรมันเห็นว่าการงดเว้นไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย หากไม่ปรากฏความสัมพันธ์ใด ๆ ระหว่างผู้งดเว้นและผู้เสียหายแล้ว ไม่เป็นการละเมิดสิทธิหรือประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 823 วรรค 2 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน แม้ว่ามาตรา 323c ของประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันจะกำหนดโทษสำหรับผู้ที่ไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายทั้ง ๆ ที่ตนสามารถช่วยได้ แต่ศาลเยอรมันก็วางหลักไว้ว่า การไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดความรับผิดทางแพ่ง เพราะบทบัญญัตินี้มีจุดประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยเมื่อเกิดภยันตรายร้ายแรงเท่านั้น การงดเว้นที่ไม่ได้อยู่บนฐานของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไม่อาจก่อให้เกิดความรับผิดทางแพ่งได้

จะเห็นได้ว่า กฎหมายเยอรมันในเรื่องหน้าที่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายนั้นมีความคล้ายกับของประเทศไทยมากที่สุด เพราะมีการกำหนดโทษทางอาญาของการไม่ช่วยเหลือเอาไว้ ส่วนในทางแพ่งนั้น การงดเว้นกระทำความผิดดังกล่าวก็ไม่ก่อให้เกิดความรับผิดแต่อย่างใด แม้ว่าผู้เสียหายจะได้รับความเสียหายก็ตาม

สรุปได้ว่า ภายใต้กฎหมายของประเทศไทย รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายในกรณีที่ไม่ปรากฏว่าผู้งดเว้นและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์ใด ๆ ต่อกันนั้นไม่ก่อให้เกิดความรับผิดทางแพ่งแก่ผู้งดเว้น เพราะผู้งดเว้นไม่มีหน้าที่อย่างใดที่จะต้องช่วยเหลือ

จากที่ได้ศึกษาในบทที่ 2 และบทที่ 3 แล้วนั้น นอกจากหน้าที่กระทำการที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายของแต่ละประเทศแล้ว ยังมีหน้าที่พลเมือง หน้าที่ทางศีลธรรม และหน้าที่ตามกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่มีความเป็นสากล ยกเว้นหน้าที่พลเมืองที่แต่ละประเทศอาจแตกต่างกันออกไปบ้าง ต่อไปนี้ ผู้เขียนจะสมมติสถานการณ์การช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายในรูปแบบต่าง ๆ

² ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 323c

ขึ้นมาและจะทำการวิเคราะห์ว่าการไม่ช่วยผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายแม้ไม่เป็นละเมิดภายใต้กฎหมายของประเทศต่าง ๆ แต่จะเป็นการผิดหน้าที่พลเมือง หน้าที่ทางศีลธรรม หรือหน้าที่ตามกฎหมายธรรมชาติหรือไม่ อย่างไร ในการนี้ ผู้เขียนจะใช้หลักจริยศาสตร์ประกอบการวิเคราะห์ด้วย

สถานการณ์ที่ 1

ก. เป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้ประกอบอาชีพทางการแพทย์ ไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลหรือช่วยชีวิตคนมาก่อน และไม่สามารถว่ายน้ำได้ ระหว่างทางกลับบ้าน ก. เห็น ข. กำลังจะจมน้ำอยู่ในคลองริมทาง ก. เห็นว่าตนว่ายน้ำไม่เป็น ไม่สามารถช่วย ข. ได้ ก. จึงเดินจากไป

จากสถานการณ์ข้างต้นนี้ ในมุมมองของกฎหมายไทย กฎหมายรัฐแคลิฟอร์เนีย กฎหมายจีน และกฎหมายเยอรมัน การกระทำของ ก. ไม่เป็นความผิดตามกฎหมายอาญาเพราะ ก. ไม่สามารถว่ายน้ำได้ ก. ไม่ต้องรับผิดชอบในทางแพ่งเช่นกันเพราะ ก. ไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องช่วย ข. แต่ในความรู้สึกของคนทั่ว ๆ ไปเห็นว่า ก. ควรจะเรียกให้คนที่อยู่ในบริเวณนั้นทราบ หรือถ้า ก. มีโทรศัพท์เคลื่อนที่อยู่กับตัว ก. ก็น่าจะใช้โทรศัพท์โทรเรียกเจ้าหน้าที่กู้ภัยมาก่อน ประกอบกับข้อเท็จจริงที่ว่าสมัยนี้คนทั่วไปย่อมพกพาโทรศัพท์เคลื่อนที่ติดตัวทุกคนอยู่แล้ว การโทรศัพท์เรียกให้คนมาช่วยเหลือ ข. จึงไม่น่าเหลือบ่ากว่าแรง จึงแทบไม่ต้องสงสัยเลยว่าหาก ก. โทรศัพท์เรียกคนมาช่วยเหลือหรือตะโกนเรียกให้คนแถวนั้นช่วย ความเป็นไปได้ที่ ข. จะจมน้ำนั้นน้อยมาก ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่า ก. มีหน้าที่ตามกฎหมายธรรมชาติที่จะต้องช่วยเหลือ ข. เพราะมนุษย์ควรจะต้องมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันตามหลักการทางศีลธรรมของ ปุณฺณดอร์ฟ การงดเว้นไม่ช่วยเหลือของ ก. ยังเป็นการกระทำที่ไม่มีค่าทางจริยธรรมตามแนวความคิดของค่านี้อีกด้วย นอกจากนี้ ก. ยังไม่ปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองด้วย เพราะหน้าที่พลเมืองคือการรู้จักรับผิดชอบชั่วดีตามหลักจริยธรรมและหลักศาสนา หรือการมีจิตสำนึกที่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาตามทฤษฎีประโยชน์นิยมแล้ว จะเห็นว่ากรณีที่รัฐไม่บัญญัติกฎหมายที่บังคับให้บุคคลต้องช่วยบุคคลอื่นนั้นอาจเป็นเพราะรัฐเห็นว่าเสรีภาพของประชาชนโดยรวมมีน้ำหนักมากกว่าชีวิตคนหนึ่งคน ซึ่งเป็นการกระทำที่ถูกต้องเพราะประชาชนส่วนใหญ่ได้รับความสุขจากการไม่โดนบังคับให้ต้องกระทำการ

หากพิจารณาสถานการณ์ข้างต้นด้วยทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก อาจวิเคราะห์ได้ว่า การที่ ก. ไม่ช่วยเหลือ ข. แม้จะด้วยวิธีที่มีความเสี่ยงน้อยที่สุดอย่างการโทรศัพท์ก็ตาม ก. มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 ซึ่งเป็นระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม เพราะ ก. ถือกฎหมายเป็นสำคัญ กล่าวคือ ถ้ากฎหมายไม่บังคับให้ต้องกระทำ ก. ก็จะไม่กระทำ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของ ข. เลย ก. จะสนใจเพียงกฎเกณฑ์หรือกฎหมายเท่านั้น ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่าการที่ ก. ไม่ช่วยเหลือ ข. เป็นเพราะ ก. คิดว่า การช่วยเหลือ ข. ไม่ได้ทำให้ ก. ได้รับประโยชน์หรือสิ่งตอบแทน ก. จึงตัดสินใจไม่ช่วยเหลือ ข. เช่นนี้ การให้เหตุผลทางจริยธรรมของ ก. ส่งผลให้ระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของ ก. อยู่ในขั้นที่ 2 คือขั้นการแสวงหาผลประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนซึ่งเป็นขั้นที่ต่ำลงไปอีกเพราะ ก. สนใจเพียงรางวัลเท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึงความยุติธรรมหรือความเห็นอกเห็นใจ ข. แต่อย่างใด

สถานการณ์ที่ 2

แดงเป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการแพทย์หรือประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับภัยอันตรายโดยตรง แต่แดงเคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลมาก่อนและได้รับประกาศนียบัตรรับรองการอบรมดังกล่าวด้วย ขณะที่แดงกำลังโดยสารอยู่บนรถเมลล์นั้น ดាំซึ่งอยู่บนรถเมลล์คันเดียวกันเกิดอาการหัวใจหยุดเต้น แแดงเห็นด้านอนไม่ได้สติอยู่บนพื้นรถเมลล์ แต่ปฏิเสธที่จะช่วยปฐมพยาบาลดាំ ดាំเสียชีวิตในเวลาต่อมา

เมื่อพิจารณาสถานการณ์ข้างต้นด้วยกฎหมายไทย กฎหมายแคลิฟอร์เนีย กฎหมายจีน และกฎหมายเยอรมันแล้ว เห็นว่า แแดงไม่ต้องรับผิดชอบดាំในทางแพ่ง แต่ตามกฎหมายไทยและกฎหมายเยอรมัน แแดงอาจจะต้องรับผิดชอบดាំในทางอาญาเพราะแดงสามารถช่วยเหลือดាំได้โดยไม่ต้องรอล้างอันตรายแก่ตนเอง แต่การไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติกฎหมายอาญาของสองประเทศนี้ไม่ได้ทำให้บุคคลที่ไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายต้องรับผิดชอบในทางแพ่ง เพราะวัตถุประสงค์ของมาตรา 374 ของประมวลกฎหมายอาญา และของมาตรา 323c ของประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันนั้นไม่ได้มุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพของปัจเจกชนคนใดคนหนึ่ง หากแต่เป็นการบังคับให้บุคคลแสดงความมีน้ำใจออกมาเพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข

ตามหลักจริยศาสตร์ จะเห็นได้ว่าแดงมีหน้าที่ตามกฎหมายธรรมชาติที่จะต้องช่วยเหลือดำซึ่งเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และการที่แดงดเว้นไม่ช่วยดำเป็นสิ่งที่ควรตำหนิเป็นอย่างยิ่ง เพราะบุคคลทั่วไปย่อมรู้สึกว่าแดงสามารถช่วยดำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า หากเทียบกับสถานการณ์ข้างต้น ก. นำตำหนิน้อยกว่าแดง เพราะ ก. ไม่สามารถว่ายน้ำได้ ก. จึงไม่ช่วย ข. ในขณะที่แดงผ่านการอบรมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลมาแล้ว สิ่งที่แดงสามารถทำได้คือการปฐมพยาบาลตำหนิการงดเว้นไม่ช่วยของแดงนอกจากจะผิดหน้าที่พลเมืองดีแล้ว ยังเป็นการผิดต่อหน้าที่ทางศีลธรรมหรือหน้าที่ตามกฎหมายธรรมชาติด้วยเพราะการกระทำของแดงเป็นการกระทำที่น่าตำหนิและยังเป็นการกระทำที่มีคุณค่าทางจริยธรรมต่ำกว่าการกระทำของ ก. การที่แดงดเว้นไม่ช่วยเหลือนำจึงเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงเพราะเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่า ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก ถ้าแดงไม่ช่วยดำเพราะแดงทราบว่ากฎหมายไม่ได้กำหนดหน้าที่ให้แดงต้องช่วย ระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของแดงก็จะอยู่ในขั้นที่ 4 ซึ่งเป็นระดับจริยธรรมตามกฎหมายเกณฑ์สังคม และถ้าแดงไม่ช่วยดำเพราะแดงคิดว่าช่วยไปก็ไม่ได้ทำให้ตนเองได้ประโยชน์อะไรขึ้นมา การที่แดงไม่ช่วยเหลือนำด้วยเหตุผลนี้ทำให้ระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของแดงก็จะอยู่ในขั้นที่ 2 ซึ่งเป็นระดับของการแสวงหาประโยชน์และสิ่งตอบแทน

สถานการณ์ที่ 3

ตัวอย่างที่ 1 หนึ่งประกอบอาชีพเป็นแพทย์ ขณะที่หนึ่งกำลังเดินเล่นอยู่นั้น หนึ่งพบสองกำลังนอนบาดเจ็บอยู่ แต่หนึ่งก็ไม่เข้าไปดูแลรักษาสองแต่อย่างใด

ตัวอย่างที่ 2 สามเป็นบุคคลธรรมดา ประกอบอาชีพเป็นพนักงานเฝ้าสระว่ายน้ำในโรงแรมแห่งหนึ่ง ทำหน้าที่เฝ้าระวังและช่วยเหลือผู้มาใช้บริการสระว่ายน้ำในกรณีที่เกิดเหตุอันตรายใด ๆ ระหว่างทางกลับบ้าน สามเห็นสี่กำลังจะจมน้ำอยู่ในคลองริมทาง แต่สามไม่ช่วยสี่ สี่จมน้ำเสียชีวิต

ตัวอย่างที่ 1 และตัวอย่างที่ 2 เป็นกรณีที่ผู้ช่วยเหลือเป็นบุคลากรทางการแพทย์หรือเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับอันตรายโดยตรง ตามกฎหมายไทยแพทย์ที่บังเอิญเดินมาพบคนบาดเจ็บอยู่ข้างทางไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาที่จะต้องช่วย³ กฎหมาย

³ ไพจิตร บุญพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, หน้า 12.

แคลิฟอร์เนีย กฎหมายจีน และกฎหมายเยอรมันก็เป็นไปในทำนองเดียวกันกับกฎหมายไทย กล่าวคือ แม้ว่าจะเป็นแพทย์ พนักงานเฝ้าสระว่ายน้ำ หรือเจ้าหน้าที่กู้ภัยก็ไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องช่วยผู้ตกอยู่ในภยันตรายที่ตนบังเอิญพบระหว่างทาง

เช่นเดียวกับสถานการณ์ที่ 1 และสถานการณ์ที่ 2 หนึ่งในสามทำผิดหน้าที่พลเมืองดีเพราะหนึ่งและสามไม่มีจิตสำนึกที่ดี นอกจากนี้ หนึ่งและสามยังฝ่าฝืนหน้าที่ตามกฎหมายธรรมชาติที่จะต้องช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันด้วย การที่หนึ่งและสามมีความชำนาญในการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายเป็นพิเศษมากกว่าคนอื่น ๆ ย่อมทำให้การช่วยเหลือของหนึ่งและสามมีประสิทธิภาพมากกว่าการที่จะให้บุคคลธรรมดาเข้าไปช่วยเหลือ เมื่อเทียบกับสถานการณ์ที่ 1 และสถานการณ์ที่ 2 แล้ว การงดเว้นไม่ช่วยเหลือของหนึ่งและสามเป็นการกระทำที่น่าตำหนิที่สุด เป็นการผิดต่อหน้าที่ทางศีลธรรมและหน้าที่ตามกฎหมายธรรมชาติอย่างร้ายแรง และยังเป็นการกระทำที่มีคุณค่าทางจริยธรรมน้อยที่สุดด้วย เพราะยังเข้าใจได้ว่า ก. ที่เป็นบุคคลธรรมดา หรือแดงที่เป็นบุคคลธรรมดาแต่มีประสบการณ์ในการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายอาจจะไม่มั่นใจในประสิทธิภาพการช่วยเหลือของตนเท่าบุคลากรทางการแพทย์ จึงได้ปฏิเสธที่จะช่วยเหลือ การงดเว้นไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายของหนึ่งและสามจึงน่าตำหนิมากกว่าการกระทำของ ก. และแดง หากพิจารณาสถานการณ์ที่ 3 ด้วย ทฤษฎีของโคลเบอร์ก ถ้าหนึ่งและสามให้เหตุผลของการไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายว่ากฎหมายไม่ได้บังคับให้ช่วยจึงไม่ช่วย โดยที่ไม่ได้สนใจว่าผู้ตกอยู่ในภยันตรายจะมีชะตากรรมอย่างไร กรณีย่อมถือได้ว่าหนึ่งและสามมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 ซึ่งเป็นระดับของจริยธรรมตามกฎหมายเกณฑ์สังคม แต่ถ้าหนึ่งและสามให้เหตุผลของการไม่ช่วยเหลือว่าเป็นเพราะตนจะไม่ได้รับรางวัลหรือประโยชน์ใด ๆ จากการช่วยเหลือ พัฒนาการทางจริยธรรมของหนึ่งและสามก็จะอยู่ในขั้นที่ 2 ซึ่งเป็นระดับของการแสวงหาประโยชน์และสิ่งตอบแทน

จากการวิเคราะห์สถานการณ์สมมติต่าง ๆ ด้วยกฎหมายและจริยศาสตร์แล้ว สรุปได้ว่า กฎหมายของประเทศที่ศึกษาไปทั้งสี่ประเทศนั้นไม่บังคับให้บุคคลต้องกระทำการช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกอยู่ในภยันตราย ดังนั้น ถ้าไม่ได้มีความสัมพันธ์พิเศษกับผู้ตกอยู่ในภยันตราย ผู้งดเว้นไม่ช่วยเหลือก็ไม่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งในทางกฎหมายแพ่ง การไม่ช่วยเหลือผู้อื่นจึงไม่ใช่ความผิด แต่ในทางจริยธรรม การที่ไม่ช่วยเหลือผู้อื่นทั้ง ๆ ที่สามารถช่วยได้เป็นเรื่องที่ผิดและน่าตำหนิจึงไม่ควรกระทำ หากพิจารณาด้วยจริยศาสตร์แล้ว ตามทฤษฎีของคานท์ กฎหมายที่ไม่บังคับให้ต้องช่วยคนไม่รู้จักมักจี้นี้เป็นกฎหมายที่มี

คุณค่าทางจริยธรรมน้อย เพราะกฎหมายนี้เห็นคุณค่าของมนุษย์ไม่เท่ากัน โดยมองว่ามนุษย์ที่มีความสัมพันธ์ต่อกันมีค่ามากกว่ามนุษย์ที่ไม่ได้รู้จักหรือมีความสัมพันธ์อะไรกันเลย หากพิจารณาด้วยทฤษฎีพัฒนาการการให้เหตุผลทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก บุคคลใดที่เห็นว่าการเลือกที่จะไม่ช่วยเหลือคน ๆ หนึ่งเป็นสิ่งที่ถูกต้องด้วยเหตุเพราะไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันนั้น เห็นว่าระดับการให้เหตุผลทางจริยธรรมของบุคคลนั้นอยู่ในขั้นที่ 2

จะเห็นได้ว่ากฎหมายและจริยธรรมของมนุษย์ไม่ได้เดินไปในทางเดียวกันเสมอไป บางอย่างบุคคลอาจรู้สึกอยู่ในใจว่าการกระทำหรือการงดเว้นกระทำบางอย่างเป็นสิ่งที่ไม่ดี เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง แต่กฎหมายก็ไม่ได้มีบทลงโทษสำหรับการกระทำหรืองดเว้นกระทำนั้น ผู้เขียนเห็นด้วยกับนักนิติศาสตร์ชาวจีนที่ว่า กฎหมายเป็นเข็มทิศชี้นำสังคม⁴ ดังนั้น กฎหมายควรสอดคล้องกับจริยธรรมของมนุษย์ มิฉะนั้นแล้ว คนจะเกิดความสงสัย ไม่ไว้วางใจกฎหมาย และมองว่ากฎหมายไม่สมเหตุสมผลและเกิดการต่อต้านขึ้นได้ ซึ่งการศึกษาจริยศาสตร์ทำให้เข้าใจได้ว่าเหตุใดกฎหมายจึงบัญญัติเช่นนั้น เช่น เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังกฎหมายบางเรื่องคือแนวคิดที่ว่าเสรีภาพของมนุษย์เป็นสิ่งที่สูงค่าอันมิอาจล่วงละเมิดได้และประโยชน์ของมวลชนอยู่เหนือสิ่งอื่นใด

ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าผู้เขียนประสงค์ให้กฎหมายกำหนดหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายและให้มีการลงโทษหากมีการฝ่าฝืนบทกฎหมายนั้น แต่ผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายไทยควรมีวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในการทำให้ประชาชนช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยากโดยที่ประชาชนไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นหน้าที่ แต่เป็นความเต็มใจของตนเองที่ต้องการจะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอันถือเป็นการให้เหตุผลทางจริยธรรมที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมในขั้นที่ 6 หรือสูงกว่า ซึ่งน่าจะดีกว่าการกำหนดหน้าที่ช่วยเหลือและกำหนดบทลงโทษสำหรับการไม่ช่วยเหลือนั้น ในประเด็นนี้ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 5 ว่าด้วยบทสรุปและข้อเสนอแนะ

⁴ Mengyun Tang, "Does China Need Good Samaritan Laws to Save Yue Yue," Cornell International Law Journal: 224.

4.2 ปัญหาการปรับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 กับการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย

ถ้าบุคคลเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายเพราะผู้ตกอยู่ในอันตรายร้องขอให้ช่วย กรณีไม่เป็นการจัดการงานนอกสั่งเพราะเป็นการที่ผู้ตกอยู่ในอันตรายขานวานใช้ให้ทำกิจการ ซึ่งในที่นี้คือการช่วยชีวิตของผู้ตกอยู่ในอันตราย

ในทางกลับกัน ถ้าบุคคลเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายโดยที่ผู้ตกอยู่ในอันตรายไม่ได้ร้องขอให้ช่วยเหลือนั้น ไม่ว่าจะเพราะผู้ตกอยู่ในอันตรายอยู่ในสถานะที่ไม่อาจช่วยเหลือตัวเองได้หรือด้วยเหตุผลประการอื่น จะเป็นการจัดการงานนอกสั่งตามกฎหมายไทยหรือไม่นั้น เป็นประเด็นที่จะได้พิจารณากันภายใต้หัวข้อนี้

เนื่องจากกฎหมายรัฐแคลิฟอร์เนียไม่มีแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง ส่วนกฎหมายจีนนั้นแม้จะมีแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายจัดการงานนอกสั่งบ้าง แต่นับว่ายังไม่เป็นระบบ อีกทั้งบทบัญญัติที่เป็นเรื่องจัดการงานนอกสั่งในกฎหมายจีนก็มีเพียงมาตราเดียว ซึ่งมาตราดังกล่าวกำหนดให้ผู้จัดการมีสิทธิเรียกค่าใช้จ่ายที่ได้เสียไปจากการเข้าทำกิจการให้ตัวการเท่านั้น⁵ โดยไม่ปรากฏบทบัญญัติที่กล่าวถึงการที่ผู้จัดการเข้าทำกิจการให้เป็นที่เสียหายแก่ตัวการ ดังนั้น ผู้เขียนจะวิเคราะห์กฎหมายจัดการงานนอกสั่งของไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายจัดการงานนอกสั่งของเยอรมันเท่านั้น เพราะกฎหมายจัดการงานนอกสั่งของประเทศไทยได้รับอิทธิพลมาจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะมาตรา 398 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เทียบได้กับมาตรา 680 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน

ตามที่ได้ศึกษาไปเบื้องต้นในหัวข้อที่ 2.2.4.2 ว่าด้วยความรับผิดชอบและความคุ้มครองของผู้เข้าช่วยเหลือตามมูลหนี้จัดการงานนอกสั่งกรณีปิดป้องภัยฉุกเฉินที่มีต่อตัวการ ประเด็นหนึ่งที่ต้องพิจารณาในวิทยานิพนธ์เล่มนี้คือการพิจารณาว่าการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายเป็นการจัดการงานนอกสั่งหรือไม่ เพราะหากการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายเป็นการจัดการงานนอกสั่ง ผู้เข้า

⁵ General Provisions of the Civil Code Article 121 “Persons carrying out management so as to avoid harm to the interests of others, where there have no legally prescribed or agreed upon obligation, have the right to request that the beneficiaries repay necessary expenses they paid out.”

ช่วยเหลือที่เป็นผู้จัดการจะได้รับประโยชน์จากมาตรา 398 ซึ่งเป็นบทบัญญัติจำกัดความรับผิดในกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง

เมื่อได้ศึกษาจากตัวอย่างสถานการณ์ต่าง ๆ ที่นักนิติศาสตร์บางท่าน⁶ หยิบยกขึ้นมาเพื่ออธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 398 ผู้เขียนพบว่าตัวอย่างเหล่านั้นเป็นไปในทำนองว่าผู้จัดการเข้าช่วยเหลือตัวการจากอันตรายอันใกล้จะถึง เช่น ผู้จัดการโยนเชือกให้ตัวการที่กำลังจะจมน้ำ หรือผู้จัดการฉุดตัวการออกจากมุ้งโดยเข้าใจผิดว่าในมุ้งกำลังจะเกิดไฟไหม้ หรือผู้จัดการช่วยตัวการที่สลบเนื่องจากบาดเจ็บสาหัสออกจากรถ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ไม่ปรากฏว่ามีการอธิบายอย่างชัดเจนว่าการที่บุคคลเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายแล้วกลับทำให้เขาเสียหายอยู่ภายใต้มาตรา 398 ด้วย จึงหมายความว่ากรณีที่บุคคลเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายเป็นการจัดการงานนอกสั่ง เพราะการจะปรับใช้มาตรา 398 ได้นั้นจะต้องปรากฏว่ากรณีเป็นการจัดการงานนอกเสียก่อน ส่วนศาสตราจารย์สุขุม ศุภินิตย์ แสดงความเห็นอย่างชัดเจนว่าการเข้าช่วยเหลือเพื่อให้ตัวการพ้นจากอันตรายโดยไม่มีการตกลงหรือการร้องขอให้ช่วยโดยตัวการเป็นการจัดการงานนอกสั่ง⁷ ผู้เขียนเห็นว่า เหตุผลที่สนับสนุนแนวคิดนี้อาจเป็นเหตุผลที่ว่า การจัดการงานนอกสั่งนั้นไม่จำเป็นต้องเกี่ยวกับทรัพย์สินเท่านั้น แต่อาจเป็นเรื่องอื่นอย่างการช่วยชีวิตด้วยก็ได้ และนอกจากการจัดการงานนอกสั่งจะเกิดขึ้นในกรณีที่ตัวการไม่อยู่แล้วยังอาจรวมถึงกรณีที่ตัวการอยู่แต่ไม่สามารถจัดการงานนั้นได้ด้วยตัวเองด้วย

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากอุทธรณ์มาตรา 398 ของกรมร่างกฎหมาย ซึ่งมีว่า ตัวการไม่อยู่บ้าน ต่อมามีคนมาที่บ้านตัวการและอ้างว่าจะมายึดทรัพย์ของตัวการออกขายทอดตลาดโดยการแสดงคำพิพากษาปลอม เพื่อนบ้านเห็นดังนั้นจึงใช้เงินตามคำพิพากษาไปแทนตัวการโดยไม่ได้ใช้ความระมัดระวังแม้แต่น้อยในการตรวจสอบว่าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาปลอมหรือไม่ กรณีดังกล่าวถือว่าผู้จัดการทำไปเพื่อปกป้องอันตรายอันมีมาใกล้ทรัพย์ของตัวการแต่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวการโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง จากอุทธรณ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายของผู้ร่าง

⁶ ไพจิตร บุญญพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลามิควรได้, หน้า 36.; ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 413.; ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิด, หน้า 250.

⁷ สุขุม ศุภินิตย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลามิควรได้, หน้า 44.

มาตรา 398 อาจไม่ได้มุ่งใช้กับกรณีการช่วยชีวิตตัวการโดยตรง แต่หากพิจารณาอีกมุมหนึ่ง อาจเป็นเพราะอุทธรณ์ดังกล่าวเป็นกรณีที่อันตรายมีมาใกล้ทรัพย์สินของตัวการ ถ้าอุทธรณ์เป็นทำนองที่ว่าอันตรายมีมาใกล้ชีวิตหรือร่างกายของตัวการ ข้อเท็จจริงตามอุทธรณ์อาจเปลี่ยนไปเป็นการช่วยชีวิตตัวการก็ได้

จากศึกษาประวัติศาสตร์ของกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง จะพบว่ากฎหมายจัดการงานนอกสั่งนี้สืบสายมาจากกฎหมายโรมันเรื่อง negotiorum gestio ซึ่งเป็นกฎหมายที่ปรับใช้กับกรณีที่เพื่อนบ้านไม่อยู่บ้าน และได้มีหมายศาลส่งมายังบ้านของเพื่อนบ้าน ผู้จัดการจึงเข้าทำกิจการแทนเพื่อนบ้านที่ไม่อยู่นั้น มีข้อสังเกตว่าอุทธรณ์มาตรา 398 ของกรมร่างกฎหมายใช้ข้อเท็จจริงในทำนองเดียวกับกรณีข้างต้น และได้พิจารณากฎหมาย negotiorum gestio ของชาวโรมันและอุทธรณ์ของกรมร่างกฎหมายประกอบกันแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า จุดมุ่งหมายของกฎหมายจัดการงานนอกสั่งคือการเข้าจัดการ “แทน” ผู้อื่นและเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นในกรณีที่ผู้อื่นนั้นไม่อยู่ สอดคล้องกับความเห็นที่ว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายจัดการงานนอกสั่งคือการรักษาผลประโยชน์ของผู้ที่ไม่อยู่ (absentee)⁸ ดังนั้น การเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายที่ปราศจากการขานวานใช้ให้ทำอาจไม่ใช่การจัดการ “แทน” ผู้อื่นตามความมุ่งหมายเดิมของกฎหมายจัดการงานนอกสั่งเพราะไม่ใช่กรณีที่ผู้อื่น (ตัวการ) ไม่อยู่ แต่เป็นการที่ผู้จัดการเข้าช่วยเหลือตัวการโดยตรง จึงก่อให้เกิดประเด็นว่าผู้จัดการทำกิจการแทนใครในเมื่อผู้จัดการกำลังเข้าจัดการงานที่ทำต่อเนื่องตัวร่างกายของตัวการอยู่ การเข้าช่วยเหลือที่จะเป็นการจัดการงานนอกสั่งได้ควรจะต้องเป็นกรณีที่ผู้จัดการเข้าช่วยชีวิตบุตรของตัวการเมื่อตัวการไม่อยู่หรือตัวการไม่สามารถทำช่วยเหลือบุตรของตนเองได้ แต่มีใช้การที่ผู้จัดการเข้าช่วยเหลือตัวการโดยตรง

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 680 เป็นต้นแบบในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นสมควรที่จะศึกษากฎหมายจัดการงานนอกสั่งของประเทศเยอรมนีด้วย ซึ่งจากการศึกษาประเด็นดังกล่าว ได้ความว่า กฎหมายจัดการงานนอกสั่งของประเทศเยอรมนีไม่ได้ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อการกระทำที่เป็นการกุศล (Samaritan work) ดังนั้น จึงไม่รวมถึงกรณีของผู้เข้าช่วยเหลือด้วย ผู้เข้าช่วยเหลือจึงไม่อาจเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่ได้รับจากการช่วยเหลือตัวการได้ แต่ต่อมากการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายทำให้เกิดแนวคิดที่ว่าสังคม

⁸ ประสิทธิ์ โสวิไลกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยจัดการงานนอกสั่ง ลภมิตร์ได้, หน้า 8.

ควรจะให้รางวัลผู้เข้าช่วยเหลือและผู้เข้าช่วยเหลือไม่ควรถูกทิ้งไว้ให้บาดเจ็บจากการช่วยเหลือผู้อื่น ศาลเยอรมันจึงวินิจฉัยว่าการที่บุคคลเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายเป็นการจัดการงานนอกสั่งที่ทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือในฐานะผู้จัดการสามารถเรียกค่าใช้จ่ายและค่าเสียหายจากตัวการได้ตามกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง นอกจากนี้ ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือทำกิจการไปเพื่อปกป้องอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ แต่เกิดความเสียหายขึ้นนั้น ผู้เข้าช่วยเหลือได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 680 เว้นแต่ความเสียหายจะเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงดังที่ศาลสูงสุดเยอรมันได้ตัดสินไว้ในคดีที่ BGH 30 November 1971, NJW 1972, 475 ว่า การที่จำเลยขับรถไปส่งผู้ตายเพราะผู้ตายเมาแต่จำเลยกลับขับรถชนเป็นเหตุให้ผู้ตายเสียชีวิตนั้น จำเลยไม่ต้องรับผิดตามมาตรา 680 เพราะเป็นการจัดการกิจการของตัวการที่เข้าไปเพื่อป้องกันอันตรายที่มีมาใกล้ตัวการ อันตรายที่ว่าคือการทำตัวการขับรถกลับบ้านเองทั้ง ๆ ที่เมาสุราอยู่

เมื่อพิจารณาในเชิงประวัติศาสตร์และในเชิงเปรียบเทียบกับกฎหมายเยอรมันซึ่งเป็นต้นแบบของบทบัญญัติมาตรานี้ ผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายจัดการงานนอกสั่งดั้งเดิมน่าจะไม่ได้มุ่งรวมถึงกรณีที่ผู้จัดการเข้าช่วยชีวิตตัวการด้วย และด้วยเหตุผลข้างต้น จึงมีข้อสงสัยว่าหากมีกรณีที่บุคคลเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายแล้วทำละเมิดแก่เขาให้เสียหายนั้น ศาลไทยจะตีความประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 ให้รวมถึงกรณีการที่ผู้จัดการช่วยชีวิตตัวการหรือไม่ ในความเห็นของผู้เขียนนั้น ผู้เขียนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่ศาลไทยจะตีความมาตรา 398 ให้รวมถึงการที่ผู้จัดการเข้าช่วยชีวิตตัวการ ซึ่งเป็นแนวทางที่ศาลเยอรมันใช้ เพราะมาตรา 398 มีต้นแบบมาจากมาตรา 680 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน อีกทั้ง นักนิติศาสตร์ไทยส่วนหนึ่งก็เห็นว่าการเข้าช่วยเหลือผู้อื่นโดยที่ผู้อื่นไม่ได้ร้องขอเป็นการจัดการงานนอกสั่ง นอกจากนี้ประเทศไทยเองก็มีกฎหมายอาญาที่กำหนดโทษแก่ผู้ที่ไม่ช่วยเหลือผู้อื่นทั้ง ๆ ที่ตนช่วยได้ ซึ่งการมีบทบัญญัติลงโทษผู้ไม่ช่วยเหลือนั้นก็ใช่ว่าจะเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ศาลเยอรมันตีความกฎหมายจัดการงานนอกสั่งให้รวมถึงการที่ผู้จัดการเข้าช่วยเหลือตัวการอันจะทำให้ผู้จัดการได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 680 ด้วย

ผู้เขียนขอสรุปความคิดที่ได้จากการวิเคราะห์ข้างต้น

ประการแรก วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้คือการพิจารณาหาความคุ้มครองที่เหมาะสมแก่ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายที่ก่อความเสียหายแก่ผู้ตกอยู่ในอันตรายโดยประมาทเลินเล่อ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 จึงถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาในฐานะเป็นบทบัญญัติที่อาจให้ความคุ้มครองแก่ผู้เข้าช่วยเหลือ แต่ประเด็นแรกที่ต้องพิจารณาคือการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายอยู่ภายใต้กฎหมายจัดการงานนอกสั่งหรือไม่ หากอยู่ก็จะทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 398

ประการที่สอง สืบเนื่องจากประการแรก ผู้เขียนได้ศึกษาความเห็นของนักนิติศาสตร์ไทยหลายท่านและพบว่าท่านเหล่านั้นมีความเห็นว่าการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายที่ปราศจากการร้องขอของผู้ตกอยู่ในอันตรายเป็นการจัดการงานนอกสั่ง ดังนั้น ผู้เข้าช่วยเหลือจึงย่อมไม่ได้รับประโยชน์จากมาตรา 398 ซึ่งเป็นบทบัญญัติหนึ่งในกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง กล่าวคือ เขาไม่ได้รับผิดหากการช่วยเหลือทำให้ผู้ตกอยู่ในอันตรายได้รับความเสียหาย แต่เมื่อได้ศึกษาที่มาของกฎหมายจัดการงานนอกสั่งของไทยซึ่งได้รับอิทธิพลจากกฎหมายเยอรมันซึ่งสืบสายมาจากกฎหมายโรมันอีกทอดหนึ่งแล้ว พบว่าจุดประสงค์ดั้งเดิมของกฎหมายจัดการงานนอกสั่งมิได้มุ่งรวมถึงการช่วยชีวิตตัวการด้วย อีกทั้งอุทธรณ์ของกรมร่างกฎหมายของไทยก็สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันศาลเยอรมันปรับใช้มาตรา 680 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันซึ่งเทียบเท่าได้กับมาตรา 398 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับการที่ผู้จัดการช่วยชีวิตตัวการด้วยจากที่แต่เดิมนั้นกฎหมายจัดการงานนอกสั่งของเยอรมันไม่ได้ถูกบัญญัติขึ้นมาให้รวมถึงกรณีดังกล่าว

ประการที่สาม เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีคำพิพากษาศาลเกี่ยวกับการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายขึ้นสู่ศาลไทย จึงไม่อาจทราบได้แน่นอนว่าศาลไทยจะวินิจฉัยว่าการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายเป็นการจัดการงานนอกสั่งหรือไม่ แต่ผู้เขียนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่ศาลไทยจะวินิจฉัยให้การเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายเป็นการจัดการงานนอกสั่งเพราะกฎหมายจัดการงานนอกสั่งของประเทศไทยมีต้นแบบมาจากกฎหมายจัดการงานนอกสั่งของเยอรมัน จึงต้องพิจารณาถึงแนวทางการปรับใช้กฎหมายจัดการงานนอกสั่งของศาลเยอรมันด้วย และเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาต่อไปในอนาคตว่าศาลไทยจะเดินตามแนวทางของศาลเยอรมันหรือไม่

ทั้งนี้ ต้องอย่าลืมว่าหากผู้ตกอยู่ในอันตรายร้องขอให้ช่วยและผู้เข้าช่วยเหลือทำให้ผู้ตกอยู่ในอันตรายได้รับความเสียหายจากการช่วยเหลือนั้น ผู้เข้าช่วยเหลือย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 398 นี้ เพราะการจะได้รับประโยชน์จากมาตรานี้จะต้องปรากฏว่าการเข้าช่วยเหลือเป็นการจัดการ

งานนอกสั่งเสียก่อน เมื่อการเข้าช่วยเหลือเกิดจากการร้องขอให้ช่วย กรณีจึงมิใช่การจัดการงานนอกสั่ง เพราะมีการขานวานใช้ให้ทำโดยตัวการ ดังนั้น เมื่อผู้เข้าช่วยเหลือทำให้ผู้ตกอยู่ในภยันตรายได้รับความเสียหาย ผู้เข้าช่วยเหลือจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายละเมิดและการจำกัดความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือก็จะเป็นไปตามกฎหมายนิรโทษกรรม กฎหมายจัดการงานนอกสั่ง มาตรา 398 จึงยังไม่เพียงพอที่จะให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายในทุกกรณี

4.3 ปัญหามาตรฐานความระมัดระวังและระดับความประมาทเลินเล่อในการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายในสถานการณ์ฉุกเฉิน

เนื่องจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มุ่งศึกษาปัญหากฎหมายของการเข้าช่วยเหลือที่ประมาทเลินเล่อ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ตกอยู่ในภยันตราย ต่อไปนี้ ผู้เขียนจะทำการศึกษาวิเคราะห์มาตรฐานความระมัดระวังของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อที่จะได้นำมาตรฐานดังกล่าวมาพิจารณาว่าผู้เข้าช่วยเหลือประมาทเลินเล่อหรือไม่ เมื่อทราบแล้วว่าเขาประมาทเลินเล่อ สิ่งที่ต้องพิจารณาต่อไปคือผู้เข้าช่วยเหลือประมาทเลินเล่อมากน้อยเพียงใด เพราะระดับของความประมาทเลินเล่อจะส่งผลต่อความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือ

4.3.1 มาตรฐานความระมัดระวังในการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายในสถานการณ์ฉุกเฉิน

เนื่องจากยังไม่มีคดีคดีที่ผู้เข้าช่วยเหลือถูกฟ้องโดยผู้ตกอยู่ในภยันตรายด้วยเหตุที่ผู้เข้าช่วยเหลือทำให้ผู้ตกอยู่ในภยันตรายเสียหายโดยประมาทเลินเล่อ ทำให้ไม่อาจทราบได้ว่าผู้เข้าช่วยเหลือควรใช้ความระมัดระวังอย่างไรในการช่วยเหลือให้เป็นไปตามมาตรฐานความระมัดระวังที่เหมาะสม อีกทั้งไม่มีกฎหมายไทยที่กำหนดมาตรฐานความระมัดระวังดังกล่าวด้วย

จากหัวข้อที่แล้ว ถ้าบุคคลหนึ่งเห็นอีกบุคคลหนึ่งกำลังตกอยู่ในภยันตรายจึงเข้าช่วยเหลือโดยที่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายไม่ได้ร้องขอ อาจถือได้ว่าเป็นการจัดการงานนอกสั่งโดยที่ผู้เข้าช่วยเหลือเป็นผู้จัดการ และผู้ตกอยู่ในภยันตรายหรือผู้ได้รับความช่วยเหลือเป็นตัวการ ภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือซึ่งเป็นตัวการนี้ทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแก่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายในระหว่างที่ทำการช่วยเหลือ ผู้เข้าช่วยเหลือต้องรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 และรับผิดในทางละเมิดด้วยอีกทางหนึ่ง คือเป็นไปตามมาตรา 420 ในทาง

ตรงกันข้าม ถ้าผู้ตกอยู่ในภยันตรายร้องขอให้บุคคลที่เดินผ่านไปมาให้ช่วยเหลือ กรณีนี้มิใช่การจัดการงานนอกสั่งเพราะมีการขานวานใช้ให้ทำโดยผู้ตกอยู่ในภยันตราย เมื่อผู้เข้าช่วยเหลือทำละเมิดต่อผู้ตกอยู่ในภยันตรายในระหว่างที่ทำการช่วยเหลือโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ผู้เข้าช่วยเหลือต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งเป็นความรับผิดชอบเพื่อละเมิด แต่เนื่องจากกฎหมายละเมิดและกฎหมายจัดการงานนอกสั่งมิใช่กฎหมายเดียวกัน ปัญหาจึงมีว่าในการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน มาตรฐานความระมัดระวังของผู้เข้าช่วยเหลือควรใช้มาตรฐานความระมัดระวังภายใต้กฎหมายใด ซึ่งผู้เขียนจะแยกพิจารณา ดังนี้

4.3.1.1 มาตรฐานความระมัดระวังในการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินตามกฎหมายละเมิด

การที่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายร้องขอให้บุคคลอื่นทำการช่วยเหลือตนและผู้เข้าช่วยเหลือตกลงช่วยเหลือไม่ว่าจะโดยการตกลงหรือโดยการเข้าช่วยเหลือ มีนักนิติศาสตร์บางท่านเห็นว่ากรณีข้างต้นเป็นสัญญา⁹ แต่ท่านมิได้อธิบายชัดเจนว่าเหตุใดจึงเป็นสัญญา แต่ผู้เขียนคิดว่าอาจเป็นเพราะมีคำเสนอ (ผู้ตกอยู่ในภยันตรายร้องขอให้ช่วย) และคำสนอง (ผู้เข้าช่วยเหลือตกลงช่วย) ที่ต้องตรงกัน แต่ด้วยความเคารพอย่างสูง ผู้เขียนเห็นว่ากรณีดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดสัญญาเพราะผู้ตกอยู่ในภยันตรายและผู้เข้าช่วยเหลือไม่ได้มุ่งก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นลักษณะสำคัญของนิติกรรม ที่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายร้องขอให้ช่วยก็เพียงแต่ต้องการให้ตนพ้นจากอันตรายที่กำลังประสบอยู่เท่านั้น ไม่ได้มุ่งผูกพันกันในทางกฎหมายแต่อย่างใด เมื่อมีการร้องขอให้ช่วยและมีการตอบรับการร้องขอนั้นไม่เป็นแม่แต่นิติกรรม กรณีเช่นว่าก็ไม่อาจเกิดเป็นสัญญาได้ ดังนั้น จึงไม่อาจใช้มาตรฐานความระมัดระวังของวิญญูชนตามกฎหมายสัญญามาใช้กับกรณีนี้ได้ ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือทำให้ผู้ตกอยู่ในภยันตรายได้รับความเสียหายโดยการกระทำที่ประมาทเลินเล่อของตน ผู้เข้าช่วยเหลือต้องรับผิดชอบในทางละเมิด

ในกฎหมายละเมิดของไทย การพิจารณามาตรฐานความระมัดระวังจะเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับตัวผู้เข้าช่วยเหลือโดยตรง ทำได้โดยการสมมติบุคคลหนึ่งขึ้นมาเปรียบเทียบกับผู้เข้าช่วยเหลือ (in abstracto) โดยให้บุคคลสมมตินั้นมีวิสัยและอยู่ในพฤติการณ์อย่างเดียวกันกับผู้เข้าช่วยเหลือ แต่

⁹ สุขุม ศุภนิติย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลามิควรได้, หน้า 44.

เนื่องจากผู้เข้าช่วยเหลืออาจเป็นใครก็ได้ เช่น บุคคลธรรมดา ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยชีวิต หรือบุคลากรทางการแพทย์ มาตรฐานความระมัดระวังภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินจึงแตกต่างกันไปตามกันไปด้วย

ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการช่วยชีวิต เช่น ผู้ที่เคยผ่านการอบรมการปฐมพยาบาลมาก่อน หรือเป็นบุคลากรทางการแพทย์ มาตรฐานความระมัดระวังของบุคคลประเภทนี้จะสูงกว่าบุคคลทั่วไป ในการพิจารณามาตรฐานความระมัดระวังของบุคคลประเภทนี้ จึงต้องนำวิสัยของเขามาพิจารณาด้วย วิสัยที่ว่านี้คือความรู้ความสามารถในการช่วยชีวิตคน ภายใต้เหตุการณ์เดียวกันซึ่งก็คือความฉุกเฉินนั้น บุคคลธรรมดาที่ไม่มีความรู้ความสามารถในการช่วยชีวิตคนย่อมทำได้ไม่ดีเท่าบุคลากรทางการแพทย์หรือผู้ผ่านการอบรมการปฐมพยาบาล หากใช้มาตรฐานความระมัดระวังเดียวกันแล้ว บุคคลธรรมดาก็ย่อมประมาทเลินเล่ออยู่รำไป

ในการพิจารณามาตรฐานความระมัดระวัง จึงต้องสมมติบุคคลขึ้นมาคนหนึ่ง ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือเป็นบุคคลธรรมดา บุคคลสมมติก็ต้องเป็นคนธรรมดาที่มีอายุ เพศ ความรู้ความสามารถหรือสภาพภายนอกอื่น ๆ แบบเดียวกันกับผู้เข้าช่วยเหลือ รวมถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประสบในขณะนั้นด้วย เช่น เวลากลางคืน ความฉุกเฉิน เป็นต้น เช่น ก. อายุ 20 ปี เรียนคณะนิติศาสตร์ ไม่มีความรู้ทางการแพทย์แม้แต่น้อย วันหนึ่ง ก. ไปเที่ยวทะเล ขณะที่เดินอยู่ริมชายหาดนั้น ก. พบ ข. ซึ่งโดนพิษของแมงกะพรุนกล่อง ข. ยังมีสติดีอยู่แต่เริ่มหายใจรวยรินแล้วจึงเรียกให้ ก. ช่วย ด้วยความอารามตกใจ ก. จึงพยายามล้างพิษแมงกะพรุนออกโดยการใช้น้ำดื่มล้างพิษบนแผล โดยที่ ก. ไม่รู้ว่าในการปฐมพยาบาลผู้ที่ถูกพิษแมงกะพรุนกล่องนั้น ห้ามใช้น้ำจืดล้างพิษออกเพราะจะทำให้พิษกระจายมากขึ้น แต่ควรใช้น้ำส้มสายชูหรือน้ำทะเล¹⁰ ข. ได้รับบาดเจ็บหนักขึ้นจนหัวใจหยุดเต้นจากการพยายามช่วยของ ก. เมื่อนำ ข. ส่งโรงพยาบาล ค. ซึ่งเป็นแพทย์ประจำโรงพยาบาลดังกล่าวเห็นว่าถ้าตนเป็น ก. ตนจะไม่นำน้ำจืดมาล้างแผล แต่จะใช้น้ำทะเลล้างและจะปั๊มหัวใจและผายปอด ข. ทันทีที่หัวใจ ข. หยุดเต้น

¹⁰ ศูนย์พิษวิทยา สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข, "แมงกะพรุนกล่อง (Box Jellyfish)" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 5 กันยายน 2561. แหล่งที่มา: http://www.dmsc.moph.go.th/secretary/pr/mass-news/mass-news_2558/10_Oct/%E0%B9%81%E0%B8%A1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B0%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87.pdf

จากสถานการณ์สมมติข้างต้น ถ้าเปรียบเทียบการกระทำของ ก. กับการกระทำที่แพทย์คิดว่า ตนจะทำถ้าเจอเหตุการณ์ดังกล่าว ก. ย่อมประมาทเลินเล่ออย่างแน่นอน ดังนั้น มาตรฐานความระมัดระวังที่ควรนำมาใช้พิจารณาในกรณีก็คือการสมมติบุคคลขึ้นมาให้มีวิสัยเช่นเดียวกับ ก. คือเป็นบุคคลอายุ 20 ปี ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการแพทย์ใด ๆ เลย และให้อยู่ในพฤติการณ์เดียวกันคือตกอยู่ภายใต้ความเร่งด่วนฉุกเฉินที่ว่าถ้าไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ข. อาจเสียชีวิตได้ ถ้าบุคคลสมมติ นั้นกระทำอย่างเดียวกับที่ ก. ทำ คือใช้น้ำจืดล้างแผล กรณีก็ไม่ถือว่า ก. ประมาทเลินเล่อ เพราะจะใช้มาตรฐานความระมัดระวังของ ค. ที่เป็นแพทย์ไม่ได้เพราะเป็นมาตรฐานความระมัดระวังของผู้มีวิชาชีพ ซึ่งก็ต้องใช้การสมมติบุคคลที่มีวิสัยอย่างผู้วิชาชีพและอยู่ในพฤติการณ์เดียวกันเช่นกันในการวินิจฉัยว่าผู้เข้าช่วยเหลือประมาทเลินเล่อหรือไม่

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะผู้เข้าช่วยเหลือจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือบุคคลที่เคยผ่านการอบรมการช่วยชีวิต หรือบุคลากรทางการแพทย์ แต่เมื่อการช่วยเหลือเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน จะคาดหวังให้ผู้เข้าช่วยเหลือกระทำการโดยละเอียดรอบคอบหรือสมบูรณ์ไร้ที่ติภายใต้ความกดดันและความตกใจที่เขาประสบอยู่ไม่ได้ เพราะแม้แต่แพทย์เอง การช่วยชีวิตในสภาพแวดล้อมอื่นที่เร่งด่วน และกดดันย่อมทำได้ยากการช่วยชีวิตในห้องฉุกเฉินของโรงพยาบาล

ในการพิจารณาว่าการกระทำของผู้เข้าช่วยเหลือเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่ กฎหมายแคลิฟอร์เนียใช้มาตรฐานเชิงภาวะวิสัย กล่าวคือใช้มาตรฐานความระมัดระวังของบุคคลผู้มีความระมัดระวังตามสมควร (a reasonably careful person)¹¹ หรือที่เรียกว่าวิญญูชนเป็นเกณฑ์ โดยศาลแคลิฟอร์เนียอ้างถึง Restatement (Second) of Torts มาตรา 283¹² ซึ่งบัญญัติว่า “มาตรฐานการกระทำของผู้กระทำที่ต้องปฏิบัติตามเพื่อไม่ให้ตนประมาทเลินเล่ออันนั้นคือมาตรฐานการกระทำของวิญญูชนภายใต้สถานการณ์เดียวกัน เว้นแต่ผู้กระทำจะเป็นเด็ก” แม้จะดูเหมือนว่ากฎหมายแคลิฟอร์เนียไม่นำวิสัยของผู้กระทำมาพิจารณา แต่กฎหมายแคลิฟอร์เนียก็ผ่อนปรนความเข้มงวดของมาตรฐานความระมัดระวังของวิญญูชนลงโดยการกำหนดประเภทของบุคคลต่าง ๆ ที่อาจใช้ความระมัดระวังต่ำลงเพราะบุคคลเหล่านั้นไม่อาจกระทำการให้สอดคล้องกับมาตรฐานความระมัดระวัง

¹¹ Judicial Council of California, *Civil Jury Instructions*, p. 221.

¹² Restatement (Second) of Torts § 283 “Unless the actor is a child, the standard of conduct to which he must conform to avoid being negligent is that of a reasonable man under like circumstances.”

ของวิญญูชนได้ เช่น เด็ก หรือผู้พิการทางกาย มาตรฐานความระมัดระวังของบุคคลเหล่านี้ก็จะเป็น มาตรฐานความระมัดระวังของวิญญูชนที่เป็นเด็กที่มีอายุและสติปัญญาเท่ากันหรือวิญญูชนที่มีความ พิจารณ์อย่างเดียวกัน แต่ถ้าผู้กระทำเป็นผู้ที่มีความสามารถ ทักษะ และความรู้ที่มากกว่าบุคคลทั่วไป มาตรฐานความระมัดระวังของผู้กระทำประเภทนี้ก็เป็นมาตรฐานของผู้ที่มีความสามารถ ทักษะ และความรู้ นั้น ๆ เช่น แพทย์ หนายความ หรือสถาปนิก นอกจากนี้ความฉุกเฉินก็เป็นพฤติการณ์ที่ ศาลนำมาใช้พิจารณาว่าผู้กระทำใช้ความระมัดระวังอย่างสมเหตุสมผลหรือไม่เพราะภายใต้ สถานการณ์ฉุกเฉิน ผู้กระทำย่อมมีเวลาเพียงเล็กน้อยในการตัดสินใจ ดังนั้น ภายใต้กฎหมายละเมิด แคลิฟอร์เนีย มาตรฐานความระมัดระวังของผู้ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายภายใต้สถานการณ์ ฉุกเฉินก็จะใช้มาตรฐานความระมัดระวังของวิญญูชนที่เป็นบุคคลประเภทเดียวกับผู้ช่วยเหลือ ประกอบกับพฤติการณ์ฉุกเฉินด้วย

ภายใต้กฎหมายละเมิดของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน นักนิติศาสตร์ชาวจีนเห็นว่า ใน การพิจารณาว่าบุคคลประมาทเลินเล่อหรือไม่ มาตรฐานที่ใช้คือมาตรฐานความระมัดระวังของ วิญญูชนที่มีความรอบคอบที่เป็นสมาชิกกลุ่มสังคมนั้น ๆ ในสถานการณ์เดียวกัน¹³ เป็นระดับความ ระมัดระวังที่คนส่วนใหญ่มักใช้ตามพฤติการณ์เดียวกัน ดังนั้น ถ้าผู้ช่วยเหลือเป็นแพทย์ มาตรฐาน ความระมัดระวังก็จะเทียบกับวิญญูชนที่มีความรอบคอบเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมนั้น ๆ หรือแพทย์ที่มี ความรอบคอบนั่นเองภายใต้พฤติการณ์ฉุกเฉิน

เมื่อพิจารณากฎหมายละเมิดเยอรมันแล้ว พบว่าการกระทำประมาทเลินเล่อคือการกระทำใน สิ่งที่วิญญูชนไม่กระทำ หรือเป็นการไม่กระทำในสิ่งที่วิญญูชนกระทำกัน ศาลเยอรมันใช้มาตรฐาน ความระมัดระวังแบบภาวะวิสัย (Objective Test) แต่วิญญูชนในกฎหมายเยอรมันคือวิญญูชนใน ฐานะและภาวะเช่นนั้น กล่าวคือ หากผู้ทำละเมิดอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือประกอบวิชาชีพอย่างใด อย่างหนึ่ง มาตรฐานความระมัดระวังของเขาจะเป็นมาตรฐานความระมัดระวังที่สมาชิกในกลุ่มนั้น หรือผู้ประกอบวิชาชีพนั้นด้วยกันคิดว่าผู้ทำละเมิดจะต้องมี เช่น แพทย์ทั่วไปจะต้องพิสูจน์ว่าตนใช้ ความระมัดระวังตามมาตรฐานความระมัดระวังของแพทย์ทั่วไป ไม่ใช่ความระมัดระวังของแพทย์

¹³ Yuanshi Bu, *Chinese Civil Law*, p. 127.

เฉพาะทาง เด็กก็ต้องใช้มาตรฐานความระมัดระวังแบบเด็กทั่วไปที่มีอายุเท่ากัน แต่ข้อบกพร่องส่วนบุคคลศาลจะไม่นำมาพิจารณาด้วย¹⁴

4.3.1.2 มาตรฐานความระมัดระวังในการช่วยเหลือที่ผู้ตกอยู่ในอันตรายภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินตามกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง

เนื่องจากกฎหมายแคลิฟอร์เนียไม่มีกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง ส่วนกฎหมายจัดการงานนอกสั่งของประเทศจีนนั้นยังไม่มีรายละเอียดมากพอสำหรับผู้เขียนที่จะนำมาศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นนี้ได้ ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเปรียบเทียบเฉพาะกฎหมายจัดการงานนอกสั่งของประเทศไทยและของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ประเทศไทยนำมาใช้เป็นต้นแบบในการร่างกฎหมายเสียส่วนใหญ่

กฎหมายจัดการงานนอกสั่งของไทยไม่ปรากฏว่ามีการกำหนดมาตรฐานความระมัดระวังในการจัดการงานนอกสั่งในสถานการณ์ฉุกเฉิน อย่างไรก็ตาม ความเห็นของนักนิติศาสตร์บางท่านยอมรับว่าผู้จัดการไม่อาจใช้ความระมัดระวังได้เฉกเช่นวิญญูชนในสถานการณ์ปกติ ดังนั้น เพียงแต่ผู้จัดการใช้ความระมัดระวังให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายใต้สถานการณ์ที่อันตรายใกล้จะถึงก็นับว่าเพียงพอแล้ว¹⁵ ส่วนนักนิติศาสตร์อีกท่านเห็นว่า ในสถานการณ์ฉุกเฉิน มาตรฐานความระมัดระวังของผู้จัดการนอกจากจะพิจารณาวิสัย พฤติการณ์และประเภทของกิจการแล้ว ยังควรพิจารณาถึงอันตรายที่มีมาใกล้ตัวการด้วย¹⁶ แต่หากพิจารณาจากอุทธรณ์ของกรมร่างกฎหมาย จะพบว่าในกรณีที่ผู้จัดการจะประสงค์จะปกป้องอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ ผู้จัดการจะต้องใช้ความระมัดระวังในกิจการของตัวการอย่างเช่นผู้จัดการจะพึงปฏิบัติในกิจการของตน¹⁷

ในความเห็นของผู้เขียน ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นที่ว่ามาตรฐานความระมัดระวังของผู้จัดการในสถานการณ์ฉุกเฉินให้พิจารณาจากวิสัย พฤติการณ์ ประเภทของกิจการ และอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ เพราะความเห็นนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับมาตรฐานความระมัดระวังตามกฎหมายละเมิดมากที่สุด ซึ่งการจัดการงานนอกสั่งนั้นคล้ายกับการละเมิดตรงที่ผู้จัดการจะเป็นใครก็ได้ จึงควรต้อง

¹⁴ Basil S. Markesinis and Hannes Unberath, *The German Law of Torts: A Comparative Treatise*, p. 84.

¹⁵ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2)*, หน้า 413.

¹⁶ ประเสริฐ อุษาฟ้าพนัส, "กฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่ง: ศึกษามาตรฐานการใช้ความระมัดระวังในการจัดการของผู้จัดการ," หน้า 93.

¹⁷ กรมร่างกฎหมาย, *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2496 บรรพ 1 และ 2 กับอุทธรณ์*, หน้า 143.

พิจารณาจากวิสัยและพฤติการณ์ ส่วนความเห็นที่ว่ามาตรฐานความระมัดระวังของผู้จัดการนั้นให้พิจารณาเอาว่าเพียงแต่ผู้จัดการใช้ความระมัดระวังให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินก็ถือว่าเพียงพอแล้วนั้น ผู้เขียนเห็นว่าอาจจะยังไม่ชัดเจนเพียงพอ เพราะที่ว่า “ใช้ความระมัดระวังให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้” นั้น คือความระมัดระวังเพียงใด ซึ่งไม่มีเกณฑ์วัดที่ชัดเจน ส่วนมาตรฐานความระมัดระวังของผู้จัดการตามอุทธรณ์ของกรมร่างกฎหมายที่ให้ผู้จัดการใช้ความระมัดระวังเช่นที่พึงปฏิบัติในกิจการของตนนั้น เห็นว่าอาจจะไม่เป็นธรรมต่อตัวการ เพราะผู้จัดการบางคนมีระดับความระมัดระวังต่ำกว่าบุคคลทั่วไป ซึ่งหากใช้มาตรฐานความระมัดระวังของผู้จัดการที่ไม่มีความรอบคอบ ก็แทบจะไม่มีกรณีที่ผู้จัดการคนนั้นประมาทเลินเล่อเลย

เช่นเดียวกับกฎหมายไทย ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันในเรื่องกฎหมายจัดการงานนอกสั่งไม่ได้วางมาตรฐานความระมัดระวังในการจัดการงานนอกสั่งเอาไว้ชัดเจน แต่นักกฎหมายเยอรมันเห็นว่ามาตรฐานความระมัดระวังในการจัดการงานนอกสั่งในสถานการณ์ปกติเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 276 กล่าวคือสุดท้ายแล้วก็พิจารณาจากความจงใจหรือความประมาทเลินเล่อของผู้จัดการ¹⁸ ส่วนมาตรฐานความระมัดระวังในการจัดการงานนอกสั่งภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินตามมาตรา 680 นั้นจะไม่เป็นไปตามมาตรา 276 (2) ซึ่งเป็นเรื่องของการใช้ความระมัดระวังตามสมควร แต่มาตรฐานความระมัดระวังตามมาตรา 680 นี้เป็นมาตรฐานความระมัดระวังที่ไม่สูงมากนัก ซึ่งก็คงเป็นมาตรฐานความระมัดระวังที่ต่ำกว่าความระมัดระวังตามสมควร เพราะกฎหมายเข้าใจว่าบุคคลไม่สามารถใช้ความระมัดระวังได้อย่างเต็มที่ภายใต้สถานการณ์ที่ฉุกเฉินกดดันนั้น แต่ถ้การจัดการงานนอกสั่งเป็นไปในลักษณะที่ผู้จัดการเข้าช่วยชีวิตตัวการโดยฉุกเฉินหรือที่เรียกว่า “rescue case” ผู้เขียนเห็นว่าศาลจะใช้มาตรฐานความระมัดระวังเชิงอัตวิสัยที่พิจารณาถึงข้อบกพร่องของจำเลยด้วย เห็นได้จากคดี BGH 30 November 1971, NJW 1972, 475 ที่ศาลสูงสุดเยอรมันวินิจฉัยความประมาทเลินเล่อของจำเลยโดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถของจำเลยเอง กล่าวคือศาลเห็นว่าการที่ผู้ตายกำลังจะขับรถออกไปทั้ง ๆ ที่เมาไม่ได้สติ นั้น เป็นเหตุฉุกเฉินที่ทำให้จำเลยตกใจและไม่มีเวลาที่จะคิดให้รอบคอบ และ “ในสายตาของจำเลย” จำเลยไม่อาจหาทางเลือกที่ดีกว่าการขับรถแทนผู้ตายแล้ว ข้อเท็จจริงอื่น ๆ เช่น เพื่อนของจำเลยและผู้ตายต่างก็

¹⁸ Samuel J. Stoljar, *International Encyclopedia of Comparative Law*: 10,17. Vol. 10. Restitution, Unjust Enrichment and Negotiorum Gestio ; Chapter 17. Negotiorum Gestio / Samuel J. Stoljar. - 1984, pp. 156-157.

คะยั้นคะยอให้จำเลยขับรถไปส่งผู้ตาย หรือความร้ายแรงของความเสียหายที่อาจเกิดหากจำเลยไม่เข้า แทรกแซงล้วนแต่เป็นพฤติการณ์ที่ศาลนำมาใช้พิจารณาความสมเหตุสมผลของการกระทำของจำเลย ด้วย ดังนั้น การที่จำเลยตัดสินใจขับรถแทนผู้ตายทั้ง ๆ ที่ตัวจำเลยเองก็เมาสุราและก่ออุบัติเหตุขึ้นไม่ ถือว่าเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

หากประเทศไทยจะจัดให้มีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย ปัญหาจึงมีว่าในการวินิจฉัยความประมาทเลินเล่อของผู้เข้าช่วยเหลือในสถานการณ์ฉุกเฉิน ศาลควรใช้เกณฑ์อะไรในการพิจารณามาตรฐานความระมัดระวัง เพราะตามกฎหมายไทย ถ้าการเข้าช่วยเหลือเข้าลักษณะของกฎหมายละเมิด มาตรฐานความระมัดระวังจะพิจารณาจากการสมมติบุคคลที่มีวิสัย และพฤติการณ์เดียวกันขึ้นมาเปรียบเทียบกับผู้ทำละเมิด แต่ถ้าการเข้าช่วยเหลือมีลักษณะเป็นการจัดการงานนอกสั่ง ความเห็นของนักกฎหมายบางท่านยอมรับว่าจะให้ใช้มาตรฐานความระมัดระวังของวิญญูชนดังเช่นการจัดการงานนอกสั่งในสถานการณ์ปกติยอมทำไม่ได้ กฎหมายจึงยกเว้นความรับผิดให้เฉพาะกรณีผู้จัดการทำกิจการโดยประมาทเลินเล่อธรรมดาเท่านั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 ซึ่งมาตรฐานความระมัดระวังของผู้จัดการในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นยังไม่มีข้อความชัดเจนแน่นอนว่าควรเป็นอย่างไร มีแต่เพียงความเห็นของนักกฎหมายไทยเท่านั้น

ผู้เขียนเห็นว่า ไม่ว่าจะผู้ตกอยู่ในภยันตรายจะร้องขอหรือไม่ การช่วยเหลือก็คือการช่วยเหลือ เป็นการกระทำที่มีจริยธรรมเหมือนกัน ในเมื่อเป็นการช่วยเหลืออย่างเดียวกันแล้ว เหตุใดจึงใช้มาตรฐานความระมัดระวังต่างกัน ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ไม่ว่าจะการเข้าช่วยเหลือจะมีลักษณะเป็นการจัดการงานนอกสั่งหรือไม่ มาตรฐานความระมัดระวังในการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินนั้นควรใช้มาตรฐานความระมัดระวังอย่างเดียวกับที่ใช้ในกฎหมายละเมิด กล่าวคือในการพิจารณาความประมาทเลินเล่อของผู้เข้าช่วยเหลือ ให้สมมติบุคคลที่มีวิสัยและอยู่ในพฤติการณ์เดียวกันขึ้นมาเปรียบเทียบกับผู้เข้าช่วยเหลือ เพราะผู้เข้าช่วยเหลือจะเป็นใครก็ได้¹⁹ อาจเป็นเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ คนชรา แพทย์ พยาบาล ตำรวจ ก็ได้ ผู้ตกอยู่ในภยันตรายไม่สามารถเลือกได้ว่าใครจะเป็นผู้ช่วยเหลือตน วิสัยของผู้เข้าช่วยเหลือย่อมแตกต่างกันอย่างแน่นอน นอกจากวิสัยแล้วก็

¹⁹ ประเสริฐ อุษาฟ้าพนัส, "กฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่ง: ศึกษามาตรฐานการใช้ความระมัดระวังในการจัดการของผู้จัดการ," หน้า 46.

ต้องคำนึงพฤติการณ์ที่ฉุกเฉินเร่งด่วนด้วยเพราะไม่ว่าผู้เข้าช่วยเหลือจะมีวิสัยอย่างไรก็ตาม การตัดสินใจของเขาภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินนั้นย่อมไม่มีประสิทธิภาพเท่าการตัดสินใจในภาวะปกติ

ยกตัวอย่างเช่น ก. เป็นหญิง อายุ 20 ปี มีนิสัยโอบอ้อมอารี เรียนอยู่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ไม่เคยเรียนหรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับการปฐมพยาบาลมาก่อน ในช่วงวันหยุด ก. ไปเดินป่ากับเพื่อน ๆ บนภูเขาแห่งหนึ่งที่ห่างไกลความเจริญ ขณะเดินอยู่ในป่านั้น ก. และเพื่อน ๆ พบนักเดินป่าอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีท่าทีวิตกกังวล ก. จึงเดินเข้าไปถามและได้ความว่า ข. ซึ่งเป็นหนึ่งในนักเดินป่ากลุ่มนั้นหมดสติเพราะหัวใจขาดเลือดเฉียบพลัน ก. เห็นว่าทุกคนอยู่ในป่าลึกที่ไม่มีสัญญาณโทรศัพท์และหากจะเดินเท้าลงภูเขาไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่อุทยานก็คงไม่ทันการณ์ เมื่อ ก. เห็นว่าไม่มีทางเลือกอื่นแล้ว ก. จึงตัดสินใจทำการปั๊มหัวใจ ข. ทั้ง ๆ ที่ทราบดีว่าตนไม่มีความรู้และประสบการณ์มาก่อน ก. วางตำแหน่งมือผิดเป็นผลให้ซีโครอง ข. หัวกั้มปอดและมีเลือดออกในตับ ประจวบเหมาะกะบังจังหวะที่โทรศัพท์มีสัญญาณพอดี กลุ่มนักเดินป่าจึงโทรศัพท์ขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ให้ส่งเฮลิคอปเตอร์พา ข. ไปโรงพยาบาล สุดท้ายแล้ว ข. เป็นอัมพาตเพราะเลือดไปเลี้ยงสมองไม่เพียงพอและได้รับบาดเจ็บที่กระดูกซีโครอง ปอด และตับ ข. จึงฟ้อง ก. เพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย

จากอุทธรณ์ข้างต้น การเข้าช่วยเหลือของ ก. อาจเป็นการจัดการงานนอกสั่งเพราะไม่มีการขานวานใช้ให้ช่วยจาก ข. ซึ่งเป็นตัวการ ในการวินิจฉัยว่า ก. ประมาทเลินเล่อหรือไม่นั้น หากใช้มาตรฐานความระมัดระวังของวิญญูชน ก. ย่อมประมาทเลินเล่ออย่างแน่นอนและอาจถึงขั้นประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เพราะทั้งที่ ก. ทราบดีว่าตนไม่มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเลย ก. ก็ยังฝืนเข้าไปช่วย ข. อยู่ ทั้ง ๆ ที่เพื่อน ๆ ของ ก. และกลุ่มนักเดินป่าคนอื่นซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นวิญญูชนก็ไม่มีใครทำกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 กฎหมายให้อภัยเฉพาะการกระทำที่เป็นประมาทเลินเล่อธรรมดาเท่านั้นเพราะกฎหมายเข้าใจว่าภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินบุคคลไม่อาจใช้ความระมัดระวังเยี่ยงวิญญูชนได้ แต่จากข้อเท็จจริงข้างต้น เมื่อใช้มาตรฐานความระมัดระวังของวิญญูชน ผู้เขียนเห็นว่า ก. ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเพราะถ้า ก. ฉกคิดเพียงเล็กน้อยว่าตนไม่มีความรู้ความสามารถในการปฐมพยาบาลเลย ความเสียหายก็จะไม่เกิด หากขึ้นไป ตนอาจทำให้เขาเสียหายได้ เมื่อ ก. ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ก. จึงไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 398

แต่ถ้าศาลใช้มาตรฐานความระมัดระวังอย่างเดียวกับที่ใช้ในกฎหมายละเมิด ก. อาจไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ในการวินิจฉัย ให้สมมติบุคคลขึ้นมาคนหนึ่งให้มีวิสัยและอยู่ในพฤติกรรมเช่นเดียวกับ ก. ก. ซึ่งอายุเพียง 20 ปี อาจดูเหมือนเป็นผู้ใหญ่แล้ว แต่ ก. เพิ่งบรรลุนิติภาวะมาไม่นาน ความคิดและประสบการณ์ย่อมมีไม่มากเท่าผู้ใหญ่ ก. ไม่ได้เรียนคณะนิติศาสตร์ซึ่งหากเรียน ก. อาจทราบว่าการทำให้เขาเสียหายแม้มีเจตนาดีก็มีความเป็นไปได้ที่อาจถูกฟ้องร้องให้รับผิดชอบ พฤติกรรมที่ ก. ประสบอยู่ตอนนั้นคือการอยู่ท่ามกลางป่าที่ไม่มีสิ่งใดจะช่วยให้ ข. พ้นจากความตายอันใกล้จะถึงได้ ในสายตาของ ก. ก. อาจคิดว่าถ้าไม่ช่วย ข. ข. คงตายอยู่ดี แต่ถ้าหากช่วยอย่างน้อยก็ยังมีโอกาสที่ ข. จะรอด และด้วยนิสัยที่โอบอ้อมอารีของ ก. ก. จึงตัดสินใจทำการป้อนหัวใจให้ ดังนั้น หากใช้มาตรฐานความระมัดระวังตามกฎหมายละเมิด ก. จะไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ก. ซึ่งเป็นผู้เข้าช่วยเหลือจะได้รับความคุ้มครองมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของศาลเยอรมันในคดี BGH 30 November 1971, NJW 1972, 475

4.3.2 ระดับความประมาทเลินเล่อในการเข้าช่วยเหลือ

การศึกษาถึงระดับความประมาทเลินเล่อในการเข้าช่วยเหลือจะทำให้ทราบถึงความรับผิดชอบและความคุ้มครองที่เหมาะสมของผู้เข้าช่วยเหลือได้ เช่น ในกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของรัฐแคลิฟอร์เนียและของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากการช่วยเหลือของตน เว้นแต่ความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ในการนี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงเฉพาะความประมาทเลินเล่อในระดับที่ร้ายแรงกว่าประมาทเลินเล่อธรรมดาขึ้นไปเพราะเป็นเกณฑ์ที่กฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของต่างประเทศกำหนดให้ผู้เข้าช่วยเหลือต้องรับผิดชอบ

ความประมาทเลินเล่อในการช่วยเหลือที่จะทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยสุxonนามัยและความปลอดภัย มาตรา 1799.102 (b) ของรัฐแคลิฟอร์เนียมีอยู่สองระดับคือการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) และการกระทำโดยจงใจหรือขาดความยับยั้ง (Wilful or Wanton Misconduct) ซึ่งความประมาทเลินเล่อทั้งสองแบบนี้มีระดับความร้ายแรงที่สูงกว่าความประมาทเลินเล่อธรรมดา “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” คือการกระทำที่ปราศจากความระมัดระวังแม้เพียงเล็กน้อยหรือการกระทำที่ผิดไปจากมาตรฐานการกระทำ

ตามปกติธรรมดาเป็นอย่างมาก เป็นการที่บุคคลไม่ใช้ความระมัดระวังที่แม้แต่คนที่ไม่ค่อยระมัดระวังยังใช้ความระมัดระวังเช่นนั้น ส่วน “การกระทำโดยจงใจหรือขาดความยับยั้ง” คือการกระทำที่บุคคลหนึ่งไม่ได้ตั้งใจให้เกิดความเสียหาย แต่บุคคลนั้นจงใจกระทำการอย่างหนึ่งซึ่งไม่สมเหตุผลและอันตรายเป็นอย่างยิ่งโดยถึงขนาดที่บุคคลนั้นทราบหรือควรจะทราบได้ว่ามีโอกาสสูงมากที่ความเสียหายจะเกิด เป็นความประมาทเลินเล่อในระดับที่สูงกว่าประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

กฎหมายจีนแบ่งระดับความประมาทเลินเล่อออกเป็นเพียงสองระดับคล้ายกฎหมายไทย กล่าวคือมีเพียงประมาทเลินเล่อธรรมดาและประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง นักนิติศาสตร์จีนให้ความหมายของการกระทำโดย “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” ไว้ว่าเป็นการกระทำของบุคคลที่ไม่เพียงแต่จะไม่ใช้ความระมัดระวังเพียงบุคคลที่มีความรอบคอบตามปกติจะใช้กันแล้ว ยังเป็นการกระทำที่ไม่ใช้แม้แต่ความระมัดระวังขั้นต่ำสุดที่บุคคลทั่วไปใช้กันด้วย

ส่วนกฎหมายเยอรมันนั้น “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” คือการที่ผู้ทำละเมิดไม่สนใจความเสี่ยงที่ทุกคนเห็นว่าจะเกิดความเสียหายอย่างชัดเจน หรือการกระทำหรือการงดเว้นกระทำที่แตกต่างจากมาตรฐานความระมัดระวังเป็นอย่างมาก หรือเป็นการฝ่าฝืนมาตรฐานความระมัดระวังโดยมาตรฐานความระมัดระวังดังกล่าวจะต้องมีตามปกติแล้วแต่ข้อเท็จจริง

สำหรับกฎหมายไทย “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” ไม่ปรากฏนิยามชัดเจนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ก็มีนักนิติศาสตร์หลายท่านได้ให้นิยามไว้

ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ เห็นว่า “ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หมายถึงความประมาทเลินเล่อโดยไม่ใช้ความระมัดระวังเสียเลย ทั้ง ๆ ที่เห็นภัยอันตรายอยู่ชัด ๆ ก็ยังไม่ใช้ความระมัดระวังให้พ้นจากภัยอันตรายที่เห็นอยู่นั้น ถ้าหากจะใช้ความระมัดระวังแต่เพียงเล็กน้อย ภัยอันตรายนั้นก็อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้ การกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงอาจเทียบเท่ากับการกระทำโดยจงใจได้”²⁰

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เห็นว่า “ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเป็นความประมาทเลินเล่อซึ่งคนธรรมดาในฐานะเช่นเดียวกันนั้นไม่อาจขาดไว้ซึ่งความระมัดระวังถึงแก่จะเกิด

²⁰ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องมาตรา สัญญา บรรพ 2 มาตรา 354-394, หน้า 115.

ความเสียหายขึ้นได้ แต่ถ้าเป็นความประมาทเลินเล่อซึ่งคนธรรมดาอาจทำกันได้ ก็ไม่นับว่าเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง”²¹

ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธ์ เห็นว่าความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นเป็นขั้นที่อยู่ระหว่างความจงใจกับความประมาทเลินเล่อธรรมดา²² ส่วนศาสตราจารย์สุขุม ศุภนิติย์ ก็เห็นว่าประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงคือเกือบจะเป็นการจงใจทำผิด²³

หากประเทศไทยจะจัดให้มีกฎหมายที่คุ้มครองผู้ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายโดยให้ผู้ช่วยเหลือรับผิดเฉพาะการกระทำที่จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้น การที่ผู้ช่วยเหลือจะรับผิดโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง กรณีจะต้องปรากฏด้วยว่าผู้ช่วยเหลือไม่ใช้ความระมัดระวังแม้แต่น้อยในการช่วยเหลือ ถ้าใช้แม้เพียงเล็กน้อย ความเสียหายก็คงไม่เกิด

ผู้เขียนเห็นว่าความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงที่จะทำให้ผู้ช่วยเหลือต้องรับผิดนั้นจะต้องเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินด้วย หมายความว่าแม้จะอยู่ภายใต้เหตุฉุกเฉินนั้น ผู้ช่วยเหลือก็ยังคงคิดได้ว่ามีความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายแต่ก็ยังกระทำลงเพราะคิดว่าความเสียหายอาจจะไม่เกิด เช่น ก. ไปทานอาหาร ณ ร้านอาหารแห่งหนึ่ง ขณะที่ทานอาหารอยู่นั้น ข. ซึ่งนั่งทานอาหารอยู่โต๊ะข้าง ๆ เกิดอาการสำลักและหายใจไม่ออกเพราะเศษอาหารอุดตันที่หลอดลม ข. เริ่มขาดอากาศหายใจ ด้วยความรีบเร่ง ก. จึงใช้ตะเกียบปักไปที่ลำคอของ ข. โดยหวังว่าตะเกียบจะไปเจาะรูที่หลอดลมทำให้ ข. หายใจได้สะดวก ปรากฏว่า ข. ได้รับบาดเจ็บเพิ่มจากการกระทำของ ก. เช่นนี้ อาจถือได้ว่า ก. ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เพราะแม้ ก. จะตกอยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉิน ก. รู้ยู่ว่าโอกาสที่ตะเกียบจะไม่ถูกหลอดลมนั้นมีสูงมากและยอมทำให้ ข. ได้รับบาดเจ็บแน่นอน ก. ควรจะเลือกช่วยเหลือด้วยวิธีอื่นที่ไม่ก่อความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายเท่าวิธีนี้

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังเห็นว่า การช่วยเหลือในบางลักษณะอาจเห็นได้ชัดว่าเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เช่น ผู้ช่วยเหลือรู้ดีว่าตนไม่มีความรู้หรือทักษะเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเลยแม้แต่น้อย ผู้ช่วยเหลือกลับเลือกที่จะทำการปฐมพยาบาลที่มีความซับซ้อนและต้องใช้

²¹ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 71.

²² ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามิควรไต้, หน้า 74-75.

²³ สุขุม ศุภนิติย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลามิควรไต้, หน้า 42.

ความพยายามมากกว่าการช่วยเหลือในลักษณะอื่น เช่น การเรียกให้บุคคลอื่นมาช่วย หรือการโทรศัพท์เรียกรถพยาบาลมา ซึ่งสมเหตุสมผลและเป็นภาระต่อผู้เข้าช่วยเหลือน้อยกว่า แต่ทั้งนี้ก็ควรพิจารณาพฤติการณ์อื่นประกอบด้วย เช่น ถ้าเหตุการณ์เกิดขึ้นในห้างหรือร้านอาหารที่มีคนพลุกพล่าน การไม่เรียกให้ผู้อื่นมาช่วยแต่กลับลงมือปฐมพยาบาลเองโดยไม่มีความรู้ น่าจะถือได้ว่าเป็นประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง แต่ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือไม่มีทางเลือกอื่นแล้วและการช่วยเหลือที่เลือกกระทำไม่อาจทำให้สถานการณ์แย่ลงไปกว่าเดิมได้ก็อาจไม่เป็นประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

เมื่อเป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง กฎหมายก็ไม่ควรให้ความคุ้มครองการช่วยเหลือลักษณะนี้เพราะมีเดะนั้นแล้วต่อไปก็จะมีแต่การช่วยเหลือที่ไม่มีประสิทธิภาพซึ่งสุดท้ายแล้วสังคมก็จะไม่ได้ประโยชน์จากการช่วยเหลือนั้น

ผู้เขียนขอสรุปความคิดที่ได้จากการวิเคราะห์ข้างต้น

ประการแรก ในการพิจารณาความคุ้มครองของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย การศึกษามาตรฐานความระมัดระวังและระดับความประมาทเลินเล่อเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการเข้าช่วยเหลือที่ประมาทเลินเล่ออาจเป็นเหตุให้ผู้เข้าช่วยเหลือต้องรับผิดตามกฎหมายละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งการวินิจฉัยความประมาทเลินเล่อตามกฎหมายละเมิดของไทยนั้น ใช้มาตรฐานความระมัดระวังแบบ in abstracto คือเป็นการสมมติบุคคลหนึ่งขึ้นมาให้มีวิสัยและพฤติกรรมเดียวกับผู้เข้าช่วยเหลือที่ทำละเมิด ถ้าบุคคลสมมตินี้ไม่กระทำอย่างที่ผู้เข้าช่วยเหลือทำ ก็ถือว่าผู้เข้าช่วยเหลือประมาทเลินเล่อ ผู้เข้าช่วยเหลืออาจต้องรับผิดเพื่อละเมิด

ประการที่สอง ปัจจุบันยังไม่แน่ชัดว่าการที่บุคคลหนึ่งเข้าช่วยเหลืออีกบุคคลหนึ่งซึ่งตกอยู่ในอันตรายเป็นการจัดการงานนอกสิ่งอันจะทำให้ข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ภายใต้กฎหมายจัดการงานนอกสิ่งหรือไม่ แต่ถ้าสันนิษฐานว่าลักษณะข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นการจัดการงานนอกสิ่ง ผู้เข้าช่วยเหลือจะได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 ซึ่งให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือที่ปิดป้องอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ หากความเสียหายเกิดจากการเข้าปิดป้องอันตรายของผู้เข้าช่วยเหลือที่เป็นผู้จัดการ ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิด เว้นแต่ความเสียหายนั้นจะเกิดจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เข้าช่วยเหลือ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรศึกษามาตรฐานความระมัดระวังในการจัดการงานนอกสิ่งภายใต้สถานการณ์ที่มีอันตรายอันใกล้จะถึงหรือที่

เรียกว่าสถานการณ์ฉุกเฉินด้วย แต่จากการศึกษาพบว่ามาตรฐานความระมัดระวังในกรณีดังกล่าวยังไม่ชัดเจนและนักนิติศาสตร์ทั้งหลายต่างก็มีความเห็นที่แตกต่างกันออกไป ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่ามาตรฐานความระมัดระวังในการจัดการงานนอกสั่งภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉินควรเป็นมาตรฐานเดียวกันกับมาตรฐานความระมัดระวังตามกฎหมายละเมิด คือพิจารณาจากวิสัยของผู้จัดการและพฤติการณ์ภายนอก เพราะการจัดการงานนอกสั่งมีลักษณะคล้ายละเมิด นอกจากนี้ ข้อเท็จจริงบางอย่างก็เห็นได้ชัดว่าผู้เข้าช่วยเหลือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เช่น ทำการปฐมพยาบาลที่ซับซ้อนทั้ง ๆ ที่ทราบดีว่าตนไม่มีความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์ในการปฐมพยาบาลเลย ซึ่งในกรณีที่ผู้เข้าช่วยเหลือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้เข้าช่วยเหลือควรต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นอยู่เพราะเป็นการกระทำที่น่าตำหนิมากกว่าการประมาทเลินเล่อธรรมดา และหากประเทศไทยจะมีการบัญญัติกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้ที่เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย ปัญหาจึงมีว่ามาตรฐานความระมัดระวังในการช่วยเหลือควรใช้มาตรฐานแบบใดระหว่างมาตรฐานความระมัดระวังตามกฎหมายละเมิดหรือมาตรฐานความระมัดระวังตามกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าควรใช้มาตรฐานความระมัดระวังตามกฎหมายละเมิดเช่นกันเพราะการช่วยเหลือจะกระทำโดยใครก็ได้

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือจากความรับผิดเพื่อละเมิด

จากที่ได้ศึกษาไปแล้วพบว่ากฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติใดที่จำกัดความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายที่มีเจตนาดีเป็นการเฉพาะ มีเพียงแต่กฎหมายที่เป็นบทบัญญัติทั่วไป เช่น หลักกฎหมายนิรโทษกรรมและหลักกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง ซึ่งหลักกฎหมายดังกล่าวปรับใช้กับการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายได้เพียงบางลักษณะเท่านั้น กล่าวคือ หลักกฎหมายนิรโทษกรรมเรื่องการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 449 วรรคแรก ใช้ได้เฉพาะกรณีที่อันตรายต้องละเมิดต่อกฎหมายและใกล้จะถึงเท่านั้น ดังนั้น ถ้าอันตรายเกิดจากตัวผู้เสียหายเอง เช่น ผู้เสียหายลื่นล้มตกลงไปในแม่น้ำ หรือเกิดจากภัยธรรมชาติ เช่นนี้ ไม่เป็นกรณีตามมาตรา 449 วรรคแรกที่ผู้เข้าช่วยเหลือจะสามารถอ้างได้หากทำละเมิดแก่ผู้เสียหาย

ส่วนกฎหมายจัดการงานนอกสั่งนั้น หากพิจารณาคร่าว ๆ อาจพบว่าประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 398 สามารถให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่ผู้เข้าช่วยเหลือได้ แต่เมื่อศึกษา แล้วพบว่าเนื่องจากมาตรา 398 เป็นบทบัญญัติที่อยู่ภายใต้กฎหมายจัดการงานนอกสั่ง ดังนั้น การช่วยเหลือของผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องเข้าลักษณะเป็นการจัดการงานนอกสั่งด้วย ผู้เข้าช่วยเหลือจึงจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 398 นี้ อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมายังไม่ปรากฏว่ามีคดีที่ผู้เข้าช่วยเหลือทำ ละเมิดต่อผู้ตกอยู่ในภยันตรายขึ้นสู่ศาลไทยให้ศาลไทยวินิจฉัยว่ากรณีดังกล่าวเป็นหรือไม่การจัดการ งานนอกสั่ง กรณีจึงไม่อาจแน่ใจได้ว่าศาลจะตีความให้การช่วยเหลือในลักษณะใดที่อยู่ภายใต้กฎหมาย จัดการงานนอกสั่ง และหากแม้ว่าศาลจะตีความว่าการที่บุคคลเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย โดยตรงเป็นการจัดการงานนอกสั่งอันจะทำให้ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 398 ผู้เขียนก็เห็นว่า มาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ใช้ได้ค่อนข้างจำกัดเพราะใช้ได้เฉพาะกรณีที่การเข้าช่วยเหลือที่ผู้ตก อยู่ในภยันตรายไม่ได้ร้องขอเท่านั้น

เหตุผลที่ผู้เขียนต้องการให้ประเทศไทยมีกฎหมายที่จำกัดความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตก อยู่ในภยันตรายนั้นเป็นเพราะผู้เขียนเห็นว่าบุคคลที่ช่วยเหลือคนแปลกหน้าที่ตกอยู่ในภยันตรายโดย ไม่หวังนวลอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่ตัวเองและโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นบุคคลที่มีจริยธรรมสูง เป็น ผู้ที่เอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง จึงไม่ควรให้เขาถูกลงโทษเพราะการเข้าช่วยเหลือด้วยเจตนาดีแต่ เกิดข้อผิดพลาดเพียงเล็กน้อย ซึ่งก็คือประมาทเลินเล่อธรรมดา จริยอยู่ที่การช่วยเหลือโดยประมาท เลินเล่อของผู้เข้าช่วยเหลือเป็นเหตุให้ผู้ตกอยู่ในภยันตรายได้รับความเสียหายมากขึ้น แต่ภยันตรายใน เบื้องต้นมิใช่ความผิดของผู้เข้าช่วยเหลือและความเดือดร้อนของผู้ตกอยู่ในภยันตรายนี้เองที่เรียกร้อง ให้บุคคลต้องเข้าช่วยเหลือ ถ้าไม่เข้าช่วยเหลือ ผู้ตกอยู่ในภยันตรายอาจอยู่ในสถานะที่แย่กว่าสถานะ หลังจากที่ได้รับ ความเสียหายจากการกระทำของผู้เข้าช่วยเหลือก็เป็นได้ เช่น ช่วยผู้ที่จมน้ำในแม่น้ำ ด้วยการฉุดรั้งเขาขึ้นมาเป็นเหตุให้เขาแขนหัก แต่ถ้าไม่ช่วยเสียแต่แรก เขาอาจจะจมน้ำตายก็เป็นได้ ซึ่งเป็นสถานะที่แย่กว่าการที่แขนหัก เป็นต้น การตัดสินใจให้ผู้เข้าช่วยเหลือต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน สำหรับความเสียหายที่เกิดแก่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายจะทำให้ผู้อื่นไม่กล้าที่จะช่วยในภายหลังเพราะเกรง กลัวว่าตนจะต้องรับผิด การมีบทบัญญัติที่จำกัดความรับผิดของการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย จะทำให้ประชาชนกล้าที่จะช่วยเหลือผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่ต้องการส่งเสริม การเข้าช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการปฐมพยาบาล นอกจากนี้ การมีกฎหมายจำกัดความรับผิดของผู้เข้า

ช่วยเหลือที่ชัดเจนจะทำให้ประชาชนทราบว่ากรอบของการช่วยเหลือควรเป็นอย่างไร และการช่วยเหลือในลักษณะใดที่จะทำให้เขาได้รับความคุ้มครองหรือทำให้เขาต้องรับผิดชอบ ซึ่งจะเป็นธรรมแก่ทั้งผู้เข้าช่วยเหลือเองและผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย

ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าผู้เขียนต้องการให้มีการคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือให้พ้นจากความรับผิดทุกประการ แต่ผู้เขียนต้องการให้ผู้เข้าช่วยเหลือได้รับความคุ้มครองเฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือที่ “สมเหตุสมผล” เท่านั้น ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำที่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นคงเป็นฐานให้ผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายสามารถฟ้องร้องผู้เข้าช่วยเหลือได้อยู่ ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 5 ว่าด้วยบทสรุปและข้อเสนอแนะ

เมื่อได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศแล้ว ผู้เขียนพบว่ามีเพียงประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐแคลิฟอร์เนีย และประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเท่านั้นที่มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองแก่ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายเป็นการเฉพาะ กฎหมายนี้มีชื่อเรียกว่า “Good Samaritan Law” หรือกฎหมายพลเมืองดี ประเทศส่วนใหญ่ทั่วโลกมักจะมีกฎหมายนี้ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของกฎหมายที่กำหนดโทษของการไม่ช่วยเหลือหรืออยู่ในรูปแบบของการจำกัดความรับผิดสำหรับการช่วยเหลือที่ผิดพลาด ประเทศไทยเองก็มีกฎหมายพลเมืองดีเช่นกัน ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดโทษทางอาญาของการไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย แต่เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่า ภายใต้กฎหมายไทย นอกจากการไม่ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายจะเป็นความผิดทางอาญาแล้ว การเลือกที่จะช่วยเหลือแม้ไม่ผิดกฎหมายอาญาแต่ก็เป็นการก่อความเสี่ยงที่ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องรับผิดชอบในทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ในมุมมองของผู้เข้าช่วยเหลือจึงอาจเห็นว่าจะเป็นการดีกว่าหากไม่ช่วยเหลือเสียตั้งแต่แรก ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าหากต้องการสนับสนุนให้ประชาชนมีน้ำใจเข้าช่วยเหลือผู้อื่นอย่างแท้จริง รัฐควรมีมาตรการบางอย่างในการทำให้ประชาชนมั่นใจว่าหากช่วยเหลือด้วยเจตนาดีและเหมาะสมกับสถานการณ์ ประชาชนจะได้รับความคุ้มครองจากความรับผิดในทำนองเดียวกับกฎหมายต่างประเทศที่ได้ศึกษาไปในบทที่ 3

ในการนี้ ผู้เขียนจะวิเคราะห์กฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของรัฐแคลิฟอร์เนียและประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนประกอบกฎหมายไทยที่มีอยู่เป็นหลักเพราะเป็นเพียงสองประเทศที่มีกฎหมายเฉพาะนี้ โดยผู้เขียนจะสอดแทรกกฎหมายเยอรมันเข้าไปด้วยแต่เฉพาะประเด็นที่ผู้เขียนเห็น

ว่าน่าสนใจที่จะนำมาประกอบการวิเคราะห์ด้วยเท่านั้น เพราะประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังไม่มีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายโดยเฉพาะเช่นเดียวกับประเทศไทย จากนั้นผู้เขียนจะนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาพิจารณาหาความรับผิดชอบและความคุ้มครองที่เหมาะสมของผู้เข้าช่วยเหลือต่อไปในบทที่ 5 ว่าบทสรุปและข้อเสนอแนะ

กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายของรัฐแคลิฟอร์เนียปรากฏอยู่ในบทที่ 9 ของกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัย ค.ศ. 1939 ว่าด้วยการจำกัดความรับผิดชอบมาตรา 1799.102²⁴ เป็นมาตราหลักที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายโดยไม่มีหวังผลตอบแทน

เมื่อพิเคราะห์มาตราดังกล่าว พบว่ามาตรา 1799.102 (a) ใช้บังคับแก่บุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงานฉุกเฉิน เช่น แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย หน่วยกู้ชีพต่าง ๆ นักดับเพลิง และผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรจากหน่วยงานที่รับรองให้บุคคลดังกล่าวสามารถทำการปฐมพยาบาลได้ ส่วนมาตรา 1799.102 (b) นั้นใช้บังคับแก่บุคคลธรรมดาที่ไม่มีความรู้ความสามารถหรือทักษะใด ๆ เกี่ยวกับการช่วยชีวิต น่าสังเกตว่ามาตรา 1799.102 (b) (1) ได้บัญญัติถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายไว้ชัดเจนว่า

²⁴ กฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัย มาตรา 1799.102 “(a) บุคคลใดก็ตามที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นอย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินโดยสุจริตและไม่ได้หวังค่าตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือนั้นจะเป็นการช่วยเหลือทางแพทย์หรือไม่ บุคคลนั้นย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในความเสี่ยงทางแพ่งอันเกิดจากการกระทำหรือการงดเว้นกระทำ สถานการณ์ฉุกเฉินมิให้รวมถึงแผนฉุกเฉินหรือสถานที่อื่นที่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์เป็นปกติ อนุमतรานี้ใช้บังคับแก่บุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงานฉุกเฉินที่มีการระบุในบทนี้

(b) (1) บทบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมให้บุคคลสมัครใจช่วยเหลือผู้อื่นที่ต้องการความช่วยเหลือขณะประสบกับเหตุฉุกเฉินโดยปราศจากค่าตอบแทน ในขณะที่เดียวกันก็มีเจตนารมณ์ให้บุคคลที่ใจสมัครเหล่านี้ให้ความช่วยเหลือดูแลด้วยความรับผิดชอบด้วย

(2) ยกเว้นบุคคลที่ระบุในอนุมาตรา (a) บุคคลใดก็ตามที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นอย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินโดยสุจริตและไม่ได้หวังค่าตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือนั้นจะเป็นการช่วยเหลือทางแพทย์หรือไม่ บุคคลนั้นย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในความเสี่ยงทางแพ่งอันเกิดจากการกระทำหรือการงดเว้นกระทำ เว้นแต่การกระทำหรือการงดเว้นกระทำนั้นเป็นไปโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือโดยจงใจ หรือขาดความยับยั้ง สถานการณ์ฉุกเฉินมิให้รวมถึงแผนฉุกเฉินหรือสถานที่อื่นที่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์เป็นปกติ อนุमतรานี้มิให้ตีความไปในทางที่จะเปลี่ยนแปลงความคุ้มครองจากความรับผิดชอบที่ให้แก่บุคลากรทางการแพทย์ที่ได้รับใบอนุญาตหรือบุคลากรประเภทอื่นที่ระบุไว้ในอนุมาตรา (a) หรือในกฎหมายอื่น”

ต้องการส่งเสริมให้บุคคลทั่วไปเข้าช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกอยู่ในอันตรายโดยฉุกเฉินและไม่หวังค่าตอบแทน แต่การช่วยเหลือนั้นจะต้องกระทำโดยมีความรับผิดชอบด้วย

การที่บุคคลจะได้รับความคุ้มครอง ไม่ว่าจะตามมาตรา 1799.102 (a) หรือ (b) จะต้องปรากฏว่าการเข้าช่วยเหลือนั้นเป็นไปในลักษณะดังนี้²⁵

(ก) บุคคลให้ความช่วยเหลือในสถานการณ์ฉุกเฉิน

มาตรา 1799.102 ไม่ได้บัญญัตินิยามของคำว่า “สถานการณ์ฉุกเฉิน (Scene of an Emergency)” ไว้ แต่มาตรา 1797.70 ของกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัยให้นิยามของ “ความฉุกเฉิน (Emergency)” ไว้ว่าเป็น “สภาวะหรือสถานการณ์ที่บุคคลต้องการการดูแลทางการแพทย์โดยทันที หรือที่บุคลากรฉุกเฉินหรือเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยสาธารณะเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่บุคคลต้องการการดูแลทางการแพทย์” แต่เหตุผลที่ฝ่ายนิติบัญญัติร่างมาตรานี้ขึ้นมา ก็เพราะต้องการให้ประชาชนเข้าช่วยเหลือผู้อื่น ถ้าตีความว่าสถานการณ์ฉุกเฉินจะต้องเป็นความฉุกเฉินตามความหมายของมาตรา 1797.70 ซึ่งเป็นความฉุกเฉินทางการแพทย์ ผู้เขียนเห็นว่าจะทำให้การบังคับใช้มาตรา 1799.102 แคบลงไป เพราะถ้าข้อเท็จจริงเป็นไปในทำนองว่าเอลูกหมี่วิ่งไล่อยู่ป่ากรณีนี้น่าจะไม่ใช่การที่ต้องการการดูแลทางการแพทย์ เพราะเอไม่ได้บาดเจ็บอะไร แต่เอตกอยู่ในอันตรายเพราะถูกหมี่ซึ่งเป็นสัตว์ป่าดุร้ายวิ่งไล่ เมื่อปีมาพบเข้า บีจึงปาก้อนหินใส่หมี่แต่ก้อนหินกระเด็นโดนศีรษะเอด้วย ถ้าคดีขึ้นสู่ศาลและศาลตีความว่าสถานการณ์ฉุกเฉินจะต้องเป็นความฉุกเฉินตามมาตรา 1797.70 บีย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองเพราะไม่ใช่การช่วยเหลือในสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าไม่น่าเป็นเช่นนั้น

มาตรา 1799.102 ยังบัญญัติเพิ่มเติมว่า “สถานการณ์ฉุกเฉิน” มิให้รวมถึงแผนกฉุกเฉินหรือสถานที่อื่นที่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์เป็นปกติ ผู้เขียนเห็นด้วยกับการบัญญัติเช่นนี้ เพราะหากเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้นในโรงพยาบาล เช่น มีคนหัวใจวายอยู่ที่ห้องพักรอคนไข้ ก็ควรให้แพทย์หรือพยาบาลซึ่งประจำอยู่ที่โรงพยาบาลมาดูแลเพราะจะเป็นการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการช่วยเหลือโดยบุคคลทั่วไป ถ้าบุคคลทั่วไปยังเลือกเข้าไปช่วยเหลือ หากเกิดความเสียหายใด ๆ แก่ผู้ตกอยู่ในอันตราย บุคคลนั้นต้องรับผิดแม้ประมาทเลินเล่อธรรมดาเพราะการช่วยเหลือในสถานการณ์

²⁵ Judicial Council of California, *Civil Jury Instructions*, p. 317.

ฉุกเฉินจะต้องไม่ใช้การช่วยเหลือในแผนฉุกเฉินหรือสถานที่อื่นที่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ เป็นปกติ

(ข) บุคคลให้ความช่วยเหลือด้วยเจตนาสุจริต

ศาลแคลิฟอร์เนียให้นิยามของคำว่า “เจตนาสุจริต” ไว้ว่าเป็น “เจตนาสุจริตคือสภาวะของจิตใจที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ ปราศจากเจตนาที่จะฉ้อฉลหลอกลวง และชี้ตรงต่อหน้าที่ของตนเอง”

(ค) บุคคลที่ให้ความช่วยเหลือไม่ได้หวังค่าตอบแทน

ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องไม่ได้รับค่าตอบแทนสำหรับการช่วยเหลือและจะต้องไม่คาดหวังว่าตนจะได้ด้วย ดังนั้น แพทย์ที่รักษาคนไข้ในโรงพยาบาลหรือแพทย์ที่พบคนไข้ของตนได้รับบาดเจ็บระหว่างทางจึงไม่น่าได้รับความคุ้มครองตามมาตรา

เมื่อการเข้าช่วยเหลือครบองค์ประกอบสามข้อที่กล่าวไปข้างต้นนี้ ผู้เข้าช่วยเหลือจะได้รับยกเว้นความรับผิดหรือต้องรับผิดอย่างจำกัดนั้นขึ้นอยู่กับว่าผู้เข้าช่วยเหลือเป็นบุคคลประเภทใด จะเห็นได้ว่า แม้หลักเกณฑ์ที่จะทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือได้รับความคุ้มครองของมาตรา 1799.102 (a) และ (b) จะเหมือนกัน แต่ผลในทางกฎหมายของสองอนุมาตรานี้มีความแตกต่างกัน หากผู้เข้าช่วยเหลือเป็นบุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงานฉุกเฉิน ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือของตนแม้ว่าจะเกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงตามมาตรา 1799.102 (a) เพราะมาตรา 1799.102 (a) ไม่ปรากฏเงื่อนไขว่าผู้เข้าช่วยเหลือยังคงต้องรับผิดหากกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง แต่ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือเป็นบุคคลทั่วไปที่ไม่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการช่วยชีวิตคน ผู้เข้าช่วยเหลือประเภทนี้ไม่ต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความประมาทเลินเล่อธรรมดาเท่านั้นตามมาตรา 1799.102 (b) หากผู้เข้าช่วยเหลือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้เข้าช่วยเหลือยังคงต้องรับผิดอยู่

ส่วนบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายในกฎหมายจีนนั้น ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ. 2017 (General Provisions of the Civil

Law) มาตรา 184²⁶ ไม่ได้แยกประเภทบุคคลที่เข้าช่วยเหลือเหมือนมาตรา 1799.102 ของกฎหมายแคลิฟอร์เนีย ดังนั้น ไม่ว่าผู้เข้าช่วยเหลือจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในการช่วยชีวิตผู้อื่น ผู้เข้าช่วยเหลือก็ย่อมได้รับความคุ้มครองอย่างเดียวกันตามมาตรานี้ทั้งสิ้น นอกจากนี้ มาตรา 184 ไม่มีองค์ประกอบเรื่องเจตนาอีกด้วย กล่าวคือ ไม่ปรากฏว่ามีองค์ประกอบเรื่องเจตนาสุจริตและไม่หวังค่าตอบแทน มาตรา 184 จึงเป็นมาตราที่มีรายละเอียดน้อยกว่ามาตรา 1799.102 ของกฎหมายแคลิฟอร์เนีย

เนื่องจากเป็นครั้งแรกที่ประเทศจีนบัญญัติกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายและยังไม่มีคดีที่ปรับใช้บทบัญญัตินี้ขึ้นสู่ศาลจีน จึงยังไม่มีแนวทางหรือหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในความเห็นของผู้เขียน แม้ผู้ร่างมาตรา 184 จะไม่ได้กำหนดองค์ประกอบในเรื่องเจตนาไว้ แต่ผู้เขียนเห็นว่า การที่ผู้เข้าช่วยเหลือสมัครใจ (Voluntarily) เข้าช่วยเหลือก็น่าจะหมายถึงการที่ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ได้หวังผลตอบแทนด้วย ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือหวังผลตอบแทน อาจถือไม่ได้ว่าผู้เข้าช่วยเหลือสมัครใจช่วยเหลือ ส่วนในเรื่องเจตนาสุจริตนั้น แม้ไม่ปรากฏในมาตรา 184 แต่ผู้เขียนเห็นว่าอย่างไรเสียผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องมีเจตนาสุจริต ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือมีเจตนาที่ไม่ดีขณะช่วยเหลือทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายและกฎหมายยังคงให้ความคุ้มครองนั้นก็จะเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายอย่างยิ่ง ซึ่งกฎหมายไม่ควรเป็นเช่นนั้น

ประเด็นสำคัญที่ทำให้มาตรา 184 แตกต่างจากมาตรา 1799.102 ของรัฐแคลิฟอร์เนียก็คือ การที่มาตรา 184 ยกเว้นความรับผิดอย่างเด็ดขาดให้แก่ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย กล่าวคือ มาตรา 184 ไม่ได้กำหนดเงื่อนไขของความคุ้มครองไว้ว่าเฉพาะการช่วยเหลือที่ประมาทเลินเล่อธรรมดาเท่านั้นที่ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิด ดังนั้น จากบทบัญญัตินี้ก็อาจตีความได้ว่าถ้าผู้เข้าช่วยเหลือกระทำการโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเป็นเหตุให้ผู้ตกอยู่ในภยันตรายได้รับความเสียหาย ไม่ว่าผู้เข้าช่วยเหลือจะเป็นบุคคลทั่วไป หรือเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยชีวิต ผู้เข้าช่วยเหลือก็อ้างมาตรา 184 เพื่อจะได้ไม่ต้องรับผิดได้

หากประเทศไทยจะมีการบัญญัติกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายขึ้นในอนาคต ผู้เขียนเห็นว่า มีประเด็นที่ควรพิจารณาดังนี้

²⁶ บทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง มาตรา 184 “หากบุคคลสมัครใจเข้าช่วยเหลือผู้อื่นโดยฉุกเฉินและได้ก่อความเสียหายแก่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายนั้น ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิดในทางแพ่ง”

4.4.1 ประเภทของบุคคลที่กฎหมายควรให้ความคุ้มครอง

ผู้เขียนเห็นว่าหากต้องการให้ผู้ตกอยู่ในอันตรายได้รับความช่วยเหลือจริง ๆ กฎหมายจะต้องให้ความคุ้มครองบุคคลทุกประเภท เช่นเดียวกับมาตรา 1799.102 ของรัฐแคลิฟอร์เนียและมาตรา 184 ของประเทศจีน เพราะผู้ตกอยู่ในอันตรายไม่อาจเลือกได้ว่าใครจะเข้ามาช่วยเหลือตน และการช่วยเหลือบางลักษณะไม่จำเป็นต้องเป็นการช่วยเหลือทางการแพทย์หรือเฉพาะทางก็ได้ เช่น การดึงคนออกมาจากรถยนต์ที่ใกล้ระเบิด หรือการเข้าไปช่วยคนที่อยู่ในตึกที่ใกล้ถล่ม เป็นต้น จึงไม่ควรให้ความคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยชีวิตเท่านั้น

4.4.2 ลักษณะของอันตรายอันใกล้จะถึง

หากประเทศไทยจะจัดให้มีกฎหมายคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย ประเด็นหนึ่งที่ต้องพิจารณาคือขอบเขตของอันตราย ภัยในลักษณะใดที่ถือว่าเป็นอันตรายที่เมื่อเข้าช่วยเหลือแล้วจะได้รับความคุ้มครอง การที่คนจมน้ำ คนติดอยู่ในตึกที่ไฟไหม้ คนที่หัวใจหยุดเต้น เหล่านี้เป็นกรณีที่ชัดเจนว่าอันตรายใกล้จะถึงตัวเขา แต่การที่คนเข้าไปช่วยพุงคนลงจากรถเมล์ หรือช่วยคนที่หกล้มบนพื้นนั้นอยู่ในขอบเขตของคำว่า “อันตราย” หรือไม่ กฎหมายไทยมีหลายมาตราที่กล่าวถึง “อันตราย” หรือ “ภัยอันตราย” แต่ไม่มีบทบัญญัติใดที่ให้คำนิยามของคำดังกล่าว จึงต้องอาศัยคำอธิบายเชิงภาษาศาสตร์และคำอธิบายโดยนักนิติศาสตร์ท่านต่าง ๆ ที่ให้ไว้ประกอบการอธิบายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นบทบัญญัติที่คล้ายกับกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของรัฐแคลิฟอร์เนียและประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมากที่สุด

(1) ความฉุกเฉินของอันตราย

ถ้าพิจารณาในเชิงภาษาศาสตร์ จะพบว่าคำว่า “อันตราย” เกิดจากการรวมกันของคำว่า “ภัย” และ “อันตราย” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 นั้น คำว่า “ภัย” หมายถึงสิ่งที่น่ากลัวหรืออันตราย ส่วนคำว่า “อันตราย” หมายถึงเหตุที่อาจทำให้เกิดแก่ความตายหรือพิณาศ

“ภัยอันตรายที่มีมาโดยฉุกเฉิน” จะต้องเป็นภัยอันตรายที่เกิดขึ้นโดยฉุกเฉิน ไม่ทันตั้งตัว²⁷ หรือเป็นเรื่องเร่งด่วนฉับพลัน รอไม่ได้ เช่น น้ำท่วมเพลิงไหม้ พายุหนัก เป็นต้น²⁸ “ภัยอันตราย” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 นั้นอาจเกิดจากอะไรก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายเช่นกัน และไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นจริงเพราะตัวบทใช้คำว่า “เพื่อประสงค์จะปิดป้อง” อันตรายอันมีมาใกล้ตัวการนี้ มาตรา 398 รวมถึงกรณีที่เป็นภัยแก่ตัวการด้วย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าน่าจะหมายถึงภัยที่อาจทำให้ตัวการถึงแก่ชีวิตหรือที่ผู้จัดการเห็นว่าอาจทำให้ตัวการถึงแก่ชีวิต เพราะตัวบทใช้คำว่า “อันตราย” อีกทั้งตัวอย่างประกอบกรออธิบายมาตรา 398 ที่นักนิติศาสตร์หลายท่านหยิบยกขึ้นมาอย่างการโยนเชือกให้บุคคลที่ใกล้จมน้ำจับ หรืออุตุตัวการออกมาจากมุ้งที่ผู้จัดการนึกว่าไฟไหม้ ล้วนแต่เป็นตัวอย่างของอันตรายที่ถึงแก่ชีวิตทั้งสิ้น ดังนั้น ลำพังการที่บุคคลหนึ่งเห็นแมลงวันเกาะที่หน้าเพื่อนจึงตบอย่างแรงจนเพื่อนได้รับบาดเจ็บโดยอ้างว่ากลัวเพื่อนได้รับเชื้อโรคจากแมลงวัน บุคคลนั้นมิอาจอ้างมาตรา 398 ให้ตนไม่ต้องรับผิดชอบได้เพราะแมลงวันไม่น่าถือเป็นอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการที่จะเป็นภัยแก่ตัวของตัวการได้

“อันตราย” ตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 680 จะต้องเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง และมีลักษณะคุกคามตัวการหรือเป็นอันตรายที่เห็นได้ชัดและมีอยู่ แต่ก็ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นจริง เพียงแต่ผู้จัดการเชื่ออย่างสมเหตุสมผลว่ามีอันตรายเช่นนั้นก็พอแล้ว ตัวอย่างของอันตรายที่ใกล้จะถึงและมีลักษณะคุกคามตัวการหรือเป็นอันตรายที่เห็นได้ชัดและมีอยู่สามารถพิจารณาได้จากคดีที่ BGH 30 November 1971, NJW 1972, 475 ที่ศาลสูงสุดเยอรมันถือว่าการที่ตัวการซึ่งเมาสุราพยายามจะขับรถออกไปนั้นเป็นอันตรายที่นอกจากจะคุกคามตัวการเองแล้ว ยังเป็นภัยคุกคามสังคมผู้ใช้นถนนด้วย ถือเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินที่ให้สิทธิผู้จัดการในการเข้าปิดป้องอันตรายให้พ้นจากตัวการ

มาตรา 184 ของกฎหมายจีนนั้น แม้ในตัวบทจะปรากฏถ้อยคำว่า “ผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย (Person in Danger)” แต่ผู้เขียนไม่พบว่านักนิติศาสตร์ชาวจีนได้ให้นิยามของอันตรายไว้ว่าอย่างไร ส่วนมาตรา 1799.102 ของรัฐแคลิฟอร์เนียไม่ได้กล่าวถึง “อันตราย” หรือ “ภัยอันตราย” เพียงแต่บัญญัติว่าบุคคลใดที่ช่วยเหลือผู้อื่นอย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินด้วยเจตนาสุจริตและไม่หวังผลตอบแทน บุคคลนั้นไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายทางแพ่งและในคดี Van Horn v. Watson ศาลก็

²⁷ ศันนัทภรณ์ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมีควรรัด, หน้า 383.

²⁸ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิด, หน้า 248.

มิได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับคำดังกล่าวเช่นกัน จึงไม่อาจทราบได้ว่า “อันตราย” เป็นองค์ประกอบสำคัญของการได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1799.102 หรือไม่ ในขณะที่ “สถานการณ์ฉุกเฉิน (Scene of an Emergency)” นั้นเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการได้รับความคุ้มครองตามมาตรานี้ ประเด็นจึงมีว่า “อันตราย” และ “สถานการณ์ฉุกเฉิน” เป็นอย่างเดียวกันหรือไม่ เพราะหากมีข้อเท็จจริงทำนองว่าจำเลยช่วยโจทก์ที่หกล้มบนพื้นเป็นเหตุให้กระดูกที่หักอยู่แล้วของโจทก์ได้รับความเสียหายมากขึ้น ผู้เขียนก็ไม่อาจตอบได้ว่าศาลแคลิฟอร์เนียจะพิจารณาว่าคนที่หกล้มบนพื้นเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินหรือไม่ ซึ่งในความเห็นของผู้เขียน ผู้เขียนรู้สึกว่าการที่คนหกล้มไม่ใช่กรณีที่ยกเว้นอันตรายซึ่งเป็นเหตุที่อาจทำให้ถึงแก่ความตายใกล้จะถึงเขา จึงไม่ใช่สถานการณ์ฉุกเฉินที่ผู้ล้มจะต้องได้รับการดูแลโดยด่วน แต่ผู้เขียนเข้าใจว่าเมื่อเห็นคนล้ม บางคนอาจรีบรุดเข้าไปช่วยด้วยเจตนาดี ซึ่งข้อเท็จจริงทำนองนี้ศาลอุทธรณ์รัฐจอร์เจีย²⁹ ตัดสินว่าผู้ที่เข้าไปช่วยผู้ที่หกล้มได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของรัฐจอร์เจีย³⁰ แสดงว่าศาลอุทธรณ์รัฐจอร์เจียตีความว่า “สถานการณ์ของอุบัติเหตุหรือเหตุฉุกเฉิน (Scene of an Accident or Emergency)” รวมถึงการที่คนล้มบนพื้นด้วย เมื่อบุคคลเข้าช่วยเหลือคนที่ล้ม ก็ถือได้ว่าบุคคลนั้นให้ความช่วยเหลืออย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ที่เป็นอุบัติเหตุหรือเหตุฉุกเฉินแล้ว จึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของรัฐจอร์เจีย ในขณะที่กฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีของรัฐแคลิฟอร์เนียยังไม่ชัดเจนในประเด็นนี้ กล่าวคือยังไม่ชัดเจนว่า “สถานการณ์ฉุกเฉิน” ตามมาตรา 1799.102 นี้จะต้องเป็นการที่บุคคลตกอยู่ในอันตรายที่ถึงแก่ชีวิตเท่านั้นหรือรวมถึงอุบัติเหตุธรรมดาด้วย เพราะมาตรา 1799.102 ไม่ได้บัญญัติถึง “สถานการณ์ของอุบัติเหตุ (Scene of an Accident)” มีเพียงแต่ “สถานการณ์ฉุกเฉิน (Scene of an Emergency)” เท่านั้น

กล่าวโดยสรุปคืออันตรายอันมีมาใกล้ตัวการอันจะเป็นภัยแก่ตัวตามมาตรา 398 นั้น ผู้เขียนเห็นว่าจะต้องเป็นเหตุที่อาจทำให้ถึงแก่ชีวิต ส่วนสถานการณ์ฉุกเฉิน (Scene of an Emergency)

²⁹ Gordon v. Athens Convalescent Center, Inc. 146 Ga. App. 134 (1978) 245 S.E.2d 484

³⁰ Georgia Code Title 51. Torts § 51-1-29 “(a) Any person, including any person licensed to practice medicine and surgery pursuant to Article 2 of Chapter 34 of Title 43 and any person licensed to render services ancillary thereto, who in good faith renders emergency care at the scene of an accident or emergency to the victims thereof without making any charge therefore shall not be liable for any civil damages as a result of any act or omission by such person in rendering emergency care or as a result of any act or failure to act to provide or arrange for further medical treatment or care for the injured person.

ตามมาตรา 1799.102 ยังไม่ชัดเจนว่าหมายความเฉพาะถึงเหตุที่อาจทำให้ถึงแก่ชีวิตหรือรวมไปถึงอุบัติเหตุธรรมดาที่ไม่ร้ายแรงด้วย

(2) สิทธิที่ถูกกระทบจากภยันตรายอันใกล้จะถึง

มาตรา 1799.102 ของรัฐแคลิฟอร์เนียไม่ได้ระบุแน่ชัดว่าการช่วยเหลือโดยฉุกเฉินนั้นรวมถึงการปกป้องภยันตรายอันมีมาใกล้ทรัพย์ของผู้อื่นหรือไม่ ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าไม่รวมถึงการปกป้องภยันตรายอันมีมาใกล้ทรัพย์ด้วย เพราะกฎหมายคุ้มครองพลเมืองดีไม่ว่าจะของรัฐแคลิฟอร์เนียหรือของรัฐอื่น ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือที่ทำให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือบาดเจ็บโดยประมาทเลินเล่อระหว่างการช่วยเหลือ³¹ อีกทั้งมาตรา 1799.102 เป็นบทบัญญัติที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัย ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการให้บริการทางด้านสาธารณสุข จึงน่าจะจำกัดเพียงภยันตรายต่อชีวิตและร่างกายเท่านั้น ไม่น่าจะรวมถึงทรัพย์สินด้วย

ส่วนมาตรา 184 ของประเทศจีนนั้น ถ้าพิจารณาจากถ้อยคำในบทบัญญัติดังกล่าว จะพบว่า การช่วยเหลือโดยฉุกเฉินที่ก่อความเสียหายแก่ผู้ที่ตกอยู่ในภยันตราย ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิดชอบในทางแพ่ง คำว่า “ผู้ตกอยู่ในภยันตราย (Person in Danger)” ตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้ เห็นว่า คงหมายถึงภยันตรายที่มีต่อแก่ชีวิตและร่างกายเท่านั้น และเมื่อพิจารณาจากความเป็นมาในการร่างบทบัญญัตินี้ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายกระตุ้นให้ประชาชนจีนช่วยเหลือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ การช่วยเหลือตามมาตรา 184 จึงไม่น่ารวมถึงการปกป้องภยันตรายอันมีมาใกล้ทรัพย์สิน

4.4.3 เจตนาในการเข้าช่วยเหลือ

ตามมาตรา 1799.102 ของรัฐแคลิฟอร์เนีย การที่ผู้เข้าช่วยเหลือทำการช่วยเหลือโดยไม่มีค่าตอบแทนหรือเข้าช่วยเหลือโดยสมัครใจนั้นเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่จะทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายพลเมืองดี นอกจากนี้ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องไม่ได้รับค่าตอบแทนแล้ว ผู้เข้า

³¹ Heather Antonie and Jeff Diamond, "To Assist or Not to Assist: Still the Question, as California's Legislative Response to Van Horn V. Watson Provides Inadequate Guidance to Good Samaritans," *Western State University Law Review*: 88.

ช่วยเหลือจะต้องไม่คาดหวังว่าตนจะได้รับค่าตอบแทนนั้นด้วย ส่วนมาตรา 184 ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องเข้าช่วยเหลือด้วยใจสมัคร (Voluntarily) การที่ผู้เข้าช่วยเหลือทำไปโดยไม่หวังผลตอบแทนนี้บ่งชี้ว่าผู้เข้าช่วยเหลือต้องการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ตกอยู่ในภยันตรายอย่างแท้จริง กล่าวคือเขาไม่ได้ช่วยเพราะเห็นว่าเป็นภาระหน้าที่หรือเพราะเห็นแก่รางวัลบุคคลเหล่านี้จึงสมควรได้รับความคุ้มครอง

เจตนาสุจริตก็เป็นอีกองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้เข้าช่วยเหลือได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 1799.102 ของรัฐแคลิฟอร์เนีย และแม้มาตรา 184 ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจะไม่ได้กำหนดองค์ประกอบข้อนี้ แต่ผู้เขียนเห็นว่าผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องเข้าช่วยเหลือด้วยเจตนาสุจริตเช่นกันจึงจะได้รับความคุ้มครอง

ศาลแคลิฟอร์เนียให้นิยามของคำว่า “เจตนาสุจริต” ไว้ว่าเป็นสภาวะของจิตใจที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ ปราศจากเจตนาที่จะฉ้อฉลหลอกลวง และชื่อตรงต่อหน้าที่ของตนเอง ส่วนนักนิติศาสตร์จีนได้เห็นว่า “เจตนาสุจริต” คือ การที่จะกระทำการใดนั้น บุคคลจะต้องคำนึงถึงความยุติธรรม ความเท่าเทียม รู้จักเคารพสิทธิผู้อื่น และหลีกเลี่ยงที่จะละเมิดสิทธิผู้อื่น จะเห็นได้ว่าเจตนาสุจริตในความหมายของกฎหมายแคลิฟอร์เนียจะพิจารณาจากสภาพจิตใจของผู้กระทำ ส่วนเจตนาสุจริตของกฎหมายจีนนั้นจะเน้นความยุติธรรมและประโยชน์ของสังคมโดยรวม หลักสุจริตเป็นหลักกฎหมายแห่งพื้นฐานของจีนที่กำหนดว่าในการที่บุคคลจะกระทำการใด เขาพึงรำลึกอยู่เสมอว่า จะต้องไม่ล่วงละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ดังนั้น แม้ว่ามาตรา 184 จะไม่ได้กำหนดเจตนาสุจริตไว้ แต่ตามหลักกฎหมายแห่งของจีนแล้ว การเข้าช่วยเหลือจะต้องกระทำโดยมีเจตนาสุจริต กล่าวคือต้องไม่มีเจตนาที่จะทำให้สิทธิเขาเสียหาย เจตนาสุจริตในกฎหมายเยอรมันปรากฏอยู่ในมาตรา 242 ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน³² บัญญัติว่า “ลูกหนี้จะต้องทำการชำระหนี้โดยสุจริต ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงประเพณีที่ปฏิบัติกันด้วย” มาตรานี้กลายมาเป็นหลักที่มีความสำคัญที่สุดในกฎหมายแพ่งทั้งหมด หลักสุจริตนี้ศาลเยอรมันเอาไว้ใช้กับข้อเท็จจริงที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป กล่าวคือเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับศาลในการปรับใช้หลักทั่วไปที่ปรากฏในสัญญาหรือใน

³² BGB § 242 “An obligor has a duty to perform according to the requirements of good faith, taking customary practice into consideration.”

กฎหมายให้เข้ากับพฤติการณ์พิเศษในแต่ละคดี³³ ทั้งนี้ ไม่พบว่านักนิติศาสตร์เยอรมันได้ให้ความหมายของเจตนาสุจริตไว้ว่าอย่างไร คงเป็นเพราะหลักสุจริตมีลักษณะเป็นนามธรรม ไม่อาจวางหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอนได้³⁴

เจตนาสุจริตหรือหลักสุจริตในกฎหมายไทยนั้นมีการบัญญัติไว้เป็นพื้นฐานในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 ซึ่งบัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต” มาตรานี้ไม่จำเป็นต้องใช้เมื่อมีหนี้หรือมีสัญญาเกิดขึ้นแล้วเท่านั้น หากแต่สามารถใช้ได้แม้ก่อนสัญญาจะเกิด หมายความว่าหลักสุจริตนี้ก่อให้เกิดหนึ่งดเว้นกระทำการที่บุคคลจะต้องงดเว้นไม่ก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่น³⁵ ดังนั้น การเข้าช่วยเหลือบุคคลอื่น แม้ไม่มีสัญญาหรือหนี้ใดมาก่อน ผู้เข้าช่วยเหลือก็ต้องคำนึงถึงหลักสุจริตในการเข้าช่วยเหลือ กล่าวคือ เจตนาสุจริตของผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องมีอยู่ตลอดเวลาที่ช่วยเหลือ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าควรจะใช้หลักสุจริตในเชิงอัตวิสัยซึ่งเป็นพิจารณาจากความรู้หรือไม่รู้ข้อเท็จจริงบางประการของบุคคลเป็นสำคัญ³⁶ คือ เจตนาสุจริตของผู้เข้าช่วยเหลือให้พิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่าตัวผู้เข้าช่วยเหลือเองรู้หรือไม่ว่าการกระทำของตนจะก่อความเสียหาย หากไม่รู้ก็ถือว่าผู้เข้าช่วยเหลือมีเจตนาสุจริต

4.4.4 ลักษณะของการช่วยเหลือ

มาตรา 1799.102 ของกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัยบัญญัติไว้ชัดเจนว่าการช่วยเหลือนั้นจะต้องเป็นการช่วยเหลืออย่างฉุกเฉิน และไม่ว่าการช่วยเหลือนั้นจะเป็นการช่วยเหลือทางการแพทย์หรือไม่ใช่ประเด็นสำคัญ (emergency medical or nonmedical care) ดังนั้น การดึงตัวคนออกมาจากรถยนต์ หรือการอุ้มคนไว้ใต้วงแขนก็ถือว่าเป็นการช่วยเหลือทั้งสิ้น ส่วนมาตรา 184 ของบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่งนั้นก็กำหนดว่าผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องให้ความช่วยเหลือโดยฉุกเฉิน (Emergency Relief) เช่นกัน แต่มาตรา 184 ไม่ได้บัญญัติว่าการช่วยเหลือมีลักษณะใด จะต้องเป็นไปในทางการแพทย์หรือไม่ ดังนั้น เมื่อไม่มีกำหนดในมาตรา 184 ว่าจะต้อง

³³ E. J. Cohn, *Manual of German Law Volume I General Introduction Civil Law*, p. 98.

³⁴ ประสิทธิ์ โฆวิทกุล, *กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์* มาตรา 4-14, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2554), หน้า 148.

³⁵ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, *คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา*, พิมพ์ครั้งที่ 21 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2560), หน้า 302.

³⁶ ประทีป ทัพบัตตานนท์, *หลักกฎหมายเอกชน*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุณสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2560), หน้า 141.

เป็นการช่วยเหลือทางการแพทย์ ผู้เข้าช่วยเหลือจึงสามารถให้การช่วยเหลืออย่างไรก็ได้ ถือว่าเป็นความช่วยเหลือในความหมายของมาตรา 184 ทั้งสิ้น

การช่วยเหลือโดยฉุกเฉินนี้ ผู้เขียนไม่พบว่ามีคำอธิบายกฎหมายหรือคำวินิจฉัยของศาลใดที่อธิบายว่าการช่วยเหลือโดยฉุกเฉินจะต้องมีลักษณะอย่างไร รวดเร็วแค่ไหน แต่ผู้เขียนเห็นว่าจะต้องเป็นการกระทำโดยไม่ชักช้า เพราะหากกระทำโดยชักช้าอ้อยอิ่งแล้วความผิดพลาดหรือความเสียหายยังเกิดขึ้นอีก ผู้เข้าช่วยเหลือก็ควรต้องรับผิดชอบในความประมาทเลินเล่อของตนตามมาตรฐานความระมัดระวังในกรณีปกติที่มีใช้กรณีฉุกเฉินเร่งด่วน เพราะผู้เข้าช่วยเหลือมีเวลาคิดไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนกระทำ แต่ถ้าความชักช้าได้สัดส่วนกับลักษณะของภัยอันตรายก็ไม่ถือว่าชักช้า เช่น แพทย์ผ่าตัดอวัยวะที่สำคัญของร่างกายที่มีความซับซ้อนจะบังคับให้แพทย์เร่งมือทำอย่างรวดเร็วไม่ได้เพราะมีโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดสูง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าแพทย์จะสามารถผ่าตัดอย่างสบายใจไม่รีบร้อนอะไร หรือระหว่างผ่าตัดแพทย์เกิดหิวขึ้นมาจะขอตัวไปทานข้าวทานขนมย่อมกระทำไม่ได้ ส่วนการขับรถแทนผู้ที่เมาสุรานั้นอาจถือเป็นการช่วยเหลืออย่างหนึ่งเช่นกัน

4.4.5 การยกเว้นหรือจำกัดความรับผิด

ความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยและสุขอนามัย มาตรา 1799.102 แบ่งออกเป็นสองกรณี กรณีแรกคือมาตรา 1799.102 (a) ผู้เข้าช่วยเหลือเป็นบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในการช่วยชีวิตคน ซึ่งได้แก่บุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงานฉุกเฉิน เช่น แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย หน่วยกู้ชีพต่าง ๆ นักดับเพลิง และผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรจากหน่วยงานที่รับรองให้บุคคลดังกล่าวสามารถทำการปฐมพยาบาลได้ ผู้เข้าช่วยเหลือตามอนุमतรานี้ ส่วนมาตรา 1799.102 (b) นั้นใช้บังคับแก่บุคคลธรรมดาที่ไม่มีความรู้ความสามารถหรือทักษะใด ๆ เกี่ยวกับการช่วยชีวิต

หลักเกณฑ์ที่จะทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือได้รับความคุ้มครองของมาตรา 1799.102 (a) และ (b) นั้นเหมือนกัน กล่าวคือ ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้อง (1) ให้ความช่วยเหลืออย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉิน (2) ผู้เข้าช่วยเหลือมีเจตนาสุจริต และ (3) ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องไม่หวังผลตอบแทน ตามที่ได้กล่าวไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ผลในทางกฎหมายของสองอนุमतรานี้มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ

มาตรา 1799.102 (a) ไม่ได้กล่าวถึงการกระทำหรือการงดเว้นกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ดังนั้น จึงอาจตีความได้ว่า ถ้าบุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงานฉุกเฉินให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นอย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินโดยสุจริตและไม่ได้หวังค่าตอบแทน อนุมาตรานี้ก็จะเป็นบทบัญญัติที่ยกเว้นความรับผิดอย่างเด็ดขาดสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือนั้น ในขณะที่มาตรา 1799.102 (b) ถ้าบุคคลธรรมดาที่ไม่มีความรู้ความสามารถหรือทักษะใด ๆ เกี่ยวกับการช่วยชีวิตทำความเสียหายแก่ผู้ตกอยู่ในอันตราย ความรับผิดของบุคคลนั้นจะจำกัดอยู่เพียงความเสียหายที่เกิดจากการกระทำหรืองดเว้นกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งสำหรับมาตรา 1799.102 (b) ผู้เขียนเห็นว่าเหมาะสมแล้วที่จะจำกัดความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือให้ต้องรับผิดชอบเฉพาะการกระทำโดยจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เพราะการทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายโดยจงใจนั้นบ่งบอกถึงเจตนาที่ไม่ดีจึงสมควรที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ส่วนการต้องรับผิดเพราะประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้น เห็นว่าหากผู้เข้าช่วยเหลือใช้ความระมัดระวังแม้เพียงเล็กน้อย ความเสียหายก็คงไม่เกิด ผู้เข้าช่วยเหลือจึงควรชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายสำหรับความไม่ระมัดระวังอย่างร้ายแรงของตนเช่นกัน

แต่สำหรับมาตรา 1799.102 (a) ผู้เขียนเกิดความสงสัยเป็นอย่างมากว่าเหตุใดบุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงานฉุกเฉินจึงได้รับการยกเว้นความรับผิดแม้ช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ในบันทึก ร่างกฎหมายของสภานิติบัญญัติ (Assembly Bill) ของแคลิฟอร์เนีย ฉบับที่ 83 บทที่ 77 ก็ไม่ปรากฏถึงเหตุผลในการร่างมาตรา 1799.102 (a) โดยปรากฏเพียงจุดมุ่งหมายของการร่างอนุมาตราดังกล่าวว่าเป็นการมุ่งให้ความคุ้มครองจากความรับผิดทางแพ่งแก่บุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงานฉุกเฉินที่ช่วยเหลืออย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินด้วยเจตนาดีและไม่หวังผลตอบแทน ส่วนจุดมุ่งหมายของมาตรา 1799.102 (b) ก็ปรากฏอยู่ในย่อหน้าถัดมาของบันทึก ร่างกฎหมาย ฯ ดังกล่าวว่ามีจุดมุ่งหมายให้ความคุ้มครองจากความรับผิดทางแพ่งแก่บุคคลใดก็ตามโดยไม่รวมถึงบุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงานฉุกเฉิน ที่ช่วยเหลืออย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉินด้วยเจตนาดีและไม่หวังผลตอบแทนตราบเท่าที่

การช่วยเหลือนั้นไม่เป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเป็นการกระทำที่จงใจ หรือขาดความ
 ยั้ง³⁷

เมื่อไม่อาจทราบเหตุผลที่แท้จริงของการร่างมาตรา 1799.102 (a) ผู้เขียนจึงได้แต่สันนิษฐาน
 ว่าเนื่องจากบุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงาน
 ถูกฉินเป็นบุคลากรที่สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าบุคลากรประเภทอื่น รัฐ
 แคลิฟอร์เนียจึงต้องการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรสามประเภทนี้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายมาก
 เป็นพิเศษ อีกทั้งโอกาสที่ผู้เข้าช่วยเหลือประเภทนี้จะก่อความเสียหายเพราะความประมาทเลินเล่อ
 น่าจะมีน้อยกว่าผู้เข้าช่วยเหลือประเภทอื่นเพราะเขามีความรู้ความสามารถในด้านนี้มากกว่าผู้อื่น เมื่อ
 ชั่งน้ำหนักระหว่างโอกาสที่ความเสียหายจะเกิดกับประโยชน์ที่ส่วนรวมจะได้รับจากการเข้าช่วยเหลือ
 ของผู้เข้าช่วยเหลือประเภทนี้แล้ว กรณีหลังย่อมมีน้ำหนักมากกว่า

มาตรา 184 ของบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นของความคุ้มครอง
 ไว้ว่าการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้เกิดความเสียหายนั้นไม่เป็นเหตุยกเว้น
 ความรับผิดของผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย ดังนั้น ไม่ว่าผู้เข้าช่วยเหลือจะเป็นบุคคลทั่วไป
 หรือเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในการช่วยชีวิต หากมีความเสียหายเกิดจากการ
 ช่วยเหลือแล้ว ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิด ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าการไม่มีการกำหนดข้อยกเว้น
 ของการคุ้มครองจะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะแม้ว่าการช่วยเหลือผู้อื่นจะเป็นสิ่งดี
 งาน น่าชื่นชม แต่การช่วยเหลือก็ต้องทำลงด้วยเจตนาดีและระมัดระวังให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
 มิฉะนั้นแล้ว การบัญญัติยกเว้นความรับผิดเช่นนี้อาจทำให้ผู้คนช่วยเหลือผู้อื่นอย่างไม่ใส่ใจมากขึ้น
 เพราะคิดว่าอย่างไรเสียตนก็ไม่ต้องรับผิดอยู่ดี อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเข้าใจว่าเนื่องจากสังคมจีนใน
 ปัจจุบันมีแนวโน้มเพิกเฉยต่อความเดือดร้อนของผู้อื่นมากขึ้นอันเนื่องมาจากคำพิพากษาของศาลจีนที่
 ทำให้ประชาชนตระหนักว่าตนอาจถูกฟ้องร้องได้หากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่น ผู้ร่างมาตรา 184 จึงละ
 ข้อยกเว้นความรับผิดในเรื่องการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงออกไป

นอกจากความเสียหายต่อบุคคลที่ได้รับการช่วยเหลือ ผู้เข้าช่วยเหลือยังได้รับความ
 คุ้มครองในกรณีที่เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินด้วย เพราะตัวบทของทั้งมาตรา 1799.102 ของรัฐ

³⁷ Assembly Committee on Judiciary, "California Assembly Bill 83 Chapter 77."

แคลิฟอร์เนียและมาตรา 184 ของบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่งของประเทศจีนนั้นระบุว่าผู้เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิดชอบในทางแพ่ง ดังนั้น หากความเสียหายเกิดแก่ทรัพย์สินของผู้ได้รับการช่วยเหลือ ผู้เข้าช่วยเหลือจึงไม่ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่จะกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย
โดยเฉพาะของรัฐแคลิฟอร์เนียและประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

	รัฐแคลิฟอร์เนีย	ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน
ชื่อกฎหมาย	กฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัย ค.ศ.1939	บทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่ง ค.ศ.2017
มาตรา	1799.102	184
ประเภทบุคคลที่กฎหมายคุ้มครอง	บุคคลทุกประเภท	บุคคลทุกประเภท
ขอบเขตของอันตรายอันใกล้จะถึง	ต้องเป็นสถานการณ์ฉุกเฉิน	บุคคลนั้นต้องตกอยู่ในอันตราย
ค่าตอบแทน	ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องไม่ได้รับค่าตอบแทนและไม่คาดหวังว่าจะได้รับค่าตอบแทน	ผู้เข้าช่วยเหลือต้องเข้าช่วยเหลือโดยสมัครใจ
เจตนาสุจริต	ผู้เข้าช่วยเหลือต้องเข้าช่วยเหลือด้วยเจตนาสุจริต	ไม่ปรากฏองค์ประกอบเรื่องเจตนาสุจริต
ลักษณะการช่วยเหลือ	<ul style="list-style-type: none"> - การช่วยเหลือต้องทำโดยฉุกเฉิน - การช่วยเหลือจะเป็นการช่วยเหลือทางการแพทย์หรือไม่ก็ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การช่วยเหลือต้องทำโดยฉุกเฉิน - การช่วยเหลือจะเป็นการช่วยเหลือทางการแพทย์หรือไม่ก็ได้
การยกเว้นหรือจำกัดความรับผิด	<ul style="list-style-type: none"> - บุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงานฉุกเฉิน ได้รับยกเว้นความรับผิด - บุคคลทั่วไปได้รับการจำกัดความรับผิดเฉพาะการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น 	บุคคลทุกประเภทได้รับยกเว้นความรับผิด

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีความเป็นไปได้ว่าคุณอาจเจอกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่ทำให้บุคคลนั้นต้องการความช่วยเหลือหรือทำให้ผู้อื่นต้องเข้ามาช่วยเหลือ เหตุการณ์ไม่คาดคิดดังกล่าวอาจเกิดจากอุบัติเหตุหรือโรคร้ายไข้เจ็บก็ได้ ในกรณีที่บุคคลประสบกับภยันตรายที่อาจถึงแก่ชีวิต บุคคลนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ซึ่งหากไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างทัน่วงทีแล้ว เขาอาจเสียชีวิตได้ เช่น ผู้ป่วยโรคหัวใจ หรือคนที่หมดสติจากการจมน้ำ

โดยหลักแล้ว บุคคลไม่มีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตราย เว้นแต่ทั้งสองฝ่ายจะมีความสัมพันธ์บางอย่างต่อกัน แม้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 จะกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ช่วยเหลือผู้อื่นทั้ง ๆ ที่ตนสามารถช่วยได้ แต่บทบัญญัติดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดหน้าที่ในทางแพ่งที่จะต้องช่วยเหลือบุคคลอื่นและเป็นเพียงบทบัญญัติที่ต้องการจะลงโทษผู้ที่ไร้มนุษยธรรมเท่านั้น ดังนั้น ถ้าความเสียหายเกิดจากการที่บุคคลลงวันไม่ช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในภยันตราย ผู้ตกวันไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อละเมิดในความเสียหายนั้น แต่ถ้าบุคคลเลือกที่จะช่วยเหลือแล้ว บุคคลนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่ตนช่วยเหลือด้วย มิฉะนั้นแล้ว ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องรับผิดชอบตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในกฎหมายแพ่ง บุคคลไม่มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในภยันตราย ดังนั้น ถ้าบุคคลหนึ่งเห็นเด็กกำลังจะจมน้ำตาย เขาอาจจะเพิกเฉยไม่สนใจแม้ว่าการช่วยเหลือจะทำได้โดยง่ายตายเพียงใดก็ตาม หากเด็กตาย เขาก็ไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแต่อย่างใด แต่ในทางศีลธรรมนั้น บุคคลที่ไม่ช่วยเหลือทั้ง ๆ ที่สามารถช่วยได้เป็นผู้ที่ประพฤตินิดหน่าที่ทางศีลธรรมหรือหน้าที่ตามกฎหมายธรรมชาติอย่างร้ายแรงเพราะตามหลักกฎหมายธรรมชาติ มนุษย์ควรจะต้องมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การกระทำของผู้ที่ไม่ช่วยแต่สามารถช่วยได้นั้นจึงนำดำเนินเป็นอย่างยิ่ง แต่แม้กฎหมายจะสวนทางกับศีลธรรมเพียงใด รัฐก็เลือกที่จะให้เสรีภาพของบุคคลมีน้ำหนักมากกว่าโดยการไม่กำหนดหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายเพราะเป็นการบังคับให้ประชาชนต้องกระทำการซึ่งเป็นการลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน

การช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายหากสำเร็จย่อมเป็นสิ่งที่ดี อย่างไรก็ตาม โอกาสที่การช่วยเหลือจะเกิดความผิดพลาดก็มีเช่นกัน สาเหตุก็อาจเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจในการเข้าช่วยเหลือ หรือเกิดจากความประมาทเลินเล่อโดยแท้ของผู้เข้าช่วยเหลือ โดยเฉพาะการช่วยเหลือที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ฉุกเฉิน บุคคลผู้เข้าช่วยเหลืออาจเกิดความตื่นเต้นตกใจกลัว โอกาสที่ความผิดพลาดจะเกิดขึ้นจึงมีมาก ดังนั้น จึงกลายเป็นว่าแทนที่ผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายจะได้รับความช่วยเหลือ เขากลับได้รับความเสียหายแทน ซึ่งตามกฎหมายไทยแล้ว ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือแต่กลับได้รับความเสียหายแทนนี้สามารถฟ้องผู้เข้าช่วยเหลือที่ก่อความเสียหายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยความรับผิดเพื่อละเมิด แม้ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากความประมาทเลินเล่อเพียงเล็กน้อยของผู้เข้าช่วยเหลือก็ตาม

จากการศึกษาพบว่า มีกฎหมายไทยบางเรื่องที่ควรนำมาพิจารณาเพราะอาจให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายในบางลักษณะได้ กฎหมายดังกล่าวได้แก่กฎหมายนิรโทษกรรม และกฎหมายจัดการงานนอกสั่งที่ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในกฎหมายนิรโทษกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น เห็นว่ามีเพียงการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 449 มาตราเดียวที่สามารถปรับเข้าได้กับกรณีผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย แต่เนื่องจากการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรานี้ต้องอาศัยเทียบเคียงหลักป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ซึ่งได้ความว่า การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายคือการกระทำเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่นให้พ้นจากภัยอันตรายอันละเมิดต่อกฎหมายและใกล้จะถึง โดยกระทำพอสมควรแก่เหตุ และภัยที่เป็นเหตุแห่งการป้องกันจะต้องเป็นภัยที่มาจากบุคคลอื่นที่มีใช้ผู้เสียหาย และจะต้องเกิดขึ้นโดยละเมิดต่อกฎหมายหรือผู้กระทำไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะกระทำได้ มาตรา 449 จึงใช้กับการเข้าช่วยเหลือเพื่อปกป้องภัยอันตรายอันเกิดจากการละเมิดต่อกฎหมายเท่านั้น เช่น ก. กำลังจะยิง ข. ค. เดินผ่านมาเห็น จึงป้องกันภัยอันตรายที่อาจเกิดแก่ ข. ด้วยการหยิบท่อนไม้ขว้างไปที่มือ ก. นอกจากท่อนไม้จะลอยไปกระทบบมือ ก. จนเป็นหลุดจากมือแล้ว ยังลอยไปกระทบบศีรษะ ข. ได้รับบาดเจ็บอีกด้วย ถือว่า ค. ทำละเมิดต่อ ข. แล้วเพราะ ข. มีใช้ผู้เป็นต้นเหตุให้ต้องป้องกัน ข. จึงเป็นผู้เสียหาย โดยหลักแล้ว ค. ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ ข. แต่ด้วยผลแห่งนิรโทษกรรมตามมาตรา 449 วรรคแรกนี้ ค. จึงไม่ต้องรับผิดชดใช้ค่า

สินไหมทดแทนแก่ ข. แต่ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือปิดป้องภัยที่เกิดแก่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายโดยภัยนั้นเกิดจากสัตว์หรือสิ่งของที่ไม่มีเจ้าของหรือเกิดจากการที่บุคคลทำให้ตัวเองตกอยู่ในภยันตรายเองซึ่งเป็นภัยที่มีได้เกิดจากการละเมิดต่อกฎหมาย เช่น ผู้ตกอยู่ในภยันตรายพลัดตกแม่น้ำและว่ายน้ำไม่เป็น ผู้เข้าช่วยเหลือจะไม่ได้รับประโยชน์จากมาตรา 449 หากผู้เข้าช่วยเหลือทำให้ผู้ตกอยู่ในภยันตรายเสียหายอันเนื่องมาจากการช่วยเหลือของตน ผู้เข้าช่วยเหลือจึงยังคงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายที่ตนเข้าช่วยเหลืออยู่ตามมาตรา 420

ส่วนความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อีกเรื่องหนึ่งคือ มาตรา 398 เป็นบทบัญญัติมาตราหนึ่งในกฎหมายจัดการงานนอกสั่ง เป็นกรณีที่ผู้จัดการจำเป็นต้องเข้าจัดการเพราะอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ แม้ผู้จัดการจะทำให้ตัวการได้รับความเสียหายจากการเข้าจัดการงานของตน ผู้จัดการอาจไม่ต้องรับผิดชอบต่อตัวการในความเสียหายนั้นหากความเสียหายเกิดจากการกระทำโดยประมาทเลินเล่อธรรมดา มาตรา 398 เป็นข้อยกเว้นที่ทำให้ผู้จัดการไม่ต้องรับผิดชอบ ผู้จัดการจะรับผิดชอบเพื่อละเมิดตามมาตรา 420 เฉพาะกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น แม้จะดูเหมือนว่าผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายอาจได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 398 แต่ปัจจุบันยังไม่สามารถทราบได้ว่าการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภยันตรายตกอยู่ภายใต้หลักกฎหมายจัดการงานนอกสั่งหรือไม่ เพราะยังไม่มีคดีที่ผู้ตกอยู่ในภยันตรายฟ้องผู้เข้าช่วยเหลือขึ้นสู่ศาลไทยให้ศาลวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐาน มีเพียงความเห็นทางกฎหมายของนักนิติศาสตร์เท่านั้น ประกอบกับเมื่อพิจารณาที่มาของกฎหมายจัดการงานนอกสั่งและประวัติศาสตร์ของการร่างมาตรา 398 แล้ว กรณีจึงยังไม่ชัดเจนว่าศาลไทยจะปรับใช้กฎหมายจัดการงานนอกสั่งเข้ากับข้อเท็จจริงดังกล่าวหรือไม่ แต่แม้ว่าในอนาคตหากศาลไทยตีความว่าการที่บุคคลหนึ่งเข้าช่วยเหลืออีกบุคคลหนึ่งให้พ้นจากภยันตรายอันใกล้จะถึงเป็นการที่ผู้จัดการเข้าทำกิจการแทนตัวการ ผู้เข้าช่วยเหลือจะได้รับประโยชน์จากมาตรา 398 ก็ต่อเมื่อผู้ตกอยู่ในภยันตรายไม่ได้ขานวานใช้ให้เข้าช่วยเหลือเท่านั้น ดังนั้น ถ้ามีข้อเท็จจริงทำนองว่า ก. ได้ยินเสียง ข. ซึ่งกำลังจะจมน้ำเรียกร้องให้ ก. เข้าช่วยเหลือ ก. จึงรีบรุดเข้าไปช่วยแต่กลับทำให้ ข. ได้รับความเสียหายจากการช่วยเหลือนั้น ก. ไม่สามารถยกมาตรา 398 ขึ้นต่อสู้ ข. ได้เพราะการจะอ้างได้นั้น การช่วยเหลือของ ก. จะต้องเข้าลักษณะเป็นการจัดการงานนอกสั่งเสียก่อน การที่ ข. ขานวานใช้ให้ ก. เข้าช่วยเหลือตนซึ่งกำลังจะจมน้ำนั้นไม่เป็นการจัดการงานนอก

สิ่งเพราะองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการจัดการงานนอกสั่งคือตัวการจะต้องไม่ได้ขานวานใช้ให้ทำ

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 ได้ต้นแบบมาจากมาตรา 680 ซึ่งเป็นบทบัญญัติหนึ่งในกฎหมายจัดการงานนอกสั่งของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน จึงสมควรที่จะต้องศึกษากฎหมายเยอรมันด้วย ซึ่งจากการศึกษาพบว่าแต่เดิมนั้น กฎหมายจัดการงานนอกสั่งเยอรมันไม่ได้มุ่งรวมถึงการที่ผู้จัดการเข้าช่วยชีวิตตัวการด้วย แต่ต่อมามีคดีที่ผู้จัดการเข้าช่วยชีวิตตัวการแล้วผู้จัดการได้รับความเสียหายจึงมาเรียกร้องแก่ตัวการ เพื่อความเป็นธรรม ศาลเยอรมันจึงตีความขยายกฎหมายจัดการงานนอกสั่งให้รวมถึงการช่วยชีวิตของตัวการด้วย ดังนั้น เมื่อผู้จัดการเข้าช่วยเหลือตัวการซึ่งตกอยู่ในอันตรายเป็นการจัดการงานนอกสั่ง ผู้จัดการที่เป็นผู้เข้าช่วยเหลือย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 680 จึงไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือเว้นแต่ความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้เขาเสียหาย

จะเห็นได้ว่ากฎหมายไทยที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอที่จะให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่ผู้ที่เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายด้วยเจตนาดี ทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือขาดหลักประกันที่แน่นอนอันจะอ้างได้หากตนถูกฟ้องร้อง การมีบทบัญญัติหรือการตีความกฎหมายที่จำกัดความรับผิดของการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายจะทำให้ประชาชนกล้าที่จะช่วยเหลือผู้อื่นมากขึ้น แต่การบัญญัติกฎหมายก็ควรจะต้องคำนึงถึงประเด็นต่าง ๆ ประกอบด้วย เช่น ประเภทบุคคลที่กฎหมายควรให้ความคุ้มครอง ขอบเขตของอันตรายอันใกล้จะถึง เจตนาในการช่วยเหลือ ลักษณะของการช่วยเหลือ การยกเว้นหรือจำกัดความรับผิด และมาตรฐานความระมัดระวัง เป็นต้น ซึ่งประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้สามารถศึกษาได้จากกฎหมายต่างประเทศ

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ กฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีแล้ว พบว่ามีเพียงรัฐแคลิฟอร์เนียและประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีการบัญญัติกฎหมายที่คุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายโดยเฉพาะหรือที่เรียกว่า “กฎหมาย

คัมครองพลเมืองดี (Good Samaritan Law)” ในขณะที่ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่มี บทบัญญัติดังกล่าวเช่นเดียวกับกฎหมายไทย

บทบัญญัติคัมครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายของรัฐแคลิฟอร์เนียปรากฏอยู่ในกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัย ค.ศ. 1939 มาตรา 1799.102 มาตรานี้ให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่บุคคลทุกประเภทที่ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างฉุกเฉินในสถานการณ์ฉุกเฉิน ด้วยเจตนาสุจริตและไม่หวังค่าตอบแทน โดยผู้เข้าช่วยเหลือที่เป็นบุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมาย และบุคลากรปฏิบัติงานฉุกเฉินไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายใด ๆ ที่เกิดจากการเข้าช่วยเหลือนั้น แต่ถ้าผู้เข้าช่วยเหลือเป็นบุคคลทั่วไปที่ไม่มีความรู้ความสามารถหรือทักษะเกี่ยวกับการช่วยเหลือ ผู้เข้าช่วยเหลือประเภทนี้จะรับผิดชอบในความเสียหายเฉพาะที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น

บทบัญญัติคัมครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนปรากฏอยู่ในบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่งซึ่งเปรียบเสมือนประมวลกฎหมายแพ่งจีน มาตรา 184 ให้ความคุ้มครองบุคคลทุกประเภทที่ให้ความช่วยเหลืออย่างฉุกเฉินโดยสมัครใจแก่ผู้ที่ตกอยู่ในอันตราย แต่มาตรา 184 ของประเทศจีนจะแตกต่างจากมาตรา 1799.102 ของรัฐแคลิฟอร์เนียตรงที่ไม่ว่าผู้เข้าช่วยเหลือจะเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถหรือทักษะเกี่ยวกับการช่วยเหลือหรือไม่ ผู้เข้าช่วยเหลือก็ได้รับยกเว้นความรับผิดทั้งสิ้น คือไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายใด ๆ ที่เกิดจากการเข้าช่วยเหลือโดยไม่มีเงื่อนไข ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ร่างกฎหมายต้องการให้สังคมชาวจีนหันมาช่วยเหลือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือช่วยเหลือตัวเองมากขึ้นโดยไม่เกรงกลัวต่อการถูกฟ้องร้อง

ดังนั้น เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนหันมาช่วยเหลือผู้อื่นมากขึ้นอันเป็นการยกระดับศีลธรรมของประชาชน ประเทศไทยควรมีมาตรการทางกฎหมายบางอย่างที่ให้ความคุ้มครองผู้ที่เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายจากความรับผิดเพื่อละเมิด เพราะเมื่อประชาชนตระหนักได้ว่าเขาอาจถูกฟ้องร้องได้หากช่วยเหลือแล้วเกิดความผิดพลาด ประชาชนก็จะลังเลที่จะช่วยเหลือผู้อื่น เจตนารมณ์ของรัฐที่ต้องการจะสนับสนุนการปฐมพยาบาลในหมู่ประชาชนก็จะไม่บรรลุ สังคมไทยในอนาคตก็จะเพิกเฉยต่อความเดือดร้อนของผู้อื่นเหมือนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ผู้คนต่างเฉยชาต่อผู้ตกอยู่ในอันตรายที่ต้องการความช่วยเหลือจริง ๆ

5.2 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการใช้ชีวิตในสังคมบุคคลต้องพึ่งพาอาศัยกัน โดยเฉพาะสังคมไทยที่มีลักษณะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เมื่อเห็นผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากแม้จะเป็นบุคคลแปลกหน้าคนไทยก็มักจะยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือเสมอ แต่ถ้าเจตนาที่ติดลบกลายเป็นการสร้าง ความเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือ เขาก็สามารถใช้สิทธิที่มีตามกฎหมายเพื่อเรียกร้องให้ผู้เข้าช่วยเหลือชดใช้เยียวยาความเสียหายที่เขาได้รับได้

เพื่อสนับสนุนและคงไว้ซึ่งสภาพสังคมไทยที่ประชาชนมีน้ำใจต่อกันและเพื่อให้ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนได้รับความช่วยเหลืออย่างทันที่ ประกอบกับเพื่อให้ประชาชนทราบกรอบของการช่วยเหลือที่ชัดเจน ผู้เขียนเห็นว่าประเทศไทยควรมีมาตรการทางกฎหมายบางอย่างที่ให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ที่อยู่ตกในภยันตรายจากความรับผิดชอบเพื่อละเมิด ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทาง 2 แนวทาง ดังนี้

5.2.1 การตีความกฎหมายไทยที่มีอยู่

(1) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 449 วรรคแรก

มาตรา 449 วรรคแรกยกเว้นค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ที่กระทำการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายโดยผู้นั้นไม่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการป้องกันนั้น แต่จากที่ได้ศึกษาไปแล้วในเบื้องต้นว่ามาตรา 449 วรรคแรกนี้คุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือเฉพาะกรณีที่ยันตรายอันใกล้จะถึงที่เป็นเหตุแห่งการป้องกันเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้ เป็นเพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้ให้นิยามของการป้องกันโดยชอบเอาไว้ จึงต้องอาศัยเทียบเคียงประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 นอกจากนี้ภยันตรายจะต้องเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่นที่มีตัวผู้เสียหายเองด้วย การที่ ก. กระโดดเข้าคว้าตัว ข. ให้พ้นจากวิถีกระสุนปืนที่ ค. ยิงมาอันเป็นเหตุให้ศีรษะ ข. กระแทกพื้นนั้น ก. ย่อมได้รับนิรโทษกรรมตามมาตรา นี้ เพราะภยันตรายอันใกล้จะถึงเกิดจากการยิงปืนของ ค. ที่เป็นการกระทำอันละเมิดต่อกฎหมาย แต่ถ้าข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปว่า ก. ถูกงูพิษกัด ข. จึงช่วยทำการขันชะเนาะที่แขน ก. เพราะเข้าใจว่าเมื่อคนถูกงูกัดให้ทำการขันชะเนาะ โดยที่ ข. ไม่ทราบว่าการปฐมพยาบาลผู้ถูกงูกัดไม่ควรใช้วิธีขันชะเนาะแล้วเพราะจะทำให้เสี่ยงต่อการเกิดภาวะเนื้อเน่าและเป็นการปฐมพยาบาลที่ใช้กับการเสียเลือดมาก

เท่านั้น¹ ปรากฏว่า ข. ชันชะเนาะแน่นเกินไปและล้มคล้ายเชือกทุก ๆ 10 นาที ทำให้ต่อมาแขนของ ก. เกิดภาวะเนื้อเน่า ก. ต้องตัดแขนทิ้ง กรณีนี้ไม่ใช่การป้องกันภัยอันตรายอันเกิดจากการละเมิดต่อ กฎหมาย ข. ย่อมไม่ได้รับนิรโทษกรรมตามมาตรา

ผู้เขียนจึงเสนอว่าแทนที่จะเทียบเคียงการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายในประเด็น “ภัยอันตราย” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 นั้น ก็ให้มีการตีความเสียใหม่ว่า การป้องกัน โดยชอบด้วยกฎหมายให้รวมถึงการป้องกันภัยอันตรายอื่นที่มีใช้ภัยอันตรายอันเกิดจากการละเมิด กฎหมายด้วย เพราะในตัวของบทมาตรา 449 หรือในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ได้ระบุชัดเจน ถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายเอาไว้ และมาตรา 449 ก็เป็นบทบัญญัติใน กฎหมายแพ่ง จึงน่าจะตีความเป็นอย่างอื่นโดยไม่ต้องอ้างอิงหลักเดียวกับกฎหมายอาญาได้ เพราะ ฐานความคิดของกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งไม่เหมือนกัน กฎหมายอาญามุ่งลงโทษผู้กระทำความผิด ส่วนกฎหมายแพ่งมุ่งเยียวยาผู้เสียหาย

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าความเป็นไปได้ที่ศาลไทยจะตีความตามแนวทางที่กล่าว ไปข้างต้นนั้นมีน้อย ประการที่หนึ่งเป็นเพราะว่าที่ผ่านมามีคำพิพากษาศาลฎีกาจำนวนมาก² ที่ยืนยัน ความคิดที่ว่า การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 449 วรรคหนึ่งจะต้องเป็นการป้องกันผู้อื่น ให้พ้นจากภัยอันตรายที่ละเมิดต่อกฎหมายเท่านั้น จึงเป็นไปได้อย่างที่ศาลจะตัดสินคดีให้ผิดแผกไปจาก เดิมโดยไม่เดินตามแนวคำพิพากษาในคดีก่อน ๆ และประการที่สอง นักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่³ ก็เห็น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹ องค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, "เมื่อโดนงูกัด เราต้องชันชะเนาะอยู่ไหม" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2561. แหล่งที่มา: <http://www.nsm.or.th/other-service/1757-online-science/knowless-inventory/sci-article/science-article-nsm/3352-%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B9%82%E0%B8%94%E0%B8%99%E0%B8%87%E0%B8%B9%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%94-%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%95%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%82%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%8A%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%AD%E0%B8%A2%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B9%84%E0%B8%AB%E0%B8%A1.html>

² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1044/2525; คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1498/2529; คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 684/2538

³ วาริ นาสกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรรได้, หน้า 261.; ศักดิ์ สอนองชาติ, คำอธิบายโดยย่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดชอบทางละเมิด, หน้า 242.; สุขุม ศุภนิธย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด, หน้า 311.

พ้องกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่เป็นไปในแนวทางดังกล่าว ประการที่สาม มาตรา 449 มีรายละเอียดที่น้อยเกินไปจนอาจทำให้ผู้ตกอยู่ในอันตรายไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร

(2) กฎหมายจัดการงานนอกสั่ง

มาตรา 398 เป็นบทบัญญัติที่จำกัดความรับผิดชอบของผู้จัดการในกรณีที่ผู้จัดการเข้าทำกิจการของตัวการไปเพื่อป้องกันอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ ผู้จัดการรับผิดชอบเท่าที่จงใจทำผิดหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น มาตรานี้จึงดูจะใกล้เคียงกับบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายมากที่สุดแล้วในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม จากที่ได้ศึกษาไปแล้วข้างต้นพบว่าการตีความให้บุคคลเข้าช่วยชีวิตอีกบุคคลหนึ่งเป็นการที่ผู้จัดการเข้าทำกิจการแทนตัวการตามกฎหมายจัดการงานนอกสั่งอาจไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายจัดการงานนอกสั่งแต่เดิม ศาลเยอรมันเองก็ยอมรับเช่นนั้น แต่เพื่อให้ผู้จัดการสามารถเรียกร้องค่าเสียหายในฐานะค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการช่วยชีวิตตัวการได้ ศาลเยอรมันจึงวินิจฉัยว่าการที่บุคคลหนึ่งเข้าช่วยชีวิตอีกบุคคลหนึ่งเป็นการจัดการงานนอกสั่งที่นอกจากผู้จัดการจะเรียกร้องค่าเสียหายและค่าใช้จ่ายที่เสียไปแล้ว ผู้จัดการยังได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 680 ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันซึ่งเทียบเท่าได้กับมาตรา 398 ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยด้วย

ผู้เขียนเห็นว่าเพื่อให้ผู้เข้าช่วยเหลือได้รับความคุ้มครองในกรณีที่ผู้เข้าช่วยเหลือเข้าป้องกันอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการโดยตรง ผู้เขียนจึงเสนอให้ศาลไทยควรตีความการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายให้เป็นการจัดการงานนอกสั่งด้วยเพื่อที่ผู้เข้าช่วยเหลือจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 398 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่อยู่ภายใต้กฎหมายจัดการงานนอกสั่ง ซึ่งจะช่วยสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้เข้าช่วยเหลือที่มีเจตนาดีและไม่ได้สร้างภาระให้แก่ผู้ตกอยู่ในอันตรายจนเกินไปเพราะไม่ใช่ผู้เข้าช่วยเหลือจะได้รับการยกเว้นความรับผิดทุกกรณี ผู้เข้าช่วยเหลือยังคงต้องรับผิดหากช่วยเหลือด้วยเจตนาก่อให้เกิดความเสียหายหรือด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อันเป็นการตีความสอดคล้องกับศาลเยอรมันตามกฎหมายจัดการงานนอกสั่งของเยอรมันที่เป็นต้นแบบในการร่างกฎหมายจัดการงานนอกสั่งของไทย มาตรา 398 อาจเป็นอีกบทบัญญัติหนึ่งนอกเหนือไปจากมาตรา 449 ที่ผู้เข้าช่วยเหลืออาจได้รับความคุ้มครองและยังอาจให้ความคุ้มครองได้มากกว่ามาตรา 449 ด้วย

เพราะ “อันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ” ที่จะเป็นภัยแก่ตัวการตามมาตรา 398 นั้นไม่จำเป็นต้องเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายเหมือนมาตรา 449 แต่อาจเป็นภัยที่เกิดจากอะไรก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ สิ่งของ หรือภัยธรรมชาติ แต่มาตรา 398 มีข้อจำกัดตรงที่ถ้าผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายร้องขอให้บุคคลอื่นช่วยเหลือ กรณีจะไม่เป็นการจัดการงานนอกสั่งทันทีเพราะมีการขานวานใช้ให้ทำโดยผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายนั้น ซึ่งกฎหมายจัดการงานนอกสั่งก็สื่อความหมายอยู่ในตัวแล้วว่าเป็นการจัดการงานที่ “นอกเหนือการสั่ง” ของตัวการ เมื่อผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายร้องขอให้ช่วยและมีบุคคลเข้าช่วยเหลือตามที่ร้องขอ เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการช่วยเหลือของผู้เข้าช่วยเหลือ ผู้เข้าช่วยเหลือย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 398

(3) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 8 และมาตรา 420

ถ้าความเสียหายจากการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตรายไม่ได้เกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้เข้าช่วยเหลือ ผู้เข้าช่วยเหลือก็ไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนก็ต่อเมื่อทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อให้บุคคลอื่นเสียหาย

การพิจารณาว่าการช่วยเหลือเป็นไปโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่นั้น ให้พิจารณาโดยการสมมติบุคคลขึ้นมาให้มีวิสัยของผู้เข้าช่วยเหลือและอยู่ในพฤติการณ์เดียวกัน ซึ่งบางครั้งการช่วยเหลือจะต้องทำโดยฉุกเฉินทำให้ต้องนำพฤติการณ์ฉุกเฉินมาพิจารณาด้วย และภายใต้ภาวะฉุกเฉินผู้เข้าช่วยเหลือไม่อาจใช้ความระมัดระวังเช่นที่เคยใช้ในสถานการณ์ปกติได้ ดังนั้น การช่วยเหลือที่ทำโดยฉุกเฉินแต่กลับก่อความเสียหายแก่ผู้ได้รับความช่วยเหลือโดยที่ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อนั้น ผู้เขียนเห็นว่าผู้เข้าช่วยเหลือไม่ได้ทำละเมิดตามความในมาตรา 420 แต่กรณีอาจถือเป็นเหตุสุดวิสัยตามมาตรา 8 ได้ เพราะผู้เข้าช่วยเหลือได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรอันพึงคาดหมายได้จากบุคคลในฐานะและภาวะเช่นนั้นแล้ว แต่ก็ไม่สามารถป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นอยู่ดี

เมื่อการช่วยเหลือในภาวะฉุกเฉินที่ก่อความเสียหายเกิดจากการที่ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อแล้ว กรณีก็ไม่เป็นละเมิดเพราะขาดองค์ประกอบในเรื่องความผิด ซึ่งหากศาลวินิจฉัยเช่นนี้ก็อาจเป็นการให้ความคุ้มครองแก่ผู้เข้าช่วยเหลือได้อีกทางหนึ่ง อย่างไรก็ตาม

การวินิจฉัยของศาลอาจไม่มีความแน่นอน ความเป็นไปได้ที่ศาลจะตัดสินให้ผู้เข้าช่วยเหลือต้องรับผิดชอบ เพราะประมาทเลินเล่อก็ยังคงมีอยู่

5.2.2 การบัญญัติกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตราย โดยเฉพาะ

เนื่องจากการตีความกฎหมายไทยตามแนวทางข้างต้นที่ผู้เขียนเสนอไปนั้นยังมีข้อจำกัดบางประการอยู่ ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะอีกแนวทางหนึ่ง นั่นก็คือการบัญญัติกฎหมายขึ้นใหม่ ซึ่งอาจจะปรับใช้ได้กับการเข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในอันตรายได้กว้างขวางมากกว่าการตีความกฎหมาย เพราะเป็นการรวบรวมเอาข้อดีและข้อบกพร่องที่พบในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศมาพิจารณาประกอบการบัญญัติกฎหมายขึ้นใหม่ ประเด็นที่ควรพิจารณามีดังนี้

(1) ประเภทบุคคลที่กฎหมายควรให้ความคุ้มครอง

ผู้เขียนเห็นว่าบุคคลทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและทักษะเกี่ยวกับการช่วยชีวิตควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ในทำนองเดียวกับมาตรา 1799.102 ของกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัยของรัฐแคลิฟอร์เนียและมาตรา 184 ของบทบัญญัติทั่วไปว่าด้วยกฎหมายแพ่งของประเทศจีน* เพราะผู้ตกอยู่ในอันตรายไม่สามารถเลือกได้ทุกครั้งว่าใครจะเป็นผู้เข้าช่วยเหลือตน การให้ความคุ้มครองบุคคลทุกประเภทนี้จะทำให้ผู้ตกอยู่ในอันตรายได้รับความช่วยเหลืออย่างทันท่วงทีเพราะบุคคลที่พบเห็นจะไม่เกิดความลังเลว่าตนเป็นบุคคลประเภทที่กฎหมายคุ้มครองหรือไม่เพราะกฎหมายให้ความคุ้มครองบุคคลทุกประเภท

(2) ลักษณะของอันตรายอันใกล้จะถึง

ปัญหาที่ว่าลักษณะของอันตรายหรือเหตุที่จะทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือได้รับความคุ้มครองนั้นควรเป็นอย่างไร หากพิจารณาความหมายของคำว่า “ภัย” หรือ “อันตราย” แล้วจะเห็นว่าหมายถึงเหตุอันอาจทำให้ถึงแก่ชีวิต ดังนั้น อันตรายจึงต้องมีความฉุกเฉินเร่งด่วนในตัวอยู่แล้ว เพราะหากไม่มีการจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้ประสบเหตุอาจจะเสียชีวิตได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าไม่

* มาตรา 1799.102 ที่ปรากฏในหัวข้อนี้ให้หมายถึงมาตรา 1799.102 ของกฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยและความปลอดภัยของรัฐแคลิฟอร์เนีย และมาตรา 184 ให้หมายถึงมาตรา 184 ของบทบัญญัติทั่วไปว่าด้วยกฎหมายแพ่งของประเทศจีน

จำเป็นต้องใช้ถ้อยคำว่า “สถานการณ์ฉุกเฉิน (Scene of an Emergency)” เช่นที่ปรากฏในมาตรา 1799.102

แต่หากจะบัญญัติให้จำกัดเฉพาะ “ภัยอันตราย” ในลักษณะเดียวกับที่มาตรา 184 ของบทบัญญัติทั่วไปของกฎหมายแพ่งให้คุ้มครองเฉพาะการช่วยเหลือ “ผู้ที่ตกอยู่ในอันตราย (Person in Danger)” นั้น ผู้เขียนเห็นว่าอาจแคบไปเพราะการที่ตกอยู่ในอันตรายอาจจะไม่ใช่อย่างเดียวกับการประสบอุบัติเหตุ เช่น การหกล้ม การวินิจฉัยว่าบุคคลประสบอุบัติเหตุจะง่ายกว่าการวินิจฉัยว่าบุคคลตกอยู่ในอันตราย เพราะหาก “ภัยอันตราย” หมายถึงเหตุอันอาจทำให้ถึงแก่ชีวิต บุคคลธรรมดาที่มีไข้บุคลากรทางแพทย์อาจไม่สามารถแยกแยะได้ว่าอาการบาดเจ็บหรืออาการเจ็บป่วยอย่างไรที่อาจทำให้ถึงแก่ชีวิต หากบุคคลธรรมดาเข้าช่วยเหลือไปโดยเข้าใจว่าเป็นอาการที่อาจทำให้ถึงแก่ชีวิตแต่แท้จริงแล้วไม่ใช่ บุคคลนั้นก็จะได้ไม่ได้รับความคุ้มครอง การบัญญัติให้รวมถึงอุบัติเหตุด้วยอาจจะช่วยแก้ปัญหาในเรื่องการสำคัญผิดดังกล่าวได้และน่าจะเข้ากับบริบทของสังคมไทยมากกว่าเพราะคนไทยมีแนวโน้มที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อพบเห็นไม่ว่าบุคคลนั้นจะตกอยู่ในอันตรายหรือแค่ประสบอุบัติเหตุธรรมดา นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นว่าควรให้รวมถึงอาการเจ็บป่วยฉุกเฉินด้วย เช่น ปวดท้อง ปวดหัว อย่างฉับพลันที่จะต้องให้การช่วยเหลืออย่างฉุกเฉินด้วย

ภัยอันตรายที่จะทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือได้รับความคุ้มครองนั้น นอกจากจะต้องเป็นอันตรายอันใกล้จะถึงชีวิตและร่างกายของผู้ตกอยู่ในอันตรายแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าควรรวมถึงภัยอันตรายที่จะเกิดแก่หรือมีมาใกล้ทรัพย์ของบุคคลด้วย เนื่องจากทรัพย์บางอย่างแม้มูลค่าของมันไม่อาจเทียบเท่ากับชีวิตของมนุษย์ได้ แต่ก็มีมูลค่าหรือคุณค่าทางจิตใจมากพอควรแก่การปกป้อง เช่น อสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ อย่างบ้านเรือน อาคาร ที่อยู่อาศัย หรือสัตว์เลี้ยง ดังนั้น ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่า ก. ร้องขอให้ ข. ช่วยดับไฟในบ้านของตนที่กำลังลุกไหม้ หรือร้องขอ ข. ให้ช่วยเหลือสุนัขของตนขึ้นมาจากท่อระบายน้ำ แต่ ข. กลับทำให้บ้านหรือสุนัขของ ก. เสียหายโดยประมาทเลินเล่อ ข. จะได้รับความคุ้มครองเพราะเป็นการปกป้องภัยอันตรายอันมีมาใกล้ทรัพย์ของ ก. อย่างไรก็ตาม ภัยอันตรายที่จะทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือได้รับความคุ้มครองไม่ควรรวมถึงอันตรายอันมีมาใกล้ชื่อเสียงหรือสิทธิอย่างอื่นด้วยเพราะจะทำให้การปรับใช้กว้างเกินไปจนอาจทำให้เกิดปัญหาในอนาคตได้ การให้ความคุ้มครองการเข้าช่วยเหลือที่เป็นการปกป้องภัยอันตรายที่มีมาใกล้ทรัพย์จะช่วยอุดช่องว่างของ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 ที่จำกัดความรับผิดชอบการปิดบังอันตรายที่เป็น การจัดการงานนอกสิ่งเท่านั้น

(3) เจตนาในการช่วยเหลือ

ผู้เขียนเห็นว่าผู้เข้าช่วยเหลือที่ควรได้รับความคุ้มครองควรจะต้องมีเจตนาสุจริตและ ไม่คาดหวังผลตอบแทนในลักษณะเดียวกับมาตรา 1799.102 แต่ผู้เขียนเห็นว่าไม่ควรกำหนดเจตนา ของผู้เข้าช่วยเหลือให้ช่วยเหลือ “โดยสมัครใจ” ในลักษณะเดียวกับมาตรา 184 เพราะจะก่อให้เกิด ปัญหาว่าการตัดสินใจช่วยเหลือเพราะเกรงกลัวว่าตนจะต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 374 เป็นการช่วยเหลือโดยสมัครใจหรือไม่ ผู้เขียนจึงเสนอว่าไม่ควรกำหนดองค์ประกอบในเรื่องความ สมัครใจ

(4) ลักษณะของการช่วยเหลือ

ผู้เขียนเสนอว่าการช่วยเหลือควรจะต้องเป็นไปอย่างฉุกเฉินและจะเป็นการช่วยเหลือ ทางการแพทย์หรือไม่ใช่ทางการแพทย์ก็ได้เพราะในบางครั้งผู้ตกอยู่ในอันตรายอาจไม่ได้ต้องการ ความช่วยเหลือทางการแพทย์ นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นด้วยกับการบัญญัติมาตรา 1799.102 ที่กำหนด ว่าการช่วยเหลือที่จะได้รับการคุ้มครองจะต้องไม่ได้กระทำในสถานที่ที่ให้ความช่วยเหลือทาง การแพทย์เป็นปกติ เช่น โรงพยาบาล สถานีอนามัย หรือห้องพยาบาล เป็นต้น เพราะสถานที่เหล่านั้น มักจะมีผู้ที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในการช่วยชีวิตมากกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป ผู้ตกอยู่ใน ภัยอันตรายจึงได้รับการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการช่วยเหลือโดยบุคคลธรรมดา

(5) การยกเว้นหรือจำกัดความรับผิด

แม้การช่วยเหลือจะกระทำลงด้วยเจตนาดี แต่เจตนาดีนั้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดความ เสียหายแก่บุคคลอื่นจนเกินสมควร ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอให้ผู้เข้าช่วยเหลือทุกประเภท ไม่ว่าจะผู้เข้า ช่วยเหลือจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยชีวิตผู้อื่น ไม่ต้องรับ ผิดในทางแพ่งสำหรับความเสียหายที่เกิดจากการช่วยเหลือที่เป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ ธรรมดาเท่านั้น สำหรับความเสียหายที่เกิดความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้เข้าช่วยเหลือยังคง ต้องรับผิดชอบอยู่ การยกเว้นความรับผิดโดยไม่มีเงื่อนไขแบบมาตรา 184 อาจสร้างความไม่ธรรมแก่ผู้

ได้รับความช่วยเหลือเพราะจะทำให้เขาไม่ได้รับการเยียวยาใด ๆ เลย ทั้ง ๆ ที่ความเสียหายเกิดจากการช่วยเหลือโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้เขียนยังไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องชักจูงให้บุคคลเข้าช่วยเหลือผู้อื่นถึงขนาดที่จะต้องยกเว้นความรับผิดชอบอย่างเด็ดขาดเพราะสังคมไทยยังคงเป็นสังคมที่คนชอบช่วยเหลือกันอยู่

ส่วนการวินิจฉัยว่าการกระทำอย่างไรเป็นประมาทเลินเล่อธรรมดาหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้น ผู้เขียนเสนอให้ใช้มาตรฐานความระมัดระวังตามกฎหมายละเมิดเพราะหากศาลใช้มาตรฐานความระมัดระวังนี้ ศาลจะคำนึงถึงวิสัยของผู้กระทำและพฤติการณ์ต่าง ๆ ด้วย จึงเป็นมาตรฐานที่มีความยืดหยุ่นกว่ามาตรฐานความระมัดระวังของวิญญูชน

ผู้เขียนขอสรุปข้อเสนอแนะที่ให้บัญญัติกฎหมายขึ้นใหม่ ดังนี้

- (ก) บุคคลทุกประเภทควรได้รับความคุ้มครอง
- (ข) ภัยอันตรายที่ใกล้จะถึงอาจเป็นภัยที่อาจทำให้ถึงแก่ชีวิตหรือเป็นอุบัติเหตุธรรมดาหรืออาการเจ็บป่วยฉุกเฉินก็ได้ ภัยอันตรายให้รวมถึงภัยอันตรายอันมีมาใกล้ทรัพย์สินด้วย
- (ค) ผู้เข้าช่วยเหลือจะต้องมีเจตนาสุจริตและไม่หวังผลตอบแทน
- (ง) การช่วยเหลือจะต้องทำโดยฉุกเฉิน จะเป็นทางการแพทย์หรือไม่ก็ได้ แต่จะต้องเป็นการช่วยเหลือที่มีได้กระทำลงในสถานที่ที่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์เป็นปกติ
- (จ) บุคคลทุกประเภทที่เข้าช่วยเหลือไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากการช่วยเหลือ เว้นแต่จะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

เมื่อพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าการบัญญัติกฎหมายขึ้นใหม่จะช่วยให้ศาลสามารถปรับใช้กับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้ครอบคลุมมากกว่าการตีความกฎหมายซึ่งยังคงมีข้อจำกัดบางประการที่ทำให้ผู้เข้าช่วยเหลือไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร

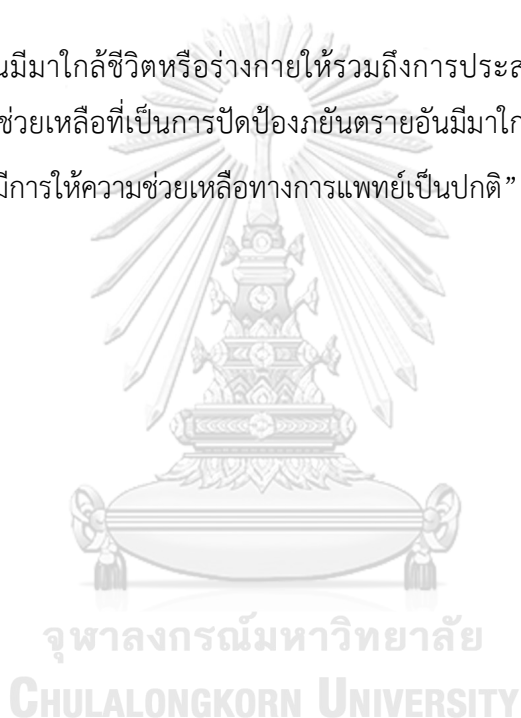
หากจะมีการบัญญัติกฎหมายที่ให้ ความคุ้มครองแก่ผู้เข้าช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภัยอันตราย ปัญหาที่มีวาทบัญญัติดังกล่าวควรปรากฏอยู่ในกฎหมายฉบับใด สำหรับปัญหานี้ ผู้เขียนขอ

เสนอให้มีการบรรจุบทบัญญัตินี้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมวด 3 ว่าด้วยนิรโทษกรรม โดยบัญญัติเพิ่มเติม ดังนี้

มาตรา 449/1

“บุคคลใดให้ความช่วยเหลืออย่างฉุกละจุกเพื่อป้องกันอันตรายอันมีมาใกล้ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยไม่ประสงค์ผลตอบแทน บุคคลนั้นไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายใด ๆ อันเกิดจากการช่วยเหลือ เว้นแต่ความเสียหายจะเกิดจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

อันตรายอันมีมาใกล้ชีวิตหรือร่างกายให้รวมถึงการประสบอุบัติเหตุหรือความเจ็บป่วยฉุกละจุกด้วย ทั้งนี้ การช่วยเหลือที่เป็นการป้องกันอันตรายอันมีมาใกล้ชีวิตหรือร่างกาย จะต้องไม่ได้กระทำลงในสถานที่ที่มีการให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์เป็นปกติ”

บรรณานุกรม

- Assembly Committee on Judiciary. California Assembly Bill 83 Chapter 77 [Online].
2009. Available from:
<http://dp.ccalac.org/Policies/regs/Documents/Act%20to%20Amend%20Section%201799.102.pdf> [13 January 2018.]
- Basil S. Markesinis, and Hannes Unberath. The German Law of Torts: A Comparative Treatise. 4 ed. Oregon: Hart Publishing, 2002.
- Carla B. Goble. Moral Judgment [Microform] : Intention and Consequence Reconsidered / Carla B. Goble and John C. McCullers. Edited by McCullers, J. C. [Washington, D.C.]: Distributed by ERIC Clearinghouse, 1988.
- Cees Van Dam. European Tort Law. 2 ed. New York: Oxford University Press, 2013.
- Christian von Bar. Benevolent Intervention in Another's Affairs. 1 ed. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2006.
- Damien Schiff. Samaritans: Good, Bad and Ugly: A Comparative Law Analysis. Roger Williams University Law Review 11, 1 (2005).
- David Weldon. Forgotten Namesake: The Illinois Good Samaritan Act's Inexcusable Failure to Provide Immunity to Non-Medical Rescuers. The John Marshall Law Review 43, 4 (2010).
- E. J. Cohn. Manual of German Law Volume I General Introduction Civil Law. 2 ed. London: Ocean Publications Inc., 1968.
- Edward J. Kionka. Torts in a Nut Shell. 5 ed. Minnesota: West Publishing Co., 2010.
- Ernest Joseph Schuster. The Principles of German Civil Law. 1 ed. London: Clarendon Press, 1907.
- Gerald Spindler. Tort Law in Germany. 1 ed. The Netherlands: Kluwer Law International, 2011.
- H. Beau Baez III. Tort Law in the USA. 1 ed. The Netherlands: Kluwer Law International, 2010.
- Hao Jiang, ed. *Chinese Tort Law: Between Tradition and Transplants*. edited by Mauro Bussani and Anthony J. Sebok. 1 ed, Comparative Tort Law: Global Perspectives.

- Northampton: Edward Elgar Publishing, 2015.
- Harold Koch. Introduction to German Law. 2 ed. The Netherlands: Kluwer Law International, 2005.
- Heather Antonie, and Jeff Diamond. To Assist or Not to Assist: Still the Question, as California's Legislative Response to Van Horn V. Watson Provides Inadequate Guidance to Good Samaritans. Western State University Law Review 37, 1 (2009).
- Henry R. Zheng. China's Civil and Commercial Law. 1 ed. Hong Kong: Astros Printing Limited, 1988.
- Huaxia. China Focus: China Adopts General Provisions of the Civil Law [Online]. 2017. Available from: http://www.xinhuanet.com/english/2017-03/15/c_136130816.htm. [19 December 2017.]
- Jeroen Kortmann. Altruism in Private Law. 1 ed. New York: Oxford University Press, 2009.
- Jia Dongming. The General Rules of Civil Law Are the Model of Democratic Legislation and Scientific Legislation [Online]. 2017. Available from: http://www.npc.gov.cn/npc/xinwen/lfgz/lfdt/2017-04/14/content_2019850.htm [25 December 2017.]
- John P. Dawson. "Negotiorum Gestio": The Altruistic Intermeddler. Harvard Law Review 74, 6 (1961).
- Judicial Council of California. Civil Jury Instructions. 1 ed. New Jersey: Matthew Bender & Company Inc., 2016.
- Karsini Vanessa Soerjaman. Employers' Liability for Damage Caused by His Employee [Online]. 2013. Available from: <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=133493> [10 June 2018.]
- Laney Zhang. China: First Step Towards Adoption of a New Civil Code [Online]. 2017. Available from: <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/china-first-step-towards-adoption-of-a-new-civil-code/> [25 December 2017.]
- Lawrence Kohlberg, ed. *Moral Stages and Moralization: The Cognitive-Development Approach*. edited by Stam, H. J., Theoretical Psychology - Classic Readings. Cornwall: SAGE Publications Ltd., 2012.

- Melody W. Young. The Aftermath of Peng Yu: Restoring Helping Behavior in China. Pacific Rim Law & Policy Journal 22, 3 (2013).
- Mengyun Tang. Does China Need Good Samaritan Laws to Save Yue Yue. Cornell International Law Journal 47, 1 (2014).
- Miles J. Zaremski. "Good Samaritan"? Statutes: Do They Protect the Emergency Care Provider? Journal of Law, Medicine and Ethics 7, 1 (1979).
- Mo Zhang. Tort Liabilities and Torts Law: The New Frontier of Chinese Legal Horizon. Richmond Journal of Global Law and Business 10, 4 (12 April 2011 2011).
- Nigel Foster, and Satish Sule. German Legal System and Laws. 3 ed. New York: Oxford University Press Inc., 2002.
- Omri Ben-Shahar, and Ariel Porat. Personalizing Negligence Law. Coase-Sandor Working Paper Series in Law and Economics No. 731 (2015).
- Qingxiu Bu. The Good Samaritan in the Chinese Society: Morality Vis-à-Vis Law. Liverpool Law Review 38, 2 (July 01 2017).
- Qiuxing Liang. The General Provisions of the Civil Law on the Six Major Problems [Online]. 2017. Available from: <http://www.chinalawedu.com/web/23182/jx1708096796.shtml>. [2 February 2018.]
- Raymond Youngs. English, French, and German Comparative Law. 1 ed. London: Cavendish Publishing Limited, 1998.
- Samuel J. Stoljar. International Encyclopedia of Comparative Law: 10,17. Vol. 10. Restitution, Unjust Enrichment and Negotiorum Gestio ; Chapter 17. Negotiorum Gestio / Samuel J. Stoljar. - 1984. Edited by Rene David. The Hague, Boston, London: Mohr, 1984.
- Samuel Yang, and Ik Wek Chong. The General Provisions of Civil Law 2017 - a Milestone in China's Legal History [Online]. 2017. Available from: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=901dd4a4-d8df-4a8b-bbb2-0715c88b3388>. [19 December 2017.]
- Scott Mallery. Beyond Seinfeld's Good Samaritan Debacle: Protecting Citizens Who Render Care at the Scene of an Accident from Civil Liability. McGeorge Law Review 41, 3 (2010).

- Tarlton Law Library. Restatements of the Law [Online]. Available from:
<http://tarlton.law.utexas.edu/restatements> [30 January 2018.]
- The University of Western Australia. Any Attempt at Resuscitation Is Better Than None [Online]. 2011. Available from:
<http://www.news.uwa.edu.au/201103163389/research/any-attempt-resuscitation-better-none> [15 November 2017.]
- Thomas Pink. Natural Law and the Theory of Moral Obligation. In Edited by Heinämaa, S. and Reuter, M., Psychology and Philosophy: Inquiries into the Soul from Late Scholasticism to Ontemporary Thought. Dordrecht: Springer Netherlands, 2009.
- Victor E. Schwartz, and Christopher E. Appel. Reshaping the Traditional Limits of Affirmative Duties under the Third Restatement of Torts. The John Marshall Law Review 44, 2 (2011).
- Wang Yichun. Theoretical Logic and Application Rules of Voluntary Emergency Rescue in General Rules of the Civil Law. Journal of Henan University of Finance and Economics 5(2017).
- William L. Prosser, Werdner P. Keeton, and et al. Prosser and Keeton on the Law of Torts. 5 ed. St. Paul, Minnesota: West Publishing Co., 1984.
- Ye Lin. The Tort System in China. Law and Contemporary Problems 52, 3 (1989).
- Yuanshi Bu. Chinese Civil Law. 1 ed. MÜmchen: Verlag C.H. Becko HG, 2013.
- Zhang Jinde. Some Opinions of General Provisions of Civil Law [Online]. 2017. Available from: http://www.thepaper.cn/newsDetail_forward_1641142. [2 February 2018.]
- กรมประชาสัมพันธ์. หน้าที่พลเมืองและวัฒนธรรมไทย [ออนไลน์]. 2558. แหล่งที่มา: http://hq.prd.go.th/plan/ewt_news.php?nid=3036 [เข้าถึงเมื่อ 5 พฤษภาคม 2561]
- กรมร่างกฎหมาย. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2496 บรรพ 1 และ 2 กบอูหาหรณ์. กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2502.
- กীরติ บุญเจือ. คู่มือจริยศาสตร์ตามหลักวิชาการสากล. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, 2551.
- . จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2542.
- จิต เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2556.
- จิตติ ดิงศภัทย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตรา ว่าด้วยจัดการงานนอกสั่ง ลามมิควรได้

- ละเมียด บรรพ 2 มาตรา 395-452. เรียบเรียงโดย เขมภูมิ ภูมิภาว และ ชวิน อุ๋นภัทร และ อำนาจ ตั้งศิริ พิมาณ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.
- . คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตรา สัญญา บรรพ 2 มาตรา 354-394. เรียบเรียงโดย ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.
- ซัชชัย คุ่มทวีพร. จริยศาสตร์: ทฤษฎีและการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: บริษัท มายด์ พับลิชชิ่ง จำกัด, 2540.
- ไชยเจริญ สันติศิริ. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า จัดการงานนอกสั่ง. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2508.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. จริยศาสตร์เบื้องต้น: มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2554.
- บรรจง อมรชิวิน. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: หจก.ภาพพิมพ์, 2556.
- ประทีป ทับอัติตานนท์. หลักกฎหมายเอกชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2560.
- ประสิทธิ์ โฉมิโลกุล. กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4-14. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2554.
- . คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยจัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรรได้. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2557.
- ประเสริฐ อุษาฟ้าพนัส. กฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสั่ง: ศึกษามาตรฐานการใช้ความระมัดระวังในการจัดการของผู้จัดการ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2552.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. นิติปรัชญา. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2557.
- พจน์ ปุษปาคม. คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2525.
- เพ็ง เพ็งนิตติ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2560.
- ไพจิตร ปุญญพันธุ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลากมิควรรได้. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2554.
- . คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2558.

- ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2). เรียบเรียงโดย ดร.มนูรินทร์ พงศาปาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: กองทุนศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, 2561.
- มณิศรา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2553.
- มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายอเมริกา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552.
- ยุทธนา พรโพธิ์. การนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในคดีละเมิดลิขสิทธิ์. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม. 2555.
- รัฐสิทธิ์ ศุภสุวรรณ. กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2560.
- วรรณวิภา สัตตธรรมกุล. ปัญหากฎหมายในการคุ้มครองอาสาสมัครจากความรับผิดชอบเพื่อละเมิด. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2557.
- วศิน อินทสระ. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2519.
- วารี นาสกุล. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรรู้ได้. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงเทพ พับลิชชิ่ง จำกัด, 2557.
- ศันนัทกรณ์ สโตถิพันธ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรรู้ได้. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2561.
- . คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2560.
- ศักดิ์ สอนองชาติ. คำอธิบายโดยย่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดชอบทางละเมิด. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2556.
- ศูนย์พิษวิทยา สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข. แมงกะพรุนกล่อง (Box Jellyfish) [ออนไลน์]. 2558. แหล่งที่มา: http://www.dmsc.moph.go.th/secretary/pr/mass-news/mass-news_2558/10_Oct/%E0%B9%81%E0%B8%A1%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B0%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87.pdf [เข้าถึงเมื่อ 5 กันยายน 2561]
- สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ. นโยบายการขับเคลื่อนงานการแพทย์ฉุกเฉินไทย. สารเครือข่ายการแพทย์ฉุกเฉิน 2, 4 (เมษายน - มิถุนายน 2559).
- สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน และ รัชณี ดิยพันธ์ และ ชัยนาถ นาคบุปผา. รายงานการวิจัยเรื่องพัฒนาการใช้เหตุผลทางจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526.
- สมยศ เชื้อไทย. นิติปรัชญา. พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2561.
- สำนักงาน ก.พ. คู่มือการพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน [ออนไลน์].

2561. แหล่งที่มา:

https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/bththii_2.pdf [เข้าถึงเมื่อ 12 เมษายน 2561]

สุรางค์ โค้วตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

สุขุม ศุภินิตย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจัดการงานนอกสั่งและลาภมิควรได้. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.

—————. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2555.

หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.

องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ. เมื่อโดนงูกัด เรายังต้องขันชะเนาะอยู่ไหม [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

[http://www.nsm.or.th/other-service/1757-online-science/knowless-inventory/sci-](http://www.nsm.or.th/other-service/1757-online-science/knowless-inventory/sci-article/science-article-nsm/3352-)

[article/science-article-nsm/3352-](http://www.nsm.or.th/other-service/1757-online-science/knowless-inventory/sci-article/science-article-nsm/3352-%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B9%82%E0%B8%94%E0%B8%99%E0%B8%87%E0%B8%B9%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%94-)

[%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%95%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%82%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%8A%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%AD%E0%B8%A2%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B9%84%E0%B8%AB%E0%B8%A1.html](http://www.nsm.or.th/other-service/1757-online-science/knowless-inventory/sci-article/science-article-nsm/3352-%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%95%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%82%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%8A%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%AD%E0%B8%A2%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B9%84%E0%B8%AB%E0%B8%A1.html) [เข้าถึงเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2561]

อาร์ม ตั้งนิรันดร. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายจีน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2557.

อาลด้า จรรยาทรัพย์กิจ. สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้จัดการงานนอกสั่ง. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2555.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ดุษฎี โสระธิวา
วัน เดือน ปี เกิด	17 สิงหาคม 2535
วุฒิการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ปี พ.ศ.2557) เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 68 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา (ปี พ.ศ.2559) นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ปี พ.ศ.2561)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY